

UPA

= STRATEGIC AFFAIRS =

March 2024

Vol. 5 No: 1

ISSN: 2718-0182

UPA Strategic Affairs is the academic journal published by UPA
(<http://politikaakademisi.org>)

Owner/Editor-in-chief: Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Deniz TANSİ

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Eren Alper YILMAZ

Editor-in-chief: Assoc Prof. Oğuzhan GÖKSEL

<http://politikaakademisi.org/upa-strategic-affairs/>

UPA STRATEGIC AFFAIRS

UPA Strategic Affairs is an open-access, peer-reviewed online (electronic) international academic journal published twice a year.

UPA Strategic Affairs was established in 2020 by the founders of UPA (Uluslararası Politika Akademisi-International Political Academy), a well-known foreign policy initiative in Turkey initiated in 2012.

UPA Strategic Affairs is solely established for academic purposes and does not collect article processing or submission charges from contributors.

UPA Strategic Affairs' publication languages are Turkish, English, and French.

UPA Strategic Affairs is currently indexed with Türkiye Kaynakçası, ASOS index, DergiPark, DRJI, CiteFactor, Index Copernicus, and EuroPub.

ISSN: 2718-0182

Aims and Scope:

UPA Strategic Affairs encourages all Social Sciences scholars, students, and researchers to send their scientific articles for publication.

UPA Strategic Affairs aims to appeal to a wide scholarly audience by welcoming all Social Science works without a geographic or topic-based limitation.

UPA Strategic Affairs publishes theoretical, methodological, and research-based articles as well as original op-eds and book reviews.

UPA Strategic Affairs' publication languages are Turkish, English, and French.

UPA Strategic Affairs follows academic ethics procedures proposed by the ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) and COPE (Committee on Publication Ethics). This applies to editors, authors, and referees.

All published articles are archived on the UPA website (<http://politikaakademisi.org/archive/>).

Editorial Board:

Owner/Editor-in-chief: Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Deniz TANSİ (Yeditepe University, TÜRKİYE)

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Eren Alper YILMAZ (Aydın Adnan Menderes University, TÜRKİYE)

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Oğuzhan GÖKSEL (Marmara University, TÜRKİYE)

Editors: (in alphabetical order)

- Tülin AVCU (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Yağmur BAHRAM (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Güney Ferhat BATI (Cyprus American University, TRNC)
- Marwen BEN JENNANA (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Temmuz Yiğit BEZMEZ (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Onur BİGAÇ (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Serdar ÇUKUR (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Mehmet EMİR (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Yusuf ERTUĞRAL (EUROPolitika, TÜRKİYE)
- Ayşe KAŞIKIRIK (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Ali İzzet KEÇECİ (EUROPolitika, TÜRKİYE)
- Gülçin Sağır KESKİN (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Nisa MAMMADOVA (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Oğuzhan MANİOĞLU (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Yadigar NAGHIYEV (Bilgesam, TÜRKİYE)
- Teymur QASIMLI (Azərbaycan Dillər Universiteti, AZERBAIJAN)
- Kıvanç SAĞIR (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Sümer Esin ŞENYURT (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Berkay TEMEL (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)
- Ercan TUTAR (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)
- İsa USLU (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)

Editorial & Advisory Board: (in alphabetical order)

Prof. Mensur AKGÜN (Istanbul Kultur University, TÜRKİYE)

Prof. Tayyar ARI (Uludag University, TÜRKİYE)

Prof. Aykut ARIKAN (Turkish-German University, TÜRKİYE)

Prof. Süha ATATÜRE (Istanbul Gedik University, TÜRKİYE)

Prof. Sedat AYBAR (Bahcesehir University, TÜRKİYE)

Prof. Gürol BABA (Social Sciences University of Ankara, TÜRKİYE)

Prof. İsmail Melih BAŞ (Istanbul Arel University, TÜRKİYE)

Prof. Mesut Hakkı CAŞIN (Yeditepe University, TÜRKİYE)

Prof. Cristiana CRISTUREANU (Christian University Dimitrie Cantemir, ROMANIA)

Prof. Haydar ÇAKMAK (Ankara Hacı Bayram Veli University, TÜRKİYE)

Prof. Şaban Halis ÇALIŞ (Selcuk University, TÜRKİYE)

Prof. Sefa ÇETİN (Maltepe University, TÜRKİYE)

Prof. Hasret ÇOMAK (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Prof. Okechukwu Lawrence EMEAGWALI (Girne American University, TRNC)

Prof. Fahri ERENEL (Istinye University, TÜRKİYE)

Prof. Ghadir GOLKARIAN (Near East University, TRNC)

Prof. Armağan GÖZKAMAN (Beykent University, TÜRKİYE)

Prof. Michelangelo GUIDA (Istanbul 29 Mayıs University, TÜRKİYE)

Prof. Hüseyin GÜL (Suleyman Demirel University, TÜRKİYE)

Prof. Burak GÜLBOY (Istanbul University, TÜRKİYE)

Prof. Jeffrey HAYNES (London Metropolitan University, UNITED KINGDOM)

Prof. Russel HIRST (University of Tennessee, Knoxville, USA)

Prof. Afrim HOTI (University of Prishtina, KOSOVO)

Prof. Hüseyin İŞIKSAL (Final International University, TRNC)

Prof. Masamichi IWASAKA (Hokkai-Gakuen University, JAPAN)

Prof. Hüsamettin İNAÇ (Kutahya Dumlupınar University, TÜRKİYE)

Prof. C. Nazım İREM (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Prof. Katarzyna JEDRZEJCZYK-KULINIAK (Wroclaw University, POLAND)

Prof. Ragıp Kutay KARACA (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Prof. Ulvi KESER (Girne American University, TRNC)

Prof. Hakan Mehmet KİRİŞ (Suleyman Demirel University, TÜRKİYE)

Prof. Timuçin KODAMAN (Suleyman Demirel University, TÜRKİYE)

Prof. Oytun MEÇİK (Eskisehir Osmangazi University, TÜRKİYE)

Prof. Krzysztof MOTYKA (John Paul II Catholic University of Lublin, POLAND)

Prof. H. Tarık OĞUZLU (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Prof. Murat ÖNSOY (Hacettepe University, TÜRKİYE)

Prof. Uğur ÖZGÖKER (Istanbul Arel University, TÜRKİYE)

Prof. Herbert REGINBOGIN (The Catholic University of America, USA)

Prof. Adnan ŞİŞMAN (Istanbul Gedik University, TÜRKİYE)

Prof. Ahmet TALİMCİLER (Bakircay University, TÜRKİYE)

Prof. Ali Vahit TURHAN (Beykent University, TÜRKİYE)

Prof. Hasan ÜNAL (Maltepe University, TÜRKİYE)

Prof. Levent ÜRER (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Arda BAŞ (Bolu Abant İzzet Baysal University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Ahmet İlkyay CEYHAN (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Nikos CHRISTOFIS (Shaanxi Normal University, CHINA)

Assoc. Prof. Yusuf ÇINAR (Bitlis Eren University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Ali Oğuz DİRİÖZ (TOBB University of Economics and Technology, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Ayşegül DOĞRUCAN (Akdeniz University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Giray FİDAN (Ankara Hacı Bayram Veli University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Oğuzhan GÖKSEL (Marmara University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Faruk KALAY (Aydın Adnan Menderes University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Murat KASAPSARAÇOĞLU (Istanbul, Aydın University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Furkan KAYA (Yeditepe University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Ariel González LEVAGGI (Pontifical Catholic University of Argentina, ARGENTINA)

Assoc. Prof. Namık MAMMADOV (Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, AZERBAIJAN)

Assoc. Prof. Ainur NOGAYEVA (Erzincan Binali Yildirim University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. M. Cem OĞULTÜRK (Istanbul, Aydın University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Cenk ÖZGEN (Giresun University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Armağan ÖZTÜRK (Artvin Coruh University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Beata PISKORSKA (John Paul II Catholic University of Lublin, POLAND)

Assoc. Prof. Deniz TANSİ (Yeditepe University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Veronika TSIBENKO (Southern Federal University, RUSSIA)

Assoc. Prof. Göktürk TÜYSÜZOĞLU (Giresun University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Şebnem UDUM (Hacettepe University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Eren Alper YILMAZ (Aydın Adnan Menderes University, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Dilek YİĞİT (Republic of Türkiye Ministry of Treasury and Finance, TÜRKİYE)

Assoc. Prof. Sinan ZEYNELOĞLU (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Dr. Hacı Mehmet BOYRAZ (SETA, TÜRKİYE)

Dr. Begüm BURAK (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)

Dr. Ahmet CEYLAN (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)

Dr. Matthew S. COHEN (Northeastern University, USA)

Dr. Aurélien DENIZEAU (ILERI, FRANCE)

Dr. Maxime GAUIN (ADA University, AZERBAIJAN)

Dr. Cansu Arısoy GEDİK (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Dr. Ayşe Deniz Ünan GÖKTAN (Kadir Has University, TÜRKİYE)

Dr. Enver GÜLSEVEN (Girne American University, TRNC)

Dr. Gamze HELVACIKÖYLÜ (Uluslararası Politika Akademisi, TÜRKİYE)

Dr. Volkan İPEK (Yeditepe University, TÜRKİYE)

Dr. Elnur İSMAYIL (Medeniyet University, TÜRKİYE)

Dr. Hazar Vural JANE (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Dr. Murat JANE (Istanbul Aydın University, TÜRKİYE)

Dr. Mustafa KARAHÖYÜK (Beykent University, TÜRKİYE)

Dr. Elif Çağlı KAYNAK (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Dr. Sina KISACIK (Cyprus Science University, TRNC)

Dr. Özker KOCADAL (Cyprus International University, TRNC)

Dr. Ayhan KOÇ (Erzincan Binali Yildirim University, TÜRKİYE)

Dr. Sezgin MERCAN (Baskent University, TÜRKİYE)

Dr. Songül MİFTAKHOV (Istanbul Gedik University, TÜRKİYE)

Dr. Ahmet ÖZCAN (Istanbul Gedik University, TÜRKİYE)

Dr. Gaye ÖZKASAP (Istanbul Kent University, TÜRKİYE)

Dr. Barzan Jawhar SADEQ (Salahaddin University-Erbil, IRAQ)

Dr. Elsevar SALMANOV (Republic of Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs, AZERBAIJAN)

Dr. Selim SEZER (Istanbul Gedik University, TÜRKİYE)

Dr. Monique SOCHACZEWSKI (State University of Rio de Janeiro, BRAZIL)

Dr. Nikolaos STELYA (Cyprus News Agency, CYPRUS)

Dr. Hasibe ŞAHOĞLU (Girne American University, TRNC)

Dr. Seda Gözde TOKATLI (Izmir Democracy University, TÜRKİYE)

Dr. Keisuke WAKIZAKA (Istanbul Gelisim University, TÜRKİYE)

Dr. Matthew WEISS (College of Southern Nevada, USA)

Dr. Michael WUTRICH (University of Kansas, USA)

Dr. Ayşe YARAR (Suleyman Demirel University, TÜRKİYE)

Dr. Melek YURDAKUL (Istinye University, TÜRKİYE)

Dr. Mustafa Murat YURTBİLİR (Australian National University, AUSTRALIA)

Instructions for Authors:

UPA Strategic Affairs accepts articles with the condition of having a maximum 20 % similarity score from Turnitin or the iThenticate program.

The length limit for articles is 20,000 words; inclusive of the Abstract and Footnotes. There is no other specific page limit for articles.

UPA Strategic Affairs encourages authors to use American-style spelling.

Authors should submit their full articles to upastrategicaffairs@gmail.com or ozanormeci@gmail.com.

Articles should comply with the format rules.

Articles are going through a blind review process by two different scholars. Only articles having 2/2 acceptance are published in *UPA Strategic Affairs*. In case of “minor revision” decisions, editors of the journal are given a chance to decide. Articles having one approval and one rejection will be sent to a third referee.

Contributors should sign a licensing agreement before the publication of their articles.

Format:

Margins: All margins should be 2.5 cm (1 inch).

Main title: The main title should be Times New Roman in size 12 pt font with all capital letters, centered, and bold format.

Author names: Author names should be added below the main title (align text right) without academic titles with Times New Roman in size 12 pt. Academic titles and affiliated institutions should be mentioned below as the first footnote and with an e-mail address.

Abstract: Begin your chapter with an Abstract part that summarizes the content of the chapter in 100 to 250 words. The Abstract should be written in Times New Roman in size 12 pt.

Keywords: Maximum 5 Keywords to be written after the Abstract. Keywords should be in Times New Roman in size 12 pt and Italics.

Alignment: Alignment should be justified. The first lines should not start from the inside.

Font: Use Times New Roman font in size 12 pt with 1.5-line spacing. Use 0 pt before and 6 pt after each paragraph in writing.

Subheadings: Each article should have Introduction and Conclusion parts. The Introduction and Conclusion parts should not be numbered. The number of subheadings should not exceed 20. Subheadings should be numbered as 1., 2., 3.; 1.1., 1.2., 1.3.; 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3. etc. Subheadings should be written in size 12 pt with bold letters with only the first letters as capital.

Double-quote: Double-quote (“...”) should be used for emphasized words or quoted sentences. In using double quotes, Italics should be used for the text in the quote.

Italics: Journal, book, and newspaper names should be written in Italics both in the running text and the Bibliography part. Foreign words also should be written in Italics in running text.

Tables and Graphics: Tables and Graphics should be numbered as Table I, Graphic II, etc. with Roman letters, Bold, and Times New Roman in size 12 pt. The Table and Graphic number should be written above. A definition should be made after the Table of Graphic numbers with Times New Roman in size 12 pt and Italics.

Referencing:

Chicago-style footnote system is used for referencing.

Footnotes should be written in Times New Roman in size 10 pt and with “align text left” style.

References should be indicated within the text by a footnote and then explained in detail at the bottom of the page.

Footnotes should be placed at the end of the relevant sentence (after the full stop) with superscript Arabic numerals.

Footnotes can be inserted in Microsoft Word by clicking on “Insert Footnote” from the References tab.

Each footnote ends with a full stop.

Page referencing should be “p.” for single pages and “pp.” for multiple pages.

Books:

Standard Bibliography: Author last name, Author first name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher.

Standard Footnote first use: Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher, pp. 12-13.

Standard Footnote second use: Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, pp. 12-13.

Standard Footnote consecutive use: *ibid.*, pp. 12-13.

Multiple Authors Bibliography: Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher.

Multiple Authors Footnote first use: Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher, pp. 1-4.

Multiple Authors Footnote second use: Author first name Author last name et al. (Publication year), *The Name of the Book*, pp. 1-4.

Multiple Authors Footnote consecutive use: *ibid.*, pp. 1-4.

Articles:

Standard Bibliography: Author last name, Author first name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, pp. 10-32 (full article).

Article Footnote first use: Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, p. 7 (cited page only).

Article Footnote second use: Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, p. 7 (cited page only).

Article Footnote consecutive use: *ibid.*, p. 7.

Multiple Authors Bibliography: Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, pp. 10-32 (full article).

Multiple Authors Footnote first use: Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, pp. 10-32 (full article).

last name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, p. 7 (cited page only).

Multiple Authors Footnote second use: Author first name Author last name et al. (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, p. 7 (cited page only).

Multiple Authors Footnote consecutive use: *ibid.*, p. 7.

Newspapers:

Editorial: *The New York Times Editorial* (2015), “The name of the article”, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 5.

Untitled: *Los Angeles Tribune* (2012), “The name of the article/news”, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 13.

Written by a specific columnist/reporter (Bibliography): Last name of the reporter/columnist, First name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 3.

Written by a specific columnist/reporter (Footnote): Full name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 3.

Written by a specific columnist/reporter (Footnote) second use: Full name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, p. 3.

Newspapers Footnote consecutive use: *ibid.*

Internet archives: Full name of the reporter/columnist/*journal* (Year of publication), “The name of article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www> (full URL).

Institutions & Organizations:

Name of the Institution, “The name of the page”, 23.07.2012 (Page last modified), Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www>. (full URL).

Movies:

Director’s full name (Production year), “The Name of the Movie”.

Youtube:

“Video title”, Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www.> (full URL).

Contact

E-mail: upastrategicaffairs@gmail.com / ozanormeci@gmail.com / dtansi@gmail.com / alpery@adu.edu.tr

LinkedIn: <https://tr.linkedin.com/in/uluslararası%C4%B1-politika-akademisi-178246184>

Facebook: <https://www.facebook.com/UluslararasıPolitikaAkademisi>

Twitter: <https://twitter.com/UPAkademisi>

UPA

= STRATEGIC AFFAIRS =

Dear readers/followers,

We are proud to present the new (5/1) issue of *UPA Strategic Affairs*, an academic publication prepared by numerous Turkish and international scholars to support creative thinking and new ideas in all branches of Social Sciences. In this new issue, we are glad to present 8 original articles consisting of 226 pages in length.

While our editorial team provides freedom to all voices from all parts of the world without any discrimination or prejudice and publishes all articles that are worth getting published academically, we also try to support some progressive principles such as human rights, freedom of speech, women rights, peace, and respect for human dignity. It should be added that our team works voluntarily and does not make money although we believe we publish the best articles written on many subjects. I hope our progress will further accelerate in the future and the scientific community will notice the incredible effort spent on this journal.

Lastly, I want to notify all researchers and readers that our next issue (5/2) will be a special edition on the United States of America (U.S.). Because the publication will be a few weeks before the U.S. Presidential election, I strongly believe that there will be high-quality original articles written by Turkish and international scholars about U.S. domestic politics and U.S. Foreign Policy in September 2024.

Kind regards.

Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ

28.02.2024

Kartal, İstanbul

TABLE OF CONTENTS

Foreword.....	1
Table of Contents.....	2
<i>Federal Almanya Cumhuriyeti 'nin Ukrayna Dış Politikasının Değerlendirilmesi</i>	
Ahmet Emre KÖKER & Bedri ŞAHİN.....	3
<i>The Effect of the European Union's Southern Neighborhood Policy on the Tunisian Democratization Process</i>	
Marwen Ben JENNANA & Ozan ÖRMECİ.....	45
<i>Amerika Birleşik Devletleri-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik ve Enerji Güvenliği İkilemi</i>	
Murat YORULMAZ & Sina KISACIK & Aslıhan GENÇ.....	68
<i>The Effects of Internal Dynamics on the Democratic Backsliding Process in Eastern European Countries: The Case of Poland</i>	
Sümer Esin ŞENYURT.....	102
<i>Polonya'nın Dış Politikasının Meşrulaştırılmasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Rolü</i>	
Yadigar NAGHIYEV.....	121
<i>Mapping the Role of the Hashemite Kingdom of Jordan in the Palestinian Refugee Crisis</i>	
Marwen Ben JENNANA.....	155
<i>11 Eylül Sonrası Güneydoğu Asya Deniz Haydutluğuna ABD Müdahalesi</i>	
Öncel SENCERMAN.....	175
<i>İsrail'in Hamas Savaşı Bağlamında Teopolitik Motivasyonu ile Müttefiklik İlişkisinin Bölgesel Etki Analizi</i>	
Mehmet EMİR.....	204

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN UKRAYNA DIŞ POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet Emre KÖKER¹

Bedri ŞAHİN²

Özet: Son yıllarda Federal Almanya Cumhuriyeti'nin (FAC/Almanya) Ukrayna dış politikası, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik dengelerini belirleyen merkezi bir faktör hâline gelmiştir. Tarihsel ve enerji temelli bağlantıları göz önünde bulundurarak Rusya ile ilişkilerini dengeleyen Almanya, uluslararası normlara bağlılığını sürdürerek Ukrayna'ya olan desteğini artırmıştır. Bu durum, Almanya'nın bölgede barış ve istikrarın korunması için aldığı sorumluluğu ve uluslararası arenada daha etkin bir aktör olma arzusunu yansıtmaktadır. Almanya'nın Ukrayna stratejisi, pragmatizmin ve değerlerin entegrasyonu ve Almanya'nın yakın gelecekte uluslararası sorunlara nasıl tepki vereceği konusunda bilgi vermektedir. Almanya'nın politika yapma sürecinin Avrupa ve genel olarak uluslararası denge üzerindeki etkisi, önümüzdeki yıllarda dikkatle takip edilmeye devam edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC), Rusya, Ukrayna, Avrupa, Savaş.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 10.11.2023

Date of Acceptance: 02.12.2023

¹ Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, PTT A.Ş. Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.
Email: a.emrekoker@hotmail.com / ahmetemrekoker@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-8032-4237.

² Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Bağımsız Araştırmacı, Almanya-NRW.
Email: sahinbedri40@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-6923-760X.

ANALYSIS OF THE FOREIGN POLICY OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY TOWARD UKRAINE

Abstract: In recent years, the foreign policy of the Federal Republic of Germany (FRG/Germany) has become a central factor that determines Europe's political and economic balances. Balancing its relations with Russia considering its historical and energetic connections, Germany has continued its commitment to international norms and increased its support for Ukraine. This reflects Germany's responsibility for maintaining peace and stability in the region and its desire to become a more effective actor in the international arena. Germany's strategy in Ukraine integrates pragmatism and values and informs how Germany will respond to international challenges soon. The impact of Germany's policy-making process on Europe and international balance in general will continue to be carefully followed in the coming years.

Keywords: *Federal Republic of Germany (FRG), Russia, Ukraine, Europe, War.*

Giriş

Almanya, 83,2 milyon nüfusuyla Avrupa'nın en kalabalık ülkesidir ve 2024 itibarıyla dünyanın üçüncü büyük ekonomisine sahiptir.³ Alman dış politikası, çok taraflılığı benimsemekte olup, bu politika bilhassa Avrupa Birliği'ne ve Avrupa entegrasyonuna olan güçlü bağlılıkla şekillenmektedir. Almanya, Fransa ile yakın ilişkilerinin yanında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada ile devam eden Transatlantik ilişkilere ve NATO üyeliğine büyük önem atfetmektedir. Tarihsel olarak, bu dış politika, Soğuk Savaş sırasında Almanya'nın Batı'ya entegrasyonu ve Nazi Almanya'sının İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinden sonraki toplumsal dönüşümünde kritik bir rol oynamıştır. Ülkenin parlamenter demokratik yapısı, eyaletlerin federal düzeyde güçlü bir temsile sahip olduğu bir sistem üzerine kurulmuştur. Bu sistem, genellikle en büyük iki parti arasında kurulan "büyük koalisyon"lar (*Große Koalition*) ile karakterize olmuştur; bu partiler arasında Hıristiyan Demokrat Birlik (CDU), Hıristiyan Sosyal Birlik (CSU) ve Sosyal Demokrat Parti (SPD) bulunmaktadır.⁴

2005 ile 2020 yılları arasında Şansölye (Başbakan) Angela Merkel'in dört kabinesinden üçü, muhafazakârlar (CDU/CSU) ve sosyal demokratlar (SPD) arasında koalisyonla oluşturuldu. 2009-2013 döneminde ise muhafazakârlar ile liberaller (FDP) koalisyon kurdu. 1990'ların başından itibaren, Almanya, yüksek işsizlik oranlarına maruz kaldı; ancak son 10 yılda ekonomik istikrar sağladı. Birçoklarına göre, Berlin, bu başarıyı 2003-2005 yıllarında sosyal demokrat Şansölye Gerhard Schröder'in başlattığı "Agenda 2010 - Hartz IV" isimli reformlara borçludur. Ancak Schröder'in bu reformları, partisi SPD içinde tartışmalara da yol açtı. İhracatta lider olan Almanya, serbest ticaretin ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kuvvetli bir savunucusudur ve uluslararası ticaret anlaşmalarını alenen desteklemektedir.⁵

Soğuk Savaş'ın bitişi, Almanya'nın egemenliğini "İki Artı Dört" Antlaşması ile tam anlamıyla kazanmasına olanak tanıdı. Bu durum, Almanya'nın dış politikasının gelecekteki

³ T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2023), "Federal Almanya Ülke Profili", Erişim Tarihi: 01.11.2023, Erişim Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5ef1fa4913b876b1f885180c/ALMANYA-%C3%9Cлке%20Profili_2023.pdf.

Aslında Japonya'nın ardından dördüncü sırada olan Almanya, kısa süre önce Japonya'yı geçerek dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi olmuştur.

⁴ Kemal İnat (2009), "Birleşme Sonrasında Almanya'nın Dış Politikası: 'Normalleşme'nin Son Adımları", *Bilgi* (18), 2009/1, ss. 1-37.

⁵ Nurgül Bekâr (2020), "Merkel Dönemi'nde Türkiye-Almanya İlişkileri (2005-2020)", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 17, ss. 129-149.

yönünü de sorgulattı. Almanya, Soğuk Savaş boyunca Transatlantikçi ve Avrupa yanlısı bir politika benimsedi; bu da ülkenin ekonomik ve siyasi ilişkilerini güçlendirdi.⁶ Şansölye Konrad Adenauer döneminde, Almanya, Batı ile ilişkilerini derinleştirdi. Buna karşılık, Şansölye Willy Brandt, Doğu Avrupa'ya yeni bir dış politika vizyonu sundu ve “*Yakınlaşma Yoluyla Değişim*” ilkesiyle Doğu komşularıyla ilişkilerde yeni bir sayfa açtı.⁷

1990'da Almanya'nın yeniden birleşmesinin ardından, ülkenin Olaf Scholz'a kadar sadece üç Şansölyesi oldu: Helmut Kohl, Gerhard Schröder ve Angela Merkel. Bu da, ülkedeki politik sürekliliğin bir göstergesi olarak değerlendirildi. Kohl'ün liderliği altındaki birleşik Almanya, uluslararası sahnede daha baskın bir rol alarak Bonn Cumhuriyeti'nden Berlin'e taşındı. Ancak bu, Almanya'nın yükselen jeopolitik rolü konusundaki endişeleri tetikledi. Fakat Alman hükümetleri, çok taraflılığı, uluslararası hukuku ve sivil çözümleri vurgulayarak dış politika sürekliliğini garanti ettiler.⁸ 2014'te, dönemin Dışişleri Bakanı ve şimdinin Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier, Alman dış politikasını gözden geçirmek için bir inisiyatif başlattı. Almanya, uluslararası kuruluşlarda aktif bir rol oynamaya devam ederken, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde kalıcı üyelik için reform çağrısında bulundu. Son olarak, Almanya'nın Güvenlik Konseyi Başkanlığı sırasında, küresel güvenlik, iklim değişikliği ve insan hakları gibi konularda öne çıkan temalar arasında COVID-19 da vardı.⁹

20. yüzyılın sonlarından itibaren, özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve yeni dünya düzeniyle birlikte beraber, Avrupa'nın jeopolitik yapısı hızla değişime uğramıştır. Bu değişim, Almanya ve Ukrayna arasındaki ilişkilerin önemini ve bu ilişkilerin nasıl şekillendiğini anlamak için kritik bir arka plan oluşturmaktadır. Almanya, Avrupa'nın ekonomik ve politik bir gücü olarak, komşularıyla ve özellikle de Doğu Avrupa'daki ülkelerle ilişkilerini dikkatlice yönetmektedir. Ukrayna ise, coğrafi konumu, doğal kaynakları ve stratejik önemi nedeniyle, Almanya'nın dış politika gündeminde kilit bir rol oynamaktadır.

⁶ Buğra Özer & Cafer Tayyar Karadağ (2017), “Willy Brandt'ın ‘Ostpolitik’inin Alman Dış Politikasına Mirası”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2017, Sayı: 52, s. 145.

⁷ Şeyda Güdek Gölçek (2023), “Willy Brandt'ın Ostpolitikası'nın İnşacı Analizi”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı: 3, ss. 708-726.

⁸ Kemal İnat (2009), “Birleşme Sonrasında Almanya'nın Dış Politikası: ‘Normalleşme’nin Son Adımları”, s. 19.

⁹ TRT Haber (2023), “Almanya Başbakanı Olaf Scholz'dan BM'de reform çağrısı”, 20.09.2023, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/almanya-basbakani-olaf-scholzdan-bmde-reform-cagrisi-796936.html>.

Bu çalışma, “Almanya’nın Ukrayna’ya yönelik dış politikası, pragmatik ekonomik çıkarları ve uluslararası normları bütünleştirerek stratejik bir dengeleme eylemi sergilemekte, bu durum tarihi bağlar, bölgesel istikrar kaygıları ve Almanya’nın uluslararası politikadaki gelişen rolü tarafından şekillendirilmektedir.” hipotezi çerçevesinde, Almanya’nın uluslararası arenada Ukrayna ile nasıl bir ilişki kurduğunu, tarihsel, ekonomik ve politik bağlamlarda inceleyerek anlamayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda, çalışmada aşağıdaki sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır:

1. Tarihi faktörler Almanya-Ukrayna ilişkilerinin mevcut durumunu nasıl etkilemiştir?
2. Almanya’nın ekonomik çıkarları, Ukrayna ile ilgili dış politika kararlarını nasıl etkilemektedir?
3. Almanya’nın Ukrayna’ya yönelik dış politikası, uluslararası ilişkilerdeki geniş hedefleri ve Avrupa Birliği’ndeki (AB) rolüyle nasıl uyum sağlamaktadır?
4. Almanya’nın dış politika kararlarının Ukrayna bölgesindeki politik ve ekonomik istikrarına ve Rusya ile ilişkilerine ve Ukrayna-Rusya Savaşı’na etkileri nelerdir?

Çalışma, Almanya’nın dış politikasındaki önceliklerin Ukrayna ile olan ilişkilerini nasıl etkilediğini ve bu ilişkilerin gelecekteki potansiyel evrimini analiz ederek, iki ülke arasındaki etkileşimin daha geniş bir perspektifte nasıl şekillendiğini ortaya koyacaktır.

1. Almanya’nın Savunma ve Güvenlik Politikası

Federal Almanya Cumhuriyeti, 1949’dan bu yana kendisini ideal bir “sivil güç” olarak tanımlamıştır. Bu doğrultuda sürekli olarak da uluslararası düzende askeri güç kullanımından kaçınmayı vurgulamıştır. Ancak, ülkenin birleşmesiyle, bu duruşun korunup korunamayacağı konusunda bazı soru işaretleri oluşmuştur. Son 30 yıl, Almanya’nın dış politikasında büyük bir süreklilik gösterse de, aslında ülkenin dış siyasasında bazı önemli değişiklikler ve tartışmalar da meydana gelmiştir. Almanya, uluslararası kurumları kararlı bir şekilde desteklemeye devam ederken, asker konuşlandırma konusunda artan bir katılım ve aktiflik göstermiştir. Bu durum, ülkenin “sivil güç” yaklaşımıyla çelişkili gibi görünse de, Almanya’nın dış politikasındaki “tutarlı kararsızlık” ilkesi, bu iki yaklaşım arasında bir denge kurmaktadır. Örneğin, bu süreçte *Bundeswehr* (Alman Silahlı Kuvvetleri), bu süreçte büyük değişiklikler görmüş, personel sayısı azaltılmış ve zorunlu askerlik

kaldırılmıştır. Ayrıca Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'daki çatışmalar, Almanya'nın savunma doktrininde değişikliklere neden olmuş ve bölgesel savunma yeniden önem kazanmıştır. 2016'da yayınlanan *Beyaz Kitap*, bu değişen güvenlik perspektifini yansıtarak, bölgesel savunma ve ittifak operasyonlarına yeniden odaklanmıştır. Özetle, Almanya'nın dış ve güvenlik politikası, tarihsel “sivil güç” kimliğini korurken, değişen uluslararası ortam ve tehditler karşısında adaptasyon ve yeniden değerlendirme sürecindedir.¹⁰

Alman anayasası, *Bundeswehr*'in yurtdışında askeri operasyonlara katılımını sınırlamaktadır. Bu durum, Almanya'nın çoğunlukla mali destek sağlama eğiliminde olmasına yol açmıştır; ancak 1994'te Almanya'nın askeri operasyonlara katılımı konusunda bir karar alınmış ve tüm büyük askeri hareketlere parlamentonun onayını alma şartı getirilmiştir. Bu da, Alman Parlamentosu'nu askeri hareketleri kontrol eden güçlü bir kurum hâline getirmiştir.¹¹ Başlangıçta, Almanya, Körfez Savaşı sırasında askeri bir rol oynamaktan kaçınmış, fakat Yugoslavya'daki krizlerle birlikte Berlin'in dış siyasasında ciddi değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. 1995'te, Almanya, Bosna'daki çok uluslu barış gücü UNPROFOR'a katılmaya karar vermiştir. Bu askeri katılım, Almanya'nın savaş sonrası dönemde ilk silahlı operasyonu olmuştur. 1999'da Almanya'nın NATO'nun Kosova'da yürüttüğü operasyona katılımı, BM yetkisi olmaksızın gerçekleştirilen askeri müdahalelerin yasallığı üzerine tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Ancak Kosova'da insani nedenlerle müdahale, parlamentoda büyük bir çoğunlukla onaylanmıştır.¹²

Almanya'nın son yıllardaki dış politika kararları, ülkenin uluslararası sahnede nasıl bir rol üstleneceği konusundaki iç tartışmayı yoğunlaştırmıştır. İktidardaki muhafazakâr-liberal koalisyon, başlangıçta NATO müdahalesini tereddütlü karşılarken, bu durumu daha sonra kabul ederek operasyona Tornado savaş uçaklarıyla sınırlı bir katılım sağlamıştır. Bu askeri katılım, Almanya'nın “sivil güç” olma kimliği ile “orta güç” olma arzusu arasındaki gerilimi apaçık göstermiştir. 11 Eylül (9/11) terör saldırıları sonrası, Almanya'nın ABD öncülüğündeki Afganistan Operasyonu'na katılımı büyük bir tartışmayla Federal Meclis'e

¹⁰ Fikret Birdişi & Emre Baran Pak (2017), “Almanya'nın 2016 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nin (Beyaz Kitap) Niteliksel İçerik Analizi ve Uluslararası Sistemin Geleceği”, IV. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi, Malatya, Türkiye.

¹¹ Adrian Hyde-Price & Charlie Jeffery (2001), “Germany in the European Union: Constructing Normality”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Cilt 39, Sayı: 4, ss. 689-717.

¹² Elif Ateş (2020), “Avrupa Birliği'nin Ortak Savunma Kimliğinde Almanya'nın Rolü”, içinde *Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi*, Tasam Yayınları, ss. 162-163.

gelmiş; fakat Schröder yönetimi bu konuda parlamentodan destek almıştır. Fakat 2002’de, Irak krizi sırasında, Almanya, ABD’nin politikalarından açıkça uzaklaşmıştır. 2011’deki Libya krizinde ise, Almanya’nın NATO müttefikleri yerine Çin ve Rusya’nın yanında yer alması dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, Almanya’nın son dönemde Afrika ve Ortadoğu’da gerçekleştirdiği askeri operasyonlar, ulus-ötesi terörizme karşı mücadeleyi destekleme, demokratik kurumların gelişimini teşvik etme ve ticaret yollarını koruma amacı taşımaktadır.¹³ Özellikle IŞİD’e karşı koalisyona katılım, Almanya’nın askeri operasyonlara nasıl yaklaştığına dair dengeli bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

2003 ile 2009 yılları arasında, Almanya, küresel ihracatta lider konumda bulunmuştur. 2020’de ise, küresel ticarete öne çıkan ülkeler arasında Çin ve ABD ile birlikte üst sıralardaki yerini korumuştur. Almanya, dış ticaret dengesinde ise Çin’in hemen ardından ikinci sırayı alarak güçlü bir performans sergilemiştir. Almanya, üretimde yüksek katma değerli ürünlere yoğunlaşarak rekabette öne çıkmış; bu sayede düşük maliyetli üretim stratejisi benimseyen ülkelerin oluşturduğu baskıya karşı diğer Avrupa ülkelerine göre -örneğin İtalya ve İspanya- daha dayanıklı bir duruş sergilemiştir. Almanya’nın ihracat odaklı ekonomisi ve 9 komşu ülkesi ile AB’nin en büyük üye ülkesi olması, onu geniş bir ikili ilişkiler ağı içinde konumlandırmaktadır. Tarihsel olarak Avrupa ve Transatlantik yönelimli dış politikası, en önemli iki ortağı olarak ABD ve Fransa’yı belirlemiştir. ABD ile olan ilişkiler Soğuk Savaş’tan bu yana derin tarihi kökenlere sahip olup, son yıllarda bazı politik gerginliklerle sarsılmıştır. Fransa ile tarihsel bağlar ise Avrupa Birliği’nin oluşumundan bu yana güçlü ve derindir; ancak zamanla bu ilişki de değişkenlik göstermiştir.¹⁴

Doğu’da, Polonya’nın ekonomik olarak önemi artmaktadır. Rusya ile olan ilişkiler, Kırım ilhakı ve Ukrayna’daki savaştan dolayı karmaşıktır. Özellikle Kuzey Akım-2 boru hattı projesi, bu ilişkideki zorlukları somut biçimde ortaya koymaktadır. Çin, Almanya için ana ticaret ortağı olmasına rağmen, insan hakları ve uluslararası hukukta temel farklılıklarla karşı karşıyadır. Öte yandan, Almanya’nın İsrail ile de özel bir tarihsel ilişkisi bulunmaktadır; bu bağlamda, önceki Başbakan Angela Merkel, İsrail’in varlığının ve

¹³ Murat Erdin (2014), “11 Eylül Saldırıları ve İslamofobi: ABD ve Avrupa’da Görülen İslam Karşıtı Eylem ve Hareketlerin Nedenleri ve Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, ss. 54-59.

¹⁴ T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2023), “Federal Almanya Ülke Profili”.

güvenliğinin Almanya'nın “*tarihsel sorumluluğu*” olduğunu vurgulamıştır. Bu yaklaşım, önceki politikalarla süreklilik arz ederken, bazı gözlemciler için ise tartışmalıdır.¹⁵

Almanya, AB üyeliğini ve uluslararası çok taraflı ilişkilerini 1949'dan bu yana önemseyerek, Avrupa'nın güçlendirilmesi ve bütünleşmesi için çaba sarf etmektedir. Avrupa entegrasyonunun savunucusu olmasına rağmen, son dönemde Almanya'da popülist ve Avrupa Birliği şüpheci hareketlerin yükselişi gözlemlenmiştir. Ancak bu, Alman halkının genelde AB şüpheci (*Euroskeptic*) olduğu anlamına gelmez; ülkedeki çoğunluk, Avrupa bütünleşmesini destekleyen partilere hâlâ güvence vermektedir.¹⁶

Birleşmiş Milletler çerçevesinde, Almanya, 1973'ten beri aktif bir üye olarak, BM Güvenlik Konseyi'nde kalıcı bir koltuk edinme arayışındadır; ancak bu reform girişimleri 2005'te başarısız olmuştur. Buna rağmen, Almanya, Konsey'de daimî olmayan bir sandalye kazanma gayretini sürdürmüştür ve 2019'da altıncı kez bu koltuğa oturmuştur. Konsey'deki temsil süresince, Almanya, çatışma önleme ve yönetimi konularına öncelik vermiştir.¹⁷

Tarihsel olarak, Alman dış politikası, “*niş diplomasi*” alanları oluşturarak, kendisine özgü bir yol izlemiştir. Özellikle *Ostpolitik* (Doğu Politikası) politikasıyla Doğu ve Batı arasında bir köprü görevi görmüştür. Son dönemde, Almanya, İran nükleer anlaşmasının müzakeresinde öncü bir rol oynamış, ABD'deki Donald Trump yönetimi bu anlaşmadan çekilmesine rağmen, anlaşmayı koruma taahhüdünü de sürdürmüştür.¹⁸

Almanya'nın küresel ekonomik ve diplomatik yönünün genel bir panoraması çizildiğinde, doğal olarak Avrupa'nın kalbinde yer alan önemli bir ülkeye -Ukrayna'ya- dikkat çekmek gerekir. Doğu Avrupa'nın bu stratejik ülkesi, savaşa kadar Almanya'nın dış politika ve ekonomik yatırımlarının odak noktalarından biri hâline gelmiştir. Hatta Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Doğu Ukrayna'da devam eden gerilimler, Almanya'nın yalnızca Rusya ile ilişkilerini etkilemekle kalmamış, aynı zamanda Ukrayna ile kurduğu bağları da derinleştirmiştir. Almanya'nın enerji güvenliği, ticari çıkarları ve bölgesel istikrar için olan stratejik ihtiyaçları, Ukrayna ile olan ilişkilerini geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Bu

¹⁵ Başar Şirin (2020), “Değişen Dünya Düzeninde Yeni Alman Dış Politikası”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı: 2, ss. 467-500.

¹⁶ Carlo Masala (2009), “Möglichkeiten einer Neuorientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik”, *Zeitschrift für Politik*, Cilt 56, Sayı: 4, ss. 463-465.

¹⁷ *TRT Haber* (2023), “Almanya Başbakanı Olaf Scholz'dan BM'de reform çağrısı”.

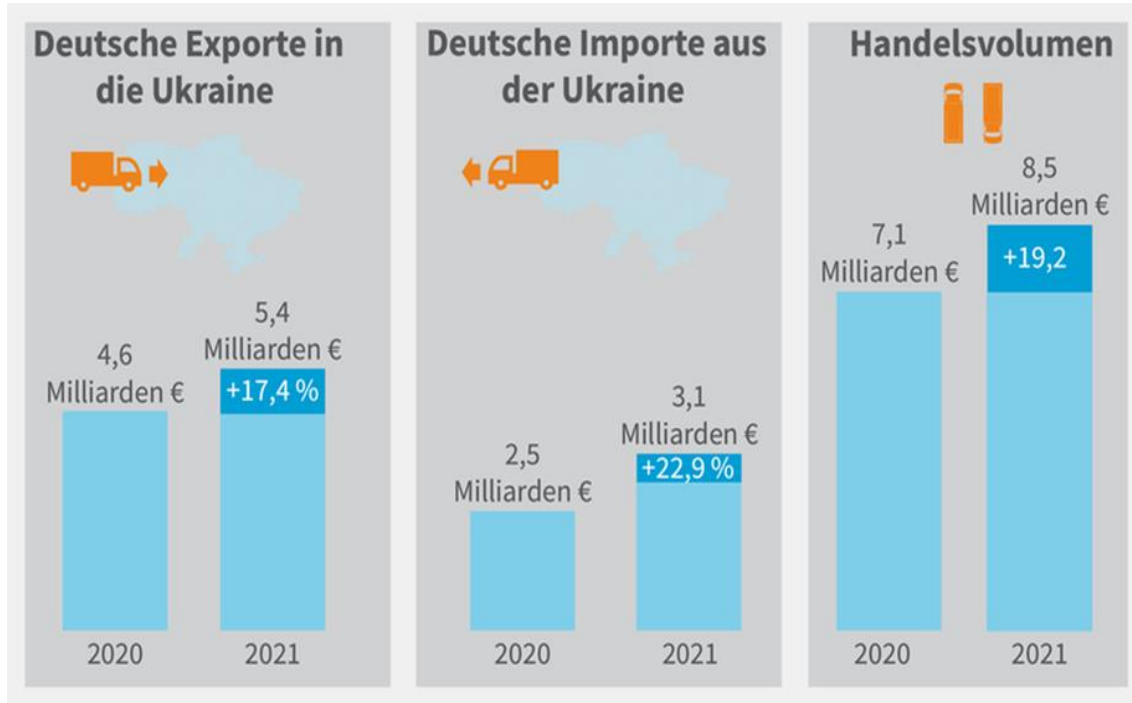
¹⁸ Güngör Şahin & Elif Bilge Aksu (2021), “Almanya'nın Doğuya Açılım Politikaları: Ostpolitik”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı: 2, ss. 240-252.

bağlamda, Almanya-Ukrayna ilişkilerinin diplomatik ve ekonomik yönlerini detaylı bir şekilde ele alarak, bu iki ülke arasındaki bağın nasıl evirildiğini incelemek büyük bir önem taşımaktadır.

2. Almanya-Ukrayna Diplomatik ve Ekonomik İlişkileri

Stratejik ortaklık, diğer ülkelerle ilişkileri yeniden inşa etme girişiminde en iyi araçlardan biridir; çünkü bu araç, tarafların çıkarlarının en uygun şekilde gerçekleştirilmesini mümkün kılmak için verimlilik, eşitlik, karşılıklı destek ve anlayış ilkelerine dayanmaktadır.

Grafik I. Rusya krizine kadar Almanya ile Ukrayna arasındaki ticaret hacmi artmıştır¹⁹

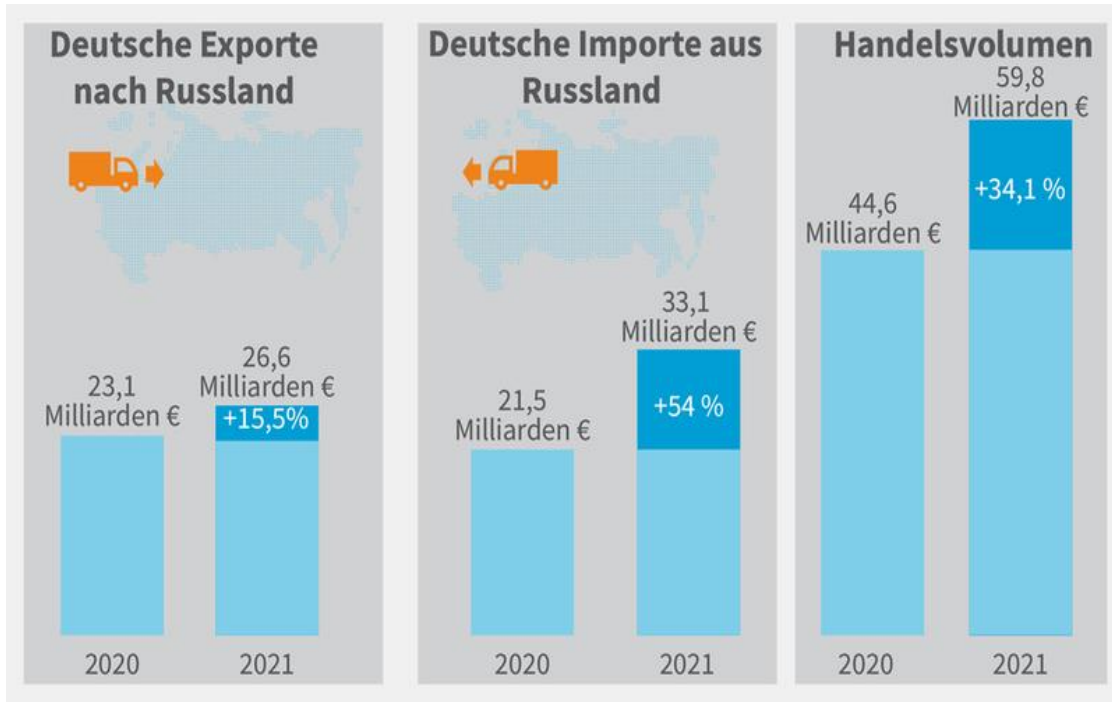

Stratejik ortaklığın temel özellikleri; stratejik ortaklığın özellikle amaç, hedef, görev ve karşılıklı yararların tanımlanmasında açıklık, şeffaflık ve tutarlılık karakteri, stratejik ilişkilerin dayanıklılığı ve istikrarı ayrıca uygulanabilir şekliyle stratejik ortaklığın çeşitliliğidir. Stratejik ortaklık, ekonomi, siyaset, askeriye, kültür, bilim-teknoloji, eğitim gibi her ülkenin çeşitli alanlarına yöneliktir.

¹⁹ DIHK (2022), “Deutschlands Wirtschaftsbeziehungen zur Ukraine und Russland”, 13.03.2022, Erişim Tarihi: 11.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dihk.de/de/aktuelles-und-presse/krise-russland-ukraine-wirtschaftssanktionen/deutschlands-wirtschaftsbeziehungen-zur-ukraine-und-russland-66918#:~:text=Das%20Handelsvolumen%20lag%202021%20damit,2%20Prozent%20gegen%C3%BCber%20dem%20Vorjahr.>

Stratejik ortaklık, ekonominin farklı alanlarında uygulanabilir; ancak Ukrayna için en güncel alan ticaret ve ekonomik alanlardaki stratejik ortaklıktır. Avrupa'nın Ukrayna tercihi ve iç koşullar açısından, Almanya, Ukrayna'nın en iyi stratejik ortaklarından biri hâline gelebilir; çünkü Almanya, her zaman Ukrayna ekonomisinin geliştirilmesine ilgi göstermiş, Ukrayna ekonomisine yatırım yapmaya hazır olmuş ve farklı şekillerde iş birliği yapmıştır.

Grafik II. Rusya ile Almanya arasındaki ekonomik ilişkiler de Ukrayna'ya yapılan saldırıya kadar gelişmiştir²⁰

Ticari ve ekonomik alanlardaki stratejik ortaklık, öncelikli dallardaki mal ve hizmetlerin ihracatı/ithalatı ve öncelikli dallardaki stratejik ortağından gelen doğrudan yabancı yatırımların hacimleri gibi temel bileşenlerinin değerlendirilmesi yoluyla karakterize edilebilir. Ukrayna ile Almanya arasında mal ihracat ve ithalatında esneklik eğilimleri gözlemlenmekte; bu eğilimler de Ukrayna ile Almanya arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin derinliğinin, dinamizm ve iç ve dış ortamdaki hızlı değişimlere rağmen istikrarlı kaldığını göstermektedir. Üstelik Almanya ile Ukrayna arasındaki mal ihracatının veya ithalatının bir miktar azaldığı dönemlerde bile, Almanya ile Ukrayna arasındaki mal ihracat/ithalatının Ukrayna'nın toplam mal ihracatı/ithalatı içindeki payı önemini hâlâ korumaktadır.

²⁰ A.g.e.

Ukrayna'dan Almanya'ya yapılan hizmet ihracatında ise esneklik eğilimleri gözlemlenmiştir; fakat Almanya'dan Ukrayna'ya yapılan hizmet ithalatında bir düşüş eğilimi belirgindir. Ukrayna ve Almanya arasındaki ticarete, mal ihracatı ve ithalatı ile hizmet operasyonları yoğunlaşma eğilimindedir. Ukrayna'dan Almanya'ya yapılan mal ihracatı; başlıca makine, taşıt, teçhizat, metaller, tekstil ürünleri, ayakkabı, gıda ürünleri, tarımsal hammaddeler ve kimya sanayi ürünleri gibi çeşitli gruplardan oluşmaktadır. Almanya'dan Ukrayna'ya yapılan mal ithalatı ise; makine, araç, teçhizat, kimya sanayi ürünleri, kauçuk ve metaller gibi gruplardan meydana gelmektedir. Ukrayna'nın Almanya'ya hizmet ihracatı, ağırlıklı olarak; taşımacılık, maddi kaynak işleme, telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri, iş hizmetleri gibi alanlardadır. Almanya'dan Ukrayna'ya yapılan hizmet ithalatı ise; ulaştırma, telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri, inşaat, ticari ve sigorta hizmetleri ile devlet ve hükümet hizmetlerinden oluşmaktadır.

2014'teki Onur Devrimi'nden bu yana, Ukrayna, Avrupa'ya yönelik hedefiyle benzeri görülmemiş bir reform rotası izlemiştir. Almanya-Ukrayna iş birliği, özellikle iyi yönetişime (demokrasi, sivil toplum, kamu yönetimi, yerelleşme), enerji verimliliğine ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya odaklanmıştır. Bu durum, Almanya'nın yalnızca birkaç ülkeyle sahip olduğu ve doğrudan diyalog kanalları ve her düzeyde çok çeşitli ziyaretler yoluyla sürekli olarak genişletilen iş birliğinin yoğunluğunu arttırmıştır.²¹

2014'ten 2017'nin sonuna kadar Almanya'dan Ukrayna'ya yapılan yatırımlarda bir düşüş eğilimi gözlemlenmiştir. Almanya'nın Ukrayna'ya gelen toplam doğrudan yatırımlardaki payı 2013'te yüzde 8,7 iken, 2017'de yüzde 4,2'ye düşmüştür. Buna rağmen, 2017 sonu itibarıyla Almanya'nın bu alandaki payı yüzde 4,58 ile yüzde 8,5 oranında bir artış göstermiştir.²² Almanya'dan gelen yatırımların başlıca alanları; üretim, ticaret, taşımacılık, depolama ve kurye faaliyetleri, makine yapımı ve tarım sektörleridir. Ekonomik alanların çoğuna yatırım yapılmasına rağmen, bazı sektörler, Alman yatırımcıları için daha az ilgi çekici hâle gelmiştir. Kriz öncesi dönemde ekonomik faktörler Ukrayna'nın diğer ülkelerle stratejik ilişkilerinin oluşmasında belirleyiciyken, günümüzde siyasi faktörler daha ön

²¹ Deutsche Botschaft Kiew (2023), Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://kiew.diplo.de/ua-de/themen/politik/bilaterales>.

²² K. Pugachevska & N. Ivoniak (2019), "Strategic Partnership Between Ukraine and Germany in Trade and Economic Spheres", Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/20-2.pdf>.

plana çıkmıştır. Özellikle Almanya-Ukrayna ilişkilerinde bu eğilim belirgindir. 2013-2014 krizinin ardından, Ukrayna, Avrupa yanlısı bir tutum benimsemiş ve siyasi reformlara hazır olduğunu göstermiştir. Bu siyasi reformlar stratejik öneme sahiptir ve Ukrayna'nın yasama ve mevzuat sistemlerindeki değişiklikleri kanıtlar niteliktedir. Ekonomik faktörler hâlâ önemli olsa da, reformlar, daha çok politik faktörlerin bir sonucu olarak görülmektedir. Yabancı ülkeler için olumlu ekonomik göstergeler, bu değişikliklerin sadece kâğıt üzerinde değil, gerçekte de yaşandığını göstermektedir. Sosyal ve teknolojik faktörler önemli olmakla birlikte, Almanya-Ukrayna ilişkilerinin kalitesi üzerinde önemli bir etkisi bulunmamaktadır.²³

Almanya, 2014 yılından bu yana Ukrayna'ya toplamda 1,8 milyar avronun üzerinde destek sağlamıştır. Ukrayna, “Doğu Ortaklığı Ülkeleri ve Rusya’da Sivil Toplumla İş Birliğinin Genişletilmesi”²⁴ projesi çerçevesinde odak noktalarından birisidir. İkili projelere 27 milyon avro, bölgesel projelere ise 14 milyon avro yatırım yapılmıştır. Bu bağlamdaki amiral gemisi projeleri, bağımsız kamu hizmeti yayıncılığı ve Almanya-Ukrayna gençlik değişim programlarının kurulmasıdır.

Ukrayna ve Almanya arasındaki stratejik ortaklık, aslında tam anlamıyla etkinleştirilememiştir. İhracat ve ithalat operasyonlarının verimliliği değerlendirildiğinde, mal ihracatı ve ithalatında yoğunlaşmanın azaldığı, ancak hizmet ihracatı ve ithalatında bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Alman yatırımcılar, Ukrayna ekonomisinin potansiyelini olumlu bulmakla birlikte, Ukrayna'nın ekonomik yapısını ve gelişim beklentilerini tam olarak anlamakta zorlanmaktadırlar.

Ukrayna ve Almanya arasındaki ticari ve ekonomik stratejik ortaklığın güçlendirilmesi, ekonomik göstergelere ve ilişkilerin derinliğini kanıtlayan genel kaynaklara dayanmalıdır. Stratejik ortaklığın genel kaynakları, mevcut engeller ve bu engellerin çözüm yolları açısından incelenmiştir. Alman yatırımcılara yönelik çeşitli teşvik eylemleri belirlenmiş ve bu eylemlerin uygulama esasları netleştirilmiştir. Simülasyon eylemleri, devlet garantileri, özelleştirme programlarına katılım, ticari kayıtların basitleştirilmesi, teknolojik ekipman ithalatındaki kısıtlamaların azaltılması ve öncelikli alanların genişletilmesini içermektedir.

²³ Michele A. Flournoy, & Shawn W. Brimley (2006), “Strategic Planning for National Security: A New Project Solarium”, *Joint Force Quarterly*, Sayı: 41, ss. 126-138.

²⁴ Federal Foreign Office (2023), “Expanding Cooperation with Civil Society in the Eastern Partnership Countries and Russia (Eastern Partnership Programme)”, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europe/cooperation-with-civil-society/373732>.

Ukrayna ve Almanya arasındaki stratejik ilişkiler için bir gündem oluşturulmalıdır. Bu gündem, iki ülke arasındaki anlaşmalar ve iç programlar, yasalar, kalkınma kavramları gibi unsurları içermelidir. Net bir gündem oluşturulduktan sonra, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik iş birliğinin en uygun yönleri belirlenebilir.²⁵

Stratejik ortaklık, ihracat, ithalat ve yatırım bileşenleriyle farklı odaklara sahiptir. Ukrayna'nın olanakları ve gelişim odakları göz önünde bulundurularak her bir bileşen için en uygun yönler belirlenmiştir. Ukrayna ve Almanya arasındaki ticari ve ekonomik stratejik ortaklığın ihracat bileşeninde öncelikli sektörler bilişim, tarım ve ormancılık olarak belirlenmiştir. İthalat bileşeninde ise, farmasötik ürünler, inşaat hizmetleri ve makine ve ekipman ön plana çıkarılmıştır. Yatırım bileşeninde ise, taşıtlar, endüstriyel üretim ve tarım sektörleri öne çıkmaktadır.

Almanya, Ukrayna'nın en önemli ticaret ve yatırım ortaklarından biridir. Ukrayna ithalatının ikinci en önemli menşe/kaynak ülkesi ve Ukrayna ihracatının kilit pazarlarından biridir.

2.1. Tarihsel Süreçte Almanya-Ukrayna İlişkileri

Ukrayna-Almanya ilişkilerinin tarihi oldukça uzundur. Alman tüccarlar ve gezginler 10. yüzyılda Ukrayna topraklarına gelmeye başlamışlarsa da, asıl yerleşim Katerina II'nin Rus İmparatorluğu'na Alman kolonicileri davet eden manifestosuyla başlamıştır.²⁶ 1764'te, Çariçe II. Katerina, Güney Rusya'nın bazı bölgelerine Almanları kolonize etmeyi amaçlayan bir kararname çıkarmıştır. Bu kararname, Rus İmparatorluğu'na ücretsiz taşıma, herhangi bir ticarete özgürlük, faizsiz krediler ve askerlik hizmetinden muafiyet gibi geniş ayrıcalıklar sunmuştur.²⁷ Zaporozhian Sich'in 1775'te yıkılmasının ardından, Alman yerleşimciler, Ukrayna'nın güneyindeki eski Kazak topraklarına gelmişlerdir. Daha sonra, 19. yüzyılın ilk yarısında, daha büyük sayılarda Alman yerleşimciler, Ukrayna bozkırlarına ve Kırım'a yerleşmişlerdir. Bu kolonicilere Karadeniz Almanları (*Schwarzmeerdeutsche*) adı verilmiş ve neredeyse tamamı Luteryen, Katolik veya Menonit olmak üzere belirgin ve ayrı dinî bağlantılara sahip kırsal topluluklar olarak bölgeye yerleşmişlerdir. 1897'ye

²⁵ A. Friedberg (2007), "Strengthening U.S. Strategic Planning", *The Washington Quarterly*, Sayı: 31, ss. 96-112.

²⁶ Serkan Acar (2023), "Ukrayna'nın Tarihî Kökenleri: Kiev Knezliği'nden Kırım Hanlığı'na", *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 1, ss. 14-30.

²⁷ Mustafa Nail Alkan (2015), "Almanya-Rusya İlişkileri Bağlamında Ukrayna Krizi", *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar 2015, Sayı: 45, ss. 94-95.

gelindiğinde, Karadeniz Almanları yaklaşık 345.000 kişiden oluşuyordu. Volhynia’da Polonya asillerinden arazi satın alan 200.000’den fazla Alman daha vardı. Almanlar, vergi muafiyetleri ve diğer avantajlardan yararlandıkları kapalı yerleşimlerde yaşıyor ve yerel ekonomiye katkıda bulunuyorlardı. Topluluklarında, kökenlerinin olduğu ülkelerde zulme uğrayan inançlarını da (özellikle Menonitler için) özgürce uygulayabiliyorlardı. Böylece, iki yüzyıldan fazla bir süre boyunca, Almanlar ve Ukraynalılar yan yana yaşadılar.

Birinci Dünya Savaşı, Almanya ve Ukrayna’yı 20. yüzyılın ilk büyük karşılaşmasında bir araya getirdi.²⁸ 3 Mart 1918’de Bolşeviklerle Merkezi Güçler arasında yapılan Brest-Litovsk Antlaşması, Ukrayna’nın Alman ve Avusturya işgal bölgelerine bölünmesine yol açtı. Bu sıralarda, Çarlık İmparatorluğu’nda Alman kolonicilerin ikinci en büyük yoğunlaşmasını oluşturan 700.000 Alman, Güney Ukrayna’da yaşıyordu. Almanya, savaş bittikten sonra bu sayıya daha fazla kolonici eklemeyi planlıyordu. Ancak ana hedef, Merkezi Güçler’in açlık çeken nüfusunu beslemek için Ukrayna’dan gıda toplamaktı. Gıda temini için yapılan taleplere köylüler tarafından direnildi ve Almanlar, Ukrayna’daki Merkezi Rada (*Tsentralna Rada*) hükümetini dağıtarak, Ukrayna’yı Hetman Pavlo Skoropadskyi’nin daha iş birlikçi rejimi üzerinden yönetme yoluna gittiler. Bolşevikler, Almanların Ukraynalı köylülere yönelik saldırılar devam ederken, Ukraynalıları Almanlara karşı savunma iddiasıyla öne çıktılar. Almanlarla Ukraynalılar arasındaki çatışma, Kasım 1918’deki Almanya’nın teslim oluşuna kadar sürdü.²⁹

1918’den sonra Almanların Ukraynalılara yaptığı olumsuz muamelelere dair kalan hatıralar, 1920’li yıllar ve 1930’lu yıllarda Stalin altında Ukraynalılara yapılan zulümlerle hızla gölgede kaldı. SSCB’nin buğday ambarı olan Ukrayna, kolektivizasyon sırasında ve 1932-1933 yıllarında yani açlık döneminde orantısız bir şekilde zarar gördü. Bu nedenle, Nazilerin SSCB’ye saldırısının olduğu dönemde, Ukraynalıların Sovyet komünizmine (Ruslaştırma odaklı) desteği çok az olmuştur.³⁰

Ukraynalılar ile Alman devleti arasındaki bir sonraki büyük karşılaşma, 1939 yılından sonra gerçekleşti. Nazi-Sovyet Paktı’nın şartları sonucunda Batı Ukrayna’nın çoğu Sovyet

²⁸ Manfred Wilke (2014), “Jenseits von Rapallo”, *Die Politische Meinung*, 528 (59), s. 73.

²⁹ Dmytro Savchenko (2018), “Hetman Pavlo Skoropadskyi and His Ukrainian State”, Erişim Tarihi: 10.10.2023, Erişim Adresi: <https://pravyysektor.info/novyny-angliyskoyu/hetman-pavlo-skoropadskyi-and-his-ukrainian-state>.

³⁰ Çağrı Saçaralp (2018), “Ukraynalıların tarihteki en büyük acısı: Holodomor”, *Jurnal.ist*, 16.12.2018, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.gzt.com/jurnalist/ukraynalilarin-tarihteki-en-buyuk-acisi-holodomor-2973917>.

birlikleri tarafından işgal edildi. Haziran-Temmuz 1940'ta, SSCB, Romanya'yı zorlayarak Besarabya ve Bukovina'yı devraldı. Böylece, Polonya ve Romanya'da daha önce yaşayan toplam 7 milyon Ukraynalı SSCB bünyesine katıldı; bu bölgelerden gelen Ukraynalılar da Stalinizm ile tanıştı.³¹ Eylül 1939'da Naziler tarafından işgal edilen Polonya'nın o tarihlerde farklı bölgelerinde yarım milyon Ukraynalı yaşıyordu. Ancak en dramatik değişiklik, 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne yapılan Nazi istilasıyla geldi; bu olayın ardından çoğu Ukraynalı Almanya yönetimi altına girdi.³²

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya-Ukrayna ilişkilerinin tarihi oldukça karmaşıktır. Nitekim Stalin'in Hitler'den daha büyük bir kötülüğü temsil ettiğini düşünen ve bu nedenle Ruslarla savaşmak isteyen bazı Ukraynalılar, Alman istilacıları komünist baskının kurtarıcıları olarak karşılamışlardır. Ayrıca, Sovyet komünistlerini Yahudilerle eşitleyen Ukraynalılar olduğu kadar, Hitler'in anti-Semitizm propagandası da verimli bir zaman dilimine denk gelmiştir. Ukraynalıların Yahudilere karşı işlenen vahşetlere katılım dereceleri konusunda ise bir uzlaşma yoktur. Ukrayna'da işlenen en kötü suç, Eylül 1941'de Kiev'in dış mahallelerindeki Babı Yar'da 33.000 Yahudi'nin katledilmesidir.³³

Nazi ideolojisi, Almanları, Ukraynalıları daha medeni bir şekilde muamele etmenin pragmatik avantajlarına karşı körleştirmiştir. Savaş süresince 2,3 milyondan fazla Ukraynalı, Reich'in farklı bölgelerinde köle işçi olarak çalıştırılmak üzere sınır dışı edilmiştir. Nazi yönetimi Ukrayna'da acımasızdı ve buna karşılık bir Ukraynalı direniş hareketi de ortaya çıkmıştır. Anti-Alman partizan savaşı için alınan askerler, hayal kırıklığına uğramış milliyetçiler, komünistler, Yahudiler ve zorla çalıştırılan iş kampı kaçaklarından oluşuyordu. Almanlara karşı savaşan partizan askerleri kısmen özerk, kısmen de Sovyetler tarafından kontrol ediliyordu. 1943 Şubat'ında Stalingrad'da Almanların yenilgisinin ardından, Nazi Propaganda Bakanı Josef Goebbels, Slavlar konusunda daha pragmatik bir tutum benimsemeye başladı. Bazı Ukraynalılar zaten Almanlarla savaşıyordu ve şimdi Ukraynalılar, geri çekilen Alman ordularına katılmaları için teşvik edildi. Almanya'nın SS'i (Koruyucu Takım/*Schutzstaffel*), Ukraynalılara “askeri

³¹ Kader Özkan (2007), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya Dış Politikası'nda Batı Dünyası ve Türkiye'yle İlişkiler”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt 12, Sayı: 12, ss. 35-47.

³² Burak Çınar (2014), “İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu”, *Güvenlik Stratejileri*, Cilt 10, Sayı: 20, s. 188.

³³ Metin Delevi & Sento Almaleh (2014), “29-30 Eylül 1941 – Babı Yar Katliamı”, *Şalom*, 01.10.2014, Erişim Tarihi: 11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/92530/29-30-eylul-1941-babi-yar-katliami->

eğitim” gibi benzersiz bir değer sundu ve bazı Ukraynalı birlikler, Rus komünistlerin hâlâ yenilebileceği umuduyla, savaşın sonuna kadar Nazilerle birlikte savaştı.³⁴

İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman-Ukrayna ilişkilerinin tarihi, özellikle Sovyet yönetimi altındaki Ukraynalı vatandaşların deneyimleriyle karşılaştırıldığında oldukça karmaşık bir niteliğe sahiptir. Savaş sonrası Sovyet döneminde, Ukrayna'nın Nazi işgali, Ukraynalıların bu işgali Sovyet işgalinden daha olumlu bir şekilde değerlendirebileceği korkusuyla tam olarak tartışılmamıştır. SSCB, Nazi zulmünü halkını Sovyet politikalarının arkasında birleştirmek için her zaman kullanabilse de, Ukrayna'da Almanların imajı daha belirsizdir; çünkü tarihsel olarak, Almanlar, Ukraynalıları Rus egemenliğinden kurtarabilecek bir millet olarak görülmüştür.

Savaş sonrası Sovyet döneminde, Almanlar ve Ukraynalılar arasındaki en önemli ilişkiler, oldukça geniş olan GDR (Doğu Almanya)-Ukrayna ilişkileri aracılığıyla kuruldu. Ukrayna SSC hükümeti, Doğu Almanya ile birçok ekonomik, kültürel ve politik bağa sahipti. Dahası, Batı Almanya, 1969'da yeni *Ostpolitik* politikasını benimsemeye başladığında, Doğu Alman ve Ukraynalı *detant* (gerginliğin azaltılması/yumuşama) muhalifleri ortak bir sebep etrafında birleştiler. Ukrayna Komünist Partisi'nin İlk Sekreteri Petro Shelest'in, Willy Brandt'ın Batı Almanya'sı ile Brezhnev'in yakınlaşmasına karşıtlığı, GDR lideri Walter Ulbricht'in *Ostpolitik*'e karşı mücadelesine destek sağladı. Ancak sonunda hem Ulbricht, hem de Shelest görevlerinden alındı. Batı Almanya da, Ukrayna SSC hükümeti ile ekonomik, kültürel ve politik bağlar kurdu; ancak her zaman merkezi ilişkisi olan Moskova ile bu ilişkisini sürdürdü. Bununla birlikte, komünist dönemin sona ermesiyle Ukrayna ve iki Alman devletinin elitleri ve halkları arasındaki ilişkiler arttı. Dolayısıyla, 1991'e gelindiğinde, Ukrayna, hem Doğu, hem de Batı Almanya ile ilişkiler kurma konusunda bir model oluşturmuştu.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Ukrayna'nın 1991'de bağımsızlığını ilân etmesi, uluslararası arenada önemli bir değişikliği meydana getirdi. Özellikle Almanya için, tarihsel bağlamda ele alındığında, bu yeni bağımsız devletle ilişkilerin nasıl şekilleneceği büyük bir soru işaretiydi. Doğu ve Batı Almanya'nın 1990'da birleşmesi, yeni bir Almanya'nın ortaya çıkmasına yol açtı ve bu durum, Ukrayna ile olan ilişkileri de doğrudan etkiledi. Almanya'nın bu yeni dönemi, Ukrayna ile olan diplomatik, ekonomik

³⁴ *Holokost Ansiklopedisi*, “İşbirliği”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/collaboration>.

ve kültürel bağlarının yeniden değerlendirilmesine ve derinleştirilmesine sahne oldu. 1992'den 1999'a kadar olan bu sürecin Almanya-Ukrayna ilişkilerinde nasıl bir evrim gösterdiğinin incelenmesi/araştırılması, iki ülke arasındaki dinamiklerin nasıl şekillendiğini daha iyi anlamamız mümkün olacaktır.

2.2. 1992-1999 Arasında Almanya-Ukrayna İlişkilerinin Evrimi ve Sonraki Süreç

Ukrayna, 1991 yılının sonunda bağımsızlığını kazandığında, Alman ekonomik ve politik desteği konusunda başlangıçta oldukça büyük beklentilere sahipti. Ancak kısa süre sonra bu beklentilerin gerçekçi olmadığı anlaşıldı. 1992 yılında, Ukraynalılar, Almanya'ya karşı büyük bir coşkuyla yaklaştılar; ancak aynı durum Almanya için söz konusu değildi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce, Almanya, diğer Batılı ülkeler gibi, 1990 Temmuz'unda Ukrayna'nın egemenlik ilânını hemen tanımamıştı, ancak 1989 yılında Kiev'de bir Konsolosluk açmıştı. Şansölye Helmut Kohl'ün Temmuz 1991 tarihinde Kiev'e Mikhail Gorbachev ile yaptığı zirve, SSCB'nin Nazi istilasının 50. yılını anma adına yapılan bir etkinlikti ve bu zirve, Sovyet liderinin ülkesindeki zayıf durumunu değiştirmek için son dakika bir girişimiydi.³⁵ Sadece 1991 yılının Aralık ayında, Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) kuran Belovezhsk Anlaşması'ndan sonra, Ukrayna'nın Dışişleri Bakanı Anatoli Zlenko, ikili ilişkileri görüşmek üzere Bonn'u ziyaret etti. Zlenko, bu görüşmede, Almanya-Ukrayna Ekonomik İşbirliği Konseyi kurma sözü verdi ve Başkan Leonid Kravchuk'un Bonn'u ziyaret etme davetiyesini alarak Ukrayna'ya geri döndü. Bu dönemde, Ukrayna basınının çoğu, Almanya'nın Ukrayna'nın önemini anlamadığına dair haberler yayınladı.³⁶

Şubat 1992'deki Bonn ziyareti öncesinde, Ukrayna Devlet Başkanı Leonid Kravchuk, Almanya-Ukrayna ilişkileri için umut verici bir değerlendirme yaptı. Yeni Ukraynalı lider, tarihsel ve coğrafi nedenlerle ve aynı zamanda Doğu Almanya-GDR'nin ekonomik olarak Ukrayna'ya yakın olmasından dolayı, Almanya'nın diğer Batılı devletlerden daha cömert yardım ve ilişkiler sunacağını umuyordu. Kravchuk, Almanya ile ekonomik bağlantıların önemini ve sınır dışı edilmiş etnik Almanları yeniden yerleştirme konusundaki istekliliği vurguladı. O zamanlar hem Rusya, hem de Ukrayna, Almanların cömertçe yardımlarda

³⁵ Mustafa Yıldız (2022), "Rusya-Ukrayna Savaşında Rusya'yı Anlamak: Tek Sorumlu Putin mi?", *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 9, Sayı: 19, s. 149.

³⁶ Hatem Cabbarlı (2016), "İki Güç Arasındaki Ukrayna", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 50, s. 97.

bulunacağını sanıyorlardı. Ukraynalı yetkililer, “*Bonn’un Moskova’ya olan saplantısından*” şikâyetçi oldular. Ukrayna’daki ekonomik durum kötüleştiğinde, Başbakan Leonid Kutschma, Almanya ve AB’den yardım talebinde bulundu. Kohl’ün Kiev ziyareti öncesinde, Ukraynalı politikacılar ve yetkililere yönelik bir anket, çoğunluğun Almanya’nın Ukrayna’ya destekleyici bir politika izleyen tek G-7 ülkesi olduğuna ve Ukrayna’nın sağlıklı Rusya bağımlılığından kurtulabilecek tek ülke olduğuna inandığını ortaya koydu. Aynı zamanda, Almanya’nın Rusya-Ukrayna geriliminin sonucuna ilgi duyduğunu düşündüler. Sonuçta, bir Rus-Ukrayna çatışmasından, Almanya, ABD’den çok daha doğrudan etkilenecekti.³⁷

Alman hükümeti ise temkinli kalmaya devam etti. Ukrayna ile olan ilişkisini büyük ölçüde Rus bakış açısıyla değerlendirmeyi sürdürdü ve ayrıca Rus-Ukrayna ilişkilerinde çözülemeyen birçok mesele konusunda endişeliydi. 1993 yılının sonbaharında, Almanya, başkent Kiev’in nükleer silahları reddetmeyi taahhüt etmesi halinde Ukrayna’ya daha fazla müdahil olacağını tekrar belirtti. Bu durum, ekonomik yardım ile politik tavizler arasındaki bağlantıyı açıkça ortaya koydu. Almanya, Ukrayna’nın Ocak 1994’teki Üçlü Anlaşma ile nükleer cephaneliğini reddettiğini memnuniyetle karşılarsa da, Ukrayna’nın ekonomik zorluklarından endişeliydi. Almanya, Ukrayna’daki çıkarlarını henüz tanımlamamıştı.³⁸ 1999 yılında, Avrupa Birliği (AB) ile Rusya, “*Rusya’ya Yönelik AB Ortaklık Stratejisi*” ve “*Kuzey Boyutu İnisiyatifi*” adlı iki önemli belgeyi kabul etmiştir. Bu belgeler, AB’nin genişlemesinin ardından Rusya ile kurulacak sınırın güvenliğini koruma ve sınırın diğer tarafındaki bölgelerin ekonomik gelişimini teşvik etme taahhüdünü yansıtmaktadır.³⁹ Bağımsızlığın ilk yıllarından bu yana, Ukrayna, Almanya’nın daha fazla dikkatini çekmek ve Ukrayna’ya yatırım yapılmasını sağlamak için ne yapması gerektiği konusunda giderek daha gerçekçi hâle gelmiştir.

Almanya’nın Ukrayna’ya karşı başlangıçtaki tavrı iki yönlüydü; müttefikleri gibi Almanya da Sovyetler Birliği’nin dağılmasını büyük bir endişeyle karşılamıştı. Yapacağı politikalar önceden öngörülebilir Mihail Gorbaçov’un yerine, eski Sovyet lideri Stalin’in kendi amaçları doğrultusunda sınırlarını belirlediği, çok etnikli devletlerin başında olan ve temel

³⁷ Angela Stent (1997), “Ukraine and Germany: Toward a New Partnership?”, *Harvard Ukrainian Studies*, Cilt 21, Sayı: 3/4, ss. 287-309.

³⁸ Kaan Diyarbakırlıoğlu (2020), “Viktor F. Yanukoviç Dönemi Ukrayna’nın Avrupa Birliği İle İlişkilerini Belirleyen Dinamikler”, *International Journal of Social Inquiry*, Cilt 13, Sayı: 1, ss. 214-215.

³⁹ Erhan Büyükkakıncı (2003), “Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunsalı”, içinde *Dünden Bugüne Avrupa Birliği* (editör: Beril Dedeoğlu), İstanbul: Boyut Yayınları, s. 349.

amacı milliyetçilik olan yapacakları/izleyecekleri politikaları bilinmeyen/tahmin edilemeyen liderlere sahip 15 yeni devlet bağımsızlığını ilân etti. Bu gelişmeler, Almanların kendi 20. yüzyıl deneyimleri ışığında ve potansiyel Doğu kaynaklı istikrarsızlıkların Alman birleşmesini tehdit edebileceği endişesiyle rahatsızlık yarattı. Batı dünyası, Rusya ile etkileşim kurmaya alışkındı ve onun hâlâ büyük bir nükleer güç olduğunun farkında olacak şekilde Rusya ile ilişki kurmaya devam etti.⁴⁰

Almanya'nın Ukrayna'daki ana çıkarları, Sovyet askerlerinin kendi topraklarına yeniden yerleştirilmesi ve Kiev ve Moskova arasındaki gerilimlerin sınırlandırılmasına odaklandı. Eylül 1994'e kadar en acil sorun, eski Doğu Almanya'dan 380.000 Sovyet askeri ve onların bağımlılarının geri çekilmesiydi. Eski Sovyet subaylarının üçte biri, birçok erbaş ve er de dâhil olmak üzere Ukraynalıydı. Bu askerlere konut ve istihdam gerekiyordu; bu nedenle, Almanya'nın 1992 yılından sonraki yeni bağımsız devletlere yaptığı başlangıç yardımının çoğu konut inşaatı ve iş eğitimi için ayrılmıştı. Bu projelerin gerçekleştirilmesi için tahsis edilen yardımdan Ukrayna da önemli bir pay aldı.⁴¹ Bu hemen ortaya çıkan sorunların ötesinde, tarihsel yükü ve Ukrayna'nın geleceğine dair belirsizlikler göz önüne alındığında, Bonn'un Ukrayna ile çok iddialı bir ilişkiye atılmaktan çekindiğini görebiliriz. Ancak aktif ve geniş ilişkilerini, ağır bir tarihsel yükü paylaştığı diğer bir post-komünist ülke olan Polonya ile karşılaştırsak, Rusya'nın tepkileri konusundaki endişenin de Almanya'nın politikasını etkilediği açıktır.⁴²

Avrupa'da yeni bir role uyum sağlamanın beklenmedik sorunları Almanya politikalarını etkiledi. 40 yıl boyunca Batı Almanya'nın egemenliği sınırlıydı ve büyük bir uluslararası rol üstlenmekten bilinçli olarak kaçınıyordu. Aslında, Almanya sınırlı pozisyonuna rahatça yerleşmişti. Ancak şimdi, Almanya, müttefiklerinden ve komşularından Avrupa'da çok daha büyük bir rol üstlenmeye ve Orta ve Doğu Avrupa ekonomilerini yeniden inşa etmekte liderlik etmeye yönelik artan bir baskı altındaydı. Almanya için, özellikle Orta Avrupa'da bir yandan istikrarı teşvik etme ve sağlam piyasa ekonomilerini geliştirme taleplerini, diğer yandan Rusya, Ukrayna ve diğer halef devletlerdeki taleplerle dengede tutmak zordu. Geçmişten gelen hayaletleri çağırma konusundaki rahatsızlığı göz önüne

⁴⁰ Emil Şadıhanov (2006), "Sovyetler Birliği'nin Dağılma Sürecinde Etkili Olan Bölge Sorunları ve Milliyetçilik Hareketleri", *Sosyoloji Konferansları*, Sayı: 33, ss. 1-22.

⁴¹ Melek Fırat (2009), "Soğuk Savaş Sonrasında Fransa'nın Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 64, Sayı: 1, s. 129.

⁴² *A.g.e.*

alındığında, Almanya, bu bağları olabildiğince çeşitlendirmeye ve post-komünist devletlere yardım yükünü AB ve diğer çok taraflı organlara kaydırmaya çalıştı. Ukrayna'ya müdahil olma imperatifleri ise, sağlam bir pazar toplumu inşa etme arzusu ve Ukrayna'da istikrarsızlık ve krizin Alman istikrarı ve güvenliği için sonuçlarından duyulan korku nedeniyle hem olumlu, hem de olumsuzdu.

2014'teki Onur Devrimi'nden bu yana, Ukrayna, Avrupa'ya odaklanarak örnek teşkil eden bir reform süreci izlemektedir. Alman-Ukraynalı iş birliği, özellikle iyi yönetim (demokrasi, sivil toplum, kamu yönetimi, merkezîyetin azaltılması) ve enerji verimliliği ile sürdürülebilir ekonomik kalkınma üzerine yoğunlaşmaktadır.⁴³ Bu, Almanya'nın sadece birkaç ülke ile sahip olduğu yoğun bir iş birliğini doğurmuş ve doğrudan diyalog kanalları ve her seviyede gerçekleştirilen geniş çaplı ziyaretlerle sürekli olarak genişletilmektedir.⁴⁴

Toplamda, Almanya, 2014'ten bu yana Ukrayna'ya 1,8 milyar avrodan fazla destek sağlamıştır. Ukrayna, “Doğu Ortaklık Ülkeleri ve Rusya’da Sivil Toplumla İşbirliğinin Genişletilmesi” projesi kapsamında öncelikli alanlardan biridir.⁴⁵ Bu kapsamda 27 milyon avro, ikili projelere ve 14 milyon avro da bölgesel projelere yatırılmıştır. Bu bağlamda öne çıkan projeler arasında bağımsız kamu hizmeti yayıncılığının kurulması ve Alman-Ukraynalı gençlik değişim programları bulunmaktadır.

İkili kalkınma iş birliği ile, 2014'ten bu yana Ukrayna'daki projelere yaklaşık 757,5 milyon avro tahsis edilmiştir. Bu projelerin büyük bir kısmı *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit* (GIZ), *Physikalisch-technische Bundesanstalt* (PTB) ve *Kreditanstalt für Wiederaufbau* (KfW) tarafından yürütülmektedir. Yalnızca GIZ, projelerinde 376 Ukraynalı personel istihdam etmektedir.⁴⁶

Almanya, ayrıca içeriden yer değiştirmiş kişileri kabul eden birçok Ukrayna topluluğuna doğrudan destek sağlamaktadır. Bu bağlamda, harcanan para, öncelikle konut inşa etme,

⁴³ Auswaertiges Amt (2022), “Aktuelle Situation in der Ukraine”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/service/UKR>.

⁴⁴ A.g.e.

⁴⁵ Civil Society Cooperation, “Expanding Cooperation with Civil Society in the Eastern Partnership Countries and Russia”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://civilsocietycooperation.net/>.

⁴⁶ Deutschland.de (2022), “Germany - a reliable partner”, 01.02.2022, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-ukraine-partnership-and-support>.

sosyal altyapının genişletilmesi, su temininin sağlanması ve sivil korumanın güçlendirilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.⁴⁷

Almanya, 2014 yılından bu yana Ukrayna'ya insani yardımın en büyük ikili başışçılarında biridir. Bu yardımın (yaklaşık 150 milyon avro) bir kısmı, mayın temizliği ve savaşın patlayıcı artıklarının imhası gibi faaliyetler için kullanılmaktadır. 2014'ten beri Alman hükümeti Ukrayna'nın mevduat koruma fonu için ve enerji tedarik sistemini modernize etmek amacıyla kullanılan 500 milyon avro tutarında bir kredi garanti mekanizması da sağlamıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Federal Bakanlığı (BMZ) adına, Tek Dünya'da Hizmet Ajansı Toplulukları, belediye seviyesindeki kurumları güçlendirmeye katkıda bulunan Alman-Ukraynalı topluluk ilişkilerini desteklemektedir.⁴⁸ Bu girişimler, Berlin'deki Federal Dışışleri Bakanlığı tarafından koordine edilen bir "Ukrayna Eylem Planı"nda birleştirilmiştir. Eylem Planı, sadece acil durumların hızla giderilmesi için kısa vadeli tedbirleri değil, aynı zamanda yapısal sorunları ele alan orta ve uzun vadeli projeleri ve programları kapsamaktadır. Almanya'nın Ukrayna'ya olan bu cömert desteği, iki ülke arasında tarihsel ve stratejik bağların yanı sıra, ortak değerler ve demokratik ilerlemeye olan bağlılık temelinde şekillenmektedir. Almanya, Ukrayna'nın Avrupa entegrasyon sürecini destekleyen ana aktörlerden biri olarak kalmaya devam etmektedir. İki ülke arasındaki bu tür değişim ve karşılaşmalar, özellikle genç nesiller arasında, uzun vâdeli iş birliği ve karşılıklı anlayışın teşvik edilmesinde kritik bir role sahiptir.⁴⁹

Politik vakıfların, derneklerin ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü birçok proje, devletin aldığı önlemleri tamamlamaktadır ve çoğu zaman Alman hükümetinin mali desteğiyle gerçekleştirilmektedir. Özellikle başarılı olan örneklerden biri "MEET UP!", yani Alman-Ukraynalı Gençlik Karşılaşmaları'dır. Bu, Federal Dışışleri Bakanlığı ve Robert Bosch Stiftung ile ortaklık içinde EVZ Vakfı'nın bir finansman programıdır.⁵⁰ Akademik eğitim ve öğrenciler ile araştırmacılar arasında değişimi mümkün kılmak,

⁴⁷ A.g.e.

⁴⁸ Engagement Global (2023), "The Service Agency Communities in One World", Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://skew.engagement-global.de/service-agency.html>.

⁴⁹ Marija Golubeva & Nicolas Tenzer & Katarzyna Pisarska & Sam Greene (2023), "A European Home for Ukraine: Perspectives on the EU's Enlargement Challenge from Berlin, Paris, and Warsaw", 27.09.2023, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-european-home-for-ukraine/>.

⁵⁰ Stiftung evz (2023), "FUNDING PROGRAM MEET UP! Youth for Partnership", Erişim Tarihi: 13.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.stiftung-evz.de/en/what-we-support/fields-of-activity-and-cluster/education-drives-the-future/meet-up-youth-for-partnership/>.

Kiev’de bir Bilgi Merkezi işleten Alman Akademik Değişim Servisi’nin (DAAD) görevidir. Pandemi nedeniyle yaşanan önemli kısıtlamalara rağmen, Ukrayna’da 100’den fazla Alman öğrenci bulunmakta ve Alman üniversitelerinde eğitim gören neredeyse 1.000 Ukraynalı öğrenci bulunmaktadır.⁵¹ Ek olarak, PASCH Ukrayna programı çerçevesinde, Kiev’deki Ukrayna Goethe Enstitüsü, Ukrayna’da 17 okulu denetlemektedir. PASCH inisiyatifi, “*Geleceğin Okulları: Partnerler*” anlamına gelmektedir. Almanca öğretiminin özellikle önemsendiği dünya genelinde 2.000’den fazla okulu ağ içinde birleştirmektedir. Program, Alman partner okullarıyla ziyaretleri ve değişimleri de içermektedir.⁵²

Almanya ile Ukrayna arasındaki bu tür eğitim ve kültür iş birlikleri, iki ülke arasındaki bağları sadece hükümet seviyesinde değil, aynı zamanda halklar arasında da güçlendirmektedir. Bu programlar, dil öğreniminin ötesinde, farklı kültürel değerleri ve tarihsel bağlamları anlamak için bir fırsat sunmaktadır. Bu tür değişimlerin, Almanya ve Ukrayna arasında sadece mevcut nesil için değil, aynı zamanda gelecekteki nesiller için de uzun vâdeli dostlukların ve iş birliklerinin temelini attığı görülmektedir. Her yıl, Almanya’nın Kiev Büyükelçiliği, dezavantajlı topluluk kesimlerinin yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan bir dizi küçük projeye de finansman sağlamaktadır. Bu girişimler, genellikle 3 aya kadar sınırlı bir süre boyunca yürütülen projelerdir. Bu projeler için gerekli malzemeler Ukrayna’dan satın alınmaktadır.

Almanya ile Ukrayna arasındaki ekonomik ilişkiler, son yıllarda özellikle Avrupa’da yaşanan siyasi ve ekonomik dinamikler göz önüne alındığında büyük bir önem kazanmıştır. İki ülke arasındaki bu ilişki, sadece ticaret hacmi açısından değil, aynı zamanda yatırımlar, teknolojik iş birliği ve enerji sektöründeki ortak projeler açısından da derinleşmektedir.

Almanya, Ukrayna için önemli bir ticaret ortağıdır. Özellikle Ukrayna’nın Avrupa Birliği’ne yönelik entegrasyon süreci, iki ülke arasındaki ticaret ve yatırım ilişkilerini daha da güçlendirmiştir. Alman şirketleri, Ukrayna’nın tarım, enerji ve teknoloji sektörlerine yatırım yapma konusunda büyük bir ilgi göstermektedir. Özellikle yenilenebilir enerji ve bilişim teknolojileri alanlarındaki iş birliği, geleceğin ekonomik ilişkilerinin anahtarı olarak görülmektedir.

⁵¹ National Technical University of Ukraine (2023), “German Academic Exchange Service DAAD”, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://kpi.ua/en/daad-about>.

⁵² Goethe Institut (2023), “Initiative ‘Schulen: Partner Der Zukunft’”, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.goethe.de/ins/ua/de/spr/eng/pas.html>.

Ukrayna, Almanya için özellikle tarım ürünleri, madenler ve metal ürünleri ihracatıyla dikkat çekmektedir. Öte yandan, Almanya'dan Ukrayna'ya yapılan ihracatlar genellikle makine, otomotiv parçaları ve kimyasal ürünleri kapsamaktadır. AHK Ukrayna ve Alman-Ukrayna Ticaret ve Sanayi Odası gibi kuruluşlar, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin teşvik edilmesinde önemli bir role sahiptir.

Yatırım cephesinde ise, Alman şirketleri, Ukrayna'da birçok sektöre yayılmış durumdadır. Bu yatırımlar, Ukrayna ekonomisinin modernizasyonuna ve yerel iş gücü piyasasının gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Aynı zamanda, Ukrayna'dan Almanya'ya yapılan yatırımlar da giderek artmaktadır.

Almanya ile Ukrayna, 1990'ların başından beri diplomatik ilişkilerini sürdürmektedir. Almanya, Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile daha yakın ilişkiler kurma çabalarını desteklemekte ve iki ülke, birçok uluslararası platformda iş birliği yapmaktadır.⁵³ 2014'te Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı sonrasında, Almanya, Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Bu durum, Normandiya Dörtlüsü veya Normandiya Formatı gibi diplomatik girişimlerle de teyit edilmiştir.⁵⁴

Almanya'nın Ukrayna ile derin ekonomik ve politik ilişkiler kurmuş olması, Ukrayna-Rusya krizi bağlamında Berlin'in rolü üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. İki ülke arasındaki ticaret, yatırım ve stratejik iş birliğinin yanı sıra, Almanya'nın Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini destekleyen diplomatik duruşu, Almanya'nın bu krizde kritik bir aktör olmasına neden olmuştur. Ukrayna'nın hem Batı ile entegrasyon süreci, hem de doğusunda yaşanan kriz, Almanya'nın bu bölgedeki dış politika önceliklerini yeniden değerlendirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Ukrayna-Rusya krizinde Almanya'nın nasıl bir rol oynadığını ve Berlin'in bu krizle nasıl başa çıktığını incelemek yararlı olacaktır.

Almanya'nın Ukrayna ile olan tarihî, ekonomik ve politik ilişkileri, onun Ukrayna-Rusya krizi sırasında oynadığı rolü derinden etkilemiştir. İki ülke arasındaki bu yoğun etkileşim, Berlin'in krize tepkisini ve sonraki diplomatik manevralarını şekillendirmede önemli bir unsur olmuştur. Özellikle 2014'te Kırım'ın ilhakı, Almanya'nın bölgesel güç dengeleri ve

⁵³ İlhan Aras (2017), "Avrupa Birliği'nin Kırım'ın İlhakına Bakışı: Rusya'ya Yönelik Yatırımlar", *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar 2017, Sayı: 53, ss. 29-50.

⁵⁴ Sait Yılmaz (2022), "Ukrayna için savaş senaryoları", *ABC Gazetesi*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 14.11.2023, Erişim Adresi: <https://abcgazetesi.com/yazarlar/prof-dr-sait-yilmaz/ukrayna-icin-savas-senaryolari-323230>.

uluslararası yükümlülükleri bağlamında karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermiştir. Ukrayna ile olan derin bağları ve Rusya ile olan stratejik ilişkileri arasında denge kurma ihtiyacı, Almanya'nın bu krizdeki tutumunu belirleyici bir şekilde etkilemiştir. Bu noktada, Ukrayna-Rusya krizinin Almanya'nın dış politika yaklaşımını ve bu krizdeki rolünü nasıl şekillendirdiğini daha ayrıntılı bir şekilde ele almak gerekmektedir.

3. Ukrayna-Rusya Savaşı'nda Almanya

3.1. Ukrayna-Rusya Savaşı'nın Arka Planı

Rusya Federasyonu (RF), Vladimir Putin liderliğinde, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB-Sovyetler Birliği) dönemindeki gibi Rusya'yı yeniden küresel bir güç haline getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin yeni bağımsız devletlerinde de tam kontrol kurmak istemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda, “*Yakın Çevre Doktrini*” aracılığıyla bazen açık işgaller gerçekleştirmekte, çoğu zaman da alternatif yöntemlerle bu ülkelerdeki siyasi istikrarı bozmakta ve hükümetleri değiştirmeye zorlamaktadır.

Resim I. Ukraynalı askerler, Ukrayna'nın başkenti Kiev'in bir banliyösü olan Bucha'da savaş molozlarının arasında yürüyor. Ukrayna rakamlarına göre Bucha'da Rus işgâli sırasında 400'den fazla sivil öldürüldü.⁵⁵

⁵⁵ Belinda Nüssel (2023), “Russlands Krieg gegen die Ukraine”, *bpb*, 23.02.2023, Erişim Tarihi: 01.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/hintergrund-aktuell/518560/russlands-krieg-gegen-die-ukraine/>.

SSCB'nin dağılmasından sonra halef devletlerden biri olan Ukrayna, Rusya'nın siyasi, ekonomik ve güvenlik girişimlerine ortak olmaktan çoğunlukla kaçınmıştır. Bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından bu yana, Ukrayna, çoğunlukla ABD ve AB'ye yönelik bir dış politika izlemiştir. Buna karşılık, Rusya, Ukrayna'yı ayrı ve bağımsız bir devlet olarak görmemekte ve etnik, tarihi ve dini benzerlikler ve ortak kültür açısından bu ülkeyi Rusya'nın bir parçası olarak kabul etmektedir. Bağımsızlığından bu yana, Ukrayna, SSCB'nin nükleer silahlarının kontrolü, Kırım Yarımadası'nın statüsü, Sovyetler Birliği'nin Karadeniz filosunun payı, doğalgaz fiyatı, Doğu Ukrayna'da yaşayan Rus azınlıklar, Azak Denizi'ndeki deniz limanlarının statüsü vb. konularda Rusya ile sorunlu ilişkiler yaşamıştır. Bağımsızlığının ardından, Ukrayna, 2004 Turuncu Devrimi ve 2014 Onur Devrimi olmak üzere iki halk ayaklanması yaşamış ve Moskova liderliğindeki hükümetleri görevden uzaklaştırmak durumunda kalmıştır.⁵⁶

EuroMaidan hareketi ve 2014'teki Onur Devrimi'nin ardından Rusya yanlısı hükümet çökmüş ve Batı yanlısı yeni bir hükümet iktidara gelmiştir. Bu müdahale/darbenin ardından, Rusya, 2014 yılında Kırım'da önceden planlanmış bir işgal gerçekleştirmiş ve halkın çoğunluğunun Rusça konuştuğu Donbas'ta bir ayaklanmayı tetiklemiştir. Rusya'nın bu saldırgan eylemleri ve Kırım'ı işgali, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ve siyasi birliğini tehlikeye atmıştır. Bu nedenle, Ukraynalıların acilen NATO korumasına ihtiyacı vardı. Volodimir Zelenskiy 2019'da Ukrayna Devlet Başkanı olduğunda, ABD ve NATO ile ilişkilerini daha da geliştirdi ve Ukrayna'nın bağımsızlığı için çok önemli olan NATO üyeliğini talep etti. Ayrıca, ABD/NATO/AB eksenli Batı bloku da, 2008 Gürcistan ve 2014 Kırım krizlerinden dersler çıkarmış ve Ukrayna'yı olası bir Rus saldırısına karşı hazırlamaya, Ukrayna Ordusu'nu eğitmeye, askeri destek sağlamaya ve altyapısını güçlendirmeye devam etmiştir.

Rusya, Mayıs 2021'de Ukrayna sınırı boyunca yaklaşık 100.000 kuvvet konuşlandırmış; ancak elverişsiz koşullar nedeniyle Ukrayna'yı işgal etmeye veya saldırmaya cesaret edememiştir. Ayrıca, savaş öncesi bir tasarım veya plan da hazırlamamıştır. Ancak Rusya, Kasım 2021'de ordusunu yeniden Ukrayna sınırı boyunca konuşlandırmaya başladı. Ukrayna sınırları boyunca 150.000'den fazla askeri güç, silah sistemi ve kabiliyet konuşlandırdı. Aynı zamanda, Rusya, savaş hazırlığına yönelik psikolojik kampanyalar da

⁵⁶ Hasret Çomak & Caner Sancaktar & Zafer Yıldırım (2014), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, İstanbul: Beta Yayınları.

yürütmeye başladı. Diğer bahanelerle birlikte, Rusya, ABD'nin ciddi uyarılarına rağmen 24 Şubat 2022'de Ukrayna'yı işgal etmeye başlamıştır.⁵⁷

Genel olarak, Rusya-Ukrayna Savaşı, Avrupa eksenli uluslararası politikada derin bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu savaş, 1990'lardan sonra yaşanan barış döneminde kabul edilen temel ilkeleri, normları ve değerleri büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu savaş, 1990'lardan sonra Avrupa topraklarında bir daha savaş olmayacağına yönelik inancı da yıkmıştır. Rusya-Ukrayna Savaşı, sayısız masum insanın ölümüne ve yerinden edilmesine ve şehirlerin ve bireysel mülklerin tahrip edilmesine neden olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana insani trajedi açısından benzeri görülmemiş sonuçlar doğurmuştur. 4,5 milyondan fazla insan komşu ülkelerde ve Türkiye dâhil diğer ülkelerde mülteci durumuna düşmüştür. Ukrayna'nın altyapısı Rus saldırıları nedeniyle günden güne çökmektedir. Rusya, Ukrayna'yı kendi etki alanı içerisinde görmekte ve Ukrayna'nın ABD/NATO/AB ile yakınlaşmasından ve olası NATO ve AB üyeliklerinden rahatsız olmaktadır.⁴⁸ Bu nedenle, Moskova, NATO'nun Ukrayna'yı da içine alacak şekilde genişlemesini engellemek, Donbas bölgesini Rusya'ya bağlamak ve Kırım'ın işgalini sonsuza kadar güvence altına almak için savaş başlatmıştır. Rus lider Vladimir Putin, savaşın gerekçesi bağlamında, Donbas'ta imhaya maruz kalan insanları koruma bahanesinin yanı sıra, Ukrayna'nın "*askerden arındırılması ve Nazilerden arındırılması*" gibi gerekçeleri öner sürmüştür.⁵⁸ Gerçekten de, Batı, Ukrayna'nın Rusya için jeopolitik önemini doğru tahmin edememiştir. Rusya'nın NATO'nun genişlemesine, AB'nin genişlemesine ve Rusya'nın etki alanı olarak adlandırılan bölgede demokrasinin desteklenmesine yönelik faaliyetlere karşı muhalefetini pek de dikkate almamışlardır. Savaşın mevcut seyri ise, Ukrayna'nın direnişini ve Ukraynalıların ülkelerini savunma kararlılığını ortaya koymuştur; bu nedenle Rus işgali şu ana kadar az bir fiziksel alan kazanabilmiştir.

⁵⁷ Sertif Demir (2022), "The 2022 Russia-Ukraine War: Reasons and Impacts", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 1, ss. 13-40.

⁵⁸ Tyson Wetzel & Barry Pavel (2022), "What are the risks and benefits of US/NATO military options in Ukraine? Our strategic risk calculator has answers.", Atlantic Council, 09.03.2022, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/03/Risks_and_Benefits_Ukraine.pdf.

Resim II. Ukraynalı askerler Irpin'e doğru yürüyor⁵⁹

Batı, Rusya ile askeri çatışmayı tetikleyebilecek Ukrayna'nın savunma kapasitesini güçlendirmeye kararlı görünmektedir. Hâlihazırda Rusya ve ABD'nin nükleer silahlara sahip olması, Batı ile Rusya arasında herhangi bir tırmanma ve çatışma yaşanmasını engellemiştir.⁶⁰

3.2. Ukrayna-Rusya Savaşı Karşısında Almanya

Rusya Ukrayna'ya saldırdığında, Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Federal Meclis'te çıkarılan “*Zeitenwende*” konuşmasını yaparak⁶¹, Alman dış ve savunma politikasında köklü bir değişiklik sözü verdi.⁶² Buna göre, silahlı kuvvetlere fazladan 100 milyar avro (107 milyar dolar) tahsis edilecektir. Ayrıca, Berlin, Ukrayna'ya askeri yardım sağlayarak çatışma bölgelerine silah gönderme yasağını sona erdirecektir. Almanya, Berlin'i giderek Rus

⁵⁹ Andreas Apetz (2022), “Ukraine-Krieg: Die Hintergründe und Geschichte der Russischen Invasion”, *Frankfurter Rundschau*, 29.03.2022, Erişim Tarihi: 01.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.fr.de/politik/ukraine-krieg-hintergruende-geschichte-russland-putin-selenskyj-invasion-angriff-kiew-moskau-91400563.html>.

⁶⁰ Sertif Demir (2022), “The 2022 Russia-Ukraine War: Reasons and Impacts”, s. 37.

⁶¹ Judy Dempsey (2022), “Russia's Invasion Has Become a Watershed Moment for Germany”, Carnegie Europe, 03.03.2022, Erişim Tarihi: 15.11.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieeurope.eu/2022/03/03/russia-s-invasion-has-become-watershed-moment-for-germany-pub-86553>.

⁶² The Federal Government (2022), “Policy statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany and Member of the German Bundestag, 27 February 2022 in Berlin”, 27.02.2022, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378>.

gazına bağımlı hâle getiren ve Başkan Vladimir Putin'e Almanya'ya şantaj yapmak için güçlü bir araç sağlayan tartışmalı Kuzey Akım-2 boru hattını da durdurmuştur.

Scholz'un Sosyal Demokratlar (SPD), Yeşiller (*Die Grünen*) ve Hür Demokratlar'dan (FDP) oluşan koalisyonunun zihniyetini değiştirmesi ise hiçbir zaman kolay olmayacaktı. Almanya, onlarca yıl boyunca bir yandan ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesine güvenebilirken, diğer yandan Rusya'ya yönelik *Ostpolitik* çerçevesinde ticaret, enerji ve çok sayıda ekonomik, sosyal ve sosyal ilişkilere dayalı bir "*Doğu politikası*"⁶³ sürdürebildi. Siyasi temaslarla bu bağların Rusya'yı Avrupa'ya yaklaştıracığına ve daha fazla istikrar ve güvenliğe yol açacağına dair inancın ise naif bir yaklaşım olduğu zamanla ortaya çıktı.

Putin'in bir yıl önce Ukrayna'ya saldırısı, artık Almanya'yı AB, ABD ve Doğu Avrupa ile ilişkilerini etkileyecek şekilde değiştirmeye başlamıştır. Öncelikle, AB, Ukrayna'daki savaş neticesinde, Avrupa'nın stratejik özerklik hırslarının -ki başından beri belirsiz bir yaklaşımdır- bedelini ödemiştir. AB'nin ve üye ülkelerinin çoğunun bırakın ortak bir tehdit algısını, bu konuda stratejik bir bakış açısının bile olmadığı ortadadır.

ABD Başkanı Joe Biden'ın askeri, siyasi ve mali desteğini Ukrayna'ya aktarma şekli Avrupalıları da bu yola dâhil etmek açısından çok önemliydi. Washington'ın ise öğretici bir rolü vardı. Savaş, Avrupa'nın zayıf askeri yeteneklerini ortaya çıkarmış ve ABD'nin siyasi liderliğini güçlendirmiştir. En önemlisi, Almanya ve Fransa'nın açıkça Kiev'in etrafında toplanma ve Putin'in Ukrayna'ya karşı savaşının aynı zamanda Avrupa'nın güvenliğini tehdit etmekle ilgili olduğunu anlama konusundaki ciddi isteksizliğinden sonra, Berlin'in Transatlantik ilişkisinin değeri konusunda herhangi bir çekincesi yoktur. Gerçek şu ki, Avrupa'nın güvenliği ABD olmadan çok zayıf ve etkisizdir. Bu, Washington için ise ideal ya da istenen bir durum değildir. Ukrayna'daki savaş, tüm AB hükümetlerini kıtanın güvenliğinin savunmanın örgütlenme biçiminde büyük bir revizyon gerektirdiğine ikna etmelidir.

⁶³ Judy Dempsey (2023), "Germany Must Move Past the Crossroads", Carnegie Europe, 10.01.2023, Erişim 17.11.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88765>.

Harita I. Ukrayna'daki tartışmalı bölgeler⁶⁴

Savaşın mevcut seyri, Ukrayna'nın direnişini ve ülkelerini savunma kararlılığını ortaya koymuştur, bu nedenle Rus işgali şu ana kadar neredeyse hiç fiziksel alan kazanamamıştır. Bu, daha fazla para harcamaktan ziyade, paranın nasıl harcadığı, hükümetlerin teçhizat, eğitim ve silahlı kuvvetlerin modernizasyonu konusunda nasıl iş birliği yaptığıyla ve Almanya ve müttefiklerinin benimsemesi gereken dayanıklılıkla ilgilidir.

Almanya, Ukrayna'ya sağladığı silah desteği ve Rusya'ya uygulanan yaptırımlar konusundaki aktif tutumuyla dikkat çekmektedir. Ayrıca, Ukrayna'nın AB'ye adaylık

⁶⁴ Johannes Huyer (2022), "Russlands Krieg gegen die Ukraine: Das sind die Hintergründe", *joyn*, 12.05.2022, Erişim Tarihi: 18.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.prosieben.de/serien/galileo/news/ukraine-russland-krise-ursprung-das-sind-die-hintergruende-331179>.

sürecinde Berlin'in öncü bir rol oynadığı da unutulmamalıdır. Bunun yanında, Almanya, savaş sebebiyle evlerini terk eden 1 milyonun üzerinde Ukraynalı mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu olumlu girişimlere karşın, Almanya'nın Ukrayna'ya sağladığı destek konusunda bazı eleştirilere maruz kaldığı da bir gerçektir. Özellikle, Leopard 2 tanklarının Ukrayna'ya teslimi meselesi, Şansölye Olaf Scholz'un ciddi eleştirilere hedef olmasına neden olmuştur. Eleştirilerin kaynağı oldukça geniştir; ABD, Polonya, Litvanya ve hatta Almanya'daki koalisyon ortağı olan Yeşiller ve FDP (Hür Demokrat Parti) de bu eleştirilere maruz kalmaktadır.⁶⁵

Koalisyon içerisindeki bu farklı bakış açıları, Rusya-Ukrayna çatışmasının Almanya üzerindeki etkisinin merkezinde yer almaktadır. SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi), daha muhafazakâr bir yaklaşımla Rusya ile direkt çatışmadan kaçınırken, Yeşiller ve FDP gibi diğer koalisyon ortakları ve bazı Avrupa ülkeleri, Almanya'nın Avrupa'da Rusya'ya karşı liderlik görevini üstlenmesini talep etmektedir. NATO'nun bu konudaki liderliğini üstlenen ABD de, Almanya'nın daha aktif bir liderlik rolü almasını istiyor. Ancak, Scholz ve SPD, bu liderlik pozisyonunun Almanya'yı Rusya gibi bir güçle doğrudan karşı karşıya getireceğinden endişe etmektedir. Yine de, son gelişmelere bakıldığında, Almanya'nın Ukrayna'ya ciddi silah desteği sağladığı ve bu desteklerin artarak devam edeceği görülmektedir. Son dönemlerde Almanya'nın savunma harcamalarındaki yetersizlik, özellikle ABD tarafından sıkça eleştirilmiştir. Ayrıca, enerji sektöründe Rusya'ya olan bağımlılığın artması da ciddi endişelere sebep olmuştur. Ancak 8 Aralık 2021'de göreve başlayan yeni koalisyon ve sosyal demokrat lider Scholz'un önderliğinde, Rusya'nın Ukrayna'ya yaptığı saldırıya dek bu konudaki politikada büyük bir değişim yaşanmadığına dikkat çekmek gerekmektedir.⁶⁶

Başlangıçta, Ukrayna'ya yapılan silah sevkiyatının Almanya ile Rusya'yı çatışma noktasına getireceği yönündeki endişeler nedeniyle sadece miğfer gönderilmesine karar veren Alman federal hükümetinin bu tutumu, zamanla ABD'nin etkisi altında değişmiştir. ABD, hem Alman koalisyon hükümeti içindeki müttefiklerini, hem de AB'de yer alan müttefikleriyle birlikte Almanya'yı Ukrayna meselesinde kendi görüşüne daha yakın bir

⁶⁵ Kemal İnat (2023), "Savaşın Yıl Dönümünde Almanya'nın Ukrayna Politikası", *Kriter Dergi*, Yıl: 7, Sayı: 76, Şubat 2023, Erişim Tarihi: 18.11.2023, Erişim Adresi: <https://kriterdergi.com/dosya-ukrayna/savasin-yil-donumunde-almanyanin-ukrayna-politikasi>.

⁶⁶ M. Erkut Ayvaz (2022), "Rusya'nın Ukrayna'ya Saldırısının Almanya'ya Yansımaları", SETA Perspektif, Mart 2022, Sayı: 335, ss. 1-2.

pozisyona çekmiştir. Yeşiller'den göreve gelen Alman Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock'un "*Rusya'ya karşı, birbirimize değil*" şeklindeki açıklaması, bazı başkentlerin, özellikle Washington ve Varşova'nın memnuniyetle karşıladığı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Koalisyon ortağı Yeşiller ve FDP'nin yanı sıra, muhalefetteki CDU'dan birçok tanınmış politikacı da, ABD'nin tavırlarına benzer bir şekilde, Almanya'nın Ukrayna'ya silah göndermesini desteklemekte ve bu konuda Şansölye Scholz'a baskı yapmaktadırlar.⁶⁷

Şansölye Scholz, başlangıçta Ukrayna'ya silah sevkiyatına sıcak bakmazken, koalisyon içindeki ortaklarından ve uluslararası arenadaki müttefiklerinden gelen yoğun talep ve baskılar neticesinde bu duruşunu değiştirmiştir. 2022'nin başından 2023'ün başına kadar, Almanya, Ukrayna'ya toplamda yaklaşık 2,3 milyar avro değerinde askeri ekipman ve silah sağlama kararı almıştır. Alman hükümetinin resmî web sitesinde belirtildiği üzere, bu malzemeler; radar sistemleri, roketatarlar, farklı türde zırhlı taşıtlar, istihkam droneleri, hava savunma ekipmanları, drone karşıtı sistemler, mayın temizleyici araçlar, obüsler, büyük miktarda mühimmat ve askeri giysileri içermektedir. Ayrıca, Leopard tankları ve Patriot hava savunma sistemlerinin de yakın zamanda Ukrayna'ya gönderileceği bilinmektedir. Almanya, Ukrayna'ya 2023 yılının Mayıs ayına dek bir dizi askeri ekipman sevk etmiştir. Bunlar arasında 18 adet Leopard-2 tank, 40 Marder zırhlı savaş aracı, 34 Gepard hava savunma tankı, zırhlı kurtarma ve mayın temizleme araçları, Iris ve Patriot hava savunma sistemleri bulunmaktadır. Ayrıca, tekerlekli obüsler, topçu cephaneleri, güdümlü hava savunma füzeleri ve Iris fırlatma üniteleri de Ukrayna'ya teslim edilmiştir.⁶⁸ Bu geniş kapsamlı destek, Almanya'nın Rusya'ya karşı Ukrayna'ya önemli bir askeri yardım sağladığını ortaya koymaktadır. Aslında, bu silah sevkiyatı, bazı Alman politikacıların başlangıçta belirlediği sınırların çok ötesine geçmiştir. Bu sınırların bu kadar rahat aşılmış olması, bazı Alman yetkililerin, bu tür bir destekle Almanya'nın doğrudan bir çatışmaya sürüklenebileceği yönündeki kaygılarını doğrular niteliktedir. Tarihsel olarak, birçok silahlı müdahalede olduğu gibi, Almanya'nın ve diğer Batı ülkelerinin Rusya-Ukrayna çatışmasına ne kadar dâhil olacağı belirsizdir. Ancak, Rusya'nın nükleer

⁶⁷ Kemal İnat (2023), "Savaşın Yıl Dönümünde Almanya'nın Ukrayna Politikası".

⁶⁸ Euronews (2023), "Almanya Ukrayna'ya 2,7 milyar euro değerinde silah ve mühimmat gönderecek", 13.05.2023, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2023/05/13/almanya-ukraynaya-27-milyar-euro-degerinde-silah-ve-muhimmat-gonderecek#:~:text=Almanya%2C%20Ukrayna'ya%20bug%C3%BCne%20kadar,Patriot%20hava%20savunma%20sistemi%20g%C3%B6ndermi%C5%9Fti>.

kapasiteye sahip olması, bu ülkelerin doğrudan bir çatışmaya girme riskini nispeten azaltacaktır.⁶⁹

Berlin merkezli federal hükümet, koalisyon partnerleri arasında fikir ayrılıkları ve halkın azalan desteğiyle karşı karşıya olmasına rağmen, Ukrayna'ya askeri yardım sunarak ve Rusya'ya ciddi yaptırımlar uygulayarak destek vermeye devam etmiştir. Ancak bu politik kararlar, Almanya'ya önemli maliyetlere yol açmıştır. Özellikle enerji sektöründeki sorunlar dikkat çekmektedir. 2021'de enerji ihtiyacının büyük bir kısmını Rusya'dan karşılayan Almanya, Eylül ayında bu kaynaktan doğalgaz temininin kesilmesiyle zor bir döneme girmiştir. Bu enerji sıkıntısının yanı sıra, Almanya'nın enerji depolarını doldurmak için Rusya'dan artan gaz alımları, yaptırım kararlarına uyulmadığı iddialarını gündeme getirmiştir. Enerji maliyetlerinin artması, halkın yaşam kalitesini olumsuz etkilemiş ve Ekonomi Bakanı'nın binaların sıcaklığının sınırlanabileceği yönündeki açıklamaları eleştirilere neden olmuştur. Aynı şekilde, Rusya ve Ukrayna'dan kaynaklanan tedarik sorunları temel gıda ürünlerinin fiyatlarını ciddi şekilde yükseltmiştir. Alman hükümeti, bu fiyat artışlarının siyasi etkilerini hafifletmek için destek paketleri oluşturmuştur.⁷⁰ Öte yandan, Alman Ekonomi Bakanlığı'nın son raporuna göre, Almanya enerji ithalatında Rusya'ya olan bağımlılığını büyük ölçüde azaltmış görünmektedir. Son dönemde Rus petrol ithalatı yüzde 35 seviyelerinden yüzde 12'ye gerilerken, Rus kömür ithalatı yüzde 50'den yüzde 8'e düşmüştür. Ayrıca, Almanya'nın Rus doğalgazından elde edilen enerjideki bağımlılığı da yüzde 55'ten yüzde 35'e gerilemiştir.⁷¹

Rusya-Ukrayna çatışması nedeniyle Almanya'nın 1 milyondan fazla Ukraynalı mülteciyi ağırlamak zorunda kalması, çeşitli sosyal ve ekonomik zorlukları da beraberinde getirmiştir. Kamuoyu yoklamaları, bu mültecilerin bir kısmının savaş sonrasında da Almanya'da kalmayı planladığını ortaya koymaktadır. Ukraynalı mültecilere genelde olumlu bir tepki gösterilse de, mülteci karşıtı grupların bu durumu kendi lehlerine kullanabileceği endişesi vardır. Bu olayların tümü, koalisyon hükümetindeki partiler

⁶⁹ Kemal İnat (2023), "Savaşın Yıl Dönümünde Almanya'nın Ukrayna Politikası".

⁷⁰ Hacı Mehmet Boyraz (2022), "Almanya Ukrayna krizinde neden pasif kaldı?", *Yeni Şafak*, 21.02.2022, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/almanya-ukrayna-krizinde-neden-pasif-kaldi-3755852>.

⁷¹ *Euronews* (2022), "Almanya, Rusya'ya enerji bağımlılığını önemli ölçüde düşürdü", 01.05.2022, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2022/05/01/almanya-rusya-ya-enerji-bag-ml-l-g-n-onemli-olcude-dusurdu>.

arasında anlaşmazlıklara neden olmuştur. SPD, Yeşiller ve FDP arasında Ukrayna krizine nasıl tepki verilmesi gerektiği konusunda fikir ayrılıkları yaşanmaktadır.⁷²

Almanya'nın Ukrayna politikasında zaman içerisinde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Özellikle ABD ve İngiltere'nin Ukrayna'ya başından itibaren destek verdiklerini göz önünde bulundurduğumuzda, Almanya'nın bu konuda daha temkinli ve tartışmalı bir yaklaşım benimsediği görülmekteydi. Ancak 1949'dan beri ilk kez üç partili bir koalisyonla iktidara gelen Alman hükümeti, uluslararası hukuku hiçe sayan bir savaşla karşı karşıya kaldığında, politikasını değiştirdi. Şansölye Olaf Scholz'un "*Zeitenwende*" başlıklı konuşması, hem Almanya'nın dış politikasında bir değişiklik yaratmış, hem de Avrupa dengelerini yeniden değerlendirmeye almıştır.⁷³

Başlangıçta, Almanya, Rusya ile olan ilişkilerini dengelemeye çalışsa da, şu anda ABD ile oldukça uyumlu hareket etmektedir; bu da ABD Başkanı Joe Biden'ı memnun etmektedir. Almanya, coğrafi konumu ve ekonomik gücüyle birlikte, yaşanan tüm gerilimlere rağmen Rusya'nın Avrupa'nın bir parçası olduğunu kabul etmektedir. Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky'nin Münih Güvenlik Konferansı'nda Almanya'ya olan teşekkürü, Almanya'nın tereddütlerini geride bıraktığını göstermektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın birinci yılını değerlendiren Türk akademisyen Hüseyin Bağcı, Almanya'nın bir tarafı desteklediğinin açıkça görüldüğünü ifade etmektedir.⁷⁴ Maybritt Illner'in gelecekteki savaşın ya da barış sürecinin ne olacağını belirleyen faktörün Rusya'nın politikaları olacağını belirtmesi ise, Almanya'nın Rusya ile ilişkilerini sürdüreceğini göstermektedir. Ancak Alman kamuoyunun bir yıl sonra daha güçlü bir Zelensky beklediği de bir gerçektir. Almanya'nın, özgür dünyanın değerlerini korumak adına Ukrayna'ya destek olması gerektiği konusunda net bir yaklaşımı vardır ve bu konuda herhangi bir şüphe söz konusu değildir.⁷⁵

Sonuç

Son yıllarda uluslararası ilişkiler sahnesinde Almanya'nın Ukrayna politikası, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik dinamiklerini etkileyen bir faktör hâline gelmiştir. Almanya, tarihsel

⁷² Kemal İnat (2023), "Savaşın Yıl Dönümünde Almanya'nın Ukrayna Politikası".

⁷³ Judy Dempsey (2022), "Russia's Invasion Has Become a Watershed Moment for Germany".

⁷⁴ Hüseyin Bağcı (2023), "Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Birinci Yılında Almanya'nın Dış Politikasına Bir Bakış", DPE, 28.02.2023, Erişim Tarihi: 21.11.2023, Erişim Adresi: <https://foreignpolicy.org.tr/rusya-ukrayna-savasinin-birinci-yilinda-almanyenin-dis-politikasina-bir-bakis-prof-dr-huseyin-bagci/>.

bağları ve enerji ihtiyaçları nedeniyle Rusya ile olan ilişkilerini dengeleme ihtiyacı hissetse de, uluslararası normlar ve değerler doğrultusunda Ukrayna'ya olan desteğini artırmıştır.

Almanya'nın dış politikasında gözlemlenen bu evrim, ülkenin uluslararası sahnede etkin bir aktör olma arzusunu ve aynı zamanda Avrupa'da barış ve istikrarın korunmasındaki rolünü yansıtmaktadır. Almanya'nın bu yaklaşımı, hem iç politikada oluşan konsensüsü, hem de uluslararası partnerlerle olan iş birliğini artırma isteğini göstermektedir.

Almanya'nın Ukrayna krizine yaklaşımı, gerçekçi dış politika prensiplerine uygun olarak şekillenmektedir. Avrupa'nın enerji güvenliği konusunda Rusya'ya olan bağımlılığının bir yansıması olarak, Almanya, Rusya ile ilişkilerini keskin bir şekilde koparmadan dengeleyici bir politika izlemeye çalışmaktadır. Bu durum, Almanya'nın enerji ihtiyaçlarının yanı sıra, tarih boyunca iki ülke arasındaki karmaşık ilişkilerin bir sonucu olarak da ortaya çıkmaktadır. Özellikle Rusya'nın 1990'ların başında Almanya'nın birleşme sürecini desteklemesi, Berlin ve Moskova arasındaki ilişkilere derin bir tarihsel bağlam kazandırmaktadır. Bu tarihsel ilişkinin yanı sıra, Rusya'nın Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana uluslararası arenada hissettiği izolasyon duygusu, bu ülkenin Batı ile olan ilişkilerinde daha saldırgan bir tutum benimsemesine neden olmuştur. Bu, özellikle Ukrayna krizinde kendini göstermiştir. Krizin sonlandırılmasında ve bölgesel istikrarın sağlanmasında Almanya'nın öncü rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Almanya, sadece enerji ve tarihsel bağlarla değil, aynı zamanda diplomatik ve ekonomik kapasitesi ile de bu krizi yönlendirme potansiyeline sahiptir. AB ve NATO'nun en büyük ekonomilerinden biri olarak Almanya, Rusya ve Ukrayna arasında bir köprü görevi görebilir. Ayrıca, bölgedeki azınlık haklarını koruma konusundaki Almanya'nın deneyimi, bu krizin çözümünde kilit bir rol oynayabilir. Özellikle Ukrayna'da yaşayan Alman ve diğer etnik azınlıkların haklarının korunması, Almanya'nın öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Almanya'nın Ukrayna krizine yönelik stratejik yaklaşımının hem bölgesel, hem de uluslararası düzeyde barış ve istikrarın sağlanmasında belirleyici bir etkisi olması beklenmektedir.

Almanya'nın Ukrayna'ya yönelik dış politikası, pragmatik ekonomik çıkarları ve uluslararası normları bütünleştirerek stratejik bir dengeleme eylemi sergilemekte, bu durum tarihi bağlar, bölgesel istikrar kaygıları ve Almanya'nın uluslararası politikadaki gelişen rolü tarafından şekillendirilmektedir. Bu analiz ışığında, Almanya'nın Ukrayna

politikası, uluslararası ilişkilerde pragmatizm ve değerleri bir araya getiren bir yaklaşımın somut bir örneğini sunmaktadır. Bu durum, Almanya'nın gelecekteki uluslararası meselelere nasıl yaklaşacağına dair ipuçları vermektedir. Hem bölgesel, hem de global bağlamda, Almanya'nın politika belirleme süreçlerinin, Avrupa ve dünya sahnesindeki dengeyi nasıl etkileyeceği konusu, ilerleyen yıllarda izlenmeye değer bir alan olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Serkan (2023), “Ukrayna’nın Tarihi Kökenleri: Kiev Knezliği’nden Kırım Hanlığı’na”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 1, ss. 14-30.
- Alkan, Mustafa Nail (2015), “Almanya-Rusya İlişkileri Bağlamında Ukrayna Krizi”, *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar 2015, Sayı: 45, ss. 89-103.
- Apetz, Andreas (2022), “Ukraine-Krieg: Die Hintergründe und Geschichte der Russischen Invasion“, *Frankfurter Rundschau*, 29.03.2022, Erişim Tarihi: 01.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.fr.de/politik/ukraine-krieg-hintergruende-geschichte-russland-putin-selenskyj-invasion-angriff-kiew-moskau-91400563.html>.
- Aras, İlhan (2017), “Avrupa Birliği’nin Kırım’ın İlhakına Bakışı: Rusya’ya Yönelik Yaptırımlar”, *Karadeniz Araştırmaları*, Bahar 2017, Sayı: 53, ss. 29-50.
- Ateş, Elif (2020), “Avrupa Birliği’nin Ortak Savunma Kimliğinde Almanya’nın Rolü”, içinde *Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi*, Tasam Yayınları, ss. 153-168.
- Auswaertiges Amt (2022), “Aktuelle Situation in der Ukraine”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/service/UKR>.
- Ayvaz, M. Erkut (2022), “Rusya’nın Ukrayna’ya Saldırısının Almanya’ya Yansımaları”, *SETA Perspektif*, Mart 2022, Sayı: 335, ss. 1-5.
- Bağcı, Hüseyin (2023), “Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Birinci Yılında Almanya’nın Dış Politikasına Bir Bakış”, *DPE*, 28.02.2023, Erişim Tarihi: 21.11.2023, Erişim Adresi: <https://foreignpolicy.org.tr/rusya-ukrayna-savasinin-birinci-yilinda-almanyenin-dis-politikasina-bir-bakis-prof-dr-huseyin-bagci/>.
- Bekâr, Nurgül (2020), “Merkel Dönemi’nde Türkiye-Almanya İlişkileri (2005-2020)”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 17, ss. 129-149.
- Birdişli, Fikret & Pak, Emre Baran (2017), “Almanya’nın 2016 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi’nin (Beyaz Kitap) Niteliksel İçerik Analizi ve Uluslararası Sistemin Geleceği”, IV. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi, Malatya, Türkiye.

- Boyraz, Hacı Mehmet (2022), “Almanya Ukrayna krizinde neden pasif kaldı?”, *Yeni Şafak*, 21.02.2022, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/almanya-ukrayna-krizinde-neden-pasif-kaldi-3755852>.
- Büyükakıncı, Erhan (2003), “Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunsalı”, içinde *Dünden Bugüne Avrupa Birliği* (editör: Beril Dedeoğlu), İstanbul: Boyut Yayınları, ss. 329-362.
- Cabbarlı, Hatem (2016), “İki Güç Arasındaki Ukrayna”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 50, ss. 95-123.
- Civil Society Cooperation, “Expanding Cooperation with Civil Society in the Eastern Partnership Countries and Russia”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://civilsocietycooperation.net/>.
- Çınar, Burak (2014), “İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın İki Cepheli Savaş Sorunu”, *Güvenlik Stratejileri*, Cilt 10, Sayı: 20, ss. 149-198.
- Çomak, Hasret & Sancaktar, Caner & Yıldırım, Zafer (2014), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Delevi, Metin & Almaleh, Sento (2014), “29-30 Eylül 1941 – Babi Yar Katliamı”, *Şalom*, 01.10.2014, Erişim Tarihi: 11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/92530/29-30-eylul-1941-babi-yar-katliami->.
- Demir, Sertif (2022), “The 2022 Russia-Ukraine War: Reasons and Impacts”, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 1, ss. 13-40.
- Dempsey, Judy (2022), “Russia’s Invasion Has Become a Watershed Moment for Germany”, Carnegie Europe, 03.03.2022, Erişim Tarihi: 15.11.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieeurope.eu/2022/03/03/russia-s-invasion-has-become-watershed-moment-for-germany-pub-86553>.
- Dempsey, Judy (2023), “Germany Must Move Past the Crossroads”, Carnegie Europe, 10.01.2023, Erişim Tarihi: 17.11.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88765>.

- Deutsche Botschaft Kiew (2023), Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://kiew.diplo.de/ua-de/themen/politik/bilaterales>.
- Deutschland.de (2022), “Germany - a reliable partner”, 01.02.2022, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-ukraine-partnership-and-support>.
- DIHK (2022), “Deutschlands Wirtschaftsbeziehungen zur Ukraine und Russland”, 13.03.2022, Erişim Tarihi: 11.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dihk.de/de/aktuelles-und-presse/krise-russland-ukraine-wirtschaftssanktionen/deutschlands-wirtschaftsbeziehungen-zur-ukraine-und-russland-66918#:~:text=Das%20Handelsvolumen%20lag%202021%20damit,2%20Prozent%20gegen%C3%BCber%20dem%20Vorjahr>.
- Diyarbakırlıoğlu, Kaan (2020), “Viktor F. Yanukoviç Dönemi Ukrayna’nın Avrupa Birliği İle İlişkilerini Belirleyen Dinamikler”, *International Journal of Social Inquiry*, Cilt 13, Sayı: 1, ss. 209-234.
- Engagement Global (2023), “The Service Agency Communities in One World”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://skew.engagement-global.de/service-agency.html>.
- Erdin, Murat (2014), “11 Eylül Saldırıları ve İslamofobi: ABD ve Avrupa’da Görülen İslam Karşıtı Eylem ve Hareketlerin Nedenleri ve Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- *Euronews* (2022), “Almanya, Rusya’ya enerji bağımlılığını önemli ölçüde düşürdü”, 01.05.2022, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2022/05/01/almanya-rusya-ya-enerji-bag-ml-l-g-n-onemli-olcude-dusurdu>.
- *Euronews* (2023), “Almanya Ukrayna'ya 2,7 milyar euro değerinde silah ve mühimmat gönderecek”, 13.05.2023, Erişim Tarihi: 20.11.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2023/05/13/almanya-ukraynaya-27-milyar-euro-degerinde-silah-ve-muhimmat>.

[gonderecek#:~:text=Almanya%2C%20Ukrayna'ya%20bug%C3%BCne%20kadar,Patriot%20hava%20savunma%20sistemi%20g%C3%B6ndermi%C5%9Fti.](#)

- Federal Foreign Office (2023), “Expanding Cooperation with Civil Society in the Eastern Partnership Countries and Russia (Eastern Partnership Programme)”, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europe/cooperation-with-civil-society/373732>.
- Fırat, Melek (2009), “Soğuk Savaş Sonrasında Fransa’nın Dış Politikası”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 64, Sayı: 1, ss. 115-163.
- Flournoy, Michele A. & Brimley, Shawn W. (2006), “Strategic Planning for National Security: A New Project Solarium”, *Joint Force Quarterly*, Sayı: 41, ss. 126-138.
- Friedberg A. (2007), “Strengthening U.S. Strategic Planning”, *The Washington Quarterly*, Sayı: 31, ss. 96-112.
- Goethe Institut (2023), “Initiative ‘Schulen: Partner Der Zukunft’”, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.goethe.de/ins/ua/de/spr/eng/pas.html>.
- Golubeva, Marija & Tenzer, Nicolas & Pisarska, Katarzyna & Greene, Sam (2023), “A European Home for Ukraine: Perspectives on the EU’s Enlargement Challenge from Berlin, Paris, and Warsaw”, 27.09.2023, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-european-home-for-ukraine/>.
- Güdek Gölçek, Şeyda (2023), “Willy Brandt’ın Ostpolitikası’nın İnşacı Analizi”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı: 3, ss. 708-726.
- *Holokost Ansiklopedisi*, “İşbirliği”, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/collaboration>.
- Huyer, Johannes (2022), “Russlands Krieg gegen die Ukraine: Das sind die Hintergründe”, *joyn*, 12.05.2022, Erişim Tarihi: 18.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.prosieben.de/serien/galileo/news/ukraine-russland-krise-ursprung-das-sind-die-hintergruende-331179>.

- Hyde-Price, Adrian & Jeffery, Charlie (2001), “Germany in the European Union: Constructing Normality”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Cilt 39, Sayı: 4, ss. 689-717.
- İnat, Kemal (2009), “Birleşme Sonrasında Almanya’nın Dış Politikası: ‘Normalleşme’nin Son Adımları”, *Bilgi* (18), 2009/1, ss. 1-37.
- İnat, Kemal (2023), “Savaşın Yıl Dönümünde Almanya’nın Ukrayna Politikası”, *Kriter Dergi*, Yıl: 7, Sayı: 76, Şubat 2023, Erişim Tarihi: 18.11.2023, Erişim Adresi: <https://kriterdergi.com/dosya-ukrayna/savasin-yil-donumunde-almanyainin-ukrayna-politikasi>.
- Masala, Carlo (2009), “Möglichkeiten einer Neuorientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik”, *Zeitschrift für Politik*, Cilt 56, Sayı: 4, ss. 463-465.
- National Technical University of Ukraine (2023), “German Academic Exchange Service DAAD”, Erişim Tarihi: 12.11.2023, Erişim Adresi: <https://kpi.ua/en/daad-about>.
- Nüssel, Belinda (2023), “Russlands Krieg gegen die Ukraine”, *bpb*, 23.02.2023, Erişim Tarihi: 01.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/hintergrund-aktuell/518560/russlands-krieg-gegen-die-ukraine/>.
- Özer, Buğra & Karadağ, Cafer Tayyar (2017), “Willy Brandt’ın ‘Ostpolitik’inin Alman Dış Politikasına Mirası”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2017, Sayı: 52, 134-148.
- Özkan, Kader (2007), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya Dış Politikası’nda Batı Dünyası ve Türkiye’yle İlişkiler”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt 12, Sayı: 12, ss. 35-47.
- Pugachevska K. & Ivoniak, N. (2019), “Strategic Partnership Between Ukraine and Germany in Trade and Economic Spheres”, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/20-2.pdf>.
- Saçaralp, Çağrı (2018), “Ukraynalıların tarihteki en büyük acısı: Holodomor”, *Jurnal.ist*, 16.12.2018, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi:

<https://www.gzt.com/jurnalist/ukraynalilarin-tarihteki-en-buyuk-acisi-holodomor-2973917>.

- Savchenko, Dmytro (2018), “Hetman Pavlo Skoropadskyi and His Ukrainian State”, Erişim Tarihi: 10.10.2023, Erişim Adresi: <https://pravyysektor.info/novyny-angliyskoyu/hetman-pavlo-skoropadskyi-and-his-ukrainian-state>.
- Stent, Angela (1997), “Ukraine and Germany: Toward a New Partnership?”, *Harvard Ukrainian Studies*, Cilt 21, Sayı: 3/4, ss. 287-309.
- Stiftung evz (2023), “FUNDING PROGRAM MEET UP! Youth for Partnership”, Erişim Tarihi: 13.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.stiftung-evz.de/en/what-we-support/fields-of-activity-and-cluster/education-drives-the-future/meet-up-youth-for-partnership/>.
- Şadıhanov, Emil (2006), “Sovyetler Birliği’nin Dağılma Sürecinde Etkili Olan Bölge Sorunları ve Milliyetçilik Hareketleri”, *Sosyoloji Konferansları*, Sayı: 33, ss. 1-22.
- Şahin, Güngör & Aksu, Elif Bilge (2021), “Almanya’nın Doğuya Açılım Politikaları: Ostpolitik”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı: 2, ss. 240-252.
- Şirin, Başar (2020), Değişen Dünya Düzeninde Yeni Alman Dış Politikası, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı: 2, ss. 467-500.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2023), “Federal Almanya Ülke Profili”, Erişim Tarihi: 01.11.2023, Erişim Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5ef1fa4913b876b1f885180c/ALMANYA-%C3%9Cİke%20Profili_2023.pdf.
- The Federal Government (2022), “Policy statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany and Member of the German Bundestag, 27 February 2022 in Berlin”, 27.02.2022, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378>.

- *TRT Haber* (2023), “Almanya Başbakanı Olaf Scholz’dan BM’de reform çağrısı”, 20.09.2023, Erişim Tarihi: 11.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/almanya-basbakani-olaf-scholzdan-bmde-reform-cagrisi-796936.html>.
- Wetzel, Tyson & Pavel, Barry (2022), “What are the risks and benefits of US/NATO military options in Ukraine? Our strategic risk calculator has answers.”, Atlantic Council, 09.03.2022, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/03/Risks_and_Benefits_Ukraine.pdf.
- Wilke, Manfred (2014), “Jenseits von Rapallo”, *Die Politische Meinung*, 528 (59), ss. 69-75.
- Yıldız, Mustafa (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşında Rusya’yı Anlamak: Tek Sorumlu Putin mi?”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 9, Sayı: 19, ss. 143-168.
- Yılmaz, Sait (2022), “Ukrayna için savaş senaryoları”, *ABC Gazetesi*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 14.11.2023, Erişim Adresi: <https://abcgazetesi.com/yazarlar/prof-dr-sait-yilmaz/ukrayna-icin-savas-senaryolari-323230>.

THE EFFECT OF THE EUROPEAN UNION'S SOUTHERN NEIGHBORHOOD POLICY ON THE TUNISIAN DEMOCRATIZATION PROCESS

Marwene Ben JENNANA¹

Ozan ÖRMECİ²

Abstract: Tunisia is one of the unique Muslim-dominated countries in the world that holds strong ties to the European Union (EU) of all natures. The country's imprint of international politics expanded during the Arab Spring process in late 2010. Although the process did not end up with the democratization of the region or Tunisia's full transition into democracy, it became a historic turning point in breaking clichés about Muslim people's reluctance to embrace democracy and liberal values. While past studies scrutinized the internal dynamics of this change, the external facet of the transformative Jasmine Revolution remains largely unexplored. In that sense, this study aims to question the role of the EU in advancing a solid democracy in Tunisia focusing on the Brussels' Southern Neighborhood Policy in Tunis from 2011 to 2015. This study contributes to ongoing debates about the effectiveness of external actors in promoting democratic reforms and stability in non-EU countries and seeks to study the change in the interplay between the two political entities.

Keywords: *Tunisia, Democratization, Jasmine Revolution, European Union, Southern Neighborhood Policy.*

Article Category: International Relations / Political Science

Date of Submission: 08.11.2023

Date of Acceptance: 22.01.2024

¹ PhD candidate in International Relations and Regional Sciences at Vladivostok State University and junior researcher in Euro-Mediterranean Studies, Vladivostok, Russian Federation.

Email: benjannamarwen@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-8368-5225.

² Associate Professor at the department of Political Science and International Relations (English) in Istanbul Aydın University, Istanbul, Turkey.

Email: ozanormeci@aydin.edu.tr / ozanormeci@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-8850-6089.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜNEY KOMŞULUK POLİTİKASININ TUNUS'UN DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNE ETKİSİ

Özet: Tunus, Avrupa Birliği (AB) ile birçok yönden güçlü bağları olan dünyada Müslümanların çoğunlukta olduğu az sayıdaki ülkelerden birisidir. Ülkenin uluslararası politikadaki etkisi, 2010 yılı sonlarında başlayan Arap Baharı süreciyle birlikte artmıştır. Süreç, bölgenin demokratikleşmesiyle ya da Tunus'un tam anlamıyla demokrasiye geçişiyle sonuçlanmasa da, Müslüman halkların bu konuda isteksiz olduğu yönündeki ön yargıların kırılması açısından tarihi bir dönüm noktası oldu. Geçmiş çalışmalar, büyük ölçüde bu değişimin iç dinamiklerini incelerken, bölgede dönüştürücü bir etki yaratan Yasemin (Tunus) Devrimi'nin dış boyutu halen büyük ölçüde keşfedilmemiş durumdadır. Bu anlamda, bu çalışma, AB'nin Tunus'ta 2011'den 2015'e kadar uyguladığı Güney Komşuluk Politikası'na odaklanarak, Tunus'ta sağlam bir demokrasinin geliştirilmesinde Brüksel'in rolünü sorgulamayı amaçlamaktadır. Çalışma, ayrıca, AB üyesi olmayan ülkelerde demokratik reformları ve istikrarı teşvik eden aktörleri ve iki siyasi oluşum arasında oluşan etkileşimdeki değişimi de incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tunus, Demokratikleşme, Yasemin Devrimi, AB, Güney Komşuluk Politikası.*

Introduction

Tunisia became the focal point of world politics during the Arab Spring process. With its Jasmine Revolution in 2010-11 (also called the Dignity Revolution by some others³), the country has begun to carry the torch for Muslim communities and intellectuals who want to develop a kind of Islamic or Muslim democracy to put an end to the backwardness and totalitarian ruling tradition of the Muslim dominated countries. The Tunisian process for democratization that started after the Jasmine Revolution posed a unique example for scholars of Comparative Politics to examine the transition dynamics in a Euro-Mediterranean milieu. The existing literature body about the Tunisian (Jasmine) Revolution and the novelty of the democratization process has primarily focused on various internal reasons in the Tunisian context, taking into consideration its impact on the initiation of a widescale Arab Spring on the region. This oversight left a noticeable void in the literature concerning the role of the global actors, particularly that of the European Union (EU) as a supranational institution in world politics. Nevertheless, these past analyses have unintentionally marginalized a crucial dimension anchored within the context of the EU. Thus, this paper aims to enrich the existing body of scholarship by filling this scholarly void.

Central to the democratization process is the impact of the EU on the unfolding events in Tunis since the eve of January 14, 2011, facilitated through the Southern Neighbourhood Policy (SNP). Notably, the EU conditionality argument and the potential trajectory of semi-Europeanization concerning Tunisia remain underexplored in the existing literature. Brussels, a traditional ally of Tunisia, is acknowledged to wield substantial influence on the advancement of liberal democracy, particularly manifesting in the realms of economic and political collaboration. In that sense, this study aims to question the role of the EU in advancing a solid democracy in Tunisia focusing on the Brussels' Southern Neighborhood Policy in Tunis from 2011 to 2015. That being said, this research contributes to the ongoing discourse in the field of European Studies, asserting that the SNP serves as a sturdy foundation. This framework enables the European Union to exert a significant external influence on the advancement of democracy in Tunisia.

³ John L. Esposito & Tamara Sonn & John O. Voll (2016), *Democracy after the Arab Spring*, New York: Oxford University Press, p. 237.

1. Arab Spring: The Initiation of New State Affairs

Called the Arab Spring, the popular demonstration waves in Muslim-dominated countries against the governments that started in late 2010 shocked many Western observers.⁴ Many in the Western world hailed this process at the beginning with the hope that it would become the “*harbinger of ‘modern’ Middle East*” and would put an end to “*the prolonged dark age of the world*” that was characterized by the hegemony of corrupt autocrats.⁵

The term Arab Spring was popularized by the international media and it referred to the revolutionary wave of demonstrations and protests that took place in the Arab region during 2011 and 2012.⁶ The term seems to be inspired by the “*Prague Spring*” of 1968, a political liberalization period in communist Czechoslovakia administered by Slovak politician and Czechoslovakia leader (1968-1969) Alexander Dubcek.⁷ The common denominator of these protest movements spread into multiple countries in the MENA (Middle East and North Africa) region was their pro-democratic stance and challenges to authoritarian rule.⁸ These political demands were mixed with the economic sufferings of the people and led to many different events such as the Jasmine Revolution in Tunisia, the Egyptian Revolution of 2011, the Yemeni Uprising of 2011-12, the Libyan Revolt of 2011, and the ongoing Syrian Civil War (2011-). The Arab Spring gained success most notably in Tunisia and Egypt as the authoritarian rules of Zine El Abidine Ben Ali (Tunisia) and Hosni Mubarak (Egypt) ended quickly with the mass protests. However, in other countries including Libya, Yemen, and Syria, the Arab Spring led to the emergence of civil wars and chaos.

Various academic studies have been made until today about the important scholarly aspects of this process. The Arab Spring was -at the beginning- largely studied from the perspective of the “*democratization*” theory within the Comparative Politics discipline. Some notable works from this perspective included Khashan (2012)⁹, Stepan and Linz (2013)¹⁰, and Mako and

⁴ *Ibid.*, p. 1.

⁵ Oğuzhan Göksel (2018), “Eurocentrism Awakened: The Arab Uprisings and the Search for a ‘Modern’ Middle East”, in (Hüseyin Işıksal & Oğuzhan Göksel eds.) *Turkey’s Relations with the Middle East: Political Encounters after the Arab Spring*. Cham: Springer, p. 33.

⁶ Ozan Örmeci (2015), “Anti-American Reflections of the Arab Spring in Turkey”, in (Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal eds.) *Turkish Foreign Policy in the New Millennium*, Frankfurt am Main: Peter Lang, p. 545.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Britannica*, “Arab Spring”, Date of Accession: 08.10.2023 from <https://www.britannica.com/event/Arab-Spring>.

⁹ Hilal Khashan (2012), “The Arab Spring and Democratization in the Middle East”, *World Affairs: The Journal of International Issues*, Vol. 16, No: 4, pp. 132-147.

¹⁰ Alfred Stepan & Juan J. Linz (2013), “Democratization Theory and the ‘Arab Spring’”, *Journal of Democracy*, Vol. 24, No: 2, pp. 15-30.

Moghadam (2021)¹¹. Another important type of research was conducted based on socioeconomic data and from the political economy perspective. Such works could be listed as Ansani and Daniele (2012)¹², Eberhard and Louër (2013)¹³, Fedai (2017)¹⁴, Ianchovichina (2018)¹⁵, and Bromley (2022)¹⁶. The role of social media outlets such as Facebook and Twitter was also largely studied concerning the Arab Spring and often praised for their contribution to the process.¹⁷ Such studies can be listed as Wolfsfeld et. al (2013)¹⁸, U.S. Army Command and General Staff College (2014)¹⁹, and Smidi and Shahin (2017)²⁰. In addition, the so-called “*Turkish model*” was extensively covered by Western scholars²¹ during the Arab Spring to materialize the role of Türkiye as a model country acting as an inspirational model for Arab nations to embrace a secular and democratic regime instead of secular authoritarian or radical Islamist models. Notable works within this fashion include Bali (2011)²², Göksel (2012)²³, and Futak-Campbell and Sauvage Nolting (2022)²⁴.

Although at the initial phase, Arab Spring flourished hopes about the democratization of the Arab world, by the summer of 2013, with the military takeover in Egypt, it was understood

¹¹ Shamiran Mako & Valentine M. Moghadam (2021), “2 - Pathways to Democratization: The Arab Spring in Comparative Perspective”, in *After the Arab Uprisings: Progress and Stagnation in the Middle East and North Africa*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 26-54.

¹² Andrea Ansani & Vittorio Daniele (2012), “About a Revolution. The Economic Motivations of the Arab Spring”, *International Journal of Development and Conflict*, Vol. 3, No: 3, pp. 1-29.

¹³ Eberhard Kienle & Laurence Louër (2013), “Understanding the Social and Economic Aspects of the Arab Uprisings”, *Critique Internationale*, Vol. 6, No: 4, pp. 11-17.

¹⁴ Merve Mesçioglu Fedai (2017), “Political Economy of Arab Uprisings”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol. 9, No. 1, pp. 93-117.

¹⁵ Elena Ianchovichina (2018), *Eruptions of Popular Anger: The Economics of the Arab Spring and Its Aftermath*, MENA Development Report, Washington, DC: World Bank, Date of Accession: 10.10.2023 from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/251971512654536291/pdf/121942-REVISED-Eruptions-of-Popular-Anger-preliminary-rev.pdf>.

¹⁶ Daniel W. Bromley (2022), “The Confusions of Democracy: The Arab Spring and Beyond”, *World Development*, Elsevier, Vol 158, October 2022.

¹⁷ Oğuzhan Göksel (2018), “Eurocentrism Awakened: The Arab Uprisings and the Search for a ‘Modern’ Middle East”, p. 41.

¹⁸ Gadi Wolfsfeld & Elad Segev & Tamir Sheafer (2013), “Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First”, *The International Journal of Press/Politics*, Vol. 18, No: 2, pp. 115-137.

¹⁹ U.S. Army Command and General Staff College (2014), *Social Media and the Arab Spring: How Facebook, Twitter, and Camera Phones Changed the Egyptian Army’s Response to Revolution*, CreateSpace Independent Publishing Platform.

²⁰ Adam Smidi & Saif Shahin (2017), “Social Media and Social Mobilisation in the Middle East: A Survey of Research on the Arab Spring”, *India Quarterly*, Vol. 73, No: 2, pp. 196-209.

²¹ Oğuzhan Göksel (2018), “Eurocentrism Awakened: The Arab Uprisings and the Search for a ‘Modern’ Middle East”, p. 44.

²² Ashlı Bali (2011), “A Turkish Model for the Arab Spring?”, *Middle East Law and Governance*, Vol. 3, pp. 24-42.

²³ Oğuzhan Göksel (2012), “Assessing the Turkish Model as a Guide to the Emerging Democracies in the Middle East”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol. 4, No: 1, pp. 99-120.

²⁴ Beatrix Futak-Campbell & Hylke de Sauvage Nolting (2022), “Turkey as Normative Power: Connections with the Muslim Brotherhood during the Arab Spring”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 19, No: 74, pp. 3-19.

that the Arab Spring could produce democracy only where it began, in Tunisia.²⁵ Unlike Tunisia, other countries affected by the Arab Spring did not end up holding democratic elections. In Egypt, a very influential country in the Arab/Islamic world, although the Arab Spring began as a very promising democratization period thanks to the earlier collaboration of the Egyptian military and people²⁶, democratic forces were swept away in 2013 via a military coup led by General Abdel Fattah el-Sisi, who became the 6th and current President of Egypt. Syria, on the other hand, descended into a still ongoing brutal civil war where chemical weapons are used, terrorist organizations such as al-Qaeda and ISIS gained power, and millions of people fled their country and many other countries (Russia, Türkiye, United States, Iran, Britain, and France) have been militarily involved. Lastly, Libya also became fragmented and was divided into two separate governments backed up by divergent foreign countries.

In that sense, the Arab Spring so far has not been able to change the authoritarian/totalitarian ruling style of the region, but has served as a laboratory or a testing period for possible democratization efforts in the future. Moreover, as Esposito et. al underline that the old narrative about Islam and democracy are not compatible is not “*a priori*” anymore, but rather necessary conditions for a viable democracy in Muslim-dominated societies are in question in the academic world.²⁷

2. European Union’s Influence on Tunisia: An Analysis of the Southern Neighborhood Policy (SNP) and Its Implications (2011-2014)

2.1. The European Union as A Paragon of Integration and Global Diplomacy

The European Union (EU) had its genesis in the 1960s as the European Economic Community (EEC), which emerged during the latter part of the 1950s. Its primary aim was to escape the scourge of “*total war*” and nationalist hysteria by countering the hyper-militaristic expansion of Germany in Europe.²⁸ The scholarship on European Studies emphasizes that the European Union acts as a paragon of peaceful coexistence supranational organization that fosters liberal ideas such as “*human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law,*

²⁵ John L. Esposito & Tamara Sonn & John O. Voll (2016), *Democracy after the Arab Spring*, p. 3.

²⁶ Philip Marfleet (2013), “Never ‘One Hand’: Egypt 2011”, in (Mike Gonzalez & Houman Barekat eds.) *Arms and the People: Popular movements and the military from the Paris Commune to the Arab Spring*, London: Pluto Press, pp. 149-170.

²⁷ John L. Esposito & Tamara Sonn & John O. Voll (2016), *Democracy after the Arab Spring*, p. 240.

²⁸ Tobias Lenz (2018), “The European Union: A Model Under Pressure”, German Institute of Global and Area Studies (GIGA), Date of Accession: 09.10.2023 from https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/document/61007/1/ssoar-2018-lenz-The_European_Union_A_Model.pdf.

and respect for human rights”.²⁹ Furthermore, it wields a substantial influence “between a European Union of twenty-seven member states and a series of countries on its immediate external periphery”.³⁰ The EU officially embarked on its transformative odyssey with the signing of the Maastricht Treaty in 1992. This advancement stands as a cornerstone in the continuum of treaties and events that shaped the evolving narrative of European integration. The Maastricht Treaty marked a pivotal moment in European integration by not only marking the European influence in world politics with a significant transition driven by a desire for ever-deeper economic integration, but also introducing the Common Foreign and Security Policy (CFSP). Following the trajectories set by earlier agreements such as the Treaty of Rome in 1957, the external activity of the EU started with the Yaoundé Convention in 1963 was signed by the EEC member states and the eighteen former colonies of these six states to promote economic cooperation and development between the EEC and its ACP partners. Furthermore, the European Economic Community was entrusted with the power to submit proposals to the Council of Ministers for the implementation of the common commercial policy. This transition resulted in shifting the understanding of the “*European integration*” by affecting the credibility of the European Union in the international system.³¹ In this parlance, it is essential to distinguish the multifaceted array of mechanisms designed to address a wide spectrum of diplomatic, security, and external relations challenges beheld by Brussels.

Defined under the umbrella of the Common Foreign and Security Policy (CFSP), the establishment of the framework of the European Neighbourhood Policy (ENP) within the toolbox of the European Union’s external affairs in the year 2004 is historically recognized as a strategic initiative aiming at ascribing a harmonized relation between the EU’s longstanding southern partners and those nations acceding to the Union in the aftermath of the post-2000s enlargement. This interregional approach is regarded in the literature of International Relations as a subset of an interdisciplinary field of research (that is European Studies)³². From a practical standpoint, it covers several countries including 5 countries in North Africa such as Algeria, Egypt, Libya, Morocco, and Tunisia, and other “*Mashriq*” countries

²⁹ Simon Duke (2013), “The European External Action Service and Public Diplomacy”, in (Mai’a K. Davis Cross & Jan Melissen eds.) *European Public Diplomacy: Soft Power at Work*, New York: Palgrave Macmillan, p. 115.

³⁰ Federiga Bindi (2022), *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe’s Role in the World*, Brookings Institution Press, p. 169.

³¹ Isabel Ferreira Nunes (2016), “The European Union Global Strategy”, International Seminar, 1st February 2016 at National Defense Institute of Portugal, Date of Accession: 10.10.2023 from <https://www.jstor.org/stable/resrep19224?seq=1>.

³² Claudio M. Radaelli (2004), “Europeanisation: Solution or Problem?”, *European Integration online Papers (EIoP)*, Vol. 8, No: 16, p. 1.

exemplified by Israel, Jordan, Lebanon, the Palestinian territories as well as Syria. This notion underscores the EU's function as soft power, considering both sides of the emitters and the recipients³³ at the aim of bringing a new pro-European bundle of arrangements in the host country via the means of the economic incentive provided by Brussels. Although generalizations about policy approaches have to be considered from a context-specific case, it is noteworthy to maintain that the SNP usually does not encapsulate both the top-down dimension of norms (adaptation/diffusion) from one hand and the bottom-up dimension (reception/incorporation) from the other.³⁴

Instead, the Southern Neighbourhood Policy can be approached from the duality of positive incentives versus punitive measures, better known in academia as the strategy of the “*carrot and stick*”. Nevertheless, it is imperative to underscore that a preeminent interpretation of the SNP posits it as a containment-like strategy intricately tied to the safeguarding of security-related risks that have the potential to affect the EU's surroundings. The coinage of the term “*incentive*” is deemed to be of appropriate usage whence reflecting upon the apex that can be drawn out of the cooperation with the EU. Moreover, the merits of the novel instrument far surpass its drawbacks in fostering modernization within the respective regions. In this context, it becomes evident that the establishment of the ENP in 2004 gave rise to a nuanced environment characterized by complexities and ambiguities, exacerbating the persistent scrutiny of the EU's normative role in global politics. Conversely, some observers may perceive the external European aid via particularly the means of putting forth economic grants as a menace to their national sovereignty and may therefore resist it to preserve their stamp and influence in world politics.

2.2. Understanding EU Foreign Policy Dynamics: Drawing Insights from The EEAS and the Principle of Conditionality as a Normative Instrument

The European External Action Service (EEAS) embodies the institutionalized diplomatic facet of the EU's foreign policy that can be closely equated with the notions of identity, norms, and narratives³⁵ spearheaded by the esteemed High Representative for Foreign Affairs and Security Policy which has been assessed as one of the Treaty of Lisbon's controversial

³³ Serida L. Catalano & Paolo R. Graziano (2016), “Europeanization as a Democratization Tool? The Case of Morocco”, *Mediterranean Politics*, Vol. 21, No: 3, p. 366.

³⁴ *Ibid.*, p. 365.

³⁵ Simon Duke (2013), “The European External Action Service and Public Diplomacy”, p. 114.

inventions.³⁶ The EEAS includes over 140 delegations located in or proximate to crises or post-crisis countries or areas.³⁷ By collaborating on the EU's associations with foreign nations and regional entities, the EEAS's primary function was to increase the EU's external visibility, effectiveness, and coherence.³⁸ This directorate operates as a vehicle to reinforce the EU's superordinate status at an international level to ensure that it preserves the dominant position of the EU over its member states. In a more tailored approach to public diplomacy, it is also pivotal to denote that the EEAS operates via the concept of customization and adaptability to accommodate the diversity in administrative setups across different countries, rather than the principle of differentiation in the EU's internal integration dynamics. Consequently, the EU's foreign policy is not solely determined by the EU's status, but also by the extent of the local government's integration and responsiveness.

This modus operandi is recognized in the outer-Europe context as the principle of "conditionality". It was first introduced in EU foreign policy to disseminate its principles and standards via its delegations in all of its joint agreements with countries beyond the confines of the EU.³⁹ This endeavor aligns with the universal values embedded in the *acquis communautaire*. It implies that the actions of the EU hinge on the level of commitment from the opposing party. Following this rationale, it is feasible to reaffirm that the ENP "*is not an accession instrument and membership in the ENP does not precede or necessarily lead to accession talk*".⁴⁰ In other words, the EU conducts its foreign policy dynamically and reciprocally, accounting for the specific circumstances of the country in question. In this regard, it is imperative to distinguish the common actions of the EU member states and the individual foreign policies. From this point of view, it can be deduced that the EEAS is not seen as an alternative to national foreign services, but it is rather taken as an additional platform of influence for the Union.⁴¹ The principle of conditionality, in this regard, is understood to refer to a situation in which the assurance of an internationally-tailored

³⁶ Rebecca Adler-Nissen (2014), "Symbolic power in European diplomacy: the struggle between national foreign services and the EU's External Action Service", *Review of International Studies*, Vol. 40, No: 4, p. 658.

³⁷ Simon Duke (2013), "The European External Action Service and Public Diplomacy", p. 128.

³⁸ Kolja Raube (2012), "The European External Action Service and the European Parliament", *The Hague Journal of Diplomacy*, Vol. 7, No: 1, p. 65.

³⁹ Johanne Døhlie Saltnes (2013), "The EU's Human Rights Policy: Unpacking the literature on the EU's implementation of aid conditionality", ARENA Centre for European Studies, Working Paper No. 2, March 2013, Date of Accession: 11.10.2023 from <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2013/wp2-13.pdf>.

⁴⁰ Emily Pearce (2007), "Exporting Values: Conditionality, Democracy and the European Neighbourhood", Publication No. 1447353, Master's thesis, University of North Carolina at Chapel Hill, Carolina Digital Repository, p. 44.

⁴¹ Rebecca Adler-Nissen (2014), "Symbolic power in European diplomacy: the struggle between national foreign services and the EU's External Action Service", p. 670.

agreement is constrained by the partner's mutual abidance by several EU-diffused principles, normally related to human rights, democracy, and good governance as well as the rule of law.⁴² Thus, the EU's foreign policy is highly contingent on the level of affiliation with the third party, tailored to respond to each region's specific requirements and conditions.

Cognizant of the above, it can extrapolate on a crucial point of view of the science behind European Foreign policy within the sphere of international politics. A pivotal dimension is the concept of EU normativity, intricately linked to the principle of conditionality. The term Normativity denotes a type of influence that differs from financial and military prowess.⁴³ The symbiotic relationship between the concepts of 'conditionality' and 'normativity' becomes evident as the EU integrates these concepts into a coherent framework. As acknowledged in the prior analysis, conditionality serves as the instrumental conduit through which the EU seeks to induce and institutionalize adherence to its normative framework among external actors. Through calibrated conditions attached to various facets of cooperation, the EU seeks to incentivize the partner countries of the south and the east towards the assimilation of its normative principles disseminated in its accords of the Neighbourhood Policy. This intricate interplay between conditionality and normativity encapsulates Brussel's nuanced approach to its external relations, wherein normative values become integral components of the cooperative landscape, guided by conditionality measures. This mutual arrangement predisposes it to act in a normative way in world politics⁴⁴ and satisfies the hierarchical power-based stance of the EU to world affairs, best known under the term "*EU's normativity*".

3. EU Diplomacy and Tunisia's Democratic Transition: A Comprehensive Analysis

First and foremost, it is imperative to note whether, during the epoch preceding or ensuing the Jasmine Revolution, Tunisia has been approached by the EU via the instrument of the European Neighborhood Policy (ENP) since its initiation phase in 2004. More minutely, the agreements that were accorded between the two parties are chiefly held within the capot of the Southern Neighborhood Policy that serves as a platform to fulfill two-fold objectives as the aim of encouraging political and economic restructuring in each country, in due respect of its

⁴² Johanne Døhlie Saltnes (2013), "The EU's Human Rights Policy: Unpacking the literature on the EU's implementation of aid conditionality".

⁴³ Andreas Björklund (2020), "The Foreign Policy Dimension of the Rule of Law Conditionality", A Path for Europe (PFEU), 11.09.2020, Date of Accession: 12.10.2023 from <https://pathforeurope.eu/the-foreign-policy-dimension-of-the-rule-of-law-conditionality/>.

⁴⁴ Ian Manners (2002), "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No: 2, p. 252.

specificities, and to foster the regional cooperation among the countries of the region themselves and with the EU.⁴⁵ Additionally, the EU also conducts affairs with Tunisia through the portal of the Union for the Mediterranean, better known under the acronym UMF, accompanied by a set of definite programs for the participation of partner countries in EU programs. For instance, TEMPUS, Erasmus Mundus academic partnership initiative, Research Framework Programmes as well as the H2020 or the cooperation under the auspices of the cross-border cooperation initiative, best known under its acronym (CBC).⁴⁶

Whilst Tunisia's cultural and religious heritage links it to Europe across many facets and diverse historical periods, the formal inception of bilateral relations between the Tunisian Republic and the EU can be dated back to 1995. During this year, Tunisia ratified the Barcelona Agreement with the EU, a commercial pact that created a free trade region in which all two-way exchange of industrial goods transpires without any tariff barriers.

The Jasmine Revolution of 2010-11, sparked by Mohammed Bouazizi's self-immolation, a Tunisian street vendor, was a result of widespread dissatisfaction with the socio-economic and political conditions in Tunisia.⁴⁷ These conditions included unemployment, lack of security, gender inequality, human rights violations, censorship, and corruption. The political unrest that had been brewing in the country reached its climax with the Jasmine Revolution, as Tunisians united and fought together to stop the government's control and censorship of the media and demanded the advancement of democratic values and respect for human rights. Tunisian people's main demands during this process were bread, liberty, and national dignity.

Throughout the tumultuous years following the Arab Spring, the democratic transition in Tunisia was initiated with the formation of three interim governments, each of which played a crucial role in establishing and consolidating the nascent democratic framework of the country. Despite the challenges posed by the political and social upheaval, these governments charted a steadfast course towards establishing an inclusive and participatory democratic system, yet far from being complete. The remarkable political inclusiveness displayed during this time was a testament to the maturity and resilience of the Tunisian people, who refused to be swayed by the forces of retrogression of the pro-Ben Ali political mainstream. In the case

⁴⁵ Rym Ayadi (2016), "EU policies in Tunisia before and after the Revolution", European Parliament, AFET, p. 10. Date of Accession: 13.10.2023 from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578002/EXPO_STU\(2016\)578002_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578002/EXPO_STU(2016)578002_EN.pdf).

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Cemal Burak Tansel (2018), "Ties that Bind: Popular Uprisings and the Politics of Neoliberalism in the Middle East", in (Hüseyin Işıksal & Oğuzhan Göksel eds.) *Turkey's Relations with the Middle East: Political Encounters after the Arab Spring*, Cham: Springer, p. 72.

of Tunisia, the EU has been actively engaged in Tunisia's political and economic development since the country's transition to democracy in 2011. This relation is defined majorly by two milestones in terms of diplomatic cooperation. Namely, the Association agreement between the two parties in 1995 as well as the economic mediation using the Southern Neighborhood Policy (SNP) which is a key component of the Good Neighbor Policy during the period preceding the 2011 revolution. In actuality, The SNP aims to strengthen the EU's partnership with its southern neighbors, including Tunisia, and to support political and economic reforms in the region.

In 2014, the country held its first free and fair presidential elections, in which Beji Caid Essebsi who served in several ministerial roles in the government of Habib Bourguiba, Tunisia's first President, as President of the parliament under Ben Ali, and as Interim Prime Minister following Tunisia's revolution⁴⁸, emerged as the winner, marking a major milestone in the democratic transition. In the following years, the Tunisian government and parliament worked to establish a new constitution that enshrined the rights of citizens and provided a framework for a more representative government. In 2018, Kais Saied, a Constitutional Law Professor, won the presidential election by a significant margin.

Despite facing several challenges, such as political and social upheaval, financial hardship, and terrorism, the Tunisian democratic transition was characterized by a high level of political inclusiveness and maturity of the Tunisian people. This is exemplified by the successful holding of free and fair presidential elections and the establishment of a new constitution that protected the rights of citizens. The transition, however, was not without its difficulties and remained far from complete. Tunisia is currently ranked as a “*partly free*” country according to Freedom House and is one of the most liberal Islamic countries in the world.⁴⁹

3.1. The EU's Involvement in Tunisian Democracy: Financial Grants & Technical Assistance from 2011 to 2015

Studying the role of the EU in the Tunisian democratization process is an incremental stage in reviewing and analyzing the phenomenon in the country. It also helps to trace the gradual shift in shaping the strategy of the region of North Africa vis-à-vis the European Union. Actually, *“Despite the unexpected magnitude of these uprisings, the EU has been quick to*

⁴⁸ Mohsin Khan & Karim Mezran (2015), “Tunisia: The Last Arab Spring Country”, Atlantic Council, October 2015, Date of Accession: 14.10.2023 from https://cooperative-individualism.org/khan-mohsin_tunisia-the-last-arab-spring-country-2015-oct.pdf.

⁴⁹ Freedom House (2023), “Tunisia”, Date of Accession: 14.10.2023 from <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2023>.

recognize the challenges of the political and economic transition faced by the region as a whole".⁵⁰ Since becoming a 'partner state', commencing with the Euro-Mediterranean Partnership (EMP, also known as the Barcelona Process) in 1995, Tunisia has been a trailblazer in its region, being the first Mediterranean country to endorse a bilateral Association Agreement with the European Union in 1998.⁵¹ In terms of numerical importance, however, statistics display that the post-revolution agreements between Brussels and Tunis have been increasingly more important in terms of number and quality in response to the region's needs. The 'more-for-more' approach was introduced, which provides incentives for reform efforts. This includes greater aid, trade, and a closer relationship with the EU, as well as improved market access.

The collaboration between Tunisia and the EU is founded on a mutual desire to promote a thriving and secure democratic Tunisia. It is essential to signal, in this context, that the data from the European Council show that the EU's investments in the country are partially financed by the European Union and partially by its Member States.⁵² Therefore, the role of the EU can be understood from three main perspectives, namely; political, technical, and financial assistance. The focus in this section would be exclusively allocated to financial support as a means to provide actual assistance to Tunisia in the post-revolution times.

The first remedial actions were distributed to the country between 2011 and 2014 as a swift and urgent response to the protests and unrest. These took the form of financial distributions made under the SPRING Program (Strengthening Partnership and Inclusive Growth). This initiative came into existence as a solution to this problem by providing funding to partner countries that are genuinely dedicated to establishing deep and lasting democracies⁵³ to address the financially challenging situation in the MENA region. The SPRING Program was initially directed to help Arab countries during their transition to meeting a full restoration of political stability, among which Tunisia stood as the first and most successful example. Channeled by the means of the Southern Neighbourhood Policy Instrument, it "*carries a*

⁵⁰ European Parliament (2011), "The EU's response to the 'Arab Spring'", 16.12.2011, Date of Accession: 15.10.2023 from

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empa/dv/point4memo/point4memoen.pdf.

⁵¹ Brieg Tomos Powel (2009), "A clash of norms: normative power and EU democracy promotion in Tunisia", *Democratization*, Vol. 16, No: 1, p. 194.

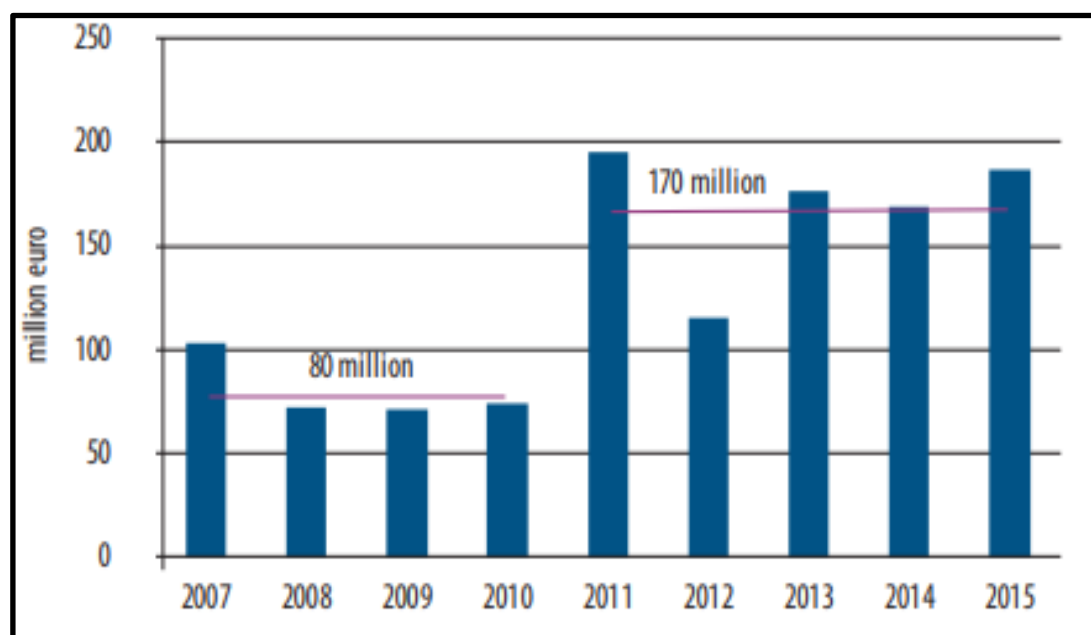
⁵² Davide Pernice & Kristi Polluveer (2023), "Financing the Trans-European Networks", European Parliament, 15.11.2023 from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/136/financing-the-trans-european-networks>.

⁵³ European Commission, "Action Fiche: Support for partnership, reforms and inclusive growth (SPRING) for the southern Neighbourhood region programme", European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR), Date of Accession: 16.11.2023 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2017-04/c20116828_sm_regional_south_spring_2011_ad1_023279.pdf.

budget of €350 million in additional funds for 2011 and 2012 and makes available support on a 'more-for-more' basis to partner countries".⁵⁴ In light of this reference, it is found that the technical and financial aid allocated to Tunisia experienced a notable surge, reaching approximately €485 million⁵⁵, all bound with remarkable funds provided by the EU for bilateral cooperation. The EU has doubled the allocation to Tunisia twice, at the earliest stages of democratic transition. The first is for the year 2011, while the second is for the period 2011-2013 during which the budget was boosted from €240 million to €400 million.⁵⁶

The second most notable effort to advance democratic rule in Tunisia is taken to be the initiation of the 2014-2017 action plan. In actuality, Tunisia emerged as the primary beneficiary of the new EU policies during that period. EU funding was doubled to a total of €445m in the period 2011-2013.⁵⁷ The following figure (**Figure I**) can mirror the funding provided by the EU to support the Tunisian transition to democracy.

Figure I. ENPI and ENI annual commitments to Tunisia for the period 2007 to 2015⁵⁸

⁵⁴ European Parliament (2011), "The EU's response to the 'Arab Spring'", 16.12.2011, Date of Accession: 15.10.2023 from

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empa/dv/point4memo/point4memoen.pdf.

⁵⁵ Laura-Theresa Krüger & Edmund Ratka (2014), "The Perception of European Policies in Tunisia after the Arab Spring", *L'Europe en Formation*, No: 371, p. 11.

⁵⁶ European Parliament (2011), "The EU's response to the 'Arab Spring'", 16.12.2011, Date of Accession: 15.10.2023 from

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empa/dv/point4memo/point4memoen.pdf.

⁵⁷ Luigi Narbone (2020), "The EU-Tunisian relationship after 2011: Resilience, contestation and the return of the neglected socio-economic question", Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 04.12.2020, Date of Accession: 17.11.2023 from <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/69264/QM-06-20-147-EN-N.pdf>.

⁵⁸ European Court of Auditors (2017), "Special Report: EU Assistance to Tunisia", Date of Accession: 10.10.2023 from https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_3/SR_TUNISIA_EN.pdf.

The year 2011 triggered a natural increase in the funding provided by the European Union to Tunisia after the revolution. Between 2007 and 2010, the European Union's funding for Tunisia reached a peak of €100 million in 2007 and then gradually decreased to a maximum of €80 million by 2010. However, with the transition of the country to democratic rule, the European Union increased its funding to reach nearly €200 million in 2011. Afterward, the pace of investment and financial reimbursement provided to Tunisia remained steady at a sum of nearly €180 million until 2015.

The EU support for Tunisia has been struck hard by a significant shift in terms of nature and adaptability from the year 2015 onwards. The security novelty constructed the first imprint of the radicalism threat in the country's democratization process. Between 2014 and 2015, security became the main focus, as the nation faced challenges at its borders with Libya and Algeria and a remarkable increase in radical Islamism. In this context, the terrorist attacks in Tunisia in 2015 were a turning point in the country's security landscape and had a significant impact on the EU's approach to Tunisia. In 2015, Tunisia experienced two major terrorist attacks that shocked the nation and the international community. The first attack occurred on March 18, when gunmen stormed the Bardo National Museum in Tunis, taking hostages and killing 21 people, predominantly foreign tourists. The second attack took place on June 26, when a lone gunman targeted a popular tourist resort in Sousse, claiming the lives of 38 people, including 30 British tourists. Both attacks were claimed by the Islamic State (ISIS/ISIL) and exposed the vulnerability of Tunisia's tourism industry, which is a crucial source of national revenue, as well as the transnational nature of the terrorist threat. These attacks not only heightened the sense of urgency to address security issues in Tunisia, but also revealed the potential implications of regional instability for European security. Consequently, the EU shifted its focus toward security-related measures and cooperation with Tunisia. These attacks not only shocked Tunisia, but also raised concerns among European countries about the potential spillover effects of regional instability. The fact that most of the victims were European tourists underscored the transnational nature of the threat and highlighted the need for closer cooperation on security matters between the EU and Tunisia. Hence, the EU's approach to Tunisia shifted significantly, with greater emphasis placed on security-related measures and initiatives. This change in focus was evident in the 2015 review of the European Neighborhood Policy allowing for greater collaboration in the realm of

security, including initiatives for preventing conflict, managing crises, and reforming the security sector.⁵⁹

The data provided offers a comprehensive overview of the European Union's contribution to the advancement of the Tunisian democratization process, highlighting the significant investments and support made by the EU and its Member States. Our analysis of this data reveals that while the EU has made substantial efforts to support Tunisia's democratic transition, the focus shifted toward security concerns after 2015, potentially hindering the consolidation of democratic progress. However, the data indicates a shift in the EU's approach after 2015, as security concerns gained prominence due to challenges at Tunisia's borders with Libya and Algeria and the rise of radical Islamism. Since then, this study assumes that the EU's efforts to support Tunisian democracy halted and shifted to a neo-realist perception of the Tunisian case within which Tunisian exceptionalism is no longer the drive for foreign support.

The EU has consistently acknowledged Tunisia's democratic progress since the 2011 Jasmine Revolution and has committed significant financial and political resources to support the country's democratic transition. However, it appears that the EU's priorities shifted significantly following the 2015 terror attacks on the Bardo Museum, which raised concerns about regional security and stability. As a result, the EU's economic stimuli in Tunisia were primarily allocated to security-related measures, rather than initiatives designed to directly promote democratic consolidation. This security-focused approach can be seen in the significant increase in funding for border control, counter-terrorism, and law enforcement, as well as the strengthening of intelligence and surveillance capacities. While these measures are undoubtedly important in maintaining national and regional stability, the EU's emphasis on security may have come at the expense of other critical areas necessary for fostering a robust democracy.

Notably, the findings highlight that the EU's support for socioeconomic growth and the promotion of transparency and accountability mechanisms, human rights, as well as the rule of law has been insufficient in comparison to its security-related investments. This imbalance may have inadvertently hindered the growth and consolidation of Tunisian democracy by failing to revisit the core reasons for the origin of the social outrage, including high

⁵⁹ Assem Dandashly & Gabriela Chira (2018), "European Neighbourhood Policy", in (Emmanuel Brunet-Jailly & Achim Hurrelmann & Amy Verduneds eds.) *European Union Governance and Policy Making: A Canadian Perspective*, University of Toronto Press, p. 136.

unemployment, income inequality, and widespread corruption. Moreover, the EU's security-focused approach may have indirectly contributed to the gradual erosion of civil liberties from 2015 onwards. By prioritizing security over democratic development, the EU may have sent a signal to Tunisian authorities that their repressive measures would be tolerated or even supported, thus providing a cover for the suppression of political dissent and the stifling of civil society. It is important to acknowledge that democracy cannot thrive without a secure environment; however, an overemphasis on security measures at the expense of democratic consolidation is also counterproductive. The EU's approach to Tunisia should strike a balance between security and democracy, addressing both short-term security concerns and long-term democratic aspirations.

In conclusion, our analysis suggests that the EU's contribution to Tunisian democracy after 2015 has not been sufficient, as its economic stimuli were primarily directed toward security-related measures rather than directly promoting democratic development. A recalibration of the EU's approach is essential to ensure that Tunisia's democratic progress is not undermined by an excessive focus on security at the expense of its people's aspirations for a more inclusive, transparent, and accountable political system.

Conclusion

The examination of Euro-Mediterranean relations is taken to be an important cornerstone of the discipline of International Relations. The researchers embarking on this research journey delved into a comprehensive case analysis that intricately examines the European Union's pivotal role in the democratization process unfolding in Tunisia from the perspective of the European Neighbourhood Policy. At the inception, it provides background information concerning the genesis of the Arab Spring and proffers on its as well as Jasmine Revolution components. The literature review, in the initial part, allowed the paper to unveil the reverberation of that development on regional stability in the western Mediterranean. The case studied throughout this article assumes a salient and objective approach towards the Tunisian brief experience with the process of democratization. After meticulous scrutiny of the EU's key foreign policy instruments about the Maghreb region, the authors attempted to comprehensively analyze the issue from an economic angle. The article came to draw several conclusions and contributions as far as the literature is concerned.

First of all, it is noticed that even though the EU's financial support for Tunisia helped the country to democratize, it quickly regressed and altered its target following the emergence of radical Islam-motivated terrorist attacks in 2015. Therefore, the paper points out the fact that a

key limitation lies in the European Neighbourhood Policy's efficiency in establishing robust conditionality measures, which are essential for fostering democratic practices in Tunisia. This is proved by the fact that Brussels' main contribution has been demonstrated to be shifted to security measures which had negative effects on Tunisia's democracy in its phase of consolidation. In that sense, the study clearly shows the link between economic development and democratization. This finding shows the inadequacy of the European Neighborhood Policy (ENP) in its current vision of the South as an effective tool for promoting democracy. Generally speaking, the absence of stringent conditions diminishes the policy's impact on encouraging democratic reforms in partner countries.

Additionally, the research identifies a significant gap in terms of reciprocity within the ENP framework. A lack of reciprocal mechanisms hinders the mutual exchange and reinforcement of democratic values between the European Union and its neighboring nations, thereby diminishing the ENP's efficacy as a catalyst for democratic development. This analysis underscores the need for a more comprehensive and reciprocal approach within the ENP to effectively promote democratic ideals and practices in partner countries.

BIBLIOGRAPHY

- Adler-Nissen, Rebecca (2014), “Symbolic power in European diplomacy: the struggle between national foreign services and the EU’s External Action Service”, *Review of International Studies*, Vol. 40, No: 4, pp. 657-681.
- Ansani, Andrea & Daniele, Vittorio (2012), “About a Revolution. The Economic Motivations of the Arab Spring”, *International Journal of Development and Conflict*, Vol. 3, No: 3, pp. 1-29.
- Ayadi, Rym (2016), “EU policies in Tunisia before and after the Revolution”, European Parliament, AFET, Date of Accession: 13.10.2023 from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578002/EXPO_STU\(2016\)578002_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578002/EXPO_STU(2016)578002_EN.pdf).
- Bali, Aslı (2011), “A Turkish Model for the Arab Spring?”, *Middle East Law and Governance*, Vol. 3, pp. 24-42.
- Bindi, Federiga (2022), *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe’s Role in the World*, Brookings Institution Press.
- Björklund, Andreas (2020), “The Foreign Policy Dimension of the Rule of Law Conditionality”, A Path for Europe (PfEU), 11.09.2020, Date of Accession: 12.10.2023 from <https://pathforeurope.eu/the-foreign-policy-dimension-of-the-rule-of-law-conditionality/>.
- *Britannica*, “Arab Spring”, Date of Accession: 08.10.2023 from <https://www.britannica.com/event/Arab-Spring>.
- Bromley, Daniel W. (2022), “The Confusions of Democracy: The Arab Spring and Beyond”, *World Development*, Elsevier, Vol. 158, October 2022.
- Dandashly, Assem & Chira, Gabriela (2018), “European Neighbourhood Policy”, in (Emmanuel Brunet-Jailly & Achim Hurrelmann & Amy Verduneds eds.) *European Union Governance and Policy Making: A Canadian Perspective* (1st ed.), University of Toronto Press.
- Duke, Simon (2013), “The European External Action Service and Public Diplomacy” in (Mai’a K. Davis Cross & Jan Melissen eds.) *European Public Diplomacy: Soft Power at Work*, New York: Palgrave Macmillan, pp. 113-136.

- Esposito, John L. & Sonn, Tamara & Voll, John O. (2016), *Democracy after the Arab Spring*, New York: Oxford University Press.
- European Commission, “Action Fiche: Support for partnership, reforms and inclusive growth (SPRING) for the southern Neighbourhood region programme”, European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR), Date of Accession: 16.11.2023 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2017-04/c20116828_sm_regional_south_spring_2011_ad1_023279.pdf.
- European Court of Auditors (2017), “Special Report: EU Assistance to Tunisia”, Date of Accession: 10.10.2023 from https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_3/SR_TUNISIA_EN.pdf.
- European Parliament (2011), “The EU’s response to the ‘Arab Spring’”, 16.12.2011, Date of Accession: 15.10.2023 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_918.
- Fedai, Merve Mesçioğlu (2017), “Political Economy of Arab Uprisings”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol. 9, No. 1, pp. 93-117.
- Freedom House (2023), “Tunisia”, Date of Accession: 14.10.2023 from <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2023>.
- Futak-Campbell, Beatrix & Sauvage Nolting, Hylke de (2022), “Turkey as Normative Power: Connections with the Muslim Brotherhood during the Arab Spring”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 19, No: 74, pp. 3-19.
- Göksel, Oğuzhan (2012), “Assessing the Turkish Model as a Guide to the Emerging Democracies in the Middle East”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol. 4, No: 1, pp. 99-120.
- Göksel, Oğuzhan (2018), “Eurocentrism Awakened: The Arab Uprisings and the Search for a ‘Modern’ Middle East”, in (Hüseyin Işıksal & Oğuzhan Göksel eds.) *Turkey’s Relations with the Middle East: Political Encounters after the Arab Spring*, Cham: Springer, pp. 33-52.
- Ianchovichina, Elena (2018), *Eruptions of Popular Anger: The Economics of the Arab Spring and Its Aftermath*, MENA Development Report, Washington, DC: World Bank, Date of Accession: 10.10.2023 from

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/251971512654536291/pdf/121942-REVISED-Eruptions-of-Popular-Anger-preliminary-rev.pdf>.

- Khan, Mohsin & Mezran, Karim (2015), “Tunisia: The Last Arab Spring Country”, Atlantic Council, October 2015, Date of Accession: 14.10.2023 from https://cooperative-individualism.org/khan-mohsin_tunisia-the-last-arab-spring-country-2015-oct.pdf.
- Khashan, Hilal (2012), “The Arab Spring and Democratisation in the Middle East”, *World Affairs: The Journal of International Issues*, Vol. 16, No: 4, pp. 132-147.
- Kienle, Eberhard & Louër, Laurence (2013), “Understanding the Social and Economic Aspects of the Arab Uprisings”, *Critique Internationale*, Vol. 6, No: 4, pp. 11-17.
- Krüger, Laura-Theresa & Ratka, Edmund (2014), “The Perception of European Policies in Tunisia after the Arab Spring”, *L'Europe en Formation*, No: 371, pp. 9-25.
- Lenz, Tobias (2018), “The European Union: A Model Under Pressure”, German Institute of Global and Area Studies (GIGA), Date of Accession: 09.10.2023 from https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/document/61007/1/ssoar-2018-lenz-The_European_Union_A_Model.pdf.
- Mako, Shamiran & Moghadam, Valentine M. (2021), “2 - Pathways to Democratization: The Arab Spring in Comparative Perspective”, in *After the Arab Uprisings: Progress and Stagnation in the Middle East and North Africa*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 26-54.
- Manners, Ian (2002), “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No: 2, pp. 235-258.
- Marfleet, Philip (2013), “Never ‘One Hand’: Egypt 2011”, in (Mike Gonzalez & Houman Barekat eds.) *Arms and the People: Popular movements and the military from the Paris Commune to the Arab Spring*, London: Pluto Press, pp. 149-170.
- Narbone, Luigi (2020), “The EU-Tunisian relationship after 2011: Resilience, contestation and the return of the neglected socio-economic question”, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 04.12.2020, Date of Accession: 17.11.2023 from <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/69264/QM-06-20-147-EN-N.pdf>.

- Nunes, Isabel Ferreira (2016), “The European Union Global Strategy”, International Seminar, 1st February 2016 at National Defense Institute of Portugal, Date of Accession: 10.10.2023 from <https://www.jstor.org/stable/resrep19224?seq=1>.
- Örmeci, Ozan (2015), “Anti-American Reflections of the Arab Spring in Turkey”, in (Ozan Örmeci & Hüseyin Işıksal eds.) *Turkish Foreign Policy in the New Millennium*, Frankfurt am Main: Peter Lang, pp. 545-558.
- Pearce, Emily (2007), “Exporting Values: Conditionality, Democracy and the European Neighbourhood”, Publication No. 1447353, Master’s thesis, University of North Carolina at Chapel Hill, Carolina Digital Repository, Date of Accession: 12.10.2023 from <https://cdr.lib.unc.edu/concern/dissertations/1v53jz09q>.
- Pernice, Davide & Polluveer, Kristi (2023), “Financing the Trans-European Networks”, European Parliament, 15.11.2023 from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/136/financing-the-trans-european-networks>.
- Powel, Brieg Tomos (2009), “A clash of norms: normative power and EU democracy promotion in Tunisia”, *Democratization*, Vol. 16, No: 1, pp. 193-214.
- Radaelli, Claudio M. (2004), “Europeanisation: Solution or Problem?”, *European Integration online Papers (EIoP)*, Vol. 8, No: 16.
- Raube, Kolja (2012), “The European External Action Service and the European Parliament”, *The Hague Journal of Diplomacy*, Vol. 7, No: 1, pp. 65-80.
- Saltnes, Johanne Døhlie (2013), “The EU’s Human Rights Policy: Unpacking the literature on the EU’s implementation of aid conditionality”, ARENA Centre for European Studies, Working Paper No. 2, March 2013, Date of Accession: 11.10.2023 from <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2013/wp2-13.pdf>.
- Serida L. Catalano & Paolo R. Graziano, (2016). “Europeanization as a Democratization Tool? The Case of Morocco”. *Mediterranean Politics*. 21(3). 364–386.
- Smidi, Adam & Shahin, Saif (2017), “Social Media and Social Mobilisation in the Middle East: A Survey of Research on the Arab Spring”, *India Quarterly*, Vol. 73, No: 2, pp. 196-209.

- Stepan, Alfred & Linz, Juan J. (2013), “Democratization Theory and the ‘Arab Spring’”, *Journal of Democracy*, Vol. 24, No: 2, pp. 15-30.
- Tansel, Cemal Burak (2018), “Ties that Bind: Popular Uprisings and the Politics of Neoliberalism in the Middle East”, in (Hüseyin Işıksal & Oğuzhan Göksel eds.) *Turkey’s Relations with the Middle East: Political Encounters after the Arab Spring*, Cham: Springer, pp. 65-82.
- U.S. Army Command and General Staff College (2014), *Social Media and the Arab Spring: How Facebook, Twitter, and Camera Phones Changed the Egyptian Army’s Response to Revolution*, CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Wolfsfeld, Gadi & Segev, Elad & Sheaffer, Tamir (2013), “Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First”, *The International Journal of Press/Politics*, Vol. 18, No: 2, pp. 115-137.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ-RUSYA FEDERASYONU İLİŞKİLERİNDE GÜVENLİK VE ENERJİ GÜVENLİĞİ İKİLEMİ

Murat YORULMAZ¹

Sina KISACIK²

Aslıhan GENÇ³

Öz: Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya Federasyonu (RF) ilişkileri, geçmişte olduğu gibi bugün de uluslararası politikanın şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve 11 Eylül (9/11) terör saldırıları sonrası ilişkilerde özellikle de Avrasya coğrafyasına yönelik uyum ve iş birliği çabaları dikkat çekse de, bunlar uzun soluklu olmamıştır. Vladimir Putin ile birlikte RF'nin pragmatik ve uzlaşmacı jeopolitik model temelli dış politika anlayışının ekonomi, ticaret, savunma sanayi gibi pek çok alanda kendini göstermesi ve RF'nin Asya Pasifik'e yönelen küresel güç mücadelesinde Çin ile çok yönlü iş birliği içine girmesi, ABD-RF ilişkilerindeki güvenlik ikilemini klasik bir güvenlik ikileminden daha da öteye taşıyarak derinleştirmekte ve çeşitlendirmektedir. Bu derinleşme ve çeşitlendirmenin küresel enerji dönüşümü temelinde önemli bir çıktısı da enerji güvenliği ikileminin ilişkilerde artarak yer almasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, ABD-RF ilişkilerinde enerji güvenlik ikilemine sebep olan etmenleri mevcut güvenlik ikilemi çerçevesinde analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Rusya Federasyonu, Güvenlik İkilemi, Enerji Güvenlik İkilemi.

Article Category: Political Science / International Relations

Date of Submission: 27.12.2023

Date of Acceptance: 05.02.2024

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Havsa MYO, Edirne.

Email: muratyorulmaz2288@hotmail.com.

ORCID: 0000-0002-3664-0451.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kıbrıs İlim Üniversitesi, İİSBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Girne, KKTC.

Email: sinakisacik@csu.edu.tr, sina1979@hotmail.com.

ORCID: 0000-0002-3603-6510.

³ Doktora Öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler.

Email: aslihanngenc@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-5592-4513.

THE SECURITY AND ENERGY SECURITY DILEMMA IN U.S.-RUSSIAN RELATIONS

Abstract: United States (U.S.)-Russian relations are important in shaping international politics today like in the past. After the collapse of the Soviet Union (USSR) and the September 11 (9/11) terrorist attacks, efforts to harmonize and cooperate in relations, especially in Eurasia, attracted attention but did not last long. The manifestation of the pragmatic and consensual geopolitical model-based foreign policy approach of the Russian Federation under Vladimir Putin in many areas such as economy, trade, and defense industry, and the multifaceted cooperation of the Russian Federation with China in the global power struggle towards the Asia-Pacific, have deepened and diversified the security dilemma in the U.S.-Russian relations beyond a classical security dilemma. An important outcome of this deepening and diversification based on the global energy transformation is the increasing presence of the energy security dilemma in the relations. In this context, this study aims to analyze the factors that cause the energy security dilemma in U.S.-Russian relations within the framework of the current security dilemma.

Keywords: *The U.S., Russian Federation, Security Dilemma, Energy Security Dilemma.*

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplininin 1919 yılında ortaya çıkışı ile birlikte disiplin içerisinde yanıt aranan soruların başında, aktörlerin kendilerine yönelik tehdit algıları bağlamında güvenlik sorunlarının çatışmaya dönüşmeden önce nasıl önlenebileceği sorusu gelmektedir. Bu durumu disiplin içerisinde en iyi tanımlayan kavram ise “güvenlik ikilemi”dir. Kavramın doğuşuna yol açan üç temel yaklaşım söz konusudur. Kavramın kuramsallaşmasındaki önemli isimler arasında Herbert Butterfield, John Herz ve Robert Jervis gibi isimler yer almaktadır. Bilgiç’in belirttiği üzere, kavram, söz konusu süreci “bir aktörün, diğer aktörlerin hedef ve amaçlarından emin olmayarak kendisini güvenlik ekseninde savunma çabası içerisinde sokar ve bu savunma temelli eylemler ve önlemler aynı şekilde tehdit algısı çerçevesinde diğer aktörlerin de savunma temelli önlemlerine ve eylemlerine yol açmaktadır. Karşılıklılık arz eden bu durum, bir sarmal silahlanma yarışı doğurur ve bazen de savaşa yol açabilmektedir.”⁴ şeklinde açıklamaktadır. Kavramın özünde bu söz konusu sarmal yer almaktadır.

Kavramsal açıdan bakılacak olursa, Butterfield’a göre; güvenlik ikilemi, devletlerin iyi niyetli yaklaşımlarına rağmen kendi aralarındaki güvensizlikten kaynaklanan anarşi, korku (Hobbescu manada), güç rekabeti ve bunların sonucu ortaya çıkan döngüsel yapıdır. Butterfield, bu noktada “Thucydides Tuzağı”nı ve psikolojik faktörlerin etkilerini referans göstermektedir. Butterfield, savaş-barış durumlarına ilişkin değerlendirmesinde, bireylerin ve karar alıcıların maruz kaldıkları Hobbesvari korkunun karşılıklı önlem almayı gerektirdiğini ve bu durumun da güvenlik ikilemine yol açtığını savunmaktadır.⁵ Herz de kavramı aynı referans noktası üzerinden ele almasının ötesinde, güvenlik ikilemini realist güvenlik yaklaşımı bağlamında uluslararası sistemin anarşik yapısı bağlayarak açıklamaktadır. Herz’e göre, güvenlik ikilemi, uluslararası sistemde bir düzenin ve egemen gücün bulunmaması sebebi ile devletlerin diğer devletlerin saldırılarına karşı güç yarışı içine girmeleri ve daimî olarak en kötüsünü düşünmenin (*worst-case thinking*) bir sonucudur. Jervis ise, güvenlik ikilemini sistemin anarşik yapısının sıfır toplamlı mevcudiyeti üzerinden devletlerin (karar alıcıların) diğer devletlerin niyetlerini doğru okuyamamalarının ve saldırganlık olasılıklarının sonucu olarak belirtmektedir. Jervis’in kavrama ilişkin temel yaklaşımı, niyetlerin devletler tarafından doğru algılanıp algılanamaması sorunudur. Bu açıdan, bir devletin niyetinin iyi ya

⁴ Ali Bilgiç (2015), “Dünya Politikasında Güvenlik İkilemleri: Çatışan Anlayışlar, Değişen Örnekler ve Kavramın Geleceğine Yönelik Bir Çalışma”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 11, Sayı: 44, s. 2.

⁵ Murat Yorulmaz (2014), “ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi (2001-2012)”, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD, ss. 55-56.

da kötü olup olmadığı, güvenlik ikileminden kaçınmaya veya ona sebep olmaya temel etkindir. Diğer bir ifadeyle, güvenlik ikileminin ortadan kaldırılmasının tek yolu, devletlerin iyi niyet temelinde ve diğer devletlerin güvenliklerine risk oluşturmadan kendi güvenliklerini saldırgandan ziyade savunma silahları ve politikaları çerçevesinde inşa etmeleridir.

Uluslararası sistemin yapısındaki değişim ve uluslararası politikadaki gelişmeler, tarihsel süreçte “güvenlik” kavramının derinleşmesine ve genişlemesine etki ettiği gibi, bu durum, aynı zamanda “güvenlik ikilemi” kavramı bağlamında devletlerin ulusal güvenlik politikalarının dışında diğer politikalarına da sirayet etmektedir. Bu minvalde, devletlerin enerji güvenliği politikalarına yönelik bir güvenlik ikileminden de söz etmek mümkündür. Uluslararası sistemdeki güç rekabeti bağlamında aktör olarak devletler, enerji güvenlikleri adına bir dizi önlemler almakta ve uygulamalar ortaya koymaktadırlar. Bu durum, tehdit algısı bağlamında söz konusu devletler arasında enerji güvenliği ikilemine yol açmaktadır. Bilindiği üzere, enerji güvenliği, devletler için yakıt ve enerji kaynaklarına güvenli ve uygun fiyat temelinde erişim anlamına gelmektedir. Uluslararası sistemde süper güç konumundaki ABD ve Rusya'nın bu bağlamda önemli bir rekabet içinde olması ise, her iki devlet arasında enerji güvenliği rekabetini kaçınılmaz kılmakta ve söz konusu rekabet aynı zamanda enerji güvenliği ikilemini de gündeme taşımaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, ABD-RF ilişkilerinde güvenlik ve enerji güvenliği ikilemini analiz etmektir. Çalışmada, ABD-RF ilişkilerinde artan güvenlik ikileminin aynı zamanda enerji güvenliği ikileminin de artmasında tetikleyici rol üstlendiği savunulmaktadır. Bu çerçevede, çalışmada cevabı aranan sorular arasında; ikili ilişkilerde güvenlik ikilemine yol açan etmenlerin neler olduğu, bu etmenlerin ikili ilişkilerde artarak devam enerji güvenliği ikilemi üzerinde etkilerinin olup olmadığı ve enerji güvenliği ikilemine yol açan diğer etmenlerin neler olduğu yer almaktadır.

1. ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi: Güvenlik Öncelikleri ve Reaksiyonlar

Uluslararası sistemde, belirsizlik, sistemin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Küresel sistemdeki belirsizlikler, beraberinde devletlerin çeşitli önlemlerle tehditleri azaltma girişimleri uygulamasına ve bu durum da güvenlik ikilemine yol açmaktadır.⁶ Uluslararası sistemde, devletler, karşılardaki devletin planlarını tam olarak anlayamaz ve silah olarak ne

⁶ Robert Jervis (1978), “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, Sayı: 2, s. 168.

kullanabileceklerini öngöremezler. Her devlet kendi gücünü artırırken, kendi güvensizliğini de artırmaktadır.⁷

Güvenlik ikilemi kapsamında incelendiğinde, iki devlet arasındaki politik manevraları belirleyen birkaç argüman bulunmaktadır. Robert Jervis'e göre, psikolojik faktörler güvenlik ikileminde önemli bir rol oynamaktadır ve yanlış algılamalar karşılıklı düşmanlık sarmalına katkıda bulunarak potansiyel olarak savaşa yol açmaktadır.⁸ Devletler, zaman zaman birbirlerine karşı düşmanca imajlar geliştirebilmektedirler ki, bu durum Soğuk Savaş boyunca açıkça görülmüş ve Rusya ile ABD ilişkilerinin son dönemlerinde de uzun zamandır gözlemlenen bir meseledir.⁹ Rusya ve ABD ilişkilerinin karmaşıklığı, her iki tarafın da kimi zaman birbirlerinin niyetlerini yanlış okumasına ve potansiyel tehditlere aşırı tepki vermesine yol açmaktadır. Rus ve Amerikalı liderler ve halklar, temelde farklı olan güçlü algılara ve inançlara sahiptir. Rus siyasi elitleri, "ABD politikasının amacının Rusya'ya zarar vermek" olduğuna inanmakta ve Washington'ın bunu NATO'nun genişlemesi, renkli devrimlerin desteklenmesi, Doğu Avrupa'ya asker konuşlandırılması ve ekonomik yaptırımların uygulanması yoluyla sürdürdüğünü düşünmektedir.¹⁰ Rusya, Washington'ın Soğuk Savaş sonrasında tek taraflı olarak sınırsız güç kullandığı ve Rusya'nın ulusal çıkarlarını kayıtsızca göz ardı ettiği gerekçesini savunmaktadır. ABD ise, Rusya'nın Vladimir Putin döneminde tarihsel olarak saldırgan ve emperyalist politikalar izleyen çatışma yönetimini sürdürdüğünü dile getirmektedir. İlişkilerin kötüleşmesinde her iki tarafın da çeşitli katkıları olsa da, iki devletin ilişkisi bir tür güvenlik ikilemi oluşturmakta ve bu eylemler, diğer devletin savunmaya yönelik politik hamlelerini tetiklemektedir. Her iki taraf da bir diğerinin niyetini anlayamamakta ve bu durum da karşılıklı bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda, diğerinin güvenliğini riske atan politikalar da karşılıklı olarak uygulanmaktadır. İki devlet arasındaki güvensizliğin artmasını etkileyen diğer unsurlar; uluslararası kurumların gerilemesi, silah kontrol anlaşmalarının reddedilmesi, büyük güç rekabetinin geri dönmesi, küresel belirsizliklerin artması ve çatışma potansiyelinin yükselmesidir. Tüm bu unsurlar, çatışma dinamiğine uygun bir ortam oluşturmaktadır.

⁷ Ken Booth & Nicholas J. Wheeler (2008), *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, New York: Palgrave Macmillan, s. 4.

⁸ Robert Jervis, "Cooperation Under the Security Dilemma", s. 169.

⁹ Charles E. Ziegler (2014), "Russian-American Relations: From Tsarism to Putin", *International Politics*, Cilt 51, Sayı: 6, s. 675.

¹⁰ Andrei A. Sushentsov & Maxim A. Suchkov (2019), "The Nature of the Modern Crisis in U.S.-Russia Relations", *Russia in Global Affairs*, 17.01.2019, Erişim Tarihi: 27.10.2023, Erişim Adresi: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-nature-of-the-modern-crisis-in-u-s-russia-relations/>.

Devletlerin iç siyasi kırılmalıkları da kimi zaman küresel gerginliklere de sebep olmaktadır. İç kırılmalıklar ve farklı bakış açıları güvensizliklerin artmasına hizmet etmekte ve bu da, ittifakları genişletme açısından abartılı tepkilerin verilmesi ya da füze savunma sistemlerinin üstesinden gelmek için yenilenen bir nükleer silahlanma yarışına girilmesine neden olmakta, aynı zamanda iç siyasette de müdahale etme çabaları olarak kendini göstermektedir.¹¹ Örneğin, 2011 senesinde Rusya’da yasama seçimleri sonrası kitlesel protestolar başlamış ve Vladimir Putin, o dönemde ABD’yi olaylara müdahale etmek ve halkı huzursuzluğa teşvik etmekle suçlamıştır.¹² Yine 2013 senesinde, ABD hükümet çalışanı olan Edward Snowden tarafından yüzlerce gizli hükümet belgesini sızdırılmış ve Snowden, Temmuz 2013’de Hong Kong’dan sonra Rusya’ya sığınma hakkı ile gelmiştir.¹³ ABD savcılarınca casusluk ve devlet mallarını çalmaktan yargılanan Snowden’a iltica hakkı verilmesi, Barack Obama ve Putin’in Moskova’da düzenlenecek olan bir toplantının iptal edilmesine neden olmuştur.¹⁴ Obama, bu dönemi ve Rusya ile ikili ilişkileri “*sıfırlanma*” dönemi olarak ifade etmiştir.

Fakat Putin’in üçüncü dönemine başladığı 2012 senesinde, Obama yönetimi ile Suriye meselesinde çeşitli sorunlar baş göstermeye başlamıştır. 2012 yılında, ABD ve Rusya arasındaki ilişkiler, iki devlet tarafından da geleneksel güvensizlik ve korku olarak ifade edilmiştir. 2011-2012 senelerinde Rusya’daki Beyaz Devrim’e verdiği açık destek, 2014 yılında Ukrayna’daki Avromeydan (*Yevromaydan-Євромайдан*) Ayaklanması ve ardından Rusya’nın Kırım ilhakı ve ABD’nin uyguladığı yaptırımlar, ilişkilerin gidişatını kötüleştirmiştir. Şubat 2014 tarihinde Ukrayna’da Viktor Yanukoviç hükümeti düşmüş ve Rusya’nın 16 Mart 2014 tarihli tartışma yaratan referandumu sonucu Kırım ilhak edilmiştir. ABD’nin yasadışı ilan ettiği ilhak sonrası, Rusya’nın G8 üyeliği askıya alınmıştır.¹⁵ Mart 2014 sonrasında, ABD, Batı’nın Ukrayna müdahalesini reddetmiş ve Rusya’yı kendisi adına

¹¹ Charles E. Ziegler (2014), “Russian-American Relations: From Tsarism to Putin”, s. 676.

¹² David M. Herszenhorn & Ellen Barry, (2011), “Putin Contends Clinton Incited Unrest Over Vote”, *The New York Times*, 08.12.2011, Erişim Tarihi: 08.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2011/12/09/world/europe/putin-accuses-clinton-of-instigating-russian-protests.html>.

¹³ Sune von Solms & Renier van Heerden (2015), “The Consequences of Edward Snowden NSA Related Information Disclosures”, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/275019554_The_Consequences_of_Edward_Snowden_NSA_Related_Information_Disclosures, s. 358.

¹⁴ Raf Sanchez (2013), “Barack Obama Cancels Meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden”, *The Telegraph*, 07.08.2023, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html>.

¹⁵ Alison Smale & Michael D. Shear (2024), “Russia Is Ousted From Group of 8 by U.S. and Allies”, *The New York Times*, 24.03.2023, Erişim Tarihi: 28.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>.

güvenlik tehdidi olmayan “bölgesel güç olarak” tanımlamıştır.¹⁶ Yine 2014 senesinde, ABD, Rusya’ya yönelik enerji, finans ve savunma şirketlerini hedef alan birtakım yaptırımlar uygulamış ve Rusya tarafından bu durumun her iki tarafı da 1980’i yılların Soğuk Savaş dönemine götürebileceğini söylemiştir.¹⁷ 2015 senesinde ise, taraflar arasında Suriye’deki ABD ve Rusya arasında oluşturulmaya çalışılan askeri iş birliği reddedilmiştir. Burada beklenen ABD ve Batı arasında ilişkileri normalleştirmek iken, tam tersi bir durum yaşanmış ve Suriye’deki tablo iki devlet arasında vekâlet savaşlarının yaşandığının dile getirilmesine neden olmuştur.¹⁸

Bir diğer husus, 30 Ağustos 2021 tarihinde ABD’nin Afganistan’dan çekilmesi ile Washington yönetimi bölgede yeniden üstünlük kurma faaliyetlerine başlaması meselesidir. ABD’nin bölgedeki askeri varlığını artırma faaliyetleri Rusya tarafından tepkiyle karşılanmış ve Savunma Bakanı Sergey Lavrov tarafından ABD askeri görülmek istenmediği, bu bölgenin güvenlik alanı olarak belirlendiği, bu alandaki yükümlülüklerin kendilerine ait olduğu ve yabancı askerlerin konuşlandırılması ile ilgili olarak Kolektif Güvenlik Örgütü tüm üyelerinin rızasının gerekli olduğu belirtilmiştir.¹⁹ ABD’nin Afganistan’dan çekilmesi, bölgede Rusya’nın özellikle Tacikistan’daki askeri gücünü artırmasına ve bölgedeki diğer askeri üslerini de güçlendirme faaliyetlerine başlamasına neden olmuştur. Ukrayna Savaşı ile birlikte de Rusya siyasi ve askeri odağını Batı’ya kaydırmıştır. Ayrıca, bu durum, diğer bölge devletlerinin üzerinde ABD ya da Rus eksenli politika izlenmesi ile ilgili bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Rusya’nın Ukrayna saldırıları, Orta Asya devletleri için birer tehdit oluştururken, bu devletlerin ABD ile yakınlaşmasına sebep verecek bir durumla karşılaşarak Rusya’nın bölgede ABD’ye olan güvensizliğini de artırmaktadır. Bu koşullar altında, bir taraftaki güç dengesizliği, diğer taraftaki güvensizliği körüklemiş, silahlanma ve modernizasyon programları savunmadan ziyade saldırgan davranışlar olarak yorumlanırken, benzer davranışlar kendi tarafınca iyi huylu olarak kabul edilmektedir.

¹⁶ Julian Borger (2014), “Barack Obama: Russian is a Regional Power Showing Weakness Over Ukraine”, *The Guardian*, 25.03.2014, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi:

<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>.

¹⁷ Reuters (2023), “Russia Warns United States: We Have The might to Put You In Your Place”, 17.03.2023, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-will-put-its-enemies-such-united-states-their-place-medvedev-says-2022-03-17/>.

¹⁸ John McGain (2015), “John McGain Says US is Engaged In Proxy War With Russia In Syria”, *The Guardian*, 04.11.2015, Erişim Tarihi: 15.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/oct/04/john-mccain-russia-us-proxy-war-syria-obama-putin>.

¹⁹ Radio Liberty (2021), “Lavrov Says Russia Doesn’t Want To See U. S. Troops In Central Asia” *Radio*, 24.08.2021, Erişim Tarihi: 11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.rferl.org/a/russia-no-us-central-asia/31426045.html>.

Genel anlamda NATO'nun genişlemesi, ABD'nin istikrarı artırma ve nüfuzunu ilerletme aracı olarak görülmekte ve Washington'ın kıtayı askerileştirme çabalarına ilişkin söylemler reddedilmektedir. Bu noktada Rusya'nın saldırgan ve yayılcı politikalar izlemesi ile eski Sovyet coğrafyasında hegemonyasını yeniden tesis etmek için tüm fırsatları değerlendirmeye ve askeri kapasitesini gereğinden fazla artırmaya çalışacağı aşikârdır. Rusya'nın resmi argümanlarında da NATO'nun doğuya genişlemesi yankı bulmuştur.²⁰ Ukrayna Savaşı'nın temel nedenleri arasında, Moskova'nın “*tarihi hata*” diye nitelendirdiği durumu düzeltmek, eski hegemonyasını bölgede devam ettirmek ve ABD-Batı/NATO unsurlarının bu devlet üzerindeki etkinlikleri olmuştur. Oldberg'e göre, Rusya'nın Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bölgesindeki saldırgan eylemleri, iç politikadaki militarizmi ve Ortadoğu ve Kuzey Kutbu'ndaki hırsları, Rusya'nın statükocu değil de, revizyonist bir güç olduğunu göstermektedir.²¹ Michael McFaul'a göre ise, Rusya'nın rahatsız olduğu temel meseleler; Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Rusya'nın zayıflığından faydalanarak NATO'nun genişlemesi, Sırbistan'ın bombalanması, Irak'ın işgali ve ABD'nin Gürcistan ile Ukrayna'ya yardım etmesi gibi durumlardır. ABD ve NATO müttefikleri, Rusya'nın komünizmden uzaklaşmasına iyi niyetli bir destek sağlamıştır; ancak Putin, Batı'nın egemen olduğu liberal düzeni, ülke içerisinde milliyetçi otoriterlik, dışında ise revizyonist politikalar ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca NATO'nun sınırlarını genişletme isteği, ABD'nin Anti-Balistik Füze Anlaşması'ndan çekilmesi ile konuşlandırma kararı aldığı füzesavar sistemler ve boru hatları ile ilgili anlaşmazlıklar Hazar bölgesinden gelen rotaların hepsi çözüm ruhunu engellemiştir.

Realist Uluslararası İlişkiler uzmanlarından John Mearsheimer, Ukrayna krizinin Batı'nın suçu olduğunu öne sürmektedir.²² Çevreleme politikasının babası George F. Kennan da, NATO'nun genişlemesini trajik bir hata ve yeni bir soğuk savaşın başlangıcı olarak tanımlamıştır.²³ Rusya, bu kapsamda ABD ve NATO müttefiklerini caydırmak için gerekli olanın Ukrayna'ya saldırmak olduğunu düşünmüş ve bunu gerçekleştirmiştir. ABD, bu kapsamda askeri güç gösterileriyle karşılık vermiş ve müttefikleriyle ortak çalışmıştır. 24

²⁰ Steve Gutterman (2014), “Russia Uses 1999 NATO Bombing in Media War Over Crimea”, *Reuters*, 16.11.2023, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-kosovo/russia-uses-1999-nato-bombing-in-media-war-over-crimea-idUSBREA2N0SC20140324/>.

²¹ Ingmar Oldberg (2016), “Is Russia a Status Quo Power?”, *The Swedish Institute of International Affairs*, Sayı: 1, ss. 13-14.

²² John J. Mearsheimer (2014), “Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault”, *Foreign Affairs*, Cilt 93, Sayı: 5, ss. 77-79.

²³ Thomas L. Friedman (1998), “Now a Word From X”, *The New York Times*, 02.05.1998, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>.

Şubat 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşına istinaden, 4 Nisan 2023'te Finlandiya NATO bünyesine katılırken, İsveç'in birliğe katılması için gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye, Ocak 2024 itibariyle İsveç'in NATO'ya katılım konusundaki protokolün Meclis ve Cumhurbaşkanlığı onayları süreçlerini tamamlamışken²⁴, geriye kalan tek devlet durumundaki Macaristan açısından da bu sürecin olumlu sonuçlanacağına yönelik resmi bazı açıklamalar bulunmaktadır.²⁵ Ayrıca yine savaşın bir sonucu olarak Rusya'ya çeşitli yaptırımlar uygulanmış ve Moskova, uluslararası forumlarda kınanmıştır.

Rusya'nın revizyonist olarak kabul edilen politikaları karşısında Batı'nın yaptırımlarından biri genellikle enerji kaynaklarına karşıdır. Lakin bu yaptırımlar, her iki taraf içinde bir enerji güvenliği sorunu ortaya çıkarmaktadır. Rus ekonomisinde enerji sektörünün tek başına doğalgaz ihracatına olan bağılılığı yüzde 53'tür ve kapsamda RF enerji sektörüne stratejik bir önem vermektedir. 2021 yılı Rusya Ulusal Güvenlik Strateji²⁶ belgesinde, ABD'nin uluslararası sistem hegemonyasına karşı çıkan RF, enerji sektöründe ABD dolarının kullanılmasının azaltılması gerektiği ve ekonomide stratejik bir boyuta sahip olan bu sektörde teknolojik gelişmelerle ekonomisinin güçleneceğine vurgu yapmaktadır. ABD Ulusal Stratejisi'nde ise, ülkeler arası enerji rekabeti kabul edilmekte ve Rusya gibi enerjiyi baskı aracı olarak kullanan devletlere kolektif bağımlılığı azaltmaya yönelik jeopolitik zorunlulukla güçlenilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.²⁷ Değişen uluslararası sistemde jeopolitik değişiklikler enerji sektöründeki mücadeleyi daha da ön plana çıkarmakta ve bu da askeri güç kullanımı riskini artırmaktadır. Ukrayna Savaşı ile Rusya'ya uygulanan enerji yaptırımları ise, AB ve NATO üyesi ülkeler açısından arz enerji güvenliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Böylece, enerji kaynakları üzerinde bir güvenlik ikilemi ortaya çıkmaktadır. Rusya'nın Ukrayna saldırılarında yaptırımların sert ve kararlı olmasına çalışan AB ve NATO üyesi ülkelerin bu politikaları ise enerji bağımlılıklarından dolayı caydırıcı bir nitelik taşımamaktadır. Düşük yoğunluklu gerçekleştirilen bu yaptırımlarda Rusya'yı agresif tutumundan geri döndürmemiş, AB'nin ise enerji kaynak çeşitliliğini artırmasına yönelik

²⁴ NTV (2024), "Son Dakika Haberi: Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsveç'in NATO üyeliği kararını onayladı", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-cumhurbaşkanı-erdogan-isvecin-nato-uyeligikararini-onayladi.kjvWV5WQmkiTPnlig-d2PQ>.

²⁵ Zoltan Simon (2024), "Orban to Fold on Sweden's NATO Bid After Overplaying Hand", *Bloomberg*, 24.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-01-24/orban-set-to-fold-on-sweden-s-nato-bid-after-overplaying-hand>.

²⁶ "Russian President's Decree-About National Security Strategies Russian Federation: "On the National Security Strategy of the Russian Federation (Russian Legislative Assembly, 2016, No. 1, Article 212). Approved by decree of the President of the Russian Federation on July 2, 2021. No 400", Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: https://rusmilsec.files.wordpress.com/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf.

²⁷ The White House (2022), "National Security Strategy", Ekim 2022, Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>, s. 9.

politikalarını hızlandırmaya teşvik etmiştir.²⁸ Bu noktada olası iş birliğinde iki taraflı bir kazanç sağlanabileceken, tarafların küresel sistemdeki jeopolitik değişikliklere karşı kendi çıkarlarını ön plana koyması enerji kaynakları açısından da bir güvensizlik unsuru yaratmaktadır. Moskova ekonomisinde devlet enerji sektörünün önemi düşünüldüğünde, devlet çıkarlarını korumak, devlet savunmasını ve güvenliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınacağını strateji belgesinde de vurgulamaktadır.²⁹

Andrej Krickovic'e göre, Rusya'nın zayıf kurumsal otoritesi, ulusal kimlik sorunları ve tartışmalı sınırları gibi iç politika kırılğanlıkları güvenlik ikileminin iç boyutunu oluşturmaktadır. Otoriter liderler, düşman demokratik güçler ve değişimi destekleyen sivil toplum örgütleri tarafından istikrarsızlaştırılmaktan korkmaktadırlar. Bu iç güvensizlikler de saldırgan davranışlara yol açarak Washington'da Rusya'nın niyetleri hakkında korku yaratmakta ve bu da karşı önlemlere yol açmaktadır. Amerikalı yetkililer ise, demokrasi teşviki ve insan hakları savunuculuğunun otoriter elitler için oluşturduğu tehdidi göz ardı etme ya da basitçe görmezden gelme eğilimindedir. Rusya, Ukrayna, Baltık ülkeleri ve diğer eski Sovyet ülkelerine karşı istikrarsızlaştırma önlemlerini, siber saldırıları ve yeni silah sistemleri geliştirmesini ABD politikalarına karşılık savunma önlemleri olarak gerekçelendirse de, Washington'da bu davranışlar Amerikan çıkarlarını tehdit eden saldırgan eylemler olarak algılanmaktadır. ABD Kongresi ve yürütme organındaki liderler Rusya'nın seçimlere müdahalesine, Moskova'nın nükleer modernizasyon programlarına, Kırım'ın ilhakına ve Ukrayna'daki iç savaşın körüklenmesine, Suriye ve Venezuela'daki haydut rejimlere verilen desteğe, Çin ile yakınlaşmaya ve Batı'daki Kremlin muhaliflerinin zehirlenmesine gönderme yapmaktadır. Washington, bu davranışlara karşı Rusya'ya çoğunlukla ekonomik yaptırımlar uygulayarak Moskova'nın davranışlarını değiştirmeye ve bu da rejimin Rusya'nın ekonomik sıkıntıları için Batı'yı suçlamasına ve milliyetçiliği körüklemesine sebep olmaktadır. Yaptırımlar ise, Rusya'nın ABD'ye olan güvensizliğini arttırmakta ve Putin'in Batı karşıtı söylemini desteklemektedir.³⁰

²⁸ Orhan Battır & Levent Yiğittepe (2023), "Rusya- Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme", *Yönetim ve Ekonomi (Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.)*, Cilt 30, Sayı: 3, s. 551.

²⁹ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), "The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation - Approved by Decree of the President of the Russian Federation No. 229, March 31, 2023", Erişim Tarihi: 31.12.2023, Erişim Adresi: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1860586/?lang=en.

³⁰ Emma Ashford (2016), "Not-So-Smart Sanctions: The Failure of Western Restrictions Against Russia", *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı: 1, ss. 114-123.

Shipping Tang, güvenlik ikilemine ilişkin analizinde, tarafların savunmacı realist bakış açısıyla yaklaştığını ve tarafların kötü niyetli olmadığını, ancak her birinin yalnızca güvenliği artırmaya çalıştığı varsayımına dayandığını savunmaktadır. Bu noktadan incelendiğinde, devletlerin uzlaşılabilir ya da uzlaşılmaz ve nesnel ya da öznel olabilen çeşitli çıkar çatışmaları bulunmaktadır. Tang'a göre, güvenlik ikileminin 7 önemli düzenleyicisi bulunmaktadır. Bunlar; "coğrafya, kutupluluk, askeri teknoloji (yani nesnel saldırı-savunma dengesi), saldırı ve savunma silahlarının ayırt edilebilirliği, asimetrik güç, dış aktörler (müttefikler) ve etnik grupların yoğunlaşması veya karışmasıdır".³¹ Rusya için en büyük tehdit, ABD'nin konvansiyonel silahlar üzerindeki üstünlüğü, NATO'nun genişlemesi ve küresel sistemde demokrasilerin desteklenmesi şeklinde ifade edilen rejim değişikliklerini desteklemesi tehditleridir. ABD için başlıca güvenlik tehditleri ise; Rusya'nın nükleer silah modernizasyonu, ABD demokratik hükümet sistemine gerçekleştirilecek olası saldırılar, Rusya'nın komşu devletlerinin egemenliğini ihlal etme istediği, haydut devletlere verdiği destek ve Rusya ile Çin'in gelişen ortaklığıdır.³² ABD ve Rusya arasındaki çatışma olasılığı son 10 seneye göre artmış olsa da, her iki devlet de aslında savunma karakterli hareket etmektedir. Fakat iki ülkenin iş birliği yapma olasılıkları da halen devam etmektedir.³³

2. Rusya-ABD Büyük Güç Mücadelesi Bağlamında Enerji Güvenliği Meselesi

Küresel gaz talebinin önümüzdeki 10 yılda artması öngörülmektedir. Söz konusu artış, 2023-2030 arası dönemde öngörülen yüzde 12,5'lik bir üretim artışına tekabül etmektedir. Fakat Rystad Enerji'nin tahminleri uyarınca, 1,9 ila 2,5 santigrat derece arasındaki sıcaklık artışlarını temel alan senaryolara göre, yenilenebilir enerji kaynaklarındaki önemli genişleme ile birlikte hâlihazırda var olan gaz sahaları küresel talebi karşılamaktan uzak kalacaktır. Bu durum ise, konvansiyonel olmayan doğalgaz tedarikinde hızlı bir artışı gerektirecektir. Rubülhali Çölü gibi Ortadoğu'daki zengin gaz rezervlerine sahip olan bölgeler bu açığı kapatmada hayati bir rol oynayacaktır. Rystad Energy'nin tahminlerine göre, bölge, 2040 yılı itibarıyla yılda yaklaşık 20 milyon ton LNG tedarik edecektir. Kaya gazı gibi konvansiyonel olmayan gaz üretimi teknolojik gelişmeler ve azaltılan teslim zamanından ötürü hızlı büyüme tecrübe etmiştir. Bu büyüme, konvansiyonel olmayan gaz tedarikinin küresel gaz üretiminin

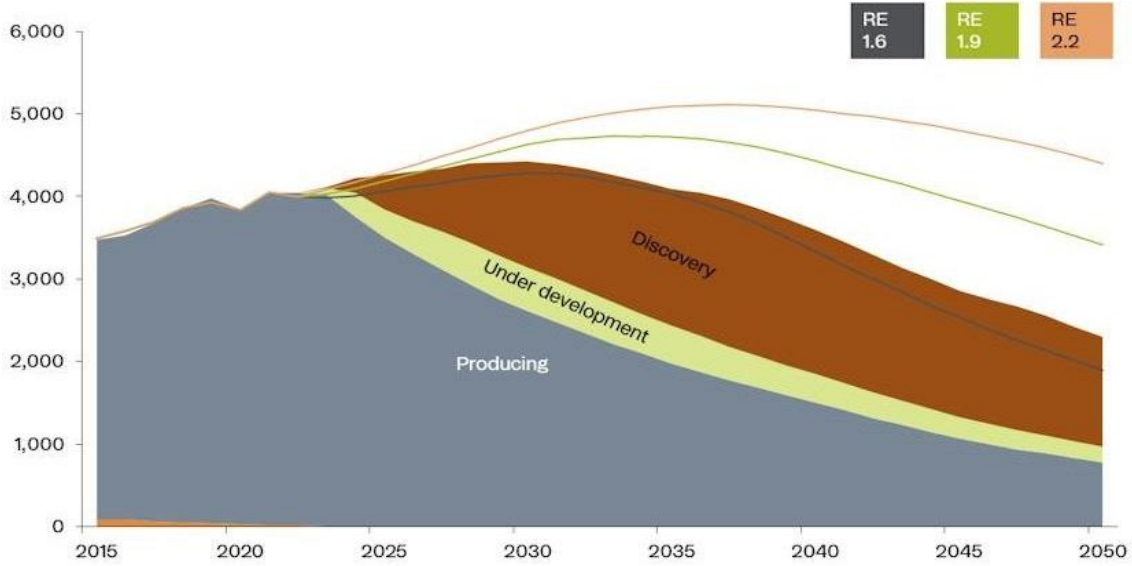
³¹ Shipping Tang (2012), "The Security Dilemma: A Conceptual Analysis", *Security Studies*, Cilt 45, Sayı: 3-4, s. 395.

³² Adam Entous & Greg Miller (2017), "U.S. Intercepts Capture Senior Russian Officials Celebrating Trump Win", *The Washington Post*, 05.12.2017, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Erişim Adresi: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-intercepts-capture-senior-russian-officials-celebrating-trump-win/2017/01/05/d7099406-d355-11e6-9cb0-54ab630851e8_story.html.

³³ Charles E. Ziegler (2020-2021), "A Crisis of Diverging Perspectives: U. S.- Russian Relations and the Security Dilemma", *Texas National Security Review*, Cilt 4, Sayı: 1, s. 12.

daha öncesiyle gerekli kılan çok daha hızlı bir biçimde öngörülen yükselme olarak 2023 yılındaki yüzde 35'e yükselmiştir. Geleneksel olmayan kaynaklardan maliyeti karşılanabilir gaz tedarikinin akışı ve Rusya gibi ihracatçı ülkelerden devam eden tedarikler konvansiyonel gazın keşif çabalarını baskılamıştır.³⁴

Grafik I. Farklı Enerji Nakil Hattı Senaryolarında Küresel Gaz Talebine Karşı Tedarik (milyar m³)³⁵

ABD, 2010'lu yıllara değin açık ara bir enerji dış alımcısı olmuştur. Fakat 2010'lu senelerde ülkenin farklı coğrafyalarında kaya gazı ve petrolünün bulunması, ABD'nin enerji güvenliği politikalarında ciddi değişimlere sebebiyet vermiştir. Adı geçen kaynaklardan istifade edilmeye başlanmasıyla beraber, ABD, açık ara bir enerji ithalatçısı pozisyonundan açık ara bir enerji ihracatçısı seviyesine çıkmıştır. Dış tedarikçiler kaynaklı petrol ve de gaz kaynaklarının alımına yüksek bağımlılıktan gittikçe kendisini uzaklaştıran ABD, dünya enerji pazarında kaya gazı ve de petrolü devrimi sayesinde lider bir enerji dış satımcısı haline dönüşebilmiştir. Hâlihazırda barındırdığı bilgi birikimi yardımıyla, ABD, dünyanın birçok coğrafyasına sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) satabilmektedir. Yine bahse konu kaya gazı devrimi ile, ABD, dünyanın en önde gelen gaz rezerv sahibi ve de üreticilerinden birisi özelliği ile bahse konu sektördeki dünya sıralamalarında ilk 10 ülke arasındadır.³⁶ Diğer taraftan, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan dolayı Rus gazının tedarikini aşamalı biçimde

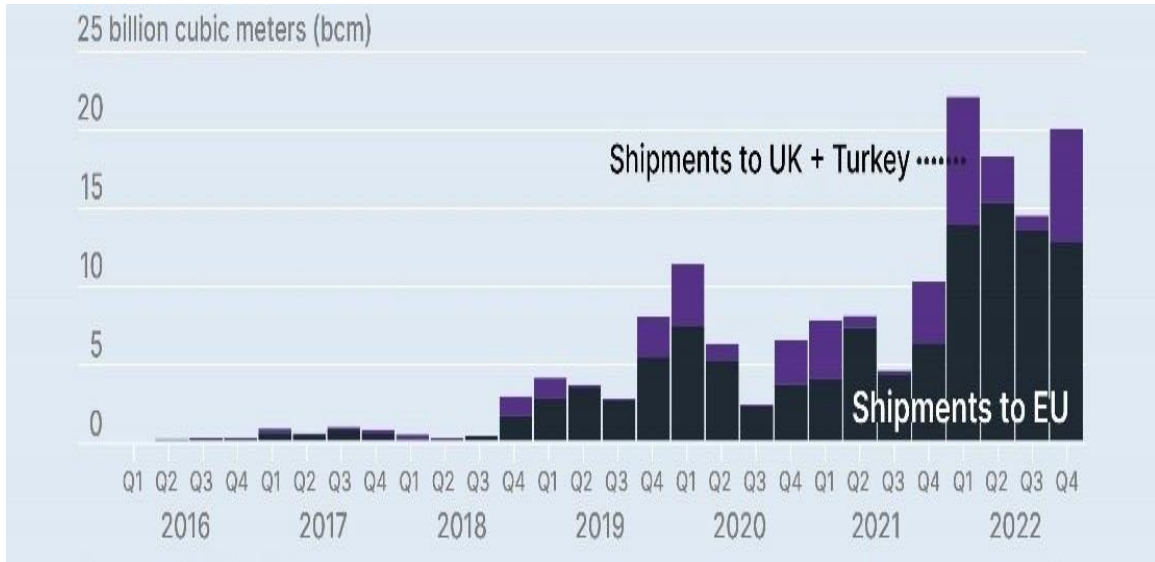
³⁴ *Oil & Gas Journal* (2023), "Rystad Energy: New natural gas production needed to meet demand", 05.10.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14299887/rystad-energy-new-natural-gas-production-needed-to-meet-demand>.

³⁵ A.g.e.

³⁶ Mehmet Öğütçü (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, İstanbul: Destek Yayınları, s. 44.

azaltmayı hedefleyen Avrupa için de düşünülen ilk alternatiflerin başında ABD’den LNG dış alımı gelmiştir.³⁷ CEDIGAZ verilerini referans alan ABD Enerji Bilgi İdaresi verilerine göre, ülke, 2023 yılının ilk yarısında tüm ülkeleri geçerek dünyanın lider LNG ihracatçısı olmuştur. ABD Enerji Bakanlığı’nın verilerinden derlendiği üzere, ABD’nin LNG ihracatları 2023 yılının ilk yarısında 2022 yılının aynı dönemine kıyaslandığında 11,6 bcf d şeklinde gerçekleşmiştir. Bu, yüzde 4’lük bir artış anlamına gelmektedir. Aynı dönem içerisinde Avustralya dünyanın en büyük ikinci LNG dış satıcısı konumunu ortalama ihracat miktarı olarak 10,6 bcf d ile korumuş, onun hemen arkasından 10,4 bcf d ile Katar gelmiştir. ABD’nin LNG ihracatındaki bu büyümenin sebebi olarak Freeport LNG’nin operasyonlarını artırması ve özellikle Avrupa’da LNG’ye yönelik istikrarlı küresel talep öngörülebilir.³⁸

Grafik II. ABD’nin AB, İngiltere ve Türkiye’ye LNG Sevkiyatı (2016-2022)³⁹

ABD’nin 20. yüzyılın son on yıllık döneminden günümüze kadar görevde bulunan başkanları ve de onların yönetimlerinde özel önem atfedilen ve uygulanan siyasalardan biri de Avrasya enerji jeopolitiği/güvenliği özelinde Moskova-Tahran ekseninde geliştirilen Kuzey-Güney enerji koridoruna karşı Doğu-Batı enerji koridorunu geliştirmektir. Bu koridorun

³⁷ Ben McWilliams & Giovanni Sgaravatti & Simone Tagliapietra & Georg Zachmann (2023), “The European Union is ready for the 2023-24 winter gas season”, *Bruegel Analysis*, 10.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-ready-2023-24-winter-gas-season>; TASS-Russian News Agency (2023), “Putin believes Europe will continue to buy LNG from US, although Russian gas is cheaper”, 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688949>.

³⁸ *Oil & Gas Journal* (2023), “EIA: US was top LNG exporter globally in first-half 2023”, 12.09.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14298834/eia-us-was-top-lng-exporter-globally-in-first-half-2023>.

³⁹ Clark Williams-Derry (2022), “The liquefied natural gas (LNG) boom in Europe isn’t all good news for U.S. exporters”, Institute for Energy Economics and Financial Analysis, 20.12.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://ieefa.org/resources/liquefied-natural-gas-lng-boom-europe-isnt-all-good-news-us-exporters>.

geliştirilmesinin münhasır enerji güvenliği açısından herhangi bir ilintisinin olmamasına karşın, ivedi bir biçimde Avrupalı ortaklarının enerji güvenliğini sağlamak ve SSCB'nin parçalanmasını müteakiben bağımsızlıklarına kavuşan Güney Kafkasya ve Orta Asya Türk devletlerini sağlamaştırmaya yönelik siyasetler bütün yumuşak güç bileşenlerinden istifade edilerek egemenliğini sürdürmek amaçlı yürütülmüştür. Söz konusu bağlamda, 1990'lı yılların ortalarından günümüze öncelikli olarak Bakü'nün muazzam ölçekteki hidrokarbon rezervlerini Rusya'yı devre dışı bırakarak Türkiye ve Gürcistan kanalıyla Batı pazarlarına iletmeyi hedefleyen Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı ve Güney Gaz Koridoru'nun faaliyete geçirilmesinde başarılı olunmuştur.⁴⁰

Fakat Washington, bu konuda Nabucco ve Hazar Geçişli Gaz Boru Hattı'nın devreye alınamaması gibi hanesine eksi yazılabilecek vakaları söz konusudur.⁴¹ İvedi olarak 2000'li yıllarda Moskova-Kiev temelli doğalgaz kesinti problemleri çerçevesinde Avrupa ortaklarının enerji güvenliğinin sağlanmasına özel önem veren Washington, yukarıda bahsedilen başarılı girişimlerine karşın Moskova'nın Avrupa ve dünya enerji pazarlarındaki karşılaştırmalı üstünlüğünü artırmasına yol açacak Türk Akımı ve Kuzey Akım doğalgaz boru hatlarının faaliyete geçmesini engelleyici yoğun çabalar içerisinde bulunmuştur. Öte yandan, Washington tarafından Ankara ve Moskova'ya yaptırım tehditleri yöneltilmişse de, bu konuda başarılı olunamamış ve Türk Akımı şu anda ilgili pazarlara yönelik gaz akışını sürdürmektedir.⁴² Diğer taraftan, Moskova'nın bütün yapım aşamalarını ve Almanya haricinde tüm onay safhalarını bitirmesine rağmen, Kuzey Akım 2 Doğalgaz Boru Hattı

⁴⁰ Sina Kısacık (2020), "Chapter 14: Understanding the 21st Century's Specific Eurasian Regional Security and Energy Security Parameters in the Turkish-American Relationship: A Case Study on South Caucasus and Central Asia", içinde (editörler: Hüseyin Işıksal & Ozan Örmeci) *Historical Examinations and Current Issues in Turkish-American Relations*, Berlin: Peter Lang, ss. 347-378; Azime Telli (2022), "Chapter 14: Assessing Energy Diplomacy in the Eurasian Region: The Geopolitical Implications for Energy Cooperation", içinde (editörler: Göktürk Tüysüzöğlü & Arda Özkan) *Conflict Areas in the Caucasus and Central Asia*, London: Lexington Books, ss. 319-333.

⁴¹ Joe Kirwin (2022), "The Nabucco failure: Juncker and Vestager negligence enhanced EU dependence on Russian gas", *The Brussels Times*, 21.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi:

<https://www.brusselstimes.com/211842/the-nabucco-failure-juncker-and-vestager-negligence-enhanced-eu-dependence-on-russian-gas>; Daniel D. Stein (2020), "Trans-Caspian Pipeline—Still a pipe dream?", *Atlantic Council Energy Source*, 20.08.2020, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/trans-caspian-pipeline-still-a-pipe-dream/>.

⁴² Meral Balcı & Serkan Yavuz (2022), "Chapter Three: Evaluation of the TurkStream Pipeline in Terms of the Energy Policies of Turkey and Russia", içinde (editör: G. S. Derman) *International Energy Policies*, Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, ss. 309-321; Melissa B. Mahle & Sinan Pısmısoglu (2023), "U.S. Sanctions on Russia: Growing Risks for Turkish Companies", *Bradley Intelligence Report*, 26.09. 2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bradley.com/insights/publications/2023/09/us-sanctions-on-russia-growing-risks-for-turkish-companies>.

Projesi, Beyaz Saray'ın engelleme çabaları ve yaptırım uyarıları⁴³ sonucunda Berlin tarafından durdurulmak zorunda kalınmıştır. Netice olarak 2022 Şubat'ından itibaren bugüne değin sürmekte olan Moskova-Kiev Harbi'nde Kuzey Akım 2 Projesi'ne dönük engelleyici ve sabotaj girişimleri/saldırıları özelinde Rusya ve ABD arasında karşılıklı suçlamalar vuku bulmaktadır.⁴⁴

Resim I. Rusya'nın Doğalgaz Boru Hatları Sistemi ve Doğalgaz Ana Boru Hatları Projeleri⁴⁵

Rusya'nın büyük güç siyasalarının üzerine bina edildiği en dikkat çekici sacayaklarından birisini enerji oluşturmaktadır. SSCB döneminden itibaren, Kremlin, başat bir enerji oyuncusu rolüne sahip olmuştur. Fakat 1990'lı yıllardan 2000'li yılların başına değin cereyan eden parçalanma temelli iç bunalımlar ve de süratli liberalleşme siyasaları sonucunda öncelikli bir biçimde ülke içinde ciddi meselelerin yaşandığı bir süreç tecrübe edilmiştir. 1990'lı yıllarda

⁴³ Congressional Research Service (2022), "Russia's Nord Stream 2 Natural Gas Pipeline to Germany Halted", 10.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11138#:~:text=%C3%A0%2Dvis%20Russia.-U.S.%20Sanctions,2017%2C%202019%2C%20and%202020>; Bart M. Mcmillan & Eunkyung Kim Shin & Vivian Tse (2022), "US Government Imposes Sanctions on Nord Stream 2 and Issues Russia-Related General License 4", Baker McKenzie Global Sanctions and Export Controls Blog, 24.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/us-government-imposes-sanctions-on-nord-stream-2-and-issues-russia-related-general-license-4/>.

⁴⁴ Uluslararası Politika Akademisi (2023), "Dr. Sina Kısacık'la Almanya'nın Enerji Politikası Hakkında Mülakat", 29.09.2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/09/29/dr-sina-kisacikla-almanyain-enerji-politikasi-hakkinda-mulakat/>.

⁴⁵ Ryan Maue (2022), "Russian gas pipeline system and key gas line projects", 25.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://twitter.com/RyanMaue/status/1497267326827343872/photo/1>.

Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Boris Yeltsin, 2000’li yıllara yaklaşıldığında kendi ailesiyle ilgili cereyan eden yolsuzluk iddiaları ve ülkenin içerisinde bulunduğu çalkantılı süreçten çıkış maksadıyla eski bir istihbarat görevlisi olan ve St. Petersburg Belediyesi’nde üst düzey görevler üstlenen Vladimir Putin’e görevi vekâleten vermiştir. Bunu izleyen süreçte, Mart 2000’de yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerini yüzde 50’den fazla bir oy oranıyla galip tamamlayan Putin, görevi resmi olarak üstlenmiştir. Putin, 1997 yılında St. Petersburg Üniversitesi Institute of Mining’de hazırladığı “Mineral ve Hammadde Kaynakları: Rusya Ekonomisi için Kalkınma Stratejisi” başlıklı 218 sayfalık doktora tezinde, ülkeler için taktik açıdan paha biçilemez derecede önem arz eden maden kaynaklarının devlet denetiminde bulunması gerekliliğine işaret ederek, öncelikli olarak enerji kaynaklarının devlet denetiminde tutulmasının elzem olduğunu savunmuştur. Bu kapsamda, Putin, enerji kaynaklarının ihracatından gelecek kazançların ülke refahı ve gücünün artırılması için istifade edilmesinin zorunluluğuna vurgu yapmıştır. Söz konusu temel tezden hareketle, Putin, ivedi olarak şok tedavi politikalarının sonucunda 1990-2000 döneminde oligarklarca ele geçirilen şirketlerin kontrolünü birtakım yollardan yararlanmak suretiyle devlet kontrolüne geçirmiştir.⁴⁶ Bu bağlamda, doğalgaz alanında Gazprom, petrol alanında ise Rosneft ve Transneft şirketleri ülke içinde hâkimiyetini güçlendirmiştir. Putin’in Devlet Başkanlığının ilk dönemlerinde enerji fiyatlarında vuku bulan yükselişlere ilaveten, ülke içinde takip edilen merkezîyetçi siyasalar sonucunda, Rusya, çok hızlı bir biçimde toparlanmış ve tekrardan eski gücüne ulaşmıştır. Sahip olduğu doğalgaz, petrol, kömür, diğer değerli madenler ve nükleer enerji teknolojisi birikimi ile Moskova söz konusu alanlarda dünyada başat bir yerde konumlanmaktadır.⁴⁷

Rusya’nın doğalgaz kaynaklarının kayda değer bölümü, Batı Sibirya’da yer alan gaz sahalarındadır. Batı Sibirya’nın Yamal-Nenets bölgesindeki Gazprom’un Yamburg, Urengoy, Medvezhye, Zapolyarnoye ve Bovanenkovo gibi en muazzam 5 işletme alanı, Rusya’nın toplamdaki gaz kaynaklarının takriben 1/3’ünü teşkil etmektedir. 2020 yılı istatistiklerine göre, Rusya, dünyadaki toplam doğalgaz rezervinin (37,3 trilyon m³) yüzde 20’sine sahip olmakla birlikte, mevcut petrol rezervi ile de bugün hala OPEC+ içinde lider üye rolünü

⁴⁶ Mehmet Ögütçü (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, ss. 271-272.

⁴⁷ Murat Yorulmaz & Sina Kısacık (2023), “Güvenlik ve Enerji Boyutları Bağlamında Rusya’nın Büyük Güç Stratejisi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Huriye Yıldırım-Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 478-479.

sürdürmektedir.⁴⁸ Öte yandan, Moskova, kendisine karşı 2014 yılından bugüne uygulanan yaptırımlara rağmen, halen dünyanın birçok ülkesine petrol (neft) satışı gerçekleştirebilmektedir. Rusya'nın kanıtlanmış haldeki 60 milyar varillik rezervlerin önemli bir bölümü Batı Sibirya'daki Ural Dağları ve Orta Sibirya Platosu arasındadır. Rus neft sahaları öncelikli olarak Volga-Ural Bölgesi, Batı Sibirya Bölgesi ve Kuzey Denizi kıyısındaki Kimmonpaşava'da konumlanmaktadır. Buna ek olarak, Rusya'da gerçekleştirilen sıfır kilometre keşifler sonucunda 4,5 milyar varillik sıfır kilometre kaynak alanları da bulunmuştur. Adı geçen yeni keşiflerle beraber Rusya'nın milletlerarası neft pazarıyla bütünleşmesini arttırarak daha çok rol oynayacağı öngörülmektedir. Mevzubahis ölçekte yaklaşık Rus neft çıktısının yüzde 74'lük kısmı doğrudan dış satışı tahsis edilmiş haldedir. Hâlihazırda ise, Rus neft dış satımının yüzde 80'inden fazla bir bölümü Batı, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yapılmaktadır.⁴⁹ Uluslararası Enerji Ajansı'nın en son tahminlerine göre, Rus petrol ihracat miktarları Ekim 2023 itibariyle Eylül 2023'e kıyasla küçük bir azalmayla günde 70.000 varil düşerek toplamda günlük 7,5 milyon varil civarında seyretmiştir. İlgili gelirler, 25 milyon dolardan 18 milyon dolara düşmüştür. Gelirlerdeki bu düşüşe, ABD'nin hazine yaptırımlarının G7 fiyat sınırlaması çerçevesindeki ilk uygulamalarının sebep olduğu söylenebilir. 12 Ekim 2023'te ABD Hazinesi'nin yabancı varlıkları kontrol ofisi, G7'nin günlük varil başına 60 dolar olarak tespit ettiği fiyat tavanı üzerinden Rus petrolünü taşıyan tanker sahiplerine ilk engelleyici yaptırımları uygulamaya başlamıştır. Bunlardan biri, Türkiye'de diğeri ise Birleşik Arap Emirlikleri'nde vuku bulmuş olup, temel amaç, Moskova'nın Ukrayna'daki savaşından ötürü cezalandırmak için tasarlanan mekanizmadaki boşlukları kaldırmaktır. Bu yaptırımlar göreceli olarak ilgili ayın daha sonraki yarısında artan taşımacılık maliyetlerinden ötürü göreceli olarak daha zayıf Rus ham petrol fiyatlarına katkıda bulunmuştur.⁵⁰

⁴⁸ Levent Aydın (2022), "Bölüm 19 Rusya'nın Enerji Sektörü, Enerji Politikası ve OPEC ile İlişkileri", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 515.

⁴⁹ Sina Kısacık (2017), "The Ukraine Policy of the Russian Federation and The Paradigms in European Energy Security", Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngilizce Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temmuz 2017, ss. 332-333.

⁵⁰ *Oil & Gas Journal* (2023), "Russian oil export volume, revenues ebb in October", 20.11.2023, Erişim Tarihi: 04.12.2023, Erişim Adresi: [https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx.ident\[pull\]=omeda|8321F7723501B2C](https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx.ident[pull]=omeda|8321F7723501B2C).

Tablo I. Rusya'nın Petrol İhracatı (2022-2023) (Milyon Varil/Günlük)⁵¹

Russian Oil Exports (mb/d)															
	EU	UK+US	Türkiye	China	India	OECD Asia	Middle East	Africa	LAmerica	Other	Unknown	Total	Crude	Products	Export Revenue \$bn
2021 avg	3.4	0.7	0.2	1.6	0.1	0.5	0.1	0.1	0.1	0.8	0.0	7.5	4.6	2.9	15.8
2022 avg	3.1	0.2	0.4	1.9	0.9	0.2	0.2	0.1	0.1	0.7	0.0	7.7	5.0	2.7	19.6
Sep 2022	2.6	0.0	0.6	1.9	1.1	0.0	0.2	0.2	0.1	0.8	0.0	7.5	4.9	2.6	16.2
Oct 2022	2.5	0.0	0.6	2.0	1.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.9	0.1	7.8	5.0	2.8	18.3
Nov 2022	2.3	0.0	0.5	2.0	1.5	0.1	0.3	0.2	0.1	0.8	0.0	7.8	4.9	3.0	17.0
Dec 2022	2.0	0.0	0.4	2.1	1.7	0.1	0.2	0.3	0.0	0.8	0.0	7.6	4.6	2.9	14.0
Jan 2023	1.4	0.0	0.5	2.6	1.8	0.0	0.3	0.4	0.1	0.9	0.0	8.0	5.1	2.9	15.0
Feb 2023	0.5	0.0	0.5	2.5	1.9	0.0	0.4	0.5	0.1	1.0	0.0	7.6	4.9	2.7	12.3
Mar 2023	0.6	0.0	0.6	2.2	2.3	0.1	0.5	0.5	0.2	1.0	0.1	8.1	4.9	3.2	14.1
Apr 2023	0.5	0.0	0.6	2.6	2.2	0.1	0.5	0.4	0.2	0.8	0.0	8.0	5.0	3.0	15.0
May 2023	0.5	0.0	0.7	2.4	2.3	0.0	0.4	0.3	0.2	1.0	0.0	7.9	5.2	2.8	13.9
Jun 2023	0.5	0.0	0.7	2.3	1.8	0.0	0.5	0.3	0.2	0.9	0.0	7.3	4.8	2.5	12.9
Jul 2023	0.5	0.0	0.7	2.2	1.8	0.0	0.5	0.4	0.2	0.9	0.1	7.3	4.6	2.7	15.3
Aug 2023	0.6	0.0	0.7	2.1	1.8	0.1	0.3	0.4	0.2	0.9	0.0	7.1	4.6	2.4	16.8
Sep 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.9	0.0	0.3	0.3	0.2	0.9	0.2	7.6	4.9	2.6	18.4
Oct 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.8	0.0	0.1	0.4	0.2	0.9	0.4	7.5	5.0	2.5	18.3
M-o-M chg	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	-0.2	0.1	-0.1	0.1	0.2	-0.1	0.1	-0.2	0.0
Y-o-Y chg	-1.9	0.0	0.1	0.4	0.6	0.0	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.3	-0.3	0.0	-0.3	0.0

Sources: IEA, Argus Media Group, Kpler.

Note: Data in this table were derived by granular analysis and estimates of country of origin data in cases where shipments transit via third countries. They may differ from customs information due to calculation methodology and estimates updates.

Moskova, sahip olduğu nükleer teknoloji ile bu teknolojiden barışçıl niyetlerle istifade edilmesine yönelik enerji karışımı farklılaştırılması çerçevesinde dünyanın birçok coğrafyasında nükleer santraller yapmaktadır. Moskova'nın öncelikli olarak son yıllarda Ankara ve Pekin ile nükleer enerji santrali ile ilgili olarak yakın ilişkiler tesis ettiği gözlemlenmektedir. “Moskova nükleer teknoloji satışı kapsamında çok önemli bir pozisyonda bulunarak dünyanın birçok coğrafyasıyla bahse konu mevzuda ortaklıklara imza atmaktadır.”⁵² Rusya'nın enerji alanındaki ana sıklet merkezini doğalgaz meydana getirmektedir. Doğalgaz kaynakları ölçeğinde yapılan birçok değerlendirmede dünya liderliğini elinde tutan Moskova, bu enerji kaynağının dünya pazarlarına aktarımını boru hatları ve de sıvılaştırma kanalıyla yapmaktadır. Asya ülkeleri (Çin⁵³, Japonya, Güney Kore⁵⁴,

⁵¹ A.g.e.

⁵² Henrik Wachtmeister (2023), “Russia-China energy relations since 24 February: Consequences and options for Europe”, Swedish National China Centre/Stockholm Centre for Eastern European Studies, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeu/russia-china-energy-relations-since-24-february.pdf>.

⁵³ François Godement (2019), “Dotting the I's and Crossing the T's : Sino-Russian Cooperation in Action”, Carnegie Endowment for International Peace, 08.10.2019, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/2019/10/08/dotting-i-s-and-crossing-t-s-sino-russian-cooperation-in-action-pub-82898>.

⁵⁴ Irina Korgun (2023), “How South Korea balances its energy trade with Russia amid Western sanctions”, KoreaPro, 04.12.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://koreapro.org/2023/12/how-south-korea-balances-its-energy-trade-with-russia-amid-western-sanctions/>.

Hindistan⁵⁵), bazı Avrupa ülkeleri ve de Türkiye⁵⁶, Rusya'nın bahse konu alandaki ihracatında ön sıralarda yer almaktadırlar. “2022 yılına değin Avrupa pazarının önde gelen doğalgaz tedarikçisi konumuna sahip Rusya, Ukrayna ile devam eden savaş sebebi ile Avrupa'ya doğalgaz tedariki konusunda düşüş yaşasa da bu konudaki güçlü pozisyonunu korumaktadır.”⁵⁷ Avrupa doğalgaz tedarik güvenliği açısından Rusya'nın karşısında en dikkat çekici seçeneklerden birisi biçiminde ortaya atılan Katar da Rusya'nın Avrupa doğalgaz pazarındaki pozisyonunun başka bir tedarikçi ülke tarafından ikame edilemeyeceğinin altını çizmiştir.⁵⁸

Avrupa piyasasına doğalgaz ihracatında düşüş yaşayan Rusya, bahse konu piyasadaki kayıplarını Çin, Hindistan, Türkiye gibi ve gelişmekte olan enerji piyasalarına dış satımlar gerçekleştirmek suretiyle kapatmaya çalışmaktadır. Türkiye ile gerçekleştirdiği Türk Akımı Doğalgaz Boru Hattı Projesi ve Çin ile devreye aldığı Sibiry'a'nın Gücü Doğalgaz Boru Hattı Projesi⁵⁹, bunun en önemli çıktıları arasında gösterilebilir. Diğer taraftan, 2000'li yıllarda Kiev ile yaşanan krizler sebebiyle Avrupa'ya doğalgaz transfer konusunda farklı güzergâhlar belirlemeye çalışan Moskova, 2019 yılında Kiev ile arasındaki doğalgaz tedarik ve taşıma sözleşmesinin bitimini müteakiben yeni boru hatları yapımını ve dolayısıyla Ukrayna'yı oyun dışı bırakmayı planlamaktadır.⁶⁰ Bu açıdan, Kuzey Akım Doğalgaz Boru Hattı Projesi ve

⁵⁵ Vasily Shikin & Amit Bhandari (2017), “Russia – India Energy Cooperation: Trade, Joint Projects, and New Areas”, Russian International Affairs Council-Indian Council of Global Relations, No: 13, Ekim 2017, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: https://www.gatewayhouse.in/wp-content/uploads/2017/10/GH-RIAC_Russia---India-Energy-Paper_Web_2017.pdf; Kallol Bhattacharjee (2023), “Russia-India energy ties to increase this year, says Trade Commissioner”, *The Hindu*, 30.08.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.thehindu.com/news/national/russia-india-energy-ties-to-increase-this-year-says-trade-commissioner/article67252384.ece>.

⁵⁶ Inga Olegovna Soçneva (2021), “Türk Akımı: Rus-Avrupa Doğalgaz Taşıma Sisteminin Gelecekte Olası Sorunlarına Ayna Tutmak”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 259-280; Halil Burak Sakal (2021), “Türkiye ve Rusya Arasında Doğalgaz Ticareti”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 281-316; Nadir Avşaroğlu & Elif Hatun Kılıçbeyli (2021) “Türk-Rus Enerji İşbirliği'nin ‘Yeni Bölgeselcilik’ Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 343-360.

⁵⁷ Sigit Perdana & Marc Vielle & Maxime Schenckery (2022), “European Economic impacts of cutting energy imports from Russia: A computable general equilibrium analysis”, *Energy Strategy Reviews*, Cilt 44, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.esr.2022.101006>.

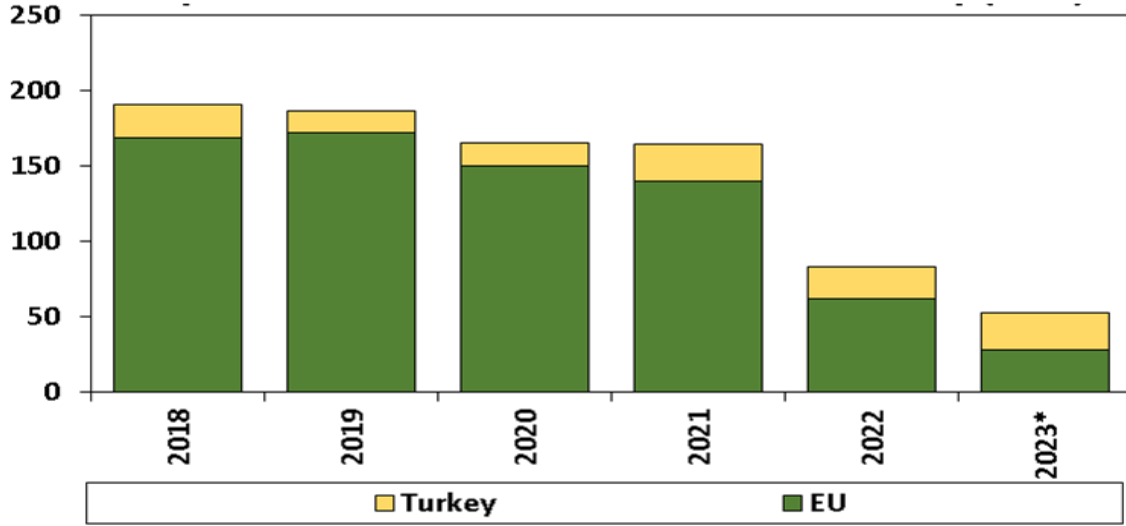
⁵⁸ Megha Merani (2022), “‘We cannot replace Russian gas’, says Qatar Emir”, *Arabian Gulf Business Insight*, 15.09.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.agbi.com/articles/we-cannot-replace-russian-gas-says-qatar-emir/>; Yousra Samaha & Amena Bakr (2023), “Qatar's Al-Kaabi Sees Russian Gas Eventually Returning to Europe”, *Energy Intelligence*, 14.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.energyintel.com/00000185-afe9-db9a-a3ef-ef38af0000>.

⁵⁹ Elizabeth Corner (2023), “Russia finalising Power of Siberia-2 gas pipeline route to China”, *World Pipelines*, 11.09.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldpipelines.com/project-news/11092023/russia-finalising-power-of-siberia-2-gas-pipeline-route-to-china/>.

⁶⁰ Neil Hunter (2021), “Feature: Bypassing Ukrainian gas transit ‘the only goal’ of Nord Stream 2: Vitrenko”, *S&P Global Commodity Insights*, 24.11.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi:

Türk Akımı önemli örnekler arasında yer almaktadır. Bu hedef doğrultusunda, Rusya, Ukrayna ile savaşın başladığı günden bugüne Avrupa'ya ve diğer pazarlara doğalgaz transferi konusunda Türkiye'de bir enerji aktarımı veya doğalgaz ticareti merkezi oluşturulmasını sık sık gündeme getirmektedir.⁶¹

Grafik III. GAZPROM'un AB ve Türkiye'ye Yıllık Doğalgaz Akışı (2018-2023) (milyar m³)⁶²

Güvenlik ikilemi özelinde Rusya-ABD ilişkilerinde ön planda yer alan konulardan birisini de Doğu Akdeniz bölgesi oluşturmaktadır. Özellikle 2000'li yılların başında ABD'li Noble Energy şirketinin İsrail'in Tamar ve Leviathan bölgelerinde keşfettiği toplam 900 milyar metreküplük rezerv yanı sıra, daha sonrasında Kıbrıs'ta bulunan 300 milyar metreküplük rezerv ve 2015 senesinde İtalyan Eni firması tarafından Mısır'ın deniz aşırı sahasında bulunan 850 milyar metreküplük gaz kaynağı, enerji güvenliği bağlamında hem bölge ülkelerinin, hem de bölge dışı ülkelerin dikkatlerini buraya yönlendirmelerine sebebiyet vermiştir. ABD Jeolojik Araştırmalar Birimi tarafından yapılan araştırmalara göre, Doğu Akdeniz'de toplam

<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112421-feature-bypassing-ukrainian-gas-transit-the-only-goal-of-nord-stream-2-vitrenko>, Harvard University Ukrainian Research Institute, "Europe's Gas Crisis and Russian Energy Politics: Experts Respond", Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://huri.harvard.edu/tcup-commentary/europes-gas-crisis-russian-energy-politics>; Gabriel Gavin (2023), "Ukraine warns key Russian gas supply to Europe will be cut", *Politico EU*, 12.07.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/ukraine-warns-it-wont-negotiate-new-russian-gas-transit-deal/>.

⁶¹ Elena Teslova (2023), "Work on establishment of gas hub in Türkiye to reach practical stage soon, says Russian deputy premier", *Anatolia Agency (AA)*, 25.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/work-on-establishment-of-gas-hub-in-turkiye-to-reach-practical-stage-soon-says-russian-deputy-premier/3064746>; TASS-Russian News Agency (2023), "Gas hub in Turkey needs electronic platform for trading gas to Europe — Putin", 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688975>.

⁶² Anas Alhajji (2023), "Creating Russian Gas Hub in Turkey is Possible, but a Complex Process", Energy Outlook Advisors, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://anasalhajjieoa.substack.com/p/creating-russian-gas-hub-in-turkey>.

3,5 trilyon metreküplük bir doğalgaz rezervine ilaveten 1,7 milyar varillik bir petrol kaynağının varlığından bahsedilmektedir. Öncelikli olarak İsrail'deki gaz kaynaklarının, bunu müteakiben ise Kıbrıs ve Mısır'ın doğalgaz kaynaklarının boru hatları ve sıvılaştırılmış biçiminde en yakın piyasa olarak Avrupa'ya taşınmasına yönelik girişimler yoğunlaştırılmıştır. Bu bağlamda ortaya atılan doğalgaz taşımacılık projeleri arasında Doğu Akdeniz Boru Hattı, Vasilikos, Mısır'a LNG tesislerinin yapılması/atıl kapasitenin devreye alınması ve de Türkiye-İsrail Boru Hattı'nı saymamız mümkündür. Fakat bahse konu seçenekler bağlamında Doğu Akdeniz'e taraf ülkeler arasında karşılıklı mutabakatla oluşturulmuş münhasır ekonomik bölgelerin bulunmaması, bu bağlamda yaşanan çatışmalar, Kıbrıs Meselesi, İsrail-Filistin ve İsrail-Lübnan gibi meselelerin varlığı bölgedeki doğalgazın ticari bir hale dönüştürülmesinin önündeki başlıca engellerdir. Taraflar arasında bu sorunlar merkezli yaşanan gelişmelerin önemli bir neticesi de, konunun enerji güvenliğine ek olarak askeri/güvenlik çerçevesinde ele alınmasıdır.⁶³

Rusya özelinde konuya yaklaştığımızda, dünyanın en önde gelen doğalgaz kaynağı sahibi ve üreticilerinden birisi olarak Moskova, bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği üzere, 30 trilyon metreküp üzerinde kanıtlanmış bir gaz kaynağını barındıran Rusya, bölgenin enerji kaynaklarının kendisi için orta ve uzun vadede dikkate değer bir tehdit oluşturmadığını ve oluşturamayacağını kıymetlendirmektedir. Doğu Akdeniz'deki taraf ülkeler arasında vuku bulan anlaşmazlıkların varlığından dolayı en azından kısa zamanda bu kaynakların ticarileştirilemeyeceği Rusya tarafından öngörülmektedir. Buna karşın, Arap Baharı bağlamında Libya ve öncelikli olarak Suriye'de görünürlüğünü gittikçe arttıran Moskova, askeri gücünün yanı sıra Gazprom ve Rosneft başta olmak üzere enerji şirketleri vasıtasıyla da bayrak göstermektedir. Suriye'nin deniz aşırı alanlarında çeyrek asırlık bir enerji arama hakkı elde etmesi de bunun açık göstergelerden birisidir. Enerji alanındaki karşılaştırmalı üstünlüğünden yararlanmak suretiyle, Rusya, hem Türkiye'ye, hem de Mısır'a Doğu Akdeniz'de stratejik ortaklıklar kurmak için çabalarını yoğunlaştırmaktadır.⁶⁴

⁶³ Sina Kısacık & Alper Gülbay (2022), "2000 Sonrası Türkiye ve Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki Güvenlik ve Enerji Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 130, Sayı: 257, ss. 445-462.

⁶⁴ Duygu Dersan Orhan (2022), "Bölüm 31: Küresel Güç Arayışı Bağlamında Rusya'nın Libya Politikası", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 783-801; Gamze Helvacıköylü (2022), "Bölüm 26: 2000'li Yıllarda Türkiye-Rusya Siyasi İlişkilerinde Güncel Sorunların Yeri", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 671-680.

Söz konusu çerçeveyi ABD açısından incelersek, her ne kadar bu konu kendisinin enerji güvenliği değerlendirmelerini doğrudan ilgilendirmese de, özellikle Avrupalı müttefiklerinin özellikle doğalgaz alımı bağlamında Rusya'ya olan yüksek bağımlılıklarını azaltmak amacıyla Doğu Akdeniz bölgesindeki kaynaklar ivedi bir çeşitlendirme seçeneği olarak değerlendirilmektedir.⁶⁵ Burada Noble Energy gibi şirketlerle varlığını sürdüren ABD, Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı ve Türkiye-İsrail Doğalgaz Boru Hattı gibi dikkat çekici girişimlere diplomatik destek sunmakta ve öte yandan Washington tarafından kapsayıcılığı tartışmalı olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi girişimlere de destek verilmektedir.⁶⁶ Diğer yandan, son zamanlara değin Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı'na önemli destek sunan ABD, bu projenin tatbik edilebilir makul bir girişim olmadığından bahsederek buradaki desteğini çekmiştir.⁶⁷ “*Bunun haricinde ABD'nin Rusya ile Doğu Akdeniz bölgesindeki rekabet çerçevesinde Suriye'de terör örgütü olarak addedilen yapılanmalarla aralarında enerjinin de olduğu mevzularda işbirliğine gitmesi ve de İsrail'in korunması gerekçesiyle burada zaman zaman donanmasıyla bayrak göstermesi de dikkatlerden kaçmamaktadır.*”⁶⁸

Moskova-Washington arasındaki güvenlik ikilemi meselesi bağlamında son zamanlarda gündemde gittikçe kendisine daha fazla yer bulan bölgelerden birisi ise Arktik (Kuzey Kutup) Bölgesi'dir. İvedi olarak 2000'li yıllarla birlikte etkisini gittikçe hissettiren konuların başında gelen iklim değişikliğinin (küresel ısınma) dikkat çekici sonuçlarından birisini ise Arktik Bölgesi'ndeki buzulların erimesi oluşturmaktadır. Söz konusu buzulların erimesi neticesinde doğal kaynaklardan yararlanma fırsatının artması ve bölgenin dünyadaki taşımacılık rotaları açısından daha kısa ve uygun bir seçenek olması gibi sebeplerden dolayı sadece kıyıdaş devletler değil, Çin Halk Cumhuriyeti gibi bölge dışı ülkeler de bölgeye yönelik stratejiler geliştirmektedirler. Enerji güvenliği konusu çerçevesinde bakıldığında, bölgede keşfedilen

⁶⁵ Nicholas Saidel & Godfrey Garner (2022), “The Us Should Link Eastern Mediterranean Gas To Europe To Subvert Russia”, *The Hill: Opinion/Energy And Environment*, 15.03.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023; Erişim Adresi: <https://Thehill.Com/Opinion/Energy-Environment/598111-The-Us-Should-Link-Eastern-Mediterranean-Gas-To-Europe-To-Subvert/>; Track Bill (2021), “US Congress SRES271: A resolution affirming that the United States supports the Eastern Mediterranean Gas Forum and the Eastern Mediterranean gas pipeline”, 15.06.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-resolution-271-a-resolution-affirming-that-the-united-states-supports-the-eastern-mediterranean-gas-forum-and-the-eastern-mediterranean-gas-pipeline/2134732/>.

⁶⁶ Mehmet Yegin (2022), “United States Policy in the Eastern Mediterranean”, *Comparative Southeast European Studies*, Cilt 70, Sayı: 3, ss. 439-461.

⁶⁷ Henri J. Barkey (2022), “US pipeline withdrawal marks new chapter in Eastern Mediterranean”, *Ekathimerini: Opinion*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1176904/us-pipeline-withdrawal-marks-new-chapter-in-eastern-mediterranean/>; Hakkı Ocal (2023), “A new chapter in the Eastern Mediterranean”, *Daily Sabah*, 09.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/a-new-chapter-in-the-eastern-mediterranean>.

⁶⁸ Lisa Goursaud (2023), “Understanding the US deployment in the Eastern Mediterranean”, *L'Orient Today*, 28.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://today.lorientjour.com/article/1355134/understanding-the-us-deployment-in-the-eastern-mediterranean.html>.

büyük miktardaki hidrokarbon kaynaklarının uluslararası pazarlara aktarılmasına dönük çabalarının arttığı tecrübe edilmektedir. ABD'nin burayla doğrudan bir ilişkisinin bulunmamasına karşın özellikle doğalgaz kaynaklarının Rusya'nın hak iddia ettiği bölgelerde yoğun bir biçimde bulunması, Moskova açısından bölgeyi daha da değerli kılmaktadır. Hem enerji alanında dünya ölçeğindeki karşılaştırmalı üstünlüğünü muhafaza edebilmek, hem de yeni kaynaklar keşfetmek suretiyle eskiyen ve azalan doğalgaz kaynakları meselesinin önüne geçebilmek amacıyla Kremlin bölgeye önem vermektedir. Çin ile Arktik LNG projelerinin geliştirilmesi sadece Rusya için değil, aynı zamanda net sıfır karbon temelli bir ekonomik sistem tesis etmeyi amaçlayan ve deniz ulaşımı/kargo taşımacılığı bağlamında Çin açısından da önem taşımaktadır.⁶⁹

Bunların yanı sıra, ABD ile Çin arasında diğer bir gerilim konusu da Tayvan Sorunu'dur. *“Pekin ve Washington arasında soruna ilişkin muhtemel bir askeri çatışma yaşanması halinde Malakka Boğazı'nın ABD donanması tarafından kapatılması Çin adına alarm zillerinin çalması anlamına gelir çünkü Malakka Boğazı, Çin'e yönelik taşınan enerji kaynaklarının 1/3'ünün geçtiği bir rotadır ve kesintiye uğramaması gerekmektedir.”*⁷⁰ Buna karşın Rusya ile Arktik enerji kaynaklarının geliştirilmesine yönelik teknik ve finansman desteği sağlanarak enerji güvenliği seçeneklerinin çoğaltılması Çin için öncelikli bir stratejik konu olarak ön planda yer almaktadır.

Sonuç

Güvenlik ikilemi ve enerji güvenliği ikilemi, ABD ve Rusya ilişkileri ve güç mücadelesinde temel sacayakları arasında yer almaktadır. Farklı lider özellikleri, halklar, algı ve inanca sahip olan Rusya ve ABD, uluslararası siyasetin getirmiş olduğu güç rekabetinden hareketle, tarihsel süreç içerisinde, küresel sistem konjonktürüne dayalı olarak birtakım önlem ve politika uygulamaları gerçekleştirmek zorundadırlar. Bu iki süper güç, aralarındaki ilişki karmaşıklığından hareketle kimi zaman birbirlerinin niyetlerini yanlış okumakta ve potansiyel tehditlere karşı aşırı tepki vermektedirler.

⁶⁹ Aslihan Genç (2021), “Rusya-Çin İlişkilerinde Arktik Bölge”, içinde (editörler: M. Yorulmaz & S. Yılmaz) *Avrasya Denkleminde Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 137-157.

⁷⁰ Zhong Xiang Zhang (2011), “China's energy security, the Malacca dilemma and responses”, *Energy Policy*, Cilt 39, Sayı: 12, Aralık 2011, ss. 7612-7615, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.09.033>; Lucas Myers (2023), “China's Economic Security Challenge: Difficulties Overcoming the Malacca Dilemma”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://gja.georgetown.edu/2023/03/22/chinas-economic-security-challenge-difficulties-overcoming-the-malacca-dilemma/>.

Rusya açısından ekonomik sisteminin belkemiğini oluşturan petrol, doğalgaz kaynaklarının kontrolü ve dünya pazarlarına boru hatları ve sıvılaştırılmış doğalgaz taşınması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda agresif bir enerji dış politikası yürüten Moskova, bunu dış ve güvenlik politikalarıyla bütünleştirerek kapsamlı politikalar tatbik etmekte olup, bunu tüm güç araçlarından istifade ederek gerçekleştirmektedir. Ukrayna örneğinde olduğu gibi uyguladığı sert güç politikaları neticesinde Avrupa-Atlantik blokun yaptırımlarını tecrübe eden Kremlin, özellikle petrol, doğalgaz, kömür ve nükleer teknoloji alanlarında barındırdığı karşılaştırmalı üstünlüğünü muhafaza etmeyi ve geliştirmeyi önceleyerek enerji sattığı piyasaların ölçeğini Avrupa'dan Asya'ya genişletmektedir. Rusya'nın bu politikasını önümüzdeki yıllarda da artan bir kararlılıkla sürdüreceği öngörülmektedir. 2010'lu yıllara değin yüksek oranda enerji ithal eden ABD ise, kaya petrolü ve kaya gazının keşfiyle hem petrol, hem de doğalgaz bağlamında kendi kendine yeterli bir seviyeye ulaşmıştır. Bunu takip eden süreçte ise, ABD, dünya enerji piyasasında hidrokarbon ihracatı açısından söz sahibi olmuştur. Öte yandan, ABD, Rusya'nın Avrupa ve yakın coğrafyasında enerji alanında kurduğu tekelci yapısına rakip olarak LNG satışı yoluyla yeni bir seçenek oluşturmakta ve Avrasya bölgesinde Rusya'ya karşı yeni petrol ve doğalgaz taşıma projelerini desteklemeyi sürdürmektedir. Kısa-orta-uzun vadede Washington'ın bu politikasında herhangi bir değişiklik olmayacağı değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, ABD-Rusya ilişkileri ve güç mücadelesinde güvenlik ikilemi ve enerji güvenliği ikileminin çok boyutlu şekilde derinleşerek ve genişleyerek devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Alhajji, Anas (2023), “Creating Russian Gas Hub in Turkey is Possible, but a Complex Process”, Energy Outlook Advisors, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://anasalhajjieoa.substack.com/p/creating-russian-gas-hub-in-turkey>.
- Ashford, Emma (2016), “Not-So-Smart Sanctions: The Failure of Western Restrictions Against Russia”, *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı: 1, ss. 114-123.
- Avşaroğlu, Nadir & Kılıçbeyli, Elif Hatun (2021) “Türk-Rus Enerji İşbirliği’nin ‘Yeni Bölgeselcilik’ Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 343-360.
- Aydın, Levent (2022), “Bölüm 19 Rusya’nın Enerji Sektörü, Enerji Politikası ve OPEC ile İlişkileri”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükyılmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 509-533.
- Balcı, Meral & Yavuz, Serkan (2022), “Chapter Three: Evaluation of the TurkStream Pipeline in Terms of the Energy Policies of Turkey and Russia”, içinde (editör: G. S. Derman) *International Energy Policies*, Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, ss. 309-321.
- Barkey, Henri J. (2022), “US pipeline withdrawal marks new chapter in Eastern Mediterranean”, *Ekathimerini: Opinion*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1176904/us-pipeline-withdrawal-marks-new-chapter-in-eastern-mediterranean/>.
- Battır, Orhan & Yiğittepe, Levent (2023), “Rusya- Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *Yönetim ve Ekonomi (Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.)*, Cilt 30, Sayı: 3, ss. 549-573.
- Bhattacharjee, Kallol (2023), “Russia-India energy ties to increase this year, says Trade Commissioner”, *The Hindu*, 30.08.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, <https://www.thehindu.com/news/national/russia-india-energy-ties-to-increase-this-year-says-trade-commissioner/article67252384.ece>.

- Bilgiç, Ali (2015), “Dünya Politikasında Güvenlik İkilemleri: Çatışan Anlayışlar, Değişen Örnekler ve Kavramın Geleceğine Yönelik Bir Çalışma”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 11, Sayı: 44, ss. 1-32.
- Booth, Ken & Nicholas J. Wheeler (2008), *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Borger, Julian (2014), “Barack Obama: Russian is a Regional Power Showing Weakness Over Ukraine”, *The Guardian*, 25.3.2014, Erişim Tarihi:10.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>.
- Congressional Research Service (2022), “Russia’s Nord Stream 2 Natural Gas Pipeline to Germany Halted”, 10.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11138#:~:text=%C3%A0%2Dvis%20Russia.-U.S.%20Sanctions,2017%2C%202019%2C%20and%202020>.
- Corner, Elizabeth (2023), “Russia finalising Power of Siberia-2 gas pipeline route to China”, *World Pipelines*, 11.09.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldpipelines.com/project-news/11092023/russia-finalising-power-of-siberia-2-gas-pipeline-route-to-china/>.
- Derry, Clark Williams (2022), “The liquefied natural gas (LNG) boom in Europe isn’t all good news for U.S. exporters”, *Institute for Energy Economics and Financial Analysis*, 20.12.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://ieefa.org/resources/liquefied-natural-gas-lng-boom-europe-isnt-all-good-news-us-exporters>.
- Entous, Adam & Miller, Greg (2017), “U.S. Intercepts Capture Senior Russian Officials Celebrating Trump Win”, *The Washington Post*, 05.12.2017, Erişim Tarihi:12.10.2023, Erişim Adresi: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-intercepts-capture-senior-russian-officials-celebrating-trump-win/2017/01/05/d7099406-d355-11e6-9cb0-54ab630851e8_story.html.
- Friedman, Thomas L. (1998), “Now a Word From X”, *The New York Times*, 02.05.1998, Erişim Tarihi:16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>.

- Gavin, Gabriel (2023), “Ukraine warns key Russian gas supply to Europe will be cut”, *Politico EU*, 12.07.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/ukraine-warns-it-wont-negotiate-new-russian-gas-transit-deal/>.
- Genç, Aslihan (2021), “Rusya-Çin İlişkilerinde Arktik Bölge”, içinde (editörler: M. Yorulmaz & S. Yılmaz) *Avrasya Denkleminde Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 137-157.
- Godement, François (2019), “Dotting the I’s and Crossing the T’s : Sino-Russian Cooperation in Action”, Carnegie Endowment for International Peace, 08.10.2019, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/2019/10/08/dotting-i-s-and-crossing-t-s-sino-russian-cooperation-in-action-pub-82898>.
- Goursaud, Lisa (2023), “Understanding the US deployment in the Eastern Mediterranean”, *L’Orient Today*, 28.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://today.lorientlejour.com/article/1355134/understanding-the-us-deployment-in-the-eastern-mediterranean.html>.
- Gutterman, Steve (2014), “Russia Uses 1999 NATO Bombing in Media War Over Crimea”, *Reuters*, 16.11.2023, Erişim Tarihi:16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-kosovo/russia-uses-1999-nato-bombing-in-media-war-over-crimea-idUSBREA2N0SC20140324/>.
- Harvard University Ukrainian Research Institute, “Europe's Gas Crisis and Russian Energy Politics: Experts Respond”, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://huri.harvard.edu/tcup-commentary/europes-gas-crisis-russian-energy-politics>.
- Helvacıköylü, Gamze (2022), “Bölüm 26: 2000’li Yıllarda Türkiye-Rusya Siyasi İlişkilerinde Güncel Sorunların Yeri”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükyılmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 659-682.
- Herszenhorn, David M. & Barry, Ellen (2011), “Putin Contends Clinton Incited Unrest Over Vote”, *The New York Times*, 08.12.2011, Erişim Tarihi: 8.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2011/12/09/world/europe/putin-accuses-clinton-of-instigating-russian-protests.html>.

- Hunter, Neil (2021), “Feature: Bypassing Ukrainian gas transit 'the only goal' of Nord Stream 2: Vitrenko”, S&P Global Commodity Insights, 24.11.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112421-feature-bypassing-ukrainian-gas-transit-the-only-goal-of-nord-stream-2-vitrenko>.
- Jervis, Robert (1978), “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, Sayı: 2, ss. 167-214.
- Kısacık, Sina (2017), “The Ukraine Policy of the Russian Federation and The Paradigms in European Energy Security”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngilizce Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temmuz 2017.
- Kısacık, Sina (2020), “Chapter 14: Understanding the 21st Century’s Specific Eurasian Regional Security and Energy Security Parameters in the Turkish-American Relationship: A Case Study on South Caucasus and Central Asia”, içinde (editörler: Hüseyin Işıksal & Ozan Örmeci) *Historical Examinations and Current Issues in Turkish-American Relations*, Berlin: Peter Lang, ss. 347-378.
- Kısacık, Sina & Gülbay, Alper (2022), “2000 Sonrası Türkiye ve Rusya’nın Doğu Akdeniz’deki Güvenlik ve Enerji Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 130, Sayı: 257, ss. 445-462.
- Kirwin, Joe (2022), “The Nabucco failure: Juncker and Vestager negligence enhanced EU dependence on Russian gas”, *The Brussels Times*, 21.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.brusselstimes.com/211842/the-nabucco-failure-juncker-and-vestager-negligence-enhanced-eu-dependence-on-russian-gas>.
- Korgun, Irina (2023), “How South Korea balances its energy trade with Russia amid Western sanctions”, KoreaPro, 04.12.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://koreapro.org/2023/12/how-south-korea-balances-its-energy-trade-with-russia-amid-western-sanctions/>.
- Maue, Ryan (2022), “Russian gas pipeline system and key gas line projects”, 25.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://twitter.com/RyanMaue/status/1497267326827343872/photo/1>.

- McGain, John (2015), “John McGain Says US is Engaged In Proxy War With Russia In Syria”, *The Guardian*, 04.11.2015, Erişim Tarihi: 15.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/oct/04/john-mccain-russia-us-proxy-war-syria-obama-putin>.
- Mcmillan, Bart M. & Shin, Eunkyung Kim & Tse, Vivian (2022), “US Government Imposes Sanctions on Nord Stream 2 and Issues Russia-Related General License 4”, Baker McKenzie Global Sanctions and Export Controls Blog, 24.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/us-government-imposes-sanctions-on-nord-stream-2-and-issues-russia-related-general-license-4/>.
- McWilliams, Ben & Sgaravatti, Giovanni & Tagliapietra, Simone & Zachmann, Georg (2023), “The European Union is ready for the 2023-24 winter gas season”, *Bruegel Analysis*, 10.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-ready-2023-24-winter-gas-season>.
- Mahle, Melissa B. & Pişmişoğlu Sinan (2023), “U.S. Sanctions on Russia: Growing Risks for Turkish Companies”, Bradley Intelligence Report, 26.09. 2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bradley.com/insights/publications/2023/09/us-sanctions-on-russia-growing-risks-for-turkish-companies>.
- Mearsheimer, John J. (2014), “Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault”, *Foreign Affairs*, Cilt 93, Sayı: 5, ss. 77-89.
- Merani, Megha (2022), “‘We cannot replace Russian gas’, says Qatar Emir”, *Arabian Gulf Business Insight*, 15.09.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.agbi.com/articles/we-cannot-replace-russian-gas-says-qatar-emir/>.
- Myers, Lucas (2023), “China’s Economic Security Challenge: Difficulties Overcoming the Malacca Dilemma”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://gjia.georgetown.edu/2023/03/22/chinas-economic-security-challenge-difficulties-overcoming-the-malacca-dilemma/>.
- NTV (2024), “Son Dakika Haberi: Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsveç’in NATO üyeliği kararını onayladı”, 26.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi:

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-cumhurbaskani-erdogan-isvecin-nato-uyeligikararini-onayladi,kjvWV5WQmkiTPnIig-d2PQ>.

- *Oil & Gas Journal* (2023), “EIA: US was top LNG exporter globally in first-half 2023”, 12.09.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14298834/eia-us-was-top-lng-exporter-globally-in-firsthalf-2023>.
- *Oil & Gas Journal* (2023), “Russian oil export volume, revenues ebb in October”, 20.11.2023, Erişim Tarihi: 04.12.2023, Erişim Adresi: [https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx+.ident\[pull\]=omeda|8321F7723501B2C](https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx+.ident[pull]=omeda|8321F7723501B2C).
- *Oil & Gas Journal* (2023), “Rystad Energy: New natural gas production needed to meet demand”, 05.10.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14299887/rystad-energy-new-natural-gas-production-needed-to-meet-demand>.
- Oldberg, Ingmar (2016), “Is Russia a Status Quo Power?”, *The Swedish Institute of International Affairs*, Sayı: 1, ss. 1-13.
- Orhan, Duygu Dersan (2022), “Bölüm 31: Küresel Güç Arayışı Bağlamında Rusya'nın Libya Politikası”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 783-801.
- Öcal, Hakkı (2023), “A new chapter in the Eastern Mediterranean”, *Daily Sabah*, 09.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/a-new-chapter-in-the-eastern-mediterranean>.
- Ögütçü, Mehmet (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, İstanbul: Destek Yayınları.
- Perdana, Sigit & Vielle, Marc & Schenckery & Maxime (2022), “European Economic impacts of cutting energy imports from Russia: A computable general equilibrium analysis”, *Energy Strategy Reviews*, Cilt 44, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.esr.2022.101006>.

- *Radio Liberty* (2021), “Lavrov Says Russia Doesn’t Want To See U. S. Troops In Central Asia”, 24.08.2021, Erişim Tarihi:11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.rferl.org/a/russia-no-us-central-asia/31426045.html>.
- *Reuters* (2023), “Russia Warns United States: We Have The might to Put You In Your Place”, 17.03.2023, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-will-put-its-enemies-such-united-states-their-place-medvedev-says-2022-03-17/>.
- “Russian President’s Decree-About National Security Strategies Russian Federation: “On the National Security Strategy of the Russian Federation (Russian Legislative Assembly, 2016, No. 1, Article 212). Approved by decree of the President of the Russian Federation on July 2, 2021. No 400”, Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: https://rusmilsec.files.wordpress.com/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf.
- Saidel, Nicholas & Garner, Godfrey (2022), “The Us Should Link Eastern Mediterranean Gas To Europe To Subvert Russia”, *The Hill: Opinion/Energy And Environment*, 15.03.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023: Erişim Adresi: <https://Thehill.Com/Opinion/Energy-Environment/598111-The-Us-Should-Link-Eastern-Mediterranean-Gas-To-Europe-To-Subvert/>.
- Sakal, Halil Burak (2021), “Türkiye ve Rusya Arasında Doğalgaz Ticareti”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 281-316.
- Samaha, Yousra & Bakr, Amena (2023), “Qatar's Al-Kaabi Sees Russian Gas Eventually Returning to Europe”, *Energy Intelligence*, 14.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.energyintel.com/00000185-afe9-db9a-a3ef-eff38af0000>.
- Sanchez, Raf (2013), “Barack Obama Cancels Meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden”, *The Telegraphy*, 07.08.2023, Erişim Tarihi:02.11.2023, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html>.
- Shikin, Vasily & Bhandari, Amit (2017), “Russia – India Energy Cooperation: Trade, Joint Projects, and New Areas”, Russian International Affairs Council-Indian Council of Global Relations, No: 13, Ekim 2017, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi:

https://www.gatewayhouse.in/wp-content/uploads/2017/10/GH-RIAC_Russia---India-Energy-Paper_Web_2017.pdf.

- Simon, Zoltan (2024), “Orban to Fold on Sweden’s NATO Bid After Overplaying Hand”, *Bloomberg*, 24.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-01-24/orban-set-to-fold-on-sweden-s-nato-bid-after-overplaying-hand>.
- Smale, Alison & Shear, Michael D., (2024), “Russia Is Ousted From Group of 8 by U.S. and Allies”, *The New York Times*, 24.03.2023, Erişim Tarihi:28.10.2023, <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>.
- Soçneva, Inga Olegovna (2021), “Türk Akımı: Rus-Avrupa Doğalgaz Taşıma Sisteminin Gelecekte Olası Sorunlarına Ayna Tutmak”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 259-280.
- Solms, Sune von & Heerden, Renier van (2015), “The Consequences of Edward Snowden NSA Related Information Disclosures”, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/275019554_The_Consequences_of_Edward_Snowden_NSA_Related_Information_Disclosures.
- Stein, Daniel D. (2020), “Trans-Caspian Pipeline—Still a pipe dream?”, *Atlantic Council Energy Source*, 20.08.2020, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/trans-caspian-pipeline-still-a-pipe-dream/>.
- Sushentsov, Andrei A. & Suchkov, Maxim A. (2019), “The Nature of the Modern Crisis in U.S.-Russia Relations”, *Russia in Global Affairs*, 17.01.2019, Erişim Tarihi: 27.10.2023, Erişim Adresi: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-nature-of-the-modern-crisis-in-u-s-russia-relations/>.
- Tang, Shipping (2012), “The Security Dilemma: A Conceptual Analysis”, *Security Studies*, Cilt 45, Sayı: 3-4, ss. 389-400.
- *TASS-Russian News Agency* (2023), “Gas hub in Turkey needs electronic platform for trading gas to Europe — Putin”, 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688975>.

- *TASS-Russian News Agency* (2023), “Putin believes Europe will continue to buy LNG from US, although Russian gas is cheaper” 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688949>.
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), “The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation - Approved by Decree of the President of the Russian Federation No. 229, March 31, 2023”, Erişim Tarihi: 31.12.2023, Erişim Adresi: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1860586/?lang=en.
- The White House (2022), “National Security Strategy”, Ekim 2022, Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>.
- Telli, Azime (2022), “Chapter 14: Assessing Energy Diplomacy in the Eurasian Region: The Geopolitical Implications for Energy Cooperation”, içinde (editörler: G. Tüysüzoğlu & A. Özkan) *Conflict Areas in the Caucasus and Central Asia*, London: Lexington Books, ss. 319-333.
- Teslova, Elena (2023), “Work on establishment of gas hub in Türkiye to reach practical stage soon, says Russian deputy premier”, *Anatolia Agency (AA)*, 25.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/work-on-establishment-of-gas-hub-in-turkiye-to-reach-practical-stage-soon-says-russian-deputy-premier/3064746>.
- Track, Bill (2021), “US Congress SRES271: A resolution affirming that the United States supports the Eastern Mediterranean Gas Forum and the Eastern Mediterranean gas pipeline”, 15.06.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-resolution-271-a-resolution-affirming-that-the-united-states-supports-the-eastern-mediterranean-gas-forum-and-the-eastern-mediterranean-gas-pipeline/2134732/>.
- Uluslararası Politika Akademisi (2023), “Dr. Sina Kısacık’la Almanya’nın Enerji Politikası Hakkında Mülakat”, 29.09.2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/09/29/dr-sina-kisacikla-almanyainin-enerji-politikasi-hakkinda-mulakat/>.

- Wachtmeister, Henrik (2023), “Russia-China energy relations since 24 February: Consequences and options for Europe”, Swedish National China Centre/Stockholm Centre for Eastern European Studies, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Tarihi: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeus/russia-china-energy-relations-since-24-february.pdf>.
- Yegin, Mehmet (2022), “United States Policy in the Eastern Mediterranean”, *Comparative Southeast European Studies*, Cilt 70, Sayı: 3, ss. 439–461.
- Yorulmaz, Murat & Kısacık, Sina (2023), “Güvenlik ve Enerji Boyutları Bağlamında Rusya’nın Büyük Güç Stratejisi”, içinde (editörler: H. Çomak & B. Ş. Şeker & H. Yıldırım-Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 473-486.
- Yorulmaz, Murat (2014), “ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi (2001-2012)”, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Zhang, Zhong Xiang (2011), “China’s energy security, the Malacca dilemma and responses”, *Energy Policy*, Cilt 39, Sayı: 12, Aralık 2011, ss. 7612-7615.
- Ziegler, Charles E. (2014), “Russian-American Relations: From Tsarism to Putin”, *International Politics*, Cilt 51, Sayı: 6, ss. 671-692.
- Ziegler, Charles E. (2020-2021), “A Crisis of Diverging Perspectives: U. S. -Russian Relations and the Security Dilemma’”, *The Scholar Texas National Security Review*, Cilt 4, Sayı: 1, ss. 11-33.

THE EFFECTS OF INTERNAL DYNAMICS ON THE DEMOCRATIC BACKSLIDING PROCESS IN EASTERN EUROPEAN COUNTRIES: THE CASE OF POLAND

Sümer Esin ŞENYURT¹

Abstract: Poland, a significant country in Eastern Europe, has traversed a notable journey of democratization, transitioning from socialism in a multi-phased process. Under socialist rule from 1945 to 1989, Poland transitioned peacefully to democracy. This research explores the key internal dynamics that have influenced Poland's path to democratization. These dynamics include the roles of political parties and civil society organizations, some of which have positively impacted the democratization process, while others have posed challenges. A critical aspect of this study is examining how a populist government, elected in 2015, could potentially undermine the foundations of democracy that Poland had been building since its departure from socialism. This scenario underscores the fragility of democratic systems and highlights the importance of understanding the various internal factors that can either strengthen or weaken the democratic process.

Keywords: *Poland, Democratization, PiS.*

Article Category: Political Science

Date of Submission: 02.02.2024

Date of Acceptance: 17.02.2024

¹ Master degree, University of Wrocław.
Email: 334905@uwr.edu.pl.
ORCID: 0000-0002-0794-0869.

DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNDE İÇ DİNAMİKLERİN DEMOKRATİK GERİLEME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: POLONYA ÖRNEĞİ

Öz: Doğu Avrupa'nın önemli ülkelerinden biri olan Polonya, sosyalizmden çok aşamalı bir süreçle geçiş yaparak kayda değer bir demokratikleşme yolculuğu geçirmiştir. Polonya, 1945'ten 1989'a kadar sosyalist yönetim altında barışçıl bir şekilde demokrasiye geçiş yapmıştır. Bu araştırma, Polonya'nın demokratikleşme sürecini etkileyen temel iç dinamikleri incelemeye odaklanmaktadır. Bu dinamikler arasında siyasi partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının rolleri de yer almakta olup, bunlardan bazıları demokratikleşme sürecini olumlu yönde etkilerken, bazıları da bu sürece meydan okumuştur. Bu çalışmanın kritik bir yönü, 2015 yılında seçilen popülist bir hükümetin, Polonya'nın sosyalizmden ayrılmasından bu yana inşa ettiği demokrasinin temellerini nasıl zayıflatabileceğinin incelenmesidir. Bu senaryo, demokratik sistemlerin kırılabilirliğinin altını çizmekte ve demokratik süreci güçlendirebilecek ya da zayıflatabilecek çeşitli iç faktörleri anlamının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Polonya, Demokratikleşme, PiS.*

Introduction

The concept of democratization is defined as the process of transformation that begins with the transition from an authoritarian political system to a democratic system, where a limited democratic structure becomes a real democracy.² In other words, democratization, which includes indispensable elements such as human rights and the rule of law in addition to its political aspects, was a comprehensive process that mostly affected the political system and ensured the participation of the people in state administration.³

It can be argued that democratization is largely related to domestic political dynamics and that the role of international factors is negligible.⁴ On the other hand, the effects of international factors on democratization have become more pronounced, especially during the global rise of liberal democracy following the end of the Cold War.⁵

On the other hand, today, there is a worldwide process in which liberal democracy is being curbed and populist authoritarian rulers or administrations are on the rise. Leaders of these rising movements are often characterized by their anti-pluralist, xenophobic, patriarchal, and authoritarian styles. Populism, which can be defined as the opposition to economic and political elitism, is a concept that refers to a political way of thinking that bases itself on ordinary people and believes that virtue lies in ordinary people. Populism is the opposite of pluralist democracy and is seen as an authoritarian democracy.⁶ Populist movements have three main characteristics. First, they aim to capture the state, that is, power. Second, they resort to corruption and favoritism to protect their supporters. Third, they make a systematic effort to suppress civil society. Authoritarian leaders undoubtedly engage in similar practices. What distinguishes populists from them, however, is that they legitimize their rule by claiming that they are the true representatives of the people, hiding behind election results.⁷

With the end of the Cold War, Eastern European countries entered an important transformation process on the world political scene. Countries in this region have experienced radical changes in their political and economic structures by transitioning from socialist regimes to democratic

² Chull Doh Shin & Rollin F. Tusalem (2007), "The Cultural and Institutional Dynamics of Global Democratization", *Taiwan Journal of Democracy*, Vol. 3, No: 1, p. 3.

³ Bülent Tanör (1997), *Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri*, İstanbul: TÜSİAD, p. 19.

⁴ Guillermo O'Donnell & Philippe C. Schmitter (1986), *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, p. 6.

⁵ Hans Peter Schmitz (2004), "Domestic and Transnational Perspectives on Democratization", *International Studies Review*, Vol. 6, No: 3, p. 419.

⁶ Andrew Heywood (2007), *Siyasi İdeolojiler* (Trans. Ahmet Kemal Bayram et al.), Ankara: Adres Publications, p. 362.

⁷ Jan-Werner Müller (2019), *Popülizm Nedir?* (Trans. Onur Yıldız), İstanbul: İletişim Publications, p. 16.

governments. This article aims to examine the internal dynamics affecting the democratization processes in Eastern Europe, with a particular focus on the case of Poland. Poland transitioned to a democratic regime after a peaceful transition from socialist rule from 1945 to 1989. This transition has had significant implications at both the regional and global levels and has revealed the complex nature of the democratization process.

This article aims to provide an in-depth analysis of the main internal dynamics shaping the democratization process in Poland. These dynamics include the activities of political parties, the role of civil society organizations, and public participation in political processes. It is also an important part of this study to show how the populist government that came to power in 2015 could undermine the democratization process that was being built step by step and how fragile democracy can be.

1. The Effects of Political Parties on Poland's Democratization Process

Since 1989, political parties have had positive or negative effects on the democratization process. In this context, the contributions of political activities to democratization until the Law and Justice Party (*Prawo i Sprawiedliwość*, PiS) government, which was the breaking point for the Polish democratization process, and the damages caused by the PiS government to democratization can be examined under different headings.

1.1. Pre-PiS Period

In 1989, following historic changes, Poland introduced a new system of government based on separation of powers, political pluralism, and a strong government cabinet. However, the establishment of a democratic political system within the framework of the democratization process has not been easy.

The European Union (EU) accession process has been the most important determining factor in the development of the political party system.⁸ This process has led to further discussion of fundamental dilemmas concerning national identity, religion, state sovereignty, or individual rights.⁹ There are three main reasons for public support for EU membership: Utilitarian expectations, the role of values and opinions, and class bias. Each of the issues specific to Poland, such as the role of the Catholic Church, populist political parties, and deep EU skepticism among farmers, has a different value despite several theoretical explanations. Since

⁸ Andrzej Antoszewski (2010), *Parties and Party Systems in the EU Member States at the Turn of the 20th and 21st Centuries*, Wrocław: Instytut Politologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, p. 25.

⁹ Krzysztof Zuba (2009), "Through the Looking Glass: the Attitudes of Polish Political Parties Towards the EU Before and After Accession", *Perspectives on European Politics and Society*, No: 3, p. 329.

values and identity issues are tied to economic prospects, economic prospects have been the most important source of support for EU membership.¹⁰ On the other hand, the idea of Europeanism has been successfully incorporated into the logic of Polish party politics in many ways and has been used as a propaganda tool.¹¹

Although political parties in new democracies have shown strong cohesion, in most Eastern European countries they are only partially institutionalized. At the beginning of democratic politics in Poland, the party system was unstable and far from institutionalized. In the following years, the system began to achieve structural stability and became semi-institutionalized. The transition from a one-party communist regime to democracy and pluralism led to the emergence of many new political parties in the early 1990s. In 1991, in the first free elections, the seats in the Parliament were distributed among more than twelve political parties. The presence of so many political parties in the Parliament hampered its effectiveness and made it difficult to form a stable government. Prime Minister Hanna Suchocka's government collapsed after failing to win a vote of confidence in the Parliament, forcing then-President Lech Walesa to dissolve the Parliament.¹²

In 1993, several right-wing parties received a total of 35 % of the vote, but none of them passed the 5 % threshold and could not enter parliament. This led to the Democratic Left Alliance (*Sojusz Lewicy Demokratycznej*, SLD), founded by former communists, coming to power with 20.41 % of the vote. The leftist SLD succeeded in passing the 1997 Constitution, which was drafted following the criteria of democratization. Having learned from the previous election, the right-wing parties entered the 1997 elections under the umbrella of the Solidarity Electoral Action (*Akcja Wyborcza Solidarność*, AWS) and formed a coalition government with the Freedom Union (*Unia Wolności*, UW) with 33.83 % of the vote. Under this government, systemic reforms were undertaken in areas such as education, social security, administration, and health.¹³

¹⁰ Izabela Surwillo & Karen Henderson & Gabriella Lazaridis (2010), "Between Euroscepticism and Eurosupport: the Attitudes of Urban and Rural Populations in Poland 2000 – 2008", *Europa-Asia Studies*, Vol. 62, No: 8, p. 1522.

¹¹ Abdulaziz Asyalı (2019), "Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği", Master's Thesis, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin, Türkiye, p. 76.

¹² Krzysztof Jasiewicz (2000), "Dead Ends and New Beginnings: the Quest for a Procedural Republic of Poland", *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 33, No: 1, p. 116.

¹³ Jerzy Jaskiernia (2017), "The Development of the Polish Party System: A Perspective of the Parliamentary Elections Results", *Polish Political Science Yearbook*, Vol. 46, No: 2, p. 230.

In the run-up to the 2001 elections, the AWS-UW coalition changed the electoral system so that they got more seats in Parliament and the social democrats got fewer. In 2001, the SLD and UP (Labour Union) coalition won the elections, but because of the electoral system change, the social democrats were able to form a government with the PSL.¹⁴ In this way, the right-wing broke the influence of the left-wing in the new parliament through the system change but lost electoral support due to their failures. This made it easier for populist approaches to gain ground, which would cause great damage to Polish democracy in the following years. This election caused turmoil in the political party system. It resulted in the defeat of the previous right-wing government, the emergence of a new left-wing coalition government, and the entry of new parties into Parliament. The fragmentation of the center-right, fed by the Solidarity Movement, led to a sharper manifestation of right-wing views reflecting concerns about the transition to democracy in populist structures. The 2001 election results also marked the end of the historic split between the Communists and the Solidarity Movement.¹⁵ On the other hand, the 2005 elections, unlike other elections, marked the end of Polish politics, which since 1989 had been characterized by a division between the Solidarity Movement and the leftists. The different political parties had similar messages and issues related to the transition process were the main focus of the election campaign. The 2005 elections resulted in an unexpected victory for the PiS, founded in 2001, with its populist rhetoric, which was characterized by some commentators as a fundamental break with the post-communist development.

1.2. The Emergence of PiS

The Law and Justice Party (*Prawo i Sprawiedliwość*-PiS) was officially founded in June 2001, thanks to the efforts of brothers Jaroslaw and Lech Kaczynski. As Minister of Justice in the Buzek government, Lech Kaczynski's uncompromising stance against bribery and corruption made him popular on the political scene. Although the split of the AWS paved the way for the birth of the PiS, the *Porozumienie Centrum* (PC) formed by Jarosław Kaczynski formed the infrastructure of the PiS. When the PC ceased its activities, the PiS was founded and its pioneers moved to the new organization. The PiS elite was made up of politicians with years of parliamentary experience.¹⁶

¹⁴ Aleks Szczerbiak (2002), "Poland's Unexpected Political Earthquake: The September 2001 Parliamentary Elections", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 18, No: 3, p. 74.

¹⁵ Frances Millard (2002), "The Parliamentary Elections in Poland, September 2001", *Electoral Studies*, Vol. 22, No: 2, p. 372.

¹⁶ Dominika Liszkowska (2019), "Effectiveness of Poland's Membership in the European Union in the Light of Liberal Intergovernmental Approach", Doctoral Thesis, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, Türkiye, p. 180.

The PiS successfully appropriated the welfare logic of the discredited social democrats, while at the same time using traditional conservative and religious values. The PiS's political success was based on its subversive and totalitarian criticism of the then government's foreign and security policy actions. Some commentators have argued that social Poland defeated liberal Poland.¹⁷

While PiS was expected to form a coalition with PO, PiS preferred to form a coalition government with radical parties, namely League of Polish Families (*Liga Polskich Rodzin*, LPR) and Self-Defence of the Republic of Poland (*Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej*, SPR). After the coalition government between PiS, LPR, and SPR broke down and the Parliament was dissolved, early elections were called. Despite briefly coming to power in 2005, PiS lost to PO in the 2007 early elections. In the 2007 elections, the opposition PO was successful because it convinced the electorate that voting for the PO was the only way to remove the PiS government. These elections gave an important hint that the Polish party system was more entrenched. However, low voter turnout, the still incomplete institutionalization of political parties, and the lack of a strong link between parties and their supporters showed that the political system has not yet reached the criteria of an established democracy. The results of these elections showed that the political system is organized around two right-wing parties (PiS and PO), while the left-wing parties remain in the minority. This unusual situation was a consequence of the collapse of the left and liberal parties in Poland and the shift of the political axis towards the conservative right. As a result of many debates, the PO became the representative of liberal tendencies and the PiS the representative of conservative tendencies in Poland.

On April 10, 2010, a plane crash caused an earthquake in Polish politics. It killed 90 senior politicians, including President Lech Kaczyński, the twin brother of PiS leader Jarosław Kaczyński. The PiS leadership blamed the PO and the then-Prime Minister Donald Tusk for the crash, claiming that PO officials had organized the official visit that led to the crash. There were long debates and accusations between the parties, and the plane crash became a political controversy for a long time as the media kept it on the agenda. On the other hand, the 2011 elections were the first time that Poles gave their approval to the current ruling party for the second consecutive term, with the PO again defeating its rival PiS.¹⁸

¹⁷ Aleks Szczerbiak (2006), '*Social Poland*' Defeats '*Liberal Poland*'? *The September-October 2005 Polish Parliamentary and Presidential Elections*, Brighton: Sussex European Institute, p. 42.

¹⁸ Abdulaziz Asyalı (2019), "Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği", p. 79.

PO promised that Poland would have a prosperous economy as in Western European countries, that it would be fully integrated into the EU, and that important steps would be taken to fully entrench democracy. These approaches were supported by all mainstream media, while PiS's rhetoric was vilified.¹⁹ The PO provoked public fears about what might happen if the PiS were to take power again, which is how it achieved electoral success. Although many of its supporters felt that it was slow to modernize the country, support for the PO was driven by concerns about stability and the opposition to PiS. These electoral results are important evidence that the party system is shaping around the PO and PiS split.²⁰

1.3. The Period of PiS in Power Alone

Before the 2015 elections, during the eight years of PO rule, Poland had become a country with free media, the highest economic growth rates in Europe, very low inflation, single-digit unemployment, reduced inequalities, and an improved health system. These improvements have been reflected in the welfare of households, bringing the country almost to the level of Western European countries. However, despite all this, the elections held in October 2015 resulted in the defeat of the PO and its partner PSL, which had been in power since 2007, at the hands of the PiS. PiS won the majority of seats in parliament, becoming the first political party to come to power alone in the post-1989 period. Moreover, the election of PiS candidate Andrzej Duda as President of the Republic reinforced this great success.

The Polish electorate showed a renewed tendency to unseat the incumbent ruling party, voters voted the PO out of power regardless of whether it had contributed economically to the country or not. One reason for this is that public trust in political parties is very low. In addition, although the overall economic indicators in the country were good, some parts of the country experienced economic difficulties, youth unemployment was twice as high as normal unemployment, there were fewer good jobs in the Eastern Polish region, many people were working in short-term jobs and lacked social security benefits, and the freezing of civil servant salary increases led to the loss of the support of young, well-educated and rural voters that had propelled the PO to victory in previous elections.

By appealing to the national and moral sentiments of these groups, who were economically resentful of the PO, PiS was able to win their support. To address their concerns, PiS promised

¹⁹ Jarosław Ostrogńiew (2015), "The Polish Parliamentary Elections of 2015", Jarosław Ostrogńiew, "The Polish Parliamentary Elections of 2015" | Counter-Currents, Date of Accession: 28.01.2024 from <https://counter-currents.com/2015/10/the-polish-parliamentary-elections-of-2015/>.

²⁰ Aleks Szczerbiak (2013), "Poland (Mainly) Chooses Stability and Continuity: The October 2011 Polish Parliamentary Election", *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14, No: 4, p. 502.

to increase public spending, raise the minimum wage, introduce new child support payments, and lower the retirement age. With such promises, PiS attracted the attention of voters who had voted for left-wing parties in the past, and the party defined itself as culturally right-wing and economically left-wing.²¹

The 2015 elections have many implications for the process of democratization in Poland. Political Science has generally argued that if a country's income level increases, it becomes immune to authoritarian tendencies. However, despite Poland's rising prosperity, since 2015, the PiS has led the country down an illiberal, even authoritarian path. Although the 2/3 majority to amend the Constitution was not reached, the PiS dominance in both the Parliament and the Presidency led to the enactment of populist regulations. These regulations did great damage to the democratic structure of the state, which was just beginning to become a democracy. In other words, while PiS has made many socioeconomic advances, such as raising the minimum wage and lowering the retirement age, it has also sought to build "*a state model that is different from that of Western democracies, an authoritarian system that would marginalize legal institutions*", undermining the democratization process.²²

1.4. Polarizing and Enmity-Based Approaches of the PiS

PiS can be defined as a national conservative and Christian democratic party. The keywords for PiS policies are "*tradition*", "*family values*", "*Catholic Church*" and "*strong state*". In the economic sphere, PiS rejected neoliberalism in favor of solidarity and accepted the free market, but supported state interventionism. Its leader's dogmatic, highly skeptical, authoritarian, non-transparent, and uncompromising characteristics play a major role in the PiS's political approaches.²³

By adopting a style of governance similar to that of the past, where the First Secretary of the Communist Party was more important than the head of government, the PiS leader was able to dominate both the legislature and the executive.²⁴ PiS tries to justify its actions, which destroy the separation of powers, one of the most important criteria of established democracy, with the rhetoric of "*sovereign democracy*" or "*national will*". According to this rhetoric, the political

²¹ Jerzy Jaskiernia (2017), "The Development of the Polish Party System: A Perspective of the Parliamentary Elections Results", p. 237.

²² Abdulaziz Asyali (2019), "Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği", p. 81.

²³ Arkadiusz Modrzejewski (2017), "Catholic and Nationalist Populism in the Current Poland", *Perspective Politice*, Vol. 10, No: 1, pp. 23-26.

²⁴ Wojciech Przybylski (2018), "Can Poland's Backsliding Be Stopped?", *Journal of Democracy*, Vol. 29, No: 3, p. 58.

party with a parliamentary majority represents the sovereign will of Poland and therefore, can do whatever it wants in the country.

This approach has made the PiS more and more hard-line, and the party has even shifted to the extreme right of the LPR and SPR, which has made the party's policies “*Eurosceptic*”. Within the framework of these polarizing and divisive approaches based on enmity, people are constantly labeled as traitors, terrorists, or enemies, both internal and external. Former Prime Minister Donald Tusk, the PO, civil society organizations, liberals, and post-communists are seen as internal enemies, while EU bodies and immigrants are seen as external enemies.²⁵ For example, measures against the 2015 migrant crisis were characterized by the government as a “*duty to protect Christianity*” and migrants were portrayed as an “*Islamic army*” that wanted to invade Poland.²⁶

PiS has also made efforts to erase former political rivals such as Walesa from official history. The legislative amendments to Poland's historical memory, which came into force in February 2018, criminalize publicly referring to the Polish nation and state as complicit with the Nazis, punishable by imprisonment. In this way, the “*defamation of the Polish nation*” became an open-ended pretext for sanctioning dissent.²⁷

1.4.1. Weakening Judicial Independence

As a strong guardian of the democratization process, limiting the powers of the legislature and the executive within the framework of democratic criteria, the Constitutional Court (CC) has acted as an important factor contributing to the protection of human rights and EU integration. The PiS was uncomfortable with this role of the Constitutional Court and tried to limit its power to weaken the independence of the judiciary.²⁸

In 2015, PiS came to power alone and first tried to paralyze the Constitutional Court, i.e. to strip it of its power. In this context, in December 2015, a legislative amendment came into force, granting the right to choose a replacement for five judges of the Constitutional Court. The President of the Constitutional Court stated that the legislative amendment was unlawful, whereupon the PiS introduced legal provisions allowing for the impeachment of the President of the Constitutional Court. However, the Constitutional Court ruled that these regulations were

²⁵ Arkadiusz Modrzejewski (2017), “Catholic and Nationalist Populism in the Current Poland”, p. 29.

²⁶ Hakan Ozan (2018), “Seçimsel Otoriteryanizm Bağlamında Polonya’daki Hukuk ve Adalet Partisi (PiS)’nin Bir İncelemesi”, *International Social Sciences Studies Journal*, Vol. 4, No: 24, p. 4998.

²⁷ Wojciech Przybylski (2018), “Can Poland’s Backsliding Be Stopped?”, p. 61.

²⁸ Wojciech Sadurski (2018), “Polish Constitutional Tribunal Under PiS: From an Activist Court, to a Paralysed Tribunal, to a Governmental Enabler”, *Hague Journal on the Rule of Law*, Vol. 11, No: 2, p. 2.

unconstitutional. In response, the President of the Republic signed legislation requiring the five judges elected by the PiS-controlled parliament to be approved by the President of the Constitutional Court. Subsequently, in January 2016, the EU launched an inquiry to investigate whether the Polish government violated the EU's democratic criteria by exerting pressure on the judiciary and the media.

In March 2016, the functions of the Minister of Justice, which is part of the executive, and the Prosecutor General, which is part of the judiciary, were merged, placing all prosecutors under the direct supervision of the Minister of Justice, thus, dealing another blow to the principle of separation of powers, one of the main indicators of democratization. In December 2016, the term of office of the Constitutional Court President Andrzej Rzeplinski expired and President Duda appointed PiS candidate Judge Julia Przylebska as the new Constitutional Court President. By the end of 2016, the PiS had succeeded in its strategy of paralyzing the Constitutional Court and now focused on using it against the opposition.

In July 2017, Duda vetoed the government's legislative proposal to revise the Supreme Court and the National Council of the Judiciary, while on the other hand, he approved a bill empowering the Minister of Justice to appoint and dismiss the heads of civil courts. The European Commission subsequently initiated infringement proceedings against Poland, citing these provisions as nullifying the independence of the judiciary. In December 2017, Mateusz Morawiecki took office as the new Prime Minister to compromise with the EU on judicial independence. Meanwhile, President Duda approved legislation to overhaul the Supreme Court. The EU initiated proceedings against Poland under Article 7 of the Lisbon Treaty of 2009. In October 2018, the European Commission referred Poland to the European Court of Justice, the EU's highest judicial body, for violating one of the most fundamental principles of the rule of law: the independence of the judiciary.²⁹

The European Commission also asked the Court of Justice to urgently suspend the implementation of the new Polish higher judiciary law with a provisional provision until a final ruling from the court. The legislation, which the European Commission considered to be a “*violation of the independence of the judiciary*” and “*political interference in the judiciary*”,

²⁹ Abdulaziz Asyalı (2019), “Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği”, p. 83.

came into force, with judges who could previously serve until the age of 70 being allowed to serve until the age of 65 for men and 60 for women.³⁰

1.4.2. Spread of Nepotism

Nepotism represents an approach incompatible with the rule of law, meritocracy, and democratization. With the PiS in sole power, the meritocratic customs of the state have been overturned and political favoritism has become widespread. For example, an institution that should be staffed by specialists, such as the Information Bureau, was emptied of specialists in 2017, with the appointment of PiS-aligned non-specialists.³¹ Thanks to the PiS parliamentary majority, the boards of directors of public companies have been used as recruitment grounds for party supporters, so that unqualified people have been appointed to these positions simply because they belong to the PiS.

1.4.3. Controlling the Media

In December 2015, a controversial law authorized the Minister of the Treasury to directly appoint the heads of public television and radio stations. In 2016, PiS also created a new institution, the National Media Council. This institution has a say in the management of public television and radio stations. In addition to these powers, the PiS government seems to be pursuing a policy of strengthening its hand by exerting pressure on private media organizations. Jacek Kurski, a prominent PiS politician, was appointed by Jaroslaw Kaczynski in 2016 to head *TVP*, the most important state broadcaster. Kurski is known in Polish public opinion for his smear campaigns against PiS opponents. So much so that Polish courts even ruled against him due to these smear campaigns. However, even these negative decisions did not prevent Kurski from entering the Sejm in 2007 and the European Parliament in 2009.

Through public institutions with the authority to regulate the media, the PiS government pursues policies that restrict opposition media outlets. For example, *TVN*, one of the country's leading television channels, was sentenced to pay a fine in 2017 for taking a biased stance regarding the legal regulations on the Polish judiciary introduced by PiS in 2016 and for not broadcasting impartially. The fine was criticized by both the EU and the United States. As a result of international reactions and pressure, the National Media Council was forced to cancel the fine.³²

³⁰ Tarık Demirkan (2018), "AB Komisyonu Polonya'yı Avrupa Adalet Divanı'na şikayet etti: 'Yargı bağımsızlığı ihlal ediliyor'", *BBC Türkçe*, 24.09.2018, Date of Accession: 29.01.2024 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45628347>.

³¹ Wojciech Przybylski (2018), "Can Poland's Backsliding Be Stopped?", p. 58.

³² Mert Gevrek (2020), "Avrupa'da Artan Popülizm: Macaristan ve Polonya Örnekleri", Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Niğde, Türkiye, p. 69.

Nevertheless, it can be argued that the Polish media still presents an independent outlook. This is because scandals involving members of the government, increases in their assets, or corruption are often reported in the media.

1.4.4. Banning Abortion

The PiS government also wanted to violate women's rights to undermine the democratization process. In this context, in 2016 the government attempted to ban abortion completely. Exceptions were made only in cases of serious and irreversible damage to the fetus, a serious threat to the mother's health, or if the pregnancy was the result of rape or incest. When the government, with the support of the Catholic Church and conservative circles opposed to abortion, tried to pass this legislation, it was met with a massive backlash.³³

2. Role of Civil Society Organizations

In 1989, the most important factor in Poland's transition to democracy was the Solidarity Movement, a civil society organization that emerged during the communist regime. The Solidarity Movement reflected society's demand for democracy and thus, became the pioneer of the great transformation. After 1989, many civil society organizations have been active in Poland in the context of the Solidarity Movement and have contributed significantly to the EU accession process.

As the new political climate after the 2015 elections began to harm the democratization process, civil society organizations, which had been working to deepen democracy in the country, took action to protect the democratic structure. The Committee for the Defense of Democracy (KOD) is one of the leading organizations operating in this context. The KOD was established after PiS won the 2015 elections. The first action of the KOD took place on November 26, 2015, on the election of five judges to the Constitutional Court. Since then, it has reacted to all governmental or presidential acts that are considered unlawful, undermine democracy, limit individual rights and freedoms, or contradict EU principles.³⁴

The PiS has tended to undermine the activities of human rights defenders and civil society organizations. Unconstitutional regulations have jeopardized the rule of law and democracy, in particular the principle of separation of powers. For example, the government subjugated and

³³ *BBC Türkçe* (2021), "Polonya'da kürtaj yasağı protestoları üçüncü gününde", 28.01.2021, Date of Accession: 29.01.2024 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55839716>.

³⁴ Ireneusz Paweł Karolewski (2016), "Protest and Participation in Post-Transformation Poland: The Case of the Committee for the Defense of Democracy (KOD)", *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 49, No: 3, p. 265.

subordinated the Constitutional Court. In reaction, many civil society organizations organized peaceful and mass protests to defend the Constitution, the rule of law, and the independence of the judiciary.

Thanks to this mobilization of civil society, President Duda was forced to veto two of the three government bills undermining the independence of the judiciary, temporarily preserving the independence of the Supreme Court and the National Judicial Council. However, the President approved a law extending the Minister of Justice's control over the courts of first instance, thus, dealing a blow to judicial independence. In December 2017, the government resubmitted the draft law to the Supreme Court of Cassation and the National Judicial Council to the President, slightly amended, and the President approved the draft law, dealing another blow to judicial independence.

Civil society organizations participating in peaceful protests were restricted by the government and civil initiatives were targeted. Civil society organizations such as Solidarity Citizens Action (OSA), Citizens of the Republic of Poland (ORP), the Foundation for Open Dialogue (FOD), the Committee for the Defense of Democracy (KOD), Action for Democracy (AD), the Center for Women's Rights (CPK) and the Union for the Protection of Women's Rights (SOPK) have been subjected to unprecedented repression for criticizing the government. Some of these organizations have been subjected to unfair inspections, investigations, and lawsuits, and their officials have been interrogated. Foreigners linked to these organizations faced the possibility of being denied the right to live in Poland. LGBT members, on the other hand, have been prosecuted and physically attacked, and organizations, especially those advocating for women's rights, have been cut off from state support and replaced by nationalist and conservative organizations that are close to government policies.

In addition, manipulative, mostly false news reports were made about civil society organizations by media close to the government. They were accused of manipulating public opinion and receiving funding from “foreign powers”, and their officials were labeled as traitors and pawns of foreign powers. The government's targeting of these organizations in this way meant that even prominent figures such as Krzysztof Pieczyński, who was active in defending the secular state, could not escape being beaten on the streets of Warsaw.³⁵

³⁵ Abdulaziz Asyalı (2019), “Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği”, p. 87.

Conclusion

The tendency of Eastern European countries to change regimes has led to an intensification of the debate on democratization. The process of democratization is the process of transformation that begins with the transition from an authoritarian political system to a democratic system, where a limited democratic structure becomes a real democracy. The process of transition to democracy constitutes an important stage for the establishment of a democratic regime. It marks the beginning of the liquidation of an authoritarian regime and the establishment of any version of democracy.

Internal dynamics, such as the activities of political parties and civil society organizations, have also played a role in Poland's democratization process. When the effects of internal dynamics on democratization are analyzed, political parties of different stripes have a significant weight in this field. Since 1989, both right-wing and left-wing parties have made significant contributions to the democratization process, and this process continued successfully until 2015, when PiS, with its populist discourse, came to power alone. However, Poland's democratization process has been and continues to be severely damaged in the process that started with the election of the PiS to power in 2015 and the election of the PiS candidate Duda as the President of the Republic.

PiS's polarizing and hostility-based approaches have undermined the fundamental elements of democracy, such as fundamental rights and freedoms and the separation of powers. Political opponents have been consistently labeled as traitors, terrorists, or enemies. On the other hand, attacks on the independence of the judiciary are among PiS's most damaging undermines to democracy. It has increased its control over the Constitutional Court and the Supreme Court, using them as instruments of repression against opponents. The replacement of merit in governance by political favoritism has undermined democratic values, such as the filling of state administrations with people close to the PiS and the rise of nepotism and corruption. Attacks on media independence are characterized by PiS's control of public broadcasting institutions and pressure on private media. This has led to the media becoming the voice of power. Violations of women's rights and crackdowns on civil society organizations are other important factors undermining the democratization process. Civil society organizations have been important domestic actors reflecting the demand for democracy, but have faced intense pressure and manipulation by the government.

Overall, the EU's capacity to respond to the Polish government's attacks on democracy appears to be limited. Despite the PiS government's open attacks on democratic processes and the EU's

criticism, the government has persisted with its policies and gained support from other candidates and member states with similar ideologies. This suggests that the spread of national conservative ideologies is part of efforts to build an authoritarian regime in Poland. Such populism-driven ideologies are not only a problem for Poland, but also a general problem that threatens democratic processes and can undermine global peace. Therefore, it is important to develop an effective strategy to combat such approaches at the global level.

BIBLIOGRAPHY

- Antoszewski, Andrzej (2010), *Parties and Party Systems in the EU Member States at the Turn of the 20th and 21st Centuries*, Wrocław: Instytut Politologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Asyalı, Abdulaziz (2019), “Doğu Avrupa Ülkelerinin Sosyalizmden Kopuşu ve Demokratikleşme Süreci: Polonya Örneği”, Master’s Thesis, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin, Türkiye.
- *BBC Türkçe* (2021), “Polonya’da kürtaj yasağı protestoları üçüncü gününde”, 28.01.2021, Date of Accession: 29.01.2024 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55839716>.
- Demirkan, Tarık (2018), “AB Komisyonu Polonya’yı Avrupa Adalet Divanı’na şikayet etti: 'Yargı bağımsızlığı ihlal ediliyor’”, *BBC Türkçe*, 24.09.2018, Date of Accession: 29.01.2024 from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45628347>.
- Gevrek, Mert (2020), “Avrupa’da Artan Popülizm: Macaristan ve Polonya Örnekleri”, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Niğde, Türkiye.
- Heywood, Andrew (2007), *Siyasi İdeolojiler* (Trans. Ahmet Kemal Bayram et al.), Ankara: Adres Publications.
- Jasiewicz, Krzysztof (2000), “Dead Ends and New Beginnings: the Quest for a Procedural Republic of Poland”, *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 33, No: 1, pp. 101-122.
- Jaskiernia, Jerzy (2017), “The Development of the Polish Party System: A Perspective of the Parliamentary Elections Results”, *Polish Political Science Yearbook*, Vol. 46, No: 2, pp. 227-246.
- Karolewski, Ireneusz Pawel (2016), “Protest and Participation in Post-Transformation Poland: The Case of the Committee for the Defense of Democracy (KOD)”, *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 49, No: 3, pp. 255-267.
- Liszkowska, Dominika (2019), “Effectiveness of Poland’s Membership in the European Union in the Light of Liberal Intergovernmental Approach”, Doctoral Thesis, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, Türkiye.

- Millard, Frances (2002), “The Parliamentary Elections in Poland, September 2001”, *Electoral Studies*, Vol. 22, No: 2, pp. 367-374.
- Modrzejewski Arkadiusz (2017), “Catholic and Nationalist Populism in the Current Poland”, *Perspective Politice*, Vol. 10, No: 1, pp. 21-32.
- Müller, Jan-Werner (2019), *Popülizm Nedir?* (Trans. Onur Yıldız), İstanbul: İletişim Publications.
- O’Donnell, Guillermo & Schmitter, Philippe C. (1986), *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Ostrognew, Jarosław (2015), “The Polish Parliamentary Elections of 2015”, Jarosław Ostrognew, "The Polish Parliamentary Elections of 2015" | Counter-Currents, Date of Accession: 28.01.2024 from <https://counter-currents.com/2015/10/the-polish-parliamentary-elections-of-2015/>.
- Ozan, Hakan (2018), “Seçimsel Otoriteryanizm Bağlamında Polonya’daki Hukuk ve Adalet Partisi (PiS)’nin Bir İncelemesi”, *International Social Sciences Studies Journal*, Vol. 4, No: 24, pp. 4994-5001.
- Schmitz, Hans Peter, (2004), “Domestic and Transnational Perspectives on Democratization”, *International Studies Review*, Vol. 6, No: 3, pp. 403-426.
- Shin, Chull Doh & Tusalem, Rollin F. (2007), “The Cultural and Institutional Dynamics of Global Democratization”, *Taiwan Journal of Democracy*, Vol. 3, No: 1, pp. 1-28.
- Surwillo, Izabela & Henderson, Karen & Gabriella, Lazaridis (2010), “Between Euroscepticism and Eurosupport: the Attitudes of Urban and Rural Populations in Poland 2000 – 2008”, *Europa-Asia Studies*, Vol. 62, No: 8, pp. 1503-1525.
- Szczerbiak, Aleks (2002), “Poland’s Unexpected Political Earthquake: The September 2001 Parliamentary Elections”, *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 18, No: 3, pp. 41-76.
- Szczerbiak Aleks (2006), *‘Social Poland’ Defeats ‘Liberal Poland’? The September-October 2005 Polish Parliamentary and Presidential Elections*, Brighton: Sussex European Institute.

- Szczerbiak Aleks (2013), “Poland (Mainly) Chooses Stability and Continuity: The October 2011 Polish Parliamentary Election”, *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14, No: 4, pp. 480-504.
- Tanör, Bülent (1997), *Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri*, İstanbul: TÜSİAD.
- Wojciech, Przybylski (2018), “Can Poland’s Backsliding Be Stopped?”, *Journal of Democracy*, Vol. 29, No: 3, pp. 52-64.
- Wojciech, Sadurski (2018), “Polish Constitutional Tribunal Under PiS: From an Activist Court, to a Paralysed Tribunal, to a Governmental Enabler”, *Hague Journal on the Rule of Law*, Vol. 11, No: 2, pp. 1-22.
- Zuba, Krzysztof (2009), “Through the Looking Glass: the Attitudes of Polish Political Parties Towards the EU Before and After Accession”, *Perspectives on European Politics and Society*, No: 3.

POLONYA'NIN DIŞ POLİTİKASININ MEŞRULAŞTIRILMASINDA RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NIN ROLÜ

Yadigar NAGHIYEV¹

Öz: 24 Şubat 2022 tarihinde, Rusya'nın, "Ukrayna'daki Rus Azınlıkların Güvenliğini Sağlama" söylemi doğrultusunda Ukrayna'ya yönelik başlattığı askeri saldırılar, hem bölgesel, hem de küresel ölçekte çeşitli sorunları doğurmuştur. Bu bağlamda, Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlik algılarında artan endişe, Ukraynalı ve Rusyalı sığınmacıların zorunlu göç hareketliliğini ve beraberinde bölge ülkelerinin askeri savunma harcamalarında önemli artışları getirmiştir. Polonya, savaşın Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde oluşturduğu endişeyi ve kaotik durumu çözmeye yönelik geliştirdiği "Büyük Ağabey" rolünü, Avrupa Birliği (AB), Almanya ve NATO'ya karşı bir baskı aracı olarak kullanmıştır. Polonya, uyguladığı bu baskı yoluyla kendisinin askeri ve siyasi kazanımlarını meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bu baskı sonucunda, Polonya, askeri kazanımlarında başarılı olmasına ve NATO'da kendi önemini artırmasına karşın, AB'nin kendisi üzerindeki baskısını azaltmadığı gibi, Almanya'dan talep ettiği tazminatı da alamamıştır. Bu çalışmanın temel amacı, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Polonya'nın dış politikasının meşrulaştırılmasında nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Çalışmada, betimsel bir yöntem belirlenmiş, konuyla alakalı çalışmalardan, haberlerden ve istatistiklerden elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Rusya-Ukrayna Savaşı, Polonya, Enerji, Güvenlik, Göç.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 11.02.2024

Date of Acceptance: 23.02.2024

¹ Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi.
Email: nagiyevyadigar@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-0778-8510.

THE ROLE OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR IN THE LEGITIMIZATION OF POLISH FOREIGN POLICY

Abstract: On 24 February 2022, Russia launched military aggression against Ukraine under the rhetoric of “Ensuring the Security of Russian Minorities in Ukraine”, which led to various regional and global problems. In this context, the increasing concern in the security perceptions of Eastern European countries has led to the forced migration of Ukrainian and Russian asylum seekers and a significant increase in the military defense expenditures of the countries in the region. Poland has used its “Big Brother” role as a tool of pressure against the European Union (EU), Germany, and NATO to resolve the anxiety and chaotic situation that the war created for the Eastern European countries. Through this pressure, Poland tried to legitimize its military and political gains. As a result of this pressure, although Poland succeeded in its military gains and increased its importance in NATO, it was not able to reduce the EU's pressure on it, nor did it receive the reparations it demanded from Germany. The main purpose of this study is to examine how the Russian-Ukrainian War, which started on 24 February 2022, played a role in the legitimation of Poland's foreign policy. In the study, a descriptive method was determined and data obtained from relevant studies, news, and statistics were utilized.

Keywords: *Russia-Ukraine War, Poland, Energy, Security, Migration.*

Giriş

24 Şubat 2022’de Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik askeri saldırılarıyla başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan en büyük askeri çatışmadır. Savaş, bölgesel ve küresel düzeyde önemli siyasi, ekonomik ve insani sonuçlara yol açmıştır. Savaş, çeşitli aktörlerin arabuluculuk girişimlerine rağmen halen sürmektedir. Savaşın durdurulamaması, Rusya ve Ukrayna arasındaki sorunların çözülememesi, Doğu Avrupa ülkeleri için de yıpratıcı olmuştur. Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlik algısında endişe artarken, Ukraynalı ve Rusyalı sığınmacılar çeşitli nedenlerden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Aynı zamanda, Doğu Avrupa ülkeleri, Rusya tarafından işgal edilme korkusuyla kendi askeri savunma kapasitelerini geliştirmeye başlamıştır. Böyle bir durum karşısında, Polonya, askeri ve siyasi kazanımları için Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde “*Büyük Ağabey*” rolünü üstlenmeye çalışmış, ülkelerin sorunlarını Avrupa Birliği (AB), Almanya (Polonya, İkinci Dünya Savaşı Tazminatı olarak 1,3 trilyon euroluk talepte bulunmuştur)² ve NATO üzerinde baskı oluşturmak için kullanmıştır.

Gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda, Rusya ve Ukrayna devletleri arasındaki ilişkilerin tarihsel gelişimi, Doğu Avrupa ülkeleri ve Polonya’nın iç ve dış politikası hakkında hem yerli, hem de yabancı kaynakların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Temel amacı 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Polonya’nın dış politikasının meşrulaştırılmasında nasıl bir rol oynadığını incelemek olan bu çalışmanın literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Çalışmanın varsayımları ise şöyle gösterilebilir:

- Rusya-Ukrayna Savaşı, Polonya’nın NATO’da önemli bir aktöre dönüşmesine olanak sağlamıştır.
- Rusya-Ukrayna Savaşı, Polonya’nın Doğu Avrupa ülkeleri üzerindeki “*Büyük Ağabey*” rolünün önemini artırmıştır.
- Rusya-Ukrayna Savaşı, Polonya’nın NATO destekli askeri teçizatlarını yenilemesine fırsat sağlamıştır.

² *Euronews* (2022), “Poland formally demands €1.3 trillion from Germany in WWII reparations”, 13.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2022/10/03/poland-formally-demands-13-trillion-from-germany-in-wwii-reparations#:~:text=Poland%20has%20announced%20that%20it,€1.3%20trillion%20in%20damages.>

- Rusya-Ukrayna Savaşı, AB'nin Polonya üzerindeki baskısını azaltmaya olanak sağlamıştır.

Çalışmada, betimsel bir yöntem belirlenmiş ve konuyla alakalı akademik çalışmalardan, haberlerden ve istatistiklerden elde edilen verilerden faydalanılmıştır. Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, Rusya ve Ukrayna ilişkileri tarihsel süreç içerisinde irdelenerek, savaşı etkileyen sebepler belirlenecek ve Rusya'nın Ukrayna üzerindeki klasik hegemonyasını sürdürme çabaları, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın oluşturduğu göç hareketliliği, Doğu Avrupa ülkelerinin artan güvenlik endişeleri ve bu ülkelerin silahlanması incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Polonya'nın Doğu Avrupa ülkeleri için ekonomi ve göç açısından avantajları gösterilerek, Polonya'nın Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde üstlendiği "Büyük Ağabey" rolü ile, AB, Almanya ve NATO üzerinde oluşturduğu baskıyı kendi askeri ve siyasi kazanımlarını meşrulaştırmak için nasıl kullandığı tartışılacaktır.

1. Ukrayna Savaşı'nın Olumsuz Etkileri: Göç Hareketliliği ve Güvenlik Endişesi

24 Şubat 2022 tarihinden itibaren süren Rusya-Ukrayna Savaşı, Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlik politikalarını olumsuz etkilerken, Ukraynalı ve Rusyalı sığınmacıların zorunlu göç hareketliliğini de doğurmuştur. Bu sorunların değerlendirilmesinden önce Rusya-Ukrayna Savaşı'nı ortaya çıkaran tarihsel nedenlerin, çalışmanın seyri açısından tespiti gerekmektedir. Bu bağlamda, Rusya-Ukrayna Savaşı'nı ortaya çıkaran nedenler tarihsel süreç içerisinde tespit edildikten sonra, savaşın göç hareketliliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlik politikaları üzerindeki olumsuz etkileri tartışılacaktır.

1.1. Savaşın Kökleri: Rusya-Ukrayna Geriliminin Tarihsel Nedenleri

Rusya-Ukrayna devletleri arasındaki modern ilişkiler ne kadar Ukrayna'nın 30 Aralık 1922 tarihinde Bolşevik önderliğindeki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) bünyesine dahil edilmesiyle başlasa da³, halklar arasındaki ilişkiler ortak Slav ırkına ve kadim geçmişe dayanmaktadır. Bu hususta, Dönmez, Rusların tüm Slav ırkının tek çatı altında birleşmesini istemesine karşın, Ukraynalıların Ruslardan bağımsız bir devlet kurmak istemelerini, halklar arasındaki temel fark olarak göstermektedir.⁴ Rusya'nın bu isteği,

³ *Britanica*, "Ukraine in the interwar period", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-in-the-interwar-period>.

⁴ Hatice Dönmez (2023), "Rusya-Ukrayna Savaşına Giden Süreç: 'Avrasyacılık' Anlayışı Çerçevesinden Bir İnceleme", *International Journal of Politics and Security*, Cilt 5, Sayı: 1, s. 117.

Ukrayna'nın bağımsızlığını kazandığı ve çeşitli yöntemlerle kendilerini yeni bir millet olarak tanıtmaya çalıştığı 1990'lı yıllarda da gözlemlenmiştir.⁵

SSCB döneminde merkez ile Ukrayna ilişkileri genelde iş birliği düzeyinde ilerlemiştir. Ancak belirli tarihsel olaylar ve aktörler, merkez ile çevre arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine sebep olmuştur. Bunlardan ilki, Stalin dönemi uygulanan tarım politikalarının yol açtığı ve 4 milyon Ukraynalının hayatını kaybettiği Holodomor kıtlığı vakasıdır.⁶ Merkezin Ukrayna üzerinde oluşturduğu bu insani travma, ülkenin iç ve dış politikasında halen Rusya karşıtı bir araç olarak kullanılmaktadır. Nitekim, 28 Kasım 2006 tarihinde Ukrayna Parlamentosu'nun aldığı kararla, Holodomor vakası, Ukraynalı sivillere karşı bir “soykırım” olarak tanınmıştır.⁷

Merkez ile Ukrayna arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyen ikinci etken, Ukraynalı milliyetçi lider Stepan Bandera'nın merkezi yönetime karşı Nazi Almanyası ile iş birliği yapmasıdır.⁸ Bandera önderliğindeki grubun temel amacı, bağımsız Ukrayna devletini tesis etmek olmuştur. Bandera ve silah arkadaşları, belirtilen hedefi gerçekleştirmek için, merkez karşıtı çeşitli olaylar ve isyanlar düzenlemişlerdir. Bunun karşısında ise, merkezi yönetim, Bandera ve silah arkadaşlarını vatana ihanetle suçlayarak, onları ağır cezalara çarptırmıştır.⁹

Merkez ile Ukrayna arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyen üçüncü etken, SSCB lideri Nikita Kruşçev (1894-1971) tarafından 27 Şubat 1954 tarihinde Kırım'ın Ukrayna'ya hediye edilmesidir. Kruşçev'in bu kararı almasındaki temel amacı, merkez ile Kırım vilayeti arasındaki ilişkileri geliştirmek olmuştur.¹⁰ Nikita Kruşçev'in bu dönemde Kırım'ı Ukrayna'ya hediye etmesi, günümüzde yaşanan Rusya-Ukrayna sorununun da temelini oluşturmaktadır. Nitekim her iki taraf da Kırım'ın kendilerine ait olduğuna ilişkin sürekli söylem üreterek, birbirlerine karşı kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Belirtilmelidir ki, Ukrayna'nın Kırım üzerindeki hâkimiyeti 2014 yılı yaşanan olaylara kadar sürmüştür.

⁵ Arzu Al & Burcu Özdil (2017), “Karadeniz'in uluslararası politik ekonomisi: Rusya ve Ukrayna ilişkilerinin yeniden analizi”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, s. 155.

⁶ Anne Applebaum (2024), “Holodomor”, *Britannica*, 02.01.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Holodomor>.

⁷ Holodomor Museum, “Worldwide Recognition of the Holodomor as Genocide”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://holodomormuseum.org.ua/en/recognition-of-holodomor-as-genocide-in-the-world/#:~:text=To%20express%20solidarity%20with%20the%20Law%20of%20Ukraine%20“On%20the%20genocide%20against%20the%20Ukrainian%20people>.

⁸ Norman J.W. Goda (2010), “Who Was Stepan Bandera?”, *History News Network*, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://historynewsnetwork.org/article/122778>.

⁹ Cengiz Buyar & Şener Ubeydullah (2022), “Tarihi Perspektiften, Sosyo-Ekonomik Değerler Açısından Rusya-Ukrayna Savaşı ve Orta Asya Ülkelerine Etkileri”, *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı: 2, s. 137.

¹⁰ Krishnadev Calamur (2014), “Crimea: A Gift To Ukraine Becomes A Political Flash Point”, *NPR*, 27.02.2014, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/sections/parallels/2014/02/27/283481587/crimea-a-gift-to-ukraine-becomes-a-political-flash-point>.

1.2. Rusya'nın Ukrayna Üzerinde Hâkimiyet Kurma Çabaları: Rusya-Ukrayna Savaşı

SSCB'nin 1991'de dağılmasının ardından oluşan kaotik durumdan faydalanan Ukrayna, bu süreçte kendi bağımsızlığını ilan etmiştir.¹¹ Ancak Ukrayna, hem sahip olduğu ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, hem de Rusya'nın artan baskıları yüzünden ne iç, ne de dış politikada tam bağımsız kararlar alamamıştır.¹² 26 Mart 2000 tarihinde Rusya Devlet Başkanı seçilen Vladimir Putin'in bu baskıları sürdürdüğü söylenebilir.¹³ Putin, 2008'de Gürcistan'a yönelik düzenlediği askeri müdahaleyle, Rusya'nın "yakın çevresi" konusunda ne kadar hassas olduğunu rakiplerine göstermiştir.¹⁴ Erdem'e göre, Putin'in bu sert tavrı, AB ve NATO'nun Rusya'nın yakın çevresine yönelik genişlemesi ile alakalıdır.¹⁵

AB ve NATO ile ilişkileri geliştirmek isteyen Viktor Yuşçenko'nun 26 Aralık 2004 tarihinde Ukrayna Devlet Başkanı seçilmesi, Rusya ve Ukrayna ilişkilerini olumsuz etkilemiştir.¹⁶ Beklenenin aksine, Yuşçenko döneminde Ukrayna'nın AB ve NATO'ya üye olması süreci başarısızlıkla sonuçlanmış; Rusya yanlısı olduğu ile bilinen Viktor Yanukoviç, 7 Şubat 2010 tarihinde düzenlenen seçimlerde yeni Ukrayna Devlet Başkanı seçilmiştir.¹⁷ Yanukoviç döneminde dış politikada Rusya ile ilişkilere önem verilmiş ve Batı ile beklenen bütünleşme yavaşlatılmıştır.¹⁸ Ancak Yanukoviç'in 2013'de AB ile Ortaklık Antlaşması'nı imzalamayı reddetmesi, Batı yanlısı Euromaidan olaylarını doğurmuş, bu olaylar sonucunda da Yanukoviç ülkeden kaçarak Rusya'ya sığınmak zorunda kalmıştır.¹⁹ Belirtilmelidir ki, Freedom House,

¹¹ *Britannica*, "Independent Ukraine", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi:

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine>.

¹² Hatice Dönmez (2023), "Rusya-Ukrayna Savaşına Giden Süreç: 'Avrasyacılık' Anlayışı Çerçevesinden Bir İnceleme", s. 118.

¹³ Election Guide (2000), "Russian Federation Election for Russian Presidency", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.electionguide.org/elections/id/1815/>.

¹⁴ Feramuz Çalışkan (2022), "Adım Adım Rusya Ukrayna Savaşı ve Üçüncü Tarafların Sürece Etkisi", *EURO Politika*, Cilt 14, s. 38.

¹⁵ Tolga Erdem (2022), "Ukrayna-Rusya Savaşının Avrupa Birliği'nin Enerji Politikalarına Yansımaları ve Etkileri", *ASEAD 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, s. 401.

¹⁶ Election Guide (2004), "Ukraine Election for Ukrainian Presidency", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.electionguide.org/elections/id/1957/?%27report_type=custom.

¹⁷ Election Guide (2010), "Ukraine Election for Ukrainian Presidency", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.electionguide.org/elections/id/2143/?%27report_type=custom.

¹⁸ Tolga Erdem (2022), "Ukrayna-Rusya Savaşının Avrupa Birliği'nin Enerji Politikalarına Yansımaları ve Etkileri", s. 402.

¹⁹ Sevgi Sezer (2024), "Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Jeopolitik Sonuçları", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 1, s. 162.

Soros Vakfı ve Pora Örgütü gibi kurumlar, Euromaidan olaylarında, Rusya ve Yanukoviç karşıtı söylemleri ve eylemleri finanse etmiştir.²⁰

Ukrayna'daki nüfuzunu kaybetmek istemeyen Rusya, “*Rus azınlıkların güvenliğini sağlama*” gerekçesiyle, 2008 Gürcistan örneğinde olduğu gibi, Ukrayna'ya da müdahale etmek yolunu seçmiştir. Rusya, başlangıçta Ukrayna'ya yönelik direk askeri müdahale yerine, Donetsk, Luhansk ve Kırım'daki Rus ayrılıkçı grupları maddi ve askerî açıdan desteklemiştir. Rusya, bu desteklerinin sonucunda, 2014'de Kırım'ı ilhak etmiş²¹, Ukrayna'nın Rus ayrılıkçı gruplara yönelik askeri saldırılarını etkisizleştirmiştir. 5 Eylül 2014'te ise, Rus ayrılıkçı grupların güvenliğini garantileyen Minsk Antlaşması, Rusya'nın arabuluculuğunda, Ukrayna ile Donetsk ve Luhansk ayrılıkçı fili Cumhuriyetleri arasında imzalanmıştır.²² Her ne kadar tartışmalı olsa da, Stalin döneminde uygulanan iskân politikaları sonucunda, Ukrayna'nın Doğu bölgesinde yaşayan nüfusun % 17,3'nün ve Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin % 60'ının Ruslardan oluşması, Rusya'nın bu müdahale için elini güçlendirmiştir.²³

Antlaşma imzalanmasına rağmen, Ukrayna resmi makamlarının Batı ile bütünleşmek istediğinden vazgeçmemesi, 2017'de Ukrayna ile AB arasında Ortaklık Antlaşması'nın imzalanması ve özellikle yeni Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin Rusya karşıtı kesin söylem ve tavırları, Rusya ile gerginliği yeniden artırmıştır.²⁴ Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski'nin 2020'de NATO partnerliği ve Kırım'ın Rus işgalinden kurtarılmasına ilişkin kararnameyi imzalaması, Rusya tarafından bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmiş ve Ukrayna'da yaşayan Rus nüfusunun güvenliğini koruyacaklarına dair söylemlerde bulunulmuştur.²⁵ Bu söylemler, 22 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri saldırılara başlaması ile somutlaşmıştır. Sonuç olarak, Rusya, 21 Şubat 2022 tarihinde Donetsk ve Luhansk fili Halk Cumhuriyetlerini tanıırken,²⁶ Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporjiya

²⁰ Sait A. Sönmez & Harun Bıçakçı & Cuma Yıldırım (2015), “Analysis of Russia-Ukraine Relations in Context of Crimea Problem”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Cilt 1 Sayı: 3, ss. 656-670, s. 661.

²¹ European Union External Action (2021), “Seven years since Russia's illegal annexation of Crimea”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.eeas.europa.eu/eeas/seven-years-russia-s-illegal-annexation-crimea_en.

²² United Nations Peacemaker (2014), “Seven years since Russia's illegal annexation of Crimea”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://peacemaker.un.org/UA-ceasefire-2014>.

²³ Sait A. Sönmez & Harun Bıçakçı & Cuma Yıldırım (2015), “Analysis of Russia-Ukraine Relations in Context of Crimea Problem”, s. 659.

²⁴ Ozan Emin Halhallı (2022), “Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, s. 446.

²⁵ Feramuz Çalışkan (2022), “Adım Adım Rusya Ukrayna Savaşı ve Üçüncü Tarafların Sürece Etkisi”, ss. 40-41.

²⁶ *Euronews* (2022), “Vladimir Putin recognises Ukrainian separatist regions, in escalation of tensions”, 21.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2022/02/21/putin-dangles-donbas-recognition-as-tensions-in-eastern-ukraine-continue-to-rise>.

bölgelerini 27 Eylül 2022 tarihinde düzenlenen fildi halk oylaması ile ilhak etmiştir.²⁷ Rusya, NATO'nun çeşitli baskılarına rağmen, Karadeniz Havzası'ndaki deniz gücünü de önemli ölçüde artırmıştır.²⁸

1.3. Savaştan Kaçış: Ukraynalıların ve Rusların Zorunlu Göçü

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başladığı 22 Şubat 2022 tarihinden itibaren, çeşitli nedenlerden dolayı Ukraynalılar ve Ruslar ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve bu durum büyük bir insani krize dönüşmüştür. *Statista*'nın 27 Mart 2023 tarihinde yayımladığı raporda, Ukraynalıların en fazla sığındığı ülkeler şöyle gösterilmiştir:

Tablo I. Ukraynalıların Yoğun Olarak Sığındıkları Beş Ülke

Ülke	Sayı
Rusya	2.852.395
Polonya	1.577.289
Almanya	1.056.628
Çekya	503.698
Birleşik Krallık	191.900

Kaynak: *Statista*²⁹

AB Komisyonu'nun İçişlerinden Sorumlu üyesi Ylva Johansson, 2023 yılı içerisinde Ukraynalı sığınmacıların durumuna ilişkin yayınladığı raporda, 2023 yılı içerisinde 16 milyon Ukraynalının AB ülkelerine sığınma başvurusunda bulunduğu gösterilmiştir. Sığınmacıların 11 milyonu ülkelere geri dönerken, AB topraklarında 4 milyon sığınmacının kaldığı belirtilmiştir.³⁰ Ukraynalıların aksine, Rusların göç hareketliliği daha uzun bir süreye yayılmış ve 3 dalga şeklinde gerçekleşmiştir. Belirtmelidir ki, bu durum, göçün nedenleri ve göç edenlerin profilinde farklılıklar olduğunu göstermektedir.

²⁷ Paul Kirby (2022), "Russia to formally annex four more areas of Ukraine", *BBC*, 29.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-63072113>.

²⁸ Nafiz Ahmet Ünalmiş & Oğuz Şafak (2019), "Karadeniz'de Rusya-ABD Rekabeti ve Ukrayna Krizi", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 7, s. 7.

²⁹ *Statista* (2023), "Estimated number of refugees from Ukraine recorded in Europe and Asia since February 2022 as of April 18, 2023", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country>.

³⁰ Selen Temizer (2023), "AB: 2022'de savaştan kaçarak AB'ye gelen 16 milyon Ukraynalıdan 11 milyonu geri döndü", *Anadolu Ajansı*, 08.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-2022de-savastan-kacarak-abye-gelen-16-milyon-ukraynalidan-11-milyonu-geri-dondu-/2840428>.

- I. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasının ardından Rusya hükümetinin savaş karşıtı gruplara, sahte haber paylaşımlara yönelik baskısı ve onların yüksek cezalara çarpıtılması yüzünden birçok elit (aktör, müzisyen ve s), birinci dalgada ülkeyi terk etmiştir.
- II. Temmuz 2022'de savaşın daha sertleşmesinden dolayı, 15.000 civarında zengin Rus ikinci dalga ile ülkeyi terk etmiştir.³¹
- III. 21 Eylül 2022'de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in askeri seferberlik ilanından, savaş karşıtı olan orta sınıf Ruslar, üçüncü dalga ile ülkeyi terk etmiştir.³² Ülkelerini terk etmek zorunda kalan Rusların 98.000'i Kazakistan'ı,³³ 8.500'ü ise Finlandiya'yı³⁴ tercih etmiştir. Üçüncü dalga içerisinde ülkeyi terk edenlerin toplam sayısı 370.000³⁵, her üç dalganın toplamı ise 700.000 kişiyi geçmiştir.³⁶ En fazla tercih edilen ülkeler; Kazakistan, Finlandiya, Azerbaycan, Ermenistan, Türkiye, Birleşik Arap Emirliği (BAE) ve İsrail olmuştur.³⁷

Rusya-Ukrayna Savaşı, göç hareketliliğinin yanı sıra, bölgesel (ağırlıklı olarak) ve küresel aktörlerin güvenlik endişelerini de artırmıştır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü-SIPRI'nin 25 Nisan 2022 tarihinde yayımladığı rapora göre, dünya ülkelerinin toplam savunma bütçeleri ilk defa 2 trilyon doları aşmıştır. Ayrıca, raporda, bu artışın halen sürmekte olan savaşın oluşturduğu güvenlik endişesiyle alakalı olduğu varsayılmıştır.³⁸

³¹ Anna Cooban (2022), "Russia is 'hemorrhaging' millionaires", *CNN*, 14.06.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://edition.cnn.com/2022/06/14/business/russia-millionaire-exodus/index.html>.

³² Charles Maynes (2022), "Putin is mobilizing hundreds of thousands of Russian reservists to fight in Ukraine", *NPR*, 21.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2022/09/21/1124215514/putin-announces-a-partial-military-mobilization-for-russian-citizens>.

³³ *PBS* (2022), "98,000 Russians fled to Kazakhstan amid Putin's mobilization announcement", 27.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.pbs.org/newshour/world/98000-russians-fled-to-kazakhstan-amid-putins-mobilization-announcement>.

³⁴ Katarina Krebs vd. (2022), "Protests, drafting mistakes and an exodus: Putin's mobilization off to chaotic start", *CNN*, 25.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://edition.cnn.com/2022/09/25/europe/russian-mobilization-putin-exodus-chaos-new-laws-intl-hnk/index.html>.

³⁵ Isabel Van Burgen (2022), "Putin's Mobilization Backfires as 370,000 Flee Russia in Two Weeks", *Newsweek*, 04.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://web.archive.org/web/20221004142339/https://www.newsweek.com/putin-mobilization-backfires-russians-flee-kazakhstan-georgia-eu-1748771>.

³⁶ *Reuters* (2022), "Putin's Mobilization Backfires as 370,000 Flee Russia in Two Weeks", 06.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/where-have-russians-been-fleeing-since-mobilisation-began-2022-10-06>.

³⁷ Francesca Ebel & Mary Ilyushina (2023), "Russians abandon wartime Russia in historic exodus", *The Washington Post*, 13.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/02/13/russia-diaspora-war-ukraine>.

³⁸ SIPRI (2022), "World military expenditure passes \$2 trillion for first time", 25.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.sipri.org/media/press-release/2022/world-military-expenditure-passes-2-trillion-first-time> Erişim Tarihi 28/04/2023.

Tablo II. Bölge Ülkelerinin 2021-2022 Döneminde Artan Savunma Harcamaları

Ülke	2021 Savunma Harcaması	2022 Savunma Harcaması
Beyaz Rusya	762,8 milyon dolar	820,8 milyon dolar
Estonya	748,6 milyon dolar	810,9 milyon dolar
Letonya	823,1 milyon dolar	848,8 milyon dolar
Litvanya	1.306,8 milyar dolar	1.732,3 milyar dolar
Moldova	52,3 milyon dolar	47,7 milyon dolar
Polonya	15.112,5 milyar dolar	16.573,1 milyar dolar
Rusya	65.907,7 milyar dolar	86.373,1 milyar dolar
Ukrayna	59.42,8 milyar dolar	43.997,7 milyar dolar

Kaynak: *Trading Economics*³⁹

2. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Polonya Dış Politikasında Meşrulaştırıcı Araç Olarak Kullanımı

Çalışmanın önceki bölümünde, Rusya ve Ukrayna ilişkileri, tarihsel süreç içerisinde, mevcut çatışmayı tetikleyen tarihsel nedenler, Rusya'nın Ukrayna üzerinde klasik hegemonyasını sürdürme girişimleri, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın bölgesel ülkelerin güvenlik algılarında oluşturduğu endişeler/tehditler ve ortaya çıkardığı göç hareketliliği tespit edilerek incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde “*Büyük Ağabey*” rolü üstlenmeye çalışan Polonya'nın genel profili, savaş karşısındaki tavrı ve savaşı nasıl kendi dış politikasında meşrulaştırma aracına dönüştürerek siyasi ve askeri kazanımlar elde etmeye çalıştığı değerlendirilecektir.

2.1. Doğu Avrupa'da Bir Cazibe Merkezi: Polonya'nın Gelişen Dinamik Ekonomisi ve Göç Açısından Önemi

Polonya, 312.000 km²'lik yüzölçümüyle Avrupa'nın 8. büyük ülkesidir. Batıda Almanya'dan doğuda Ukrayna'ya uzanan coğrafyası ile Avrupa'nın tam ortasında yer almaktadır. Hemen

³⁹ *Trading Economics* (2022), “Military Expenditure”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com>.

hemen 42 milyonluk nüfusunun⁴⁰ büyük çoğunluğunu Polonyalılar oluştururken⁴¹, nüfusun % 94'ü Katolik mezhebine mensuptur.⁴² Polonya, etnik açıdan homojen bir yapıya sahip olmasının yanında, ekonomisinin gelişmesinde önemli rolü paylaştığı göçmenler açısından da önemli bir sorunu bulunmamaktadır. Polonya ekonomisi, bu niteliği ile Avrupa'nın en ciddi ekonomik büyümesine sahip ülkelerinden biri konumundadır. Dünya Bankası verilerine göre, 2021 yılındaki Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) 679,5 milyar doları aşmıştır.⁴³ Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başladığı dönemde her ne kadar Polonya'daki işsizlik oranı kısa bir süre için % 13 düzeylerine ulaşmış olsa da, uygulanan ekonomi politikalarıyla bu oran şu anda % 4 civarındadır.⁴⁴ Polonya üretiminde otomotiv, işletme hizmetleri, savunma ve havacılık, bilgi ve işlem teknolojileri alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır.⁴⁵

Polonya, son yıllarda, AB üyesi olmanın, Schengen Bölgesi'nde yer almanın, dinamik bir ekonomiye sahip olmanın ve diğer AB ülkelerine kıyasla daha uygun yaşam şartları sunmasının getirdiği avantajlar nedeniyle göçmenler için de cazip bir destinasyon haline gelmiştir.

Tablo III. Polonya'da En Fazla Bulunan Göçmenlerin Kaynak Ülkeleri

Ülke	Göçmen sayısı
Ukrayna	46.735
Belarus	6.115
Almanya Federasyonu	4.385
Birleşik Krallık	3.586
Rusya Federasyonu	1.1779
Vietnam	1.408

⁴⁰ T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2022), "Polonya Ülke Profili", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi:

https://ticaret.gov.tr/data/5ed8b7b713b876d8ec73d4a6/Polonya_2023.pdf, s. 3.

⁴¹ *Index Mundi* (2021), "Poland Demographics Profile", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.indexmundi.com/poland/demographics_profile.html.

⁴² *Find Easy* (2023), "Poland Population 2023", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.findeasy.in/population-of-poland>.

⁴³ World Bank (2021), "GDP (current US\$)-Poland", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PL>.

⁴⁴ Simply Talented (2024), "What about unemployment in 2024?", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://wearesimplytalented.com/the-job-market-in-poland-and-globally-for-the-year-2024-analysis-and-challenges/#:~:text=What%20about%20unemployment%20in%202024,5.1%25%20to%20around%204%25>.

⁴⁵ Bradford Jacobs (2021), "The Fastest Growing Industries in Poland", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://bradfordjacobs.com/blog/the-fastest-growing-industries-in-poland>.

İtalya	975
Bulgaristan	942
Amerika Birleşik Devletleri	926
Hollanda	885

Kaynak: Statista⁴⁶

Polonya, sağlık, eğitim ve istihdam gibi çeşitli nedenlerden dolayı göç alan bir ülke konumundadır. Bu göç hareketliliğini düzenlemek için 1 Mayıs 2004'te istihdam ve işgücü piyasası kurumlarının teşvik edilmesine ilişkin kanun onaylanmıştır. Bu kanuna göre, belirli kriterlere sahip olan göçmenlere Polonya'da çalışma imkânı sağlanmıştır.

Aşağıda belirtilen meslek üyeleri ve belirli şartları karşılayanlar, çalışma izni olmadan da belirli bir süre için Polonya'da çalışabilirler:

- **AB üyesi olan Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn vatandaşları:** Bu ülkelerin vatandaşları, AB'nin serbest dolaşım hakkı sayesinde Polonya'da çalışma izni olmadan çalışabilirler.
- **Yabancı dil öğretmenleri:** Yabancı dil öğretmenleri, Polonya'da dil okullarında veya diğer eğitim kurumlarında çalışma izni olmadan çalışabilirler.
- **Çalışma süreleri 30 günü aşmamak şartıyla, sanatçılar, oyuncular ve yönetmenler:** Sanatçılar, oyuncular ve yönetmenler, Polonya'da 30 günü aşmamak şartıyla çalışma izni olmadan geçici olarak çalışabilirler.
- **Araştırmacılar/akademisyenler:** Araştırmacılar ve akademisyenler, Polonya'daki bir araştırma kurumunda veya üniversitede çalışma izni olmadan çalışabilirler.
- **Din adamları:** Din adamları, Polonya'da dini bir kurumda çalışma izni olmadan çalışabilirler.
- **Tam zamanlı öğrenciler:** Tam zamanlı öğrenciler, Polonya'da haftada 20 saate kadar çalışma izni olmadan çalışabilirler.

⁴⁶ Statista (2022), "Immigration to Poland for temporary stay from 2016 to 2021, by country of origin", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/957381/poland-immigration-by-country-of-origin>.

- **Polonya üniversitelerinden mezunlar:** Polonya üniversitelerinden mezun olan öğrenciler, mezuniyetlerinden sonra 1 yıl boyunca çalışma izni olmadan Polonya’da çalışabilirler.

Ukrayna, Beyaz Rusya (Belarus), Moldova, Rusya ve Gürcistan vatandaşı olan yabancı uyruklular 1 yıl içerisinde 6 ay çalışmak için başvurabilirler.⁴⁷

Polonya’nın göçmenler için çalışma koşullarını kolaylaştırmaya çalıştığına dikkat çekmek gerekir. Ancak, ülke siyasetinde Polonya Katolik Kilisesi’nin ve sağ grupların önemli bir etkisinin olduğu da göz ardı edilemez. Örneğin, Rahip Tadeusz Rydzyk, hem sağ gruplar, hem de yakın zamana kadar iktidardaki Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Temel hedefi, Hıristiyan nitelikte bir ulus oluşturmak⁴⁸ ve kürtaj ve LGTB hakları ile mücadele etmektir.⁴⁹ AB’nin 9 Haziran 2023’te kabul ettiği “*İlticaya ve Sığınmacıların AB Ülkeleri Arasında Paylaşılmasına*” ilişkin anlaşmaya karşı Polonya’nın tavrı ve belirtilen sorumluluğu üstlenmek istememesi, bu bağlamda dikkat çekicidir.⁵⁰

Rusya-Ukrayna Savaşı’nın başlamasıyla milyonlarla Ukraynalının Polonya’ya sığınması, beraberinde çeşitli soruları gündeme taşımıştır. Polonya Katolik Kilisesi’nin genelde sığınmacılara ve göçmenlere karşı itinalı tavır sergilemesine karşın, neden Ukraynalı sığınmacılara yönelik misafirperver davrandığı çeşitli tartışmaları doğurmuştur. Bu desteğin arkasında yatan bazı önemli nedenler, uzman Maciej Duszczyk’a göre şunlardır:

- Ukraynalıların savaşın neden olduğu zor durum ve bölgesel yakınlık, Polonya’yı Ukraynalılara yardım etmeye teşvik etmiştir.
- Polonya’nın nüfusu yaşlanmakta ve işgücü eksikliği yaşanmaktadır. Ukraynalı göçmenler/sığınmacılar, bu eksikliği bir nebze olsun giderebilme potansiyeli taşımaktadır.

⁴⁷ European Commission (2010), “Polish immigration policy – opportunities and challenges for the labour market”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/polish-immigration-policy-opportunities-and-challenges-labour-market_en, s. 16.

⁴⁸ *Euronews* (2018), “Polonya’da milliyetçi Katoliklik”, 09.02.2018, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2018/02/09/polonya-da-milliyetci-katoliklik>.

⁴⁹ *Columbia Social Work Review* (2021), “Religion, Politics, and Oppression in Poland: A Call to Action”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://journals.library.columbia.edu/index.php/cswr/announcement/view/409>.

⁵⁰ Daniel Tilles (2023), “Polish ruling party passes resolution condemning EU migrant relocation plan and announces referendum”, *NFP*, 15.06.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://notesfrompoland.com/2023/06/15/polish-ruling-party-passes-resolution-condemning-eu-migrant-relocation-plan-and-calls-for-referendum>.

- Ukraynalıların Polonya'da çalışarak/yaşayarak ülkeye döviz kazandırması ve ekonomiyi canlandırması umut edilmektedir.⁵¹

Polonya'nın Ukraynalı sığınmacılara yönelik olumlu tavrının arkasındaki bir başka etken ise, Polonya'nın bağımsız ve demokratik bir Ukrayna'yı kendi güvenliği açısından bir garantör görmesidir. Bu bağlamda, Polonya Bakanlar Kurulu'nun "2012-2016 yılları arasında Polonya Dış Politikasının Öncelikleri" adlı kabul ettiği programda Ukrayna ile ilişkilere büyük öncelik verilmiştir.⁵²

Polonya Katolik Kilisesi de, beklenenin aksine, Ukraynalı sığınmacılara yardım etme konusunda önemli ve pozitif bir rol oynamıştır. Kilise, sığınmacıların barındırılması, psikolojik bakımları ve çocukların eğitimlerinin sürdürülmesi gibi konularda çeşitli yardımlar sağlamıştır.⁵³ Caritas Poland'ın yardım çağrılarını üzerine sığınmacılara sadece 25 Şubat 2022'de 24.000 dolar bağış toplanmıştır.⁵⁴ Polonya, sığınmacılara ücretsiz barınma, sosyal ve tıbbi bakım, eğitim ve istihdam fırsatlarının sağlanması için, 24 Haziran 2022'de Avrupa İnsan Hakları Grubu'na ait bir bankadan 450 milyon euro (avro) kredi almıştır.⁵⁵ 2022 yılı toplamında Polonya'nın sığınmacılara harcadığı miktar 8,5 milyar euroya ulaşmıştır.⁵⁶

Polonya, sığınmacılara destek için hem bölgesel, hem de küresel aktörlerle çeşitli görüşmelere öncülük etmiştir. Polonya'nın girişimleri sonucunda, Japonya, Ukrayna'nın yeniden inşası için 106 milyon dolar destek vereceğini açıklamıştır.⁵⁷ Birleşik Krallık (BK) ise, Polonya ile birlikte Ukraynalı sığınmacıların idamesi için Lviv ve Poltava kentlerinde 700 kişilik köy evi inşasına 10 milyon sterlin ayırmıştır.⁵⁸ Polonya devleti tarafından sağlanan bu desteklere karşın, Kasım

⁵¹ Claudia Ciobanu & Bartosz T. Wielinski (2023), "Poland Becomes Destination Country For Migration", Reporting Democracy, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://balkaninsight.com/2023/03/22/poland-becomes-destination-country-for-migration>.

⁵² Ferit Alizade (2020), "Polonya Siyasetinde Avrupacılık ve Ukrayna Politikaları", *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, s. 134.

⁵³ Paweł R. Andrianik (2023), "Church in Poland's efforts to help over two million Ukrainians", *Vatican News*, 24.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-02/ukraine-war-anniversary-church-poland-aid-refugees.html>.

⁵⁴ CNA (2022), "How Poland's Catholics are helping refugees fleeing Ukraine", 25.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.catholicnewsagency.com/news/250482/how-poland-s-catholics-are-helping-ukrainian-refugees>.

⁵⁵ *Outlook India* (2022), "Poland Gets Loan From European Human Rights Group To Help Ukraine Refugees", 24.06.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.outlookindia.com/international/poland-gets-loan-from-european-human-rights-group-to-help-ukraine-refugees-news-204425>.

⁵⁶ *The First News* (2022), "Polish support for Ukraine comes to EUR 8.5 bln", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.thefirstnews.com/article/polish-support-for-ukraine-comes-to-eur-85-bln-35292>.

⁵⁷ *Interfax Ukraine* (2024), "Japan to pledge over \$100 mln to Ukraine for reconstruction", 12.02.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://en.interfax.com.ua/news/general/966555.html>.

⁵⁸ *TRT Haber* (2023), "İngiltere ve Polonya, Ukrayna'da 700 kişilik geçici köy evleri inşa edecek", 28.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ingiltere-ve-polonya-ukraynada-700-kisilik-gecici-koy-evleri-insa-edecek-756577.html>.

2022’de, hükümet, Polonya’da 4 aydan fazla barınma merkezlerinde kalacak sığınmacıların, masraflarının yarısını kendilerinin ödemek zorunda olduğuna ilişkin bir yükümlülük getirmiştir. Bu yükümlülük, 1 Mart 2023’te kararname ile yürürlüğe konulmuştur.⁵⁹ Bu karar değişiminin Katolik Kilisesi’nin veya sağ radikal grupların baskısı sonucunda uygulandığı tahmin edilebilir. Belirtilmelidir ki, Polonya, Ukraynalılara yönelik gösterdiği hoşgörüyü Ruslara karşı göstermemiş ve onların ülke içerisine girişlerine belirli kısıtlamalar getirmiştir. Bunun üzerine, Birleşmiş Milletler Göçmen Hakları uzmanı Felipe Gonzalez Morales, Polonya’nın Ukraynalı sığınmacılara destek sağlamasına karşın, diğer milletleri, özellikle de üçüncü dünya ülkelerini göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir.⁶⁰

2.2. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Polonya’nın Askeri Kazanım Çabaları

Rusya-Ukrayna Savaşı’nın başladığı tarihten itibaren Polonya dış politikasında öne çıkan en belirgin söylem, ülkenin savunma ve askeri gücünün artırılmasına yönelik hamlelerdir. Bu durum, Polonya’nın coğrafi konumu göz önüne alındığında anlaşılabilir bir durumdur. Polonya Başbakanı Mateusz Morawiecki de gazetecilere verdiği bir demeçte, mevcut bölgesel güvensizlik ortamında ülkesinin askeri savunma kapasitesinin hızlı bir şekilde artırılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.⁶¹

Polonya’nın askeri ve savunma harcamaları son 5 yılda şöyle bir artış göstermiştir:

Tablo IV. 2018-2023 Döneminde Polonya’nın Askeri Harcamalarındaki Değişim

2018	2019	2020	2021	2022	2023
12,0407	11,7862	13,3684	15,1125	16,5731	22,5 milyar dolar
milyar dolar	milyar dolar	milyar dolar	milyar dolar	milyar dolar	dolar

Kaynak: *Trading Economics*⁶²

Polonya, mevcut güvensizlik ortamında kendisi ve Doğu Avrupa ülkelerinin güvenliğini gerekçe göstererek, AB ve NATO üstünde baskı oluşturmuş, ilgili örgütlerden kendisi ve

⁵⁹ Alessandra D. S. Santolo (2023), “Poland’s blow to Zelensky as Ukrainian refugees now have to contribute to housing”, *Express*, 09.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.express.co.uk/news/world/1744322/poland-cuts-funds-ukraine-refugees-eu-commission-funds-russia-war>.

⁶⁰ *NTV Haber* (2022), “BM’den Polonya’ya ‘çifte standart’ eleştirisi”, 29.07.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/bmden-polonyaya-cifte-standart-elestirisi,Y3riqLyifEiZTH9IIXbVgA>.

⁶¹ *Kyiv Post* (2023), “Poland Boosts Defense Spending in Wake of Ukraine War”, 30.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.kyivpost.com/post/11650>.

⁶² *Trading Economics* (2022), “Poland Military Expenditure”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/poland/military-expenditure>.

komşularının güvenliği için askeri destek talep etmiştir. Polonya'nın bu destek talepleri doğrultusunda, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Kanada ilk aşamada ülkenin sınırlarının güvenliği için askeri personel takviyesi yapmışlardır. ABD 3000, BK 350 kraliyet askerini⁶³, Kanada ise insani yardım görevi kapsamında 150 askerini Polonya'ya göndermiştir.⁶⁴

Sağlanan askeri personel takviyesinin yanı sıra, Polonya ile ABD, Almanya ve Güney Kore devletleri arasında askeri teçhizatların alımına ilişkin çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır. Bu doğrultuda, Polonya ve ABD arasında 6 milyar dolarlık 250 Abrahams tanklarının⁶⁵, 3,75 milyar dolarlık tank ve askeri mühimmatın⁶⁶, 500 HIMARS roket sisteminin⁶⁷ ve 12 milyar dolarlık 96 Apache helikopterinin satın alımına ilişkin antlaşma imzalanmıştır.⁶⁸ Ayrıca, ABD, Polonya'ya savunma amaçlı 2 Patriot bataryası gönderirken, askeri modernizasyon kapsamında 2 milyar dolar kredi sağlamış⁶⁹ ve Polonya'daki askeri üssün genişletilmesine yönelik çalışmalarını başlatmıştır.⁷⁰ Polonya, ABD'nin yanı sıra, Almanya, BK ve Güney Kore ile de askeri antlaşmalar imzalanmıştır. Bu doğrultuda, Polonya ile Güney Kore arasında 5,8 milyar dolarlık⁷¹, BK ile de 1,9 milyar sterlinlik değerinde askeri teçhizatların satın alımı konusunda antlaşma imzalanmıştır.⁷²

⁶³ Jim Garamone (2022), "U.S. to Deploy 3,000 Troops to Romania, Poland, Germany", *Mirror*, 02.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2920844/us-to-deploy-3000-troops-to-romania-poland-germany/#:~:text=The%20United%20States%20will%20move,day%20during%20a%20news%20conference.>

⁶⁴ *The New Arab* (2022), "Ukraine: Canada sending 150 troops to Poland to help refugees fleeing Russian invasion", 14.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://www.newarab.com/news/ukraine-canada-send-150-troops-poland-aid-refugees.](https://www.newarab.com/news/ukraine-canada-send-150-troops-poland-aid-refugees)

⁶⁵ Andrew Eversden (2022), "Biden admin clears potential \$6 billion Abrams tank sale for Poland amid Ukraine situation", *Breaking Defense*, 18.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://breakingdefense.com/2022/02/biden-admin-clears-6-billion-abrams-tank-sale-for-poland-amid-ukraine-situation.](https://breakingdefense.com/2022/02/biden-admin-clears-6-billion-abrams-tank-sale-for-poland-amid-ukraine-situation)

⁶⁶ *TRT Haber* (2022), "ABD'den Polonya'ya 3,75 milyar dolarlık tank ve askeri mühimmat satışına onay", 07.12.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://www.trthaber.com/haber/guncel/abdden-polonyaya-375-milyar-dolarlik-tank-ve-askeri-muhimmat-satisina-onay-728961.html.](https://www.trthaber.com/haber/guncel/abdden-polonyaya-375-milyar-dolarlik-tank-ve-askeri-muhimmat-satisina-onay-728961.html)

⁶⁷ Mike Stone & Binary Rhea (2023), "U.S. approves up to \$10 bln sale of HIMARS rocket launchers, ammunition to Poland", *Reuters*, 08.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-approves-sale-up-10-bln-sale-himars-rocket-launchers-ammunition-poland-2023-02-07.](https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-approves-sale-up-10-bln-sale-himars-rocket-launchers-ammunition-poland-2023-02-07)

⁶⁸ *Reuters* (2023), "US State Dept OKs possible sale of Apache helicopters to Poland for \$12 bln -Pentagon", 21.08.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-state-dept-oks-possible-sale-apache-helicopters-poland-12-bln-pentagon-2023-08-21.](https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-state-dept-oks-possible-sale-apache-helicopters-poland-12-bln-pentagon-2023-08-21)

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *TRT Haber* (2022), "Polonya'daki ABD askeri üssü genişletiliyor", 08.11.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadaki-abd-askeri-ussu-genisletiliyor-721996.html.](https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadaki-abd-askeri-ussu-genisletiliyor-721996.html)

⁷¹ *Spectrum News* (2022), "Poland and South Korea to seal \$5.8 billion military deal", 26.08.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: [https://ny1.com/nyc/queens/ap-online/2022/08/26/poland-and-south-korea-to-seal-58-billion-military-deal.](https://ny1.com/nyc/queens/ap-online/2022/08/26/poland-and-south-korea-to-seal-58-billion-military-deal)

⁷² Prime Minister's Office, 10 Downing Street (2023), "Record £1.9 billion UK-Poland missile export deal set to bolster European security", 28.04.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi:

ABD ile sağlanan askeri antlaşmalara rağmen, Polonya'nın sahip olduğu Sovyet yapımı MIG-29 savaş uçaklarını ABD üzerinden Ukrayna'nın hava savunma gücünü artırmak için şartlı göndermesi tartışma konusu olmuştur. Nitekim Polonya, verdiği eski savaş uçakları yerine ABD'den F-16 savaş uçaklarını talep etmiştir. ABD, hem savaş uçaklarının eski ve savaşta etkisiz olacağı düşüncesi, hem de savaşa dahil olmaktan kaçınmak için bu teklifi reddetmek zorunda kalmıştır.⁷³ Polonya, ABD'nin olumsuz tavrına karşın, Almanya üzerinde oluşturduğu baskı sonucunda, Almanya'dan satın aldığı 8 MIG-29 savaş uçağının⁷⁴ ve belirli sayıda Gepard ve Leopard tanklarının Ukrayna'ya gönderilmesine öncülük etmiştir.⁷⁵

Belirtmelidir ki, Polonya'nın envanterindeki eski askeri teçhizatlarını Ukrayna'ya göndererek karşılığında envanterine yeni askeri teçhizatlar kazandırmayı istemesine ilişkin dünya kamuoyunda başlayan tartışmalar, Cumhurbaşkanı A. Duda'nın verdiği bir demeçte somutluk kazanmıştır. Cumhurbaşkanı Duda, ülkesinin envanterinde bulunan eski askeri teçhizatını, NATO'nun yeni askeri teçhizatlarıyla idame edilmesi halinde Ukrayna'ya gönderebileceğini, ülkesinin kendi parasıyla satın aldığı askeri teçhizatlarının bu yardıma dahil edilmediğini, satın alınan yeni silahların sadece kendi ülkesinin askeri savunma kapasitesini artırmak doğrultusunda kullanılacağını belirtmiştir.⁷⁶ Nitekim son günlerde Polonya'nın Ukrayna'dan ithal edilen tahıla yönelik kısıtlama getirmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir. Ukrayna'nın bu tahıl kısıtlamasını eleştirmesine, Cumhurbaşkanı Duda bir demeçte: *“Polonya'nın güvenliğini artırmak için milyarlarca dolara satın aldığımız yeni silahlarımızı bir başkasına devredemeyiz. Şu anda Güney Kore ya da ABD'den aldığımız Abrams, Patriot sistemleri ya da HIMARS gibi yeni silahların transferine ilk karşı çıkan ben olacağım”* gibi bir açıklamayla karşılık vermiştir.⁷⁷

<https://www.gov.uk/government/news/record-19-billion-uk-poland-missile-export-deal-set-to-bolster-european-security>.

⁷³ TRT Haber (2022), “Polonya, Ukrayna'ya savaş uçağı göndermeyecek”, 07.03.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-ukraynaya-savas-ucagi-gondermeyecek-661529.html>.

⁷⁴ Reuters (2023), “Germany allows Poland to export old fighter jets to Ukraine”, 13.04.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/poland-asks-germany-approve-export-old-fighter-jets-ukraine-berlin-2023-04-13>.

⁷⁵ Le Monde (2023), “Poland delivers first Leopard 2 tanks to Ukraine”, 24.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/02/24/poland-delivers-first-leopard-2-tanks-to-ukraine_6017131_4.html.

⁷⁶ Martin Fornusek (2023), “Duda: Poland could send Ukraine older weapons after replacing them with modern arms”, *The Kyiv Independent*, 25.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://kyivindependent.com/duda-poland-to-send-ukraine-older-weapons-after-it-replaces-them-with-modern-arms>.

⁷⁷ TRT Haber (2023), “Polonya'dan Ukrayna'ya veto: Milyarlarca dolara satın aldığımız silahlarımızı devredemeyiz”, 22.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadan-ukraynaya-veto-milyarlarca-dolara-satin-aldigimiz-silahlarimizi-devredemeyiz-797481.html>.

Sonuç olarak, Polonya, Ukrayna'yı askerî açıdan desteklemek yerine, artık kendi askeri savunma kapasitesini artırmak yolunu tercih etmektedir. Bu bağlamda, 9 Şubat 2022'de kendi askeri siber güvenlik kurumunu tesis eden Polonya, ülkenin askeri personel sayısını 189.000'den 300.000'e çıkarmıştır.⁷⁸ Polonya'nın savunma harcamalarını ve askeri personel sayısını artırması, 15 Kasım 2022'de Polonya topraklarına 2 tane Ukrayna savunma füzesinin isabet etmesi durumu söz konusu olduğunda rasyonel bir karar olarak kabul edilmelidir.⁷⁹

2.3. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Polonya'nın Siyasi Kazanım Çabaları

Polonya, 1 Mayıs 2004'den itibaren AB⁸⁰, 12 Mart 1999'dan itibaren ise NATO'nun üyesidir.⁸¹ Bu üyelikler, Polonya'nın dış politikasının temelini oluşturmaktadır. Polonya, AB ve NATO'nun bir parçası olarak, Avrupa'da barış ve istikrarın korunmasına katkıda bulunmayı ve kendi güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Polonya'nın dış politikası, tarihi deneyimlerinden de büyük ölçüde etkilenmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası ve SSCB tarafından işgal edilen Polonya, Soğuk Savaş döneminde de Varşova Paktı'nın bir üyesi olmak zorunda kalmıştır. Bu tarihi travmalar, Polonya'nın Rusya'ya karşı güvensizliğinin ve AB ve NATO ile yakın ilişkiler kurma arzusunun temelini oluşturmuştur.⁸² Rusya-Ukrayna Savaşı, Polonya'nın dış politikasını önemli ölçüde etkilemiştir. Polonya, savaşın başlangıcından itibaren, belirli hedefleri doğrultusunda, Ukrayna'ya siyasi ve askeri destek vermiştir. Polonya, bir taraftan NATO'yu, diğer taraftan da Doğu Avrupa ülkelerini, Rusya karşıtı bir koalisyonda yer almaya teşvik etmiştir.⁸³ Polonya, ayrıca, Almanya'dan İkinci

⁷⁸ *Polskie Radio* (2023), "Poland builds a 300,000-strong army: defence minister", 10.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.polskieradio.pl/395/7784/Artykul/3100507.poland-builds-a-300000strong-army-defence-minister#:~:text=Poland's%20defence%20minister%20has%20said,guard%20against%20Russia's%20imperial%20ambitions.&text=Mariusz%20Błaszczak%20made%20the%20declaration,state%20news%20agency%20PAP%20reported%20Erişim%20Tarihi%2028/04/2023,on,state%20news%20agency%20PAP%20reported>.

⁷⁹ Reemul Balla (2023), "Missile that struck Poland grain silo and killed two people in 2022 was fired by Ukraine", *Sky News*, 28.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://news.sky.com/story/missile-that-struck-poland-grain-silo-and-killed-two-people-in-2022-was-fired-by-ukraine-12972030>.

⁸⁰ Poland Government, "Poland in the EU", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.gov.pl/web/eu/poland-in-the-eu#:~:text=Poland%20has%20been%20a%20member.power%20to%20influence%20EU%20decisions.&text=T he%20European%20Union%20is%20an.cover%20much%20of%20the%20continent>.

⁸¹ NATO (2023), "Member countries", Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm.

⁸² Seyfettin M. Erol & Doğan Başaran (2022), "Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Polonya'nın Artan Jeopolitik Önemi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6 Sayı: 1, s. 26

⁸³ Bahtiyar Abdülkerimov (2022), "Ukrainian president meets counterparts from Poland, Lithuania, Latvia, Estonia", *Anadolu Ajansı*, 14.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/ukrainian-president-meets-counterparts-from-poland-lithuania-latvia-estonia/2563083>.

Dünya Savaşı tazminatı olarak alamadığı 1,3 trilyon euroyu da temin etmeyi ve ordusunu yeni silahlarla güçlendirmeyi istemektedir.

Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda'nın “*Demir Perde'nin yeniden inşasına hazırım*” sözleri, Polonya'nın Doğu Avrupa'daki etki alanı ve bölgesel politikalarına dair önemli bir ipucu vermektedir.⁸⁴ Cumhurbaşkanı Duda'nın sözleri ve Polonya'nın Doğu Avrupa ülkeleri ile Ukrayna üzerindeki etkisi, Polonya'nın bölgesel bir lider olma arzusunu göstermektedir. Polonya, bu ülkeleri Rusya'ya karşı korumak ve Avrupa entegrasyonuna yardımcı olmak için “*Büyük Ağabey*” rolü üstlenmeye çalıştığı izlenimi vermektedir. Keza Polonya Dışişleri Bakanı Zbigniew Rau'nun “*Görüş ayrılıkları var ama ben iyimserim. Polonya ve Baltık devletleri, NATO ittifakı içinde 'büyüyen bir etki' haline geliyor.*” sözleri, Polonya'nın NATO'da daha fazla söz sahibi olmak istediğini göstermektedir.⁸⁵

Polonya ilgili hedefleri doğrultusunda çeşitli araçlara başvurmuştur. Bunlardan ilki, Polonya ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilerek Rusya karşıtı koalisyonun oluşturulmasıdır. Bu doğrultuda, Cumhurbaşkanı Duda'nın Ukrayna'ya ve Rus karşıtı olan ülkelere çeşitli ziyaretleri, Polonya, İngiltere ve Ukrayna arasındaki Üçlü İttifak⁸⁶ ve Polonya, Litvanya ve Ukrayna'dan oluşan “*Lublin Üçgeni*” buna önemli örneklerdir.⁸⁷ Polonya, Doğu Avrupa ülkelerini Rusya karşıtı bir koalisyon içerisinde örgütlerken, üstlenmeye çalıştığı “*Büyük Ağabey*” rolü ile onlara ilişkin konularda temel konuşmacı olmaya da çalışmaktadır. Örneğin, Rusya-Ukrayna arasında barış antlaşmasının imzalanması konusunda demeç veren Cumhurbaşkanı Duda, herhangi bir antlaşmanın Ukrayna lehine olması gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁸ Bu bağlamda, Polonya Başbakanı Mateusz Morawiecki de, 20 Şubat 2023'de İtalya Başbakanı Giorgia Meloni ile Varşova'da düzenledikleri basın açıklamasında,

⁸⁴ Polish Press Agency (2022), “Polish president says he is ready to build iron curtain, if need be”, 03.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.pap.pl/en/news/news%2C1529985%2Cpolish-president-says-he-ready-build-iron-curtain-if-need-be.html>.

⁸⁵ Polskie Radio (2022), “FM hails ‘growing influence’ of Poland, Baltics in NATO”, 20.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.polskieradio.pl/395/9766/artykul/3106320.fm-hails-‘growing-influence’-of-poland-baltics-in-nato>.

⁸⁶ TRT Haber (2022), “Ukrayna, İngiltere ve Polonya'dan üçlü ittifak”, 18.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ukrayna-ingiltere-ve-polonyadan-uclu-ittifak-655964.html>.

⁸⁷ President.pl (2023), “Joint declaration by Presidents of Ukraine, Poland and Lithuania”, 11.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.president.pl/news/joint-declaration-by-presidents-of-ukraine-poland-and-lithuania.63122>.

⁸⁸ Karen Gilchrist & Sam Meredith (2024), “‘Perfectly understandable’: Russia’s neighbors back Ukraine’s refusal to negotiate on peace talks”, CNBC, 16.01.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.cnn.com/2024/01/16/russias-neighbors-back-ukraines-refusal-to-negotiate-on-peace-talks.html>.

Meloni'nin iyimser ve barış söylemlerine karşın, normale dönüş için öncelikle Ukrayna'nın Rusya'yı yenmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁹

Polonya, belirtilen siyasi girişimlerinden başka, Rusya karşıtı bazı aktif politikalara da başvurmaktadır. Örneğin, Rus oligarkların 33 milyon 700 bin euroluk mal varlıklarını dondurarak⁹⁰, 50 Rus şirketi ve iş adamlarına yaptırım uygulamaktadır.⁹¹ Polonya, dondurulan varlıkların Ukrayna'nın yeniden inşasında kullanmasını savunurken, Rusya'dan petrol, doğalgaz ve kömür ithalatına kısıtlama getirmiştir. Bu ekonomik yaptırımlarının yanı sıra, Polonya, Almanya, Macaristan ve Fransa gibi ülkeleri de Rusya karşıtı yaptırımlara gerektiği gibi uymamaları konusunda eleştirmiştir. Ancak Polonya'nın ilk başlardaki Ukrayna konusundaki hassaslığı, Zelenski'in sert ve talepkâr tutumu yüzünden zayıflamış görünmektedir. Keza Polonya, savaşın sürdüğü bir dönemde kendi çiftçilerinin refahını korumak adına, Macaristan ile birlikte, Ukrayna'dan ithal edilen tahıla kısıtlama uygulamaktadır.⁹² Ayrıca Polonya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Lukasz Jasina'nın, İkinci Dünya Savaşı döneminde 60 bin Polonyalının katledildiği Volhinya Katliamı'nın baş zanlıları olan Ukraynalı çeteler için Zelenski'nin özür dilemesi gerektiğini bildirmesi, Polonya-Ukrayna tarafları arasındaki soğukluğu gözler önüne sermektedir. Her ne kadar Lukasz Jasina'nın görevine son verilmiş⁹³ olsa da, bu durum, Polonya'nın Ukrayna üzerinde tarihi vakaları bir araç olarak kullanabileceği olarak yorumlanabilir.

Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde “*Büyük Ağabey*” rolünü üstlenmeye çalışan Polonya, stratejik konumunu kullanarak, Almanya'dan temin edemediği İkinci Dünya Savaşı tazminatı kapsamında da yeni söylemler üretmeye başlamıştır. Bu süreç, Polonya Dışişleri Bakan Yardımcısı Arkadiusz Mularczyk'in, Almanya Başbakanı Olaf Scholz'u İkinci Dünya Savaşı sırasında verilen zararın tazmini konusunda diyaloga çağırmasıyla başlamıştır. Bunun üzerine,

⁸⁹ Gov.pl (2023), “Prime Minister Mateusz Morawiecki: in very many important matters I know that Poland can count on Italy, and Italy can also count on Poland”, 20.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-mateusz-morawiecki-in-very-many-important-matters-i-know-that-poland-can-count-on-italy-and-italy-can-also-count-on-poland>.

⁹⁰ TRT Haber (2022), “Polonya Rus oligarkların 33 milyon 700 bin euroluk mal varlıklarını dondurdu”, 24.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-rus-oligarklarin-33-milyon-700-bin-euroluk-mal-varliklarini-dondurdu-666691.html>.

⁹¹ TRT Haber (2022), “Polonya'dan Rus şirketlerine ve iş adamlarına yaptırım kararı”, 26.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadan-rus-sirketlerine-ve-is-adamlarina-yaptirim-karari-675967.html>.

⁹² Bartosz Brzeziński (2023), “Poland's next government to keep ban on Ukrainian grain imports”, *Politico*, 11.12.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/poland-government-ban-ukrainian-grain-imports-war>.

⁹³ Kateryna Serohina (2023), “Poland dismisses controversial Foreign Ministry spokesperson who previously criticized Zelensky”, *News Ukraine*, 14.10.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://newsukraine.rbc.ua/news/poland-dismisses-controversial-foreign-ministry-1697304907.html>.

Polonya resmi makamları, Almanya'ya 1,3 trilyon euroluk tazminatın temin edilmesi konusunda talepte bulunmuş, ancak Almanya tarafı bu talebi reddetmiştir.⁹⁴ Bu karar sonucunda, Polonya kamuoyunda, Almanya'nın Ukrayna'ya yeterli destek vermediği ve Rusya ile ilişkilerini sürdürdüğü konusundaki itibarsızlaştırma çabası artmıştır. Nitekim bu baskılara dayanamayan Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in, 2023 yılı içerisinde katıldığı Varşova Gettosu Ayaklanması'nın 80. yılı kapsamında düzenlenen anma töreninde, “Bugün karşınızdayım ve burada Almanlar tarafından işlenen suçlar için affınıza sığınıyorum.” açıklamasında bulunduğu söylenebilir.⁹⁵ Bu açıklamaya karşın, Almanya, Polonya'nın istediği tazminatı ödemeyi halen reddetmektedir.

Polonya'nın çözüme kavuşturmak istediği bir diğer sorun ise, AB ile yargı ve insan hakları konularında yaşadığı fikir ayrılıklarıdır. AB, Polonya'yı, yargıçların özgürlüğü, LGTB karşıtlığı ve insan hakları meselesinde eleştirilmektedir ve bu ülkeyi 70 milyon euro cezaya mahkûm etmiştir (bu ceza her gün 1 milyon euro yükselmektedir).⁹⁶ Ayrıca, AB, Polonya'nın cezalarını ödemediği ve ilgili yasayı onaylamadığı taktirde AB fonlarından yararlanamayacağını belirtmiştir. Bunun üzerine ise, Polonya resimleri, her ne kadar AB'yi Ukrayna ve diğer konularda hedef alsalar da, koalisyon hükümeti içerisinde yaşanan fikir ayrılıkları yüzünden AB'nin tavsiye ettiği yasal reformu kabul etmek zorunda kalmıştır.⁹⁷ Bunun üzerine de, AB, Polonya'ya enerji bağımsızlığını geliştirmek için kurtarma fonu kapsamında 5 milyar euro avans sağlamıştır.⁹⁸ Sonuç olarak, Polonya'nın AB'ye karşı bu siyasi kazanımı da koalisyon ortakları arasında yaşanan fikir ayrılığı yüzünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

⁹⁴ AP (2023), “Germany refuses WWII reparations talks, Poland turns to UN”, 03.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/politics-poland-warsaw-government-berlin-5aab10aa2e69bee76762bf76a1573b94>.

⁹⁵ The Guardian (2023), “German president asks Poland for forgiveness at WW2 ceremony”, 19.04.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/19/german-president-asks-for-forgiveness-on-warsaw-ghetto-uprising-anniversary>.

⁹⁶ France 24 (2021), “EU court fines Poland \$1.2 million per day as rule-of-law row escalates”, 27.10.2021, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.france24.com/en/europe/20211027-eu-court-fines-poland-1-2-million-per-day-as-rule-of-law-row-escalates>.

⁹⁷ TRT Haber (2023), “Polonya Parlamentosunun alt kanadı, AB'nin şart koştuğu yasal reformu onayladı”, 13.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-parlamentosunun-alt-kanadi-abnin-sart-kostugu-yasal-reformu-onayladi-738001.html>.

⁹⁸ AP (2023), “EU releasing 5 billion euros to Poland by year's end as new government works to restore rule of law”, 15.12.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/poland-european-union-money-released-d3e77b72d35638b04e547b5abc66e9dd>.

Sonuç

Bu çalışmada, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Polonya'nın dış politikasının meşrulaştırılmasında nasıl bir rol oynadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın birinci bölümünde Rusya ve Ukrayna devletleri arasındaki tarihsel ilişkilerde savaşı doğuran nedenler şöyle tespit edilmiştir:

- Ukraynalıların, Slav birliği yerine kendi bağımsız devletlerini kurmak istemeleri,
- Holodomor felaketi,
- Ukraynalı milliyetçi Stephan Bandera'nın Nazi Almanyası ile Sovyet yönetimine karşı mücadelesi,
- Kırım'ın Ukrayna'ya verilmesi.

SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlık kazanan Ukrayna üzerinde hem Rusya, hem de Batılı devletlerin hâkimiyet kurmak istemeleri ve Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin Batıcılığı benimseyerek Kırım'ı özgürleştirmek istemesi gibi sebepler Rusya-Ukrayna Savaşı'nı doğurmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Polonya'nın Doğu Avrupa ülkeleri açısından hem ekonomik, hem de göç açısından avantajları gösterilmiştir. Bu bağlamda, hükümet dengeli bir göçe sıcak bakarken, Katolik Kilisesi'nin belirli söylemler doğrultusunda genelde göçe itinalı yaklaştığı, ancak Ukraynalı sığınmacılar konusunda bir sürelik ayrıcalık sergilediği gözlemlenmiştir. Bunun ardından, Polonya'nın bu ve bunun gibi yardımlarını ve Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlik endişelerini, AB, Almanya ve NATO üstünde baskı oluşturmak için kullandığı tespit edilmiştir. Polonya, mevcut coğrafi konumundan ve Ukrayna'ya sağladığı askeri yardımlardan dolayı NATO'da önemli bir bölgesel aktöre dönüşmüştür. Diğer taraftan, Polonya, eski askeri teçhizatlarını Ukrayna'ya göndererek, onları yeni askeri teçhizatlarla idame etme fırsatı kazanmıştır. Polonya, askeri kazanımlarına karşın, siyasi kazanımlarda pek başarılı olamamıştır. İlk olarak, Polonya, Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde istediği ölçüde bir etki kuramamıştır. İkinci olarak, Polonya, kendi üzerindeki AB baskısını azaltamamıştır. Üçüncü olarak ise, Polonya, Almanya'dan talep ettiği tazminatı, çeşitli manipülasyonlarına karşın, elde edememiştir.

KAYNAKÇA

- Abdülkerimov, Bahtiyar (2022), “Ukrainian president meets counterparts from Poland, Lithuania, Latvia, Estonia”, *Anadolu Ajansı*, 14.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/ukrainian-president-meets-counterparts-from-poland-lithuania-latvia-estonia/2563083>.
- Al, Arzu & Özdil, Burcu (2017), “Karadeniz’in uluslararası politik ekonomisi: Rusya ve Ukrayna ilişkilerinin yeniden analizi”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 151-167.
- Alizade, Ferit (2020), “Polonya Siyasetinde Avrupacılık ve Ukrayna Politikaları”, *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, ss. 121-140.
- Andrianik, R. Paweł (2023), “Church in Poland’s efforts to help over two million Ukrainians”, *Vatican News*, 24.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-02/ukraine-war-anniversary-church-poland-aid-refugees.html>.
- AP (2023), “EU releasing 5 billion euros to Poland by year’s end as new government works to restore rule of law”, 15.12.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/poland-european-union-money-released-d3e77b72d35638b04e547b5abc66e9dd>.
- AP (2023), “Germany refuses WWII reparations talks, Poland turns to UN”, 03.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/politics-poland-warsaw-government-berlin-5aab10aa2e69bee76762bf76a1573b94>.
- Applebaum, Anne (2024), “Holodomor”, *Britannica*, 02.01.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Holodomor>.
- Balla, Reemul (2023), “Missile that struck Poland grain silo and killed two people in 2022 was fired by Ukraine”, *Sky News*, 28.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://news.sky.com/story/missile-that-struck-poland-grain-silo-and-killed-two-people-in-2022-was-fired-by-ukraine-12972030>.
- Bradford Jacobs (2021), “The Fastest Growing Industries in Poland”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://bradfordjacobs.com/blog/the-fastest-growing-industries-in-poland>.

- *Britannica*, “Independent Ukraine”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine>,
- *Britannica*, “Ukraine in the interwar period”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-in-the-interwar-period>.
- Brzeziński Bartosz (2023), “Poland’s next government to keep ban on Ukrainian grain imports”, *Politico*, 11.12.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/poland-government-ban-ukrainian-grain-imports-war>.
- Burgen, Isabel, Van (2022), “Putin's Mobilization Backfires as 370,000 Flee Russia in Two Weeks”, *Newsweek*, 04.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://web.archive.org/web/20221004142339/https://www.newsweek.com/putin-mobilization-backfires-russians-flee-kazakhstan-georgia-eu-1748771>.
- Buyar, Cengiz, & Ubeydullah, Şener (2022), “Tarihi Perspektiften, Sosyo-Ekonomik Değerler Açısından Rusya-Ukrayna Savaşı ve Orta Asya Ülkelerine Etkileri.” *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı: 2, ss. 136-149.
- Calamur, Krishnadev (2014), “Crimea: A Gift To Ukraine Becomes A Political Flash Point”, *NPR*, 27.02.2014, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/sections/parallels/2014/02/27/283481587/crimea-a-gift-to-ukraine-becomes-a-political-flash-point>.
- Ciobanu, Claudia & Wielinski, T, Bartosz (2023), “Poland Becomes Destination Country For Migration”, *Reporting Democracy*, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://balkaninsight.com/2023/03/22/poland-becomes-destination-country-for-migration>.
- *CNA* (2022), “How Poland’s Catholics are helping refugees fleeing Ukraine”, 25.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.catholicnewsagency.com/news/250482/how-poland-s-catholics-are-helping-ukrainian-refugees>.
- *Columbia Social Work Review* (2021), “Religion, Politics, and Oppression in Poland: A Call to Action”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://journals.library.columbia.edu/index.php/cswr/announcement/view/409>.

- Cooban, Anna (2022), “Russia is ‘hemorrhaging’ millionaires”, *CNN*, 14.06.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://edition.cnn.com/2022/06/14/business/russia-millionaire-exodus/index.html>.
- Çalışkan, Feramuz (2022), “Adım Adım Rusya Ukrayna Savaşı ve Üçüncü Tarafların Sürece Etkisi”, *EURO Politika*, Cilt 14, ss. 35-47.
- Dönmez, Hatice (2023), “Rusya-Ukrayna Savaşına Giden Süreç: ‘Avrasyacılık’ Anlayışı Çerçevesinden Bir İnceleme”, *International Journal of Politics and Security*, Cilt 5, Sayı: 1, ss. 114-144.
- Ebel, Francesca & Ilyushina, Mary (2023), “Russians abandon wartime Russia in historic exodus”, *The Washington Post*, 13.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/02/13/russia-diaspora-war-ukraine>.
- Election Guide (2000), “Russian Federation Election for Russian Presidency”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.electionguide.org/elections/id/1815/>.
- Election Guide (2004), “Ukraine Election for Ukrainian Presidency”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.electionguide.org/elections/id/1957/?%27report_type=custom.
- Election Guide (2010), “Ukraine Election for Ukrainian Presidency”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.electionguide.org/elections/id/2143/?%27report_type=custom.
- Erdem, Tolga (2022), “Ukrayna-Rusya Savaşının Avrupa Birliği’nin Enerji Politikalarına Yansımaları ve Etkileri”, *ASEAD 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, ss. 398-416.
- Erol, M. Seyfettin & Başaran Doğacan (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Polonya’nın Artan Jeopolitik Önemi”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 1, ss. 13-39.
- *Euronews* (2018), “Polonya’da milliyetçi Katoliklik”, 09.02.2018, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2018/02/09/polonya-da-milliyetci-katoliklik>.

- *Euronews* (2022), “Poland formally demands €1.3 trillion from Germany in WWII reparations”, 13.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2022/10/03/poland-formally-demands-13-trillion-from-germany-in-wwii-reparations#:~:text=Poland%20has%20announced%20that%20it,€1.3%20trillion%20in%20damages.>
- *Euronews* (2022), “Vladimir Putin recognises Ukrainian separatist regions, in escalation of tensions”, 21.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2022/02/21/putin-dangles-donbas-recognition-as-tensions-in-eastern-ukraine-continue-to-rise.>
- European Commission (2010), “Polish immigration policy – opportunities and challenges for the labour market”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/polish-immigration-policy-opportunities-and-challenges-labour-market_en.
- European Union External Action (2021), “Seven years since Russia’s illegal annexation of Crimea”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.eeas.europa.eu/eeas/seven-years-russia’s-illegal-annexation-crimea_en.
- Eversden, Andrew (2022), “Biden admin clears potential \$6 billion Abrams tank sale for Poland amid Ukraine situation”, *Breaking Defense*, 18.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://breakingdefense.com/2022/02/biden-admin-clears-6-billion-abrams-tank-sale-for-poland-amid-ukraine-situation.>
- Find Easy (2023), “Poland Population 2023”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.findeasy.in/population-of-poland.>
- Fornusek, Martin (2023), “Duda: Poland could send Ukraine older weapons after replacing them with modern arms”, *The Kyiv Independent*, 25.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://kyivindependent.com/duda-poland-to-send-ukraine-older-weapons-after-it-replaces-them-with-modern-arms.>
- *France 24* (2021), “EU court fines Poland \$1.2 million per day as rule-of-law row escalates”, 27.10.2021, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.france24.com/en/europe/20211027-eu-court-fines-poland-1-2-million-per-day-as-rule-of-law-row-escalates.>

- Garamone, Jim (2022), “U.S. to Deploy 3,000 Troops to Romania, Poland, Germany”, *Mirror*, 02.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2920844/us-to-deploy-3000-troops-to-romania-poland-germany/#:~:text=The%20United%20States%20will%20move,today%20during%20a%20news%20conference.>
- Gilchrist, Karen & Meredith, Sam (2024), “‘Perfectly understandable’: Russia’s neighbors back Ukraine’s refusal to negotiate on peace talks”, *CNBC*, 16.01.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.cnbc.com/2024/01/16/russias-neighbors-back-ukraines-refusal-to-negotiate-on-peace-talks.html>.
- Goda, Norman J.W. (2010), “Who Was Stepan Bandera?”, *History News Network*, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://historynewsnetwork.org/article/122778>.
- Gov.pl (2023), “Prime Minister Mateusz Morawiecki: in very many important matters I know that Poland can count on Italy, and Italy can also count on Poland”, 20.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-mateusz-morawiecki-in-very-many-important-matters-i-know-that-poland-can-count-on-italy-and-italy-can-also-count-on-poland>.
- Halhallı, Ozan Emin (2022), “Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 442-464.
- Holodomor Museum, “Worldwide Recognition of the Holodomor as Genocide”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://holodomormuseum.org.ua/en/recognition-of-holodomor-as-genocide-in-the-world/#:~:text=To%20express%20solidarity%20with%20the%20Law%20of%20Ukraine%20“On%20the,genocide%20against%20the%20Ukrainian%20people.>
- *Index Mundi* (2021), “Poland Demographics Profile”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.indexmundi.com/poland/demographics_profile.html.

- *Interfax Ukraine* (2024), “Japan to pledge over \$100 mln to Ukraine for reconstruction”, 12.02.2024, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://en.interfax.com.ua/news/general/966555.html>.
- Kirby, Paul (2022), “Russia to formally annex four more areas of Ukraine”, *BBC*, 29.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-63072113>.
- Krebs, Katarina & Gigova, Radina & McCarthy, Simone & Haq, Sana, Noor (2022), “Protests, drafting mistakes and an exodus: Putin’s mobilization off to chaotic start”, *CNN*, 25.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://edition.cnn.com/2022/09/25/europe/russian-mobilization-putin-exodus-chaos-new-laws-intl-hnk/index.html>.
- *Kyiv Post* (2023), “Poland Boosts Defense Spending in Wake of Ukraine War”, 30.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.kyivpost.com/post/11650>.
- *Le Monde* (2023), “Poland delivers first Leopard 2 tanks to Ukraine”, 24.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/02/24/poland-delivers-first-leopard-2-tanks-to-ukraine_6017131_4.html.
- Maynes, Charles (2022), “Putin is mobilizing hundreds of thousands of Russian reservists to fight in Ukraine”, *NPR*, 21.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2022/09/21/1124215514/putin-announces-a-partial-military-mobilization-for-russian-citizens>.
- NATO (2023), “Member countries”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm
- *NTV Haber* (2022), “BM'den Polonya'ya 'çifte standart' eleştirisi”, 29.07.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/bmden-polonyaya-cifte-standart-elestirisi,Y3riqLyifEiZTH9IIXbVgA>.
- *Outlook India* (2022), “Poland Gets Loan From European Human Rights Group To Help Ukraine Refugees”, 24.06.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.outlookindia.com/international/poland-gets-loan-from-european-human-rights-group-to-help-ukraine-refugees-news-204425>.

- *PBS* (2022), “98,000 Russians fled to Kazakhstan amid Putin’s mobilization announcement”, 27.09.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.pbs.org/newshour/world/98000-russians-fled-to-kazakhstan-amid-putins-mobilization-announcement>.
- Poland Government, “Poland in the EU”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.gov.pl/web/eu/poland-in-the-eu#:~:text=Poland%20has%20been%20a%20member,power%20to%20influence%20EU%20decisions.&text=The%20European%20Union%20is%20an,cover%20much%20of%20the%20continent>.
- *Polish Press Agency* (2022), “Polish president says he is ready to build iron curtain, if need be”, 03.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.pap.pl/en/news/news%2C1529985%2Cpolish-president-says-he-ready-build-iron-curtain-if-need-be.html>.
- *Polskie Radio* (2023), “FM hails ‘growing influence’ of Poland, Baltics in NATO”, 20.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.polskieradio.pl/395/9766/artykul/3106320,fm-hails-‘growing-influence’-of-poland-baltics-in-nato>.
- *Polskie Radio* (2023), “Poland builds a 300,000-strong army: defence minister”, 10.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.polskieradio.pl/395/7784/Artykul/3100507,poland-builds-a-300000strong-army-defence-minister#:~:text=Poland's%20defence%20minister%20has%20said,guard%20against%20Russia's%20imperial%20ambitions.&text=Mariusz%20Błaszcak%20made%20the%20declaration,state%20news%20agency%20PAP%20reported%20Erişim%20Tarihi%2028/04/2023.on,state%20news%20agency%20PAP%20reported>.
- *President.pl* (2023), “Joint declaration by Presidents of Ukraine, Poland and Lithuania”, 11.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.president.pl/news/joint-declaration-by-presidents-of-ukraine-poland-and-lithuania.63122>.
- Prime Minister's Office, 10 Downing Street (2023), “Record £1.9 billion UK-Poland missile export deal set to bolster European security”, 28.04.2023, Erişim Tarihi:

17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.gov.uk/government/news/record-19-billion-uk-poland-missile-export-deal-set-to-bolster-european-security>.

- *Reuters* (2022), “Putin's Mobilization Backfires as 370,000 Flee Russia in Two Weeks”, 06.10.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/where-have-russians-been-fleeing-since-mobilisation-began-2022-10-06>.
- *Reuters* (2023), “Germany allows Poland to export old fighter jets to Ukraine”, 13.04.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/poland-asks-germany-approve-export-old-fighter-jets-ukraine-berlin-2023-04-13>.
- *Reuters* (2023), “US, Poland sign \$2 billion defense loan agreement, State Dept. says”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/us-poland-sign-2-bln-defense-loan-agreement-state-dept-says-2023-09-25>.
- *Reuters* (2023), “US State Dept OKs possible sale of Apache helicopters to Poland for \$12 bln -Pentagon”, 21.08.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-state-dept-oks-possible-sale-apache-helicopters-poland-12-bln-pentagon-2023-08-21>.
- Santolo, D. S. Alessandra (2023), “Poland's blow to Zelensky as Ukrainian refugees now have to contribute to housing”, *Express*, 09.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.express.co.uk/news/world/1744322/poland-cuts-funds-ukraine-refugees-eu-commission-funds-russia-war>.
- Serohina, Kateryna (2023), “Poland dismisses controversial Foreign Ministry spokesperson who previously criticized Zelensky”, *News Ukraine*, 14.10.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://newsukraine.rbc.ua/news/poland-dismisses-controversial-foreign-ministry-1697304907.html>.
- Sezer, Sevgi (2024), “Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Jeopolitik Sonuçları”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 1, ss. 158-180.
- SIPRI (2022), “World military expenditure passes \$2 trillion for first time”, 25.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi:

<https://www.sipri.org/media/press-release/2022/world-military-expenditure-passes-2-trillion-first-time> Erişim Tarihi 28/04/2023.

- Simply Talented (2024), “What about unemployment in 2024?”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://wearesimplytalented.com/the-job-market-in-poland-and-globally-for-the-year-2024-analysis-and-challenges/#:~:text=What%20about%20unemployment%20in%202024,5.1%25%20to%20around%204%25>.
- Sönmez, A. Sait & Bıçakçı, Harun & Yıldırım, Cuma (2015), “Analysis of Russia-Ukraine Relations in Context of Crimea Problem”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Cilt 1, Sayı: 3, ss. 656-670.
- *Spectrum News* (2022), “Poland and South Korea to seal \$5.8 billion military deal”, 26.08.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://ny1.com/nyc/queens/ap-online/2022/08/26/poland-and-south-korea-to-seal-58-billion-military-deal>.
- *Statista* (2022), “Immigration to Poland for temporary stay from 2016 to 2021, by country of origin”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/957381/poland-immigration-by-country-of-origin>.
- *Statista* (2023), “Estimated number of refugees from Ukraine recorded in Europe and Asia since February 2022 as of April 18, 2023”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country>.
- Stone, Mike & Binary Rhea (2023), “U.S. approves up to \$10 bln sale of HIMARS rocket launchers, ammunition to Poland”, *Reuters*, 08.02.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/us-approves-sale-up-10-bln-sale-himars-rocket-launchers-ammunition-poland-2023-02-07>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü (2022), “Polonya Ülke Profili”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5ed8b7b713b876d8ec73d4a6/Polonya_2023.pdf.
- Temizer, Selen (2023). “AB: 2022'de savaştan kaçarak AB'ye gelen 16 milyon Ukraynalıdan 11 milyonu geri döndü”, *Anadolu Ajansı*, 08.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-2022de-savastan-kaçarak-abye-gelen-16-milyon-ukraynalidan-11-milyonu-geri-dondu-/2840428>.

- *The First News* (2022), “Polish support for Ukraine comes to EUR 8.5 bln”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.thefirstnews.com/article/polish-support-for-ukraine-comes-to-eur-85-bln-35292>.
- *The Guardian* (2023), “German president asks Poland for forgiveness at WW2 ceremony”, 19.04.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/19/german-president-asks-for-forgiveness-on-warsaw-ghetto-uprising-anniversary>.
- *The New Arab* (2022), “Ukraine: Canada sending 150 troops to Poland to help refugees fleeing Russian invasion”, 14.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.newarab.com/news/ukraine-canada-send-150-troops-poland-aid-refugees>.
- Tilles, Daniel (2023), “Polish ruling party passes resolution condemning EU migrant relocation plan and announces referendum”, *NFP*, 15.06.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://notesfrompoland.com/2023/06/15/polish-ruling-party-passes-resolution-condemning-eu-migrant-relocation-plan-and-calls-for-referendum>.
- *Trading Economics* (2022), “Military Expenditure”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com>.
- *Trading Economics* (2022), “Poland Military Expenditure”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/poland/military-expenditure>.
- *TRT Haber* (2022), “ABD'den Polonya'ya 3,75 milyar dolarlık tank ve askeri mühimmat satışına onay”, 07.12.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/guncel/abdden-polonyaya-375-milyar-dolarlik-tank-ve-askeri-muhimmat-satisina-onay-728961.html>.
- *TRT Haber* (2022), “Polonya Rus oligarkların 33 milyon 700 bin euroluk mal varlıklarını dondurdu”, 24.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-rus-oligarklarin-33-milyon-700-bin-euroluk-mal-varliklarini-dondurdu-666691.html>.
- *TRT Haber* (2022), “Polonya, Ukrayna'ya savaş uçağı göndermeyecek”, 07.03.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi:

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-ukraynaya-savas-ucagi-gondermeyecek-661529.html>.

- *TRT Haber* (2022), “Polonya'daki ABD askeri üssü genişletiliyor”, 08.11.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadaki-abd-askeri-ussu-genisletiliyor-721996.html>.
- *TRT Haber* (2022), “Polonya'dan Rus şirketlerine ve iş adamlarına yaptırım kararı”, 26.04.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadan-rus-sirketlerine-ve-is-adamlarina-yaptirim-karari-675967.html>.
- *TRT Haber* (2022), “Ukrayna, İngiltere ve Polonya'dan üçlü ittifak”, 18.02.2022, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ukrayna-ingiltere-ve-polonyadan-uclu-ittifak-655964.html>.
- *TRT Haber* (2023), “İngiltere ve Polonya, Ukrayna'da 700 kişilik geçici köy evleri inşa edecek”, 28.03.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ingiltere-ve-polonya-ukraynada-700-kisilik-gecici-koy-evleri-insa-edecek-756577.html>.
- *TRT Haber* (2023), “Polonya Parlamentosunun alt kanadı, AB'nin şart koştuğu yasal reformu onayladı”, 13.01.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonya-parlamentosunun-alt-kanadi-abnin-sart-kostugu-yasal-reformu-onayladi-738001.html>.
- *TRT Haber* (2023), “Polonya'dan Ukrayna'ya veto: Milyarlarca dolara satın aldığımız silahlarımızı devredemeyiz”, 22.09.2023, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/polonyadan-ukraynaya-veto-milyarlarca-dolara-satin-aldigimiz-silahlarimizi-devredemeyiz-797481.html>.
- United Nations Peacemaker (2014), “Seven years since Russia’s illegal annexation of Crimea”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://peacemaker.un.org/UA-ceasefire-2014>.
- Ünalmiş, A. Nafiz & Şafak, Oğuz (2019), “Karadeniz’de Rusya-ABD Rekabeti ve Ukrayna Krizi”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 7, ss. 1-10.

- World Bank (2021), “GDP (current US\$)-Poland”, Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PL>.

MAPPING THE ROLE OF THE HASHEMITE KINGDOM OF JORDAN IN THE PALESTINIAN REFUGEE CRISIS

Marwene Ben JENNANA¹

Abstract: The Palestinian cause is deemed to be a captivating focal point that made an endless amount of ink pour into academia from various perspectives, mainly in the field of International Relations. Considering its central positioning in Arab-Israeli relations, the Hashemite Kingdom of Jordan embarks on the Middle Eastern enigma as a central agent that bestows a double-pronged approach towards both parties through its uniqueness and original imprint on the constant interplay of Middle Eastern dynamics. This research aims to draw a comprehensive mapping to the Jordanian unique role vis-à-vis the Palestinian issue since the aftermath of the First World War (1914-1918). The examination of the Jordanian role is conducted via a tripartite pattern: The historical legacies of the Arab-Israeli conflict, the refugee crisis as well as the problems arising from the sea about important regional actors such as the Kingdom of Saudi Arabia and Israel. Methodology-wise, this article utilizes a combination of qualitative and quantitative research methods to shed light on the Jordanian role as a case study. This approach is trusted to further foster a holistic understanding of this debatable issue and put into light an understudied perspective of the enigma.

Keywords: *Palestinian diaspora, Global displacement, International Relations, MENA, Jordanian Foreign Policy.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 27.12.2023

Date of Acceptance: 26.02.2024

¹ PhD candidate in international relations and regional sciences at Vladivostok State University and junior researcher in Euro-Mediterranean studies.
Email: benjannenamarwen@gmail.com.
ORCID: 0000-0001-8368-5225.

ÜRDÜN HAŞİMİ KRALLIĞI'NIN FİLİSTİNLİ MÜLTECİ KRİZİNDEKİ ROLÜNÜN HARİTALANDIRILMASI

Öz: Filistin davası, başta Uluslararası İlişkiler alanında olmak üzere çeşitli perspektiflerden akademiye sonsuz miktarda mürekkep akıtılmasına neden olan önemli bir odak noktası olarak kabul edilmektedir. Arap-İsrail ilişkilerindeki merkezi konumu göz önünde bulundurulduğunda, Ürdün Haşimi Krallığı, Ortadoğu dinamiklerinin sürekli etkileşimi üzerindeki benzersizliği ve özgün damgası aracılığıyla her iki tarafa da çift yönlü bir yaklaşım sunan merkezi bir aktör olarak Ortadoğu muammasına giriyor. Bu araştırma, Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) ardından Ürdün'ün Filistin meselesi karşısındaki benzersiz rolünün kapsamlı bir haritasını çıkarmayı amaçlamaktadır. Ürdün'ün rolünün incelenmesi üçlü bir model üzerinden yürütülmektedir: Arap-İsrail çatışmasının tarihsel mirası, mülteci krizi ve Suudi Arabistan Krallığı ve İsrail gibi önemli bölgesel aktörlerle ilişkilerde denizden kaynaklanan sorunlar. Metodoloji açısından, bu makale, Ürdün'ün rolüne bir vaka çalışması olarak ışık tutmak için nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir kombinasyonunu kullanmaktadır. Bu yaklaşımın, bu tartışmalı konunun bütünsel bir anlayışını daha da geliştireceği ve muammanın az çalışılmış bir perspektifini ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Filistin diasporası, Küresel yerinden edilme, Uluslararası İlişkiler, MENA, Ürdün Dış Politikası.*

Introduction

The region of MENA (an acronym of political imprint to denote the countries of the Middle East and those of the Maghreb region in North Africa) served as a bridge between Africa and Eurasia throughout the ages² that amalgamed complex ethnic and religious features. Empirical evidence demonstrates that predominantly Asian Middle Eastern countries are viewed as an active hub for recurrent tensions between opposing political entities. In a close-up caption of the socio-demographic features of the region, the member countries of MENA are prone to encompass more than one definition since the term's original denotation invoked Europe as the reference point for "*the center*"³. Hence, the multifaceted nature of the Middle East necessitates a nuanced understanding of the diverse roles of protagonists and decision-makers that influence Jordan's unique position. Through this exploration, the research aims to contribute to a deeper comprehension of the intricate relationships and geopolitical forces that define the Middle East. Custodian of the holy sites of Jerusalem and a fundamental composer of Arab-Israeli relations, the Hashemite Kingdom of Jordan progressively became a bastion of a moderate Arab camp that adhered to pro-Western foreign policy across different historical milestones⁴ to navigate between the imperatives of its regional security and the complexities of regional geopolitics.

Evoking the Jordanian position into the analysis requires inspecting several interrelated factors. In this vein, it is compulsory to put into light the complex military/diplomatic tapestry of complications that culminated over time since 1948 in addition to the ethnic Jordanian identity. Geographic proximity and demographic reality render it nearly impractical for the Jordanian Foreign Policy to be studied without considering the potential impact of any conflict or settlement related to the Palestinian problem. The first chapter titled 'Understanding the Jordanian Position within the Arab-Israeli Conflict' initiates the analysis by displaying the historical milestones of the Arab-Israeli conflict while determining the Jordanian influence according to precise timeslots. This section is solely dedicated to laying the foundation of the analysis by directing the reader's attention to the most influential events and key concepts that have historically encroached on the development of the Jordanian role

² Hayat Kabasakal et al. (2012), "Leadership and culture in the MENA region: An analysis of the GLOBE project", *Journal of World Business*, Vol. 47, No: 4, pp. 519-529.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951612000065?via%3Dihub>.

³ Alan S. Weber & Sihem Hamlaoui (2018), *E-Learning in the Middle East and North Africa (MENA) Region*, Springer Cham.

⁴ Nader Ibrahim M. Bani Nasur et al. (2012), "Jordanian Foreign Policy toward The Palestine Issue", *British Journal of Arts and Social Sciences*, Vol. 8, No: 1, pp. 1-16.

vis-à-vis the Palestinian cause, all later summarized in Table 1. Furthermore, the second chapter, titled ‘Cracking the Jordanian Influence via the Refugee Crises’ discusses Jordan’s shift in the mechanisms of hosting the Palestinian refugees and enshrines the impact of regional dynamics on its immigration policies. It also examines Jordan’s transition from a transit state, a mediating role in promoting peace in the Middle East via supporting the Palestinian liberation movement to a country engaging in a more self-centered approach characterized by the normalization with Israel. Last but not least, several sensitive geographical strategic resources will also be considered in this paper’s calculations, exemplified by the water and oil spots around the Jordanian circumference. Overall, the research posits that crafting an acute understanding of these interconnected features is vital in comprehending Jordan’s position and contribution to the pursuit of a peaceful resolution in the Israeli-Palestinian conflict as per the decisions drawn out of the Oslo Accords of 1993, which finally gave the Palestinian self-rule in the Gaza Strip.⁵ The geostrategic location presents an additional parameter to the assurance of the balance of power and secures lesser tensions vis-à-vis the Palestinian cause. While a substantial body of literature expounds on the Palestinian cause, the Jordanian perspective has been barely studied in proportion to the existing literature.

Drawing a comprehensive assessment of the role of Jordan requires assessing how Jordan was handling the crisis according to three alternatives that pertain to migration mechanisms. More minutely, the literature on migration studies raised questions about the ground-rooting principles that define the guidelines behind the circulation of refugees. Mandated by its Legal Statute and Resolutions of the United Nations General Assembly, the United Nations High Commissioner for Refugees maintains that only “*the three traditional durable solutions for refugees within the legal framework are local integration, resettlement and repatriation*”⁶. Notwithstanding, it is, firstly, essential to demystify the conceptual definitions at the elementary systemic-level concepts of analysis. The United Nations High Commissioner for Refugees defines the concept of ‘Local Integration’ as “*a complex and gradual process with legal, economic, social and cultural dimensions that imposes considerable demands on both the individual and the receiving society*”⁷ to be properly implemented. It is a comprehensive

⁵ *Ibid.*

⁶ Hanana Bamadhaj Omar & Mohd Irwan Syazli Saidin (2023), “The permanently minority people: Palestinian refugees in Jordan and Lebanon, (Attempted) social death and desire to return”, *Cogent Arts & Humanities*, Vol. 10, No: 1, p. 4.

⁷ United Nations High Commissioner for Refugees, “Local integration”, UNHCR, Date of Accession: 10.01.2024 from <https://www.unhcr.org/local-integration>.

point of view of the refugees' international status that brings forth a globalist bundle of rights to war escapees just as the average citizen of the hosting country such as equal access to employment, education, healthcare, property, as well as legal status. Refugees are consequently no longer reliant individuals on international assistance from international instances such as the United Nations. Rather, they were allowed to lead independent and self-reliant lives in their host country, and "*in many cases, acquiring the nationality of the country of asylum is the culmination of this process*"⁸. Furthermore, the approach of 'Resettlement' posits a different view of the refugee's status. The UNHCR defines the latter as "*the transfer of refugees from an asylum country to another State, that has agreed to admit them and ultimately grant them permanent residence*"⁹. Last but not least, the Repatriation policy implies a safe, dignified, and voluntary return of individuals "*to their country of nationality under specific conditions laid down in various international instruments and human rights instruments as well as in customary international law*"¹⁰.

1. Understanding the Jordanian Foreign Policy within the Arab-Israeli Conflict

Colloquially known by the name of Jordan, the Hashemite Kingdom of Jordan "*is a recent creation, having been established in 1921 within borders drawn by European colonial powers*"¹¹. Considering its Arabo-Islamic affiliation, the official nomenclature of the country is officially known as المملكة الأردنية الهاشمية (the Arabic official calling of the country), a designation that signals the Arabic heritage of the country about the Hashemite dynasty that governed in the country since its inception. In opposition to the common perception of the engaged stakeholders in the Palestinian cause, the role of the Hashemite Kingdom of Jordan has been engraved in history thanks to its multi-natured forms of responsiveness in a complex Middle Eastern milieu. Historical ties, refugee challenges, diplomatic relations, security concerns, societal identity, and resource constraints all converge to create a nuanced landscape for Jordan to evolve as an original "*model of inclusiveness relative to many of its neighbours*"¹². While the elaboration of some events amplified the importance of the multi-structured nature of Jordan's foreign policy others signaled that its role was shortened of

⁸ *Ibid.*

⁹ United Nations High Commissioner for Refugees, "Resettlement", Date of Accession: 10.01.2024 from <https://www.unhcr.org/what-we-do/build-better-futures/long-term-solutions/resettlement>.

¹⁰ European Commission, "Repatriation", Date of Accession: 10.01.2024 from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/repatriation_en.

¹¹ Géraldine Chatelard (2010), "Jordan: A Refugee Haven", MPI, 31.08.2010, Date of Accession: 11.01.2024 from <https://www.migrationpolicy.org/article/jordan-refugee-haven/>.

¹² Dalia Dassa Kaye et al. (2008), "Chapter Three: Jordan", in *More Freedom, Less Terror? Liberalization and Political Violence in the Arab World*, RAND Corporation, pp. 59-80.

benefits to serve the national interests at the expense of the interests of the “*Islamic Ummah*” (an Arabic word, meaning “*people*”, “*group*”, or “*community*” formed based on some common and coherent features)¹³. Yet official authorities maintain that the country supports “*an independent and viable Palestinian state on the lines of 4 June 1967, with East Jerusalem as its capital, based on the resolutions of international legitimacy, international law and the Arab Peace Initiative*”¹⁴.

Right after the end of the Second World War, multiple ethnically differentiated Jewish immigrants clustered around the Zionist project that had been forwarded to the world by the Jewish political thinker Theodor Herzl. In a quick outlook, the Zionist movement was adopted and funded by the British Crown, under the rule of King George VI of Britain, to assist the scattered Jewish population in Europe to reach their proclaimed ‘Promised Land’ in Jerusalem. The pan-Israeli sentiment in the second half of the 20th century has been increasingly normalized in Europe and was synchronized with the rising anti-Semitic calls for the exodus of Jewish descendants around the globe. In the pursuit of a profound understanding of the Palestinian cause, it is imperative to start by examining the inimical triangular relationship between Israel, Jordan, and Palestine as the existence of one is anchored politically to the existence of another. Interconnected throughout history, Jordan and Palestine “*only became formally viewed as two separate entities after 1921, when Winston Churchill severed Transjordan – its name derived from its location east of the Jordan River - from Palestine, which under the British mandate was set out to become a national home for the Jewish people*”¹⁵. The communal tensions on the Palestinian soils touched upon its climax in the late 1940s, but it got two flocks involved in an atrocious war since the inception of the British Mandate in 1918 that opposed the Jewish and the Palestinian communities with each other over the issues of the merit for statehood and the

¹³ Golam Dastagir & Ismath Ramzy (2018), “Ummah”, in (eds. by Zayn R. Kassam & Yudit Kornberg Greenberg & Jehan Bagli) *Islam, Judaism, and Zoroastrianism*, Encyclopedia of Indian Religions, Springer Dordrecht.

¹⁴ وزارة خارجية المملكة الأردنية الهاشمية (n.d). القضية الفلسطينية وعملية السلام. وزارة خارجية المملكة الأردنية الهاشمية.
<https://www.mfa.gov.jo/content/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B6%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85>

¹⁵ Anne Bauer (2022), “Jordan and the Palestinian cause”, Konrad Adenauer Stiftung, October 2022, Date of Accession: 12.01.2024 from <https://www.kas.de/documents/268421/16446927/Jordan+and+the+Palestinian+Cause.pdf/637518a0-7cf3-066f-caeb-ecd0a8788b49?version=1.0&t=1664645271140>.

regulations of the borders.¹⁶ Following the Arab-Israeli War of 1948, the transition from the Emirate of Transjordan (1921-1946) to the Hashemite Kingdom of Jordan (1946-present) marked a pivotal moment in history by gaining independence from Britain in 1946 and Emir Abdullah bin Al-Hussein emerged as a key figure in the region. Recognizing the strategic importance of the Transjordan zone, King Abdullah negotiated with the British, ultimately establishing the Emirate in 1921. Even though the first Arab-Israeli confrontation was brief (from 1948 to 1949), it is deemed to be detrimental in regards to the Jordanian stance on the cause. In fact, After the defeat of the Arab forces, King Abdullah I was left in control of East Jerusalem in addition to some determined parts of the territory West of the River of Jordan, now colocalized as the West Bank area. Amman's foreign policy extended a branch of the olive once again to their Palestinian counterparts. Under the leadership of King Hussein bin Talal (1952 - 1999), Jordan played a crucial role in promoting the international quest to affirm the existence of Palestine and contributed to rendering it a global cause since the 1960s.¹⁷ The Jordanian campaign of 1967 (military operations) was part of the broader Six-Day War after which "*the animosity between the PLO and Israel was compounded by the Israeli conquest*"¹⁸ of the West Bank of the Jordan River. The ties among the three countries were characterized by a certain level of equilibrium until the 1970s, a period that earmarked a rational re-shuffling of the Jordanian strategic interests and started a "*process of 'Jordanization' that went hand in hand with a process of 'de-Palestinization'*"¹⁹. In actuality, the inter-communal agitation was held at a relative stalemate until the outbreak of the events of 'Black September' on the 21st of September 1970. This internal conflict was a pivotal milestone that diverted the traditional alliance between the Jordanian government and Palestinian militant groups locally and the commitment of the country to pan-Arabic sentiments.

The events ended with the expulsion of the leadership of the Palestinian Liberation Organization (PLO) from Jordanian territories. It marked intensification at the level of bilateral repulsion and discredited the PLO practices to a great extent vis-à-vis international opinion. Once again, the Jordanian mediation in the Palestinian issue is subject to a long 24-year period of stability and a mixed-feelings approach.

¹⁶ Todd R. Phinney (2007), "The Second Palestinian Intifada", in *Airpower versus Terrorism: Three Case Studies*, Air University Press, pp. 43-64.

¹⁷ Sune Haugbolle & Pelle Valentin Olsen (2023), "Emergence of Palestine as a Global Cause", *Middle East Critique*, Vol. 32, No: 1, pp. 129-148.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Anne Bauer (2022), "Jordan and the Palestinian cause".

As the early 1900s dawned, Jordan's engagement in the Palestinian liberation movement reached an impasse. Consequently, the country came to conclude that embarking on a normalization process with the Hebrew State is a necessary station to appease the tensions in the region. This initiative has been regarded by international opinion as a significant blow to the cultural and political legacies of Arab nationalism as per the predicament established by the Egyptian leader 'Jamal Abdul Nasser' in the 1950s. In this regard, it is important to note that Jordan is the second country to have normalized diplomatic and economic relations with Israel. Perhaps, the events of September 2000 were the most agitated popular movements that urged a political upheaval in Israeli-Arab relations. Notably, the political developments in the early 2000s were characterized by non-uniform empathy schemes among Middle Eastern actors. Most narratives find concomitance on the point that the Second Intifada took place in December 2000 as a natural consequence of the First Palestinian Intifada, agreed to be a less intensified confrontation between the Palestinian Authorities and the Israeli Defence Forces. The rise of armed confrontation was deemed by historians to be too influential on the cause in question from different dimensions. Mostly, it has prevailed in drastic aftermaths of the post-Oslo Accord entente as well as the Camp David peace efforts to inaugurate a period of pacific understanding between the Palestinian Authorities and the Israeli government. The latter "*essentially halted the peace process and intensified tensions between the incumbent and opposition elite*"²⁰. At the Jordanian end, the escalation of violence has, thereafter, inverted the expected outcomes when it comes to the juxtaposition of the Kingdom to the Palestinian resistance movement. As such, it is possible to trace two grassroots reasons that can explain the emergence of the Second Intifada. The increased violation of the pre-established bilateral agreements from Israel's military occupation coupled with the unfulfilled role expected from the PA earmarked a turndown from the peaceful/diplomatic forms of resistance and placed the responsibility of liberation in the hands of the radical Islamic groups in the region.

Overall, scanning the sum of the most influential events by the inception of the section contributes to solidifying the backbone of this chapter in several ways. Inspecting the aforementioned milestones spanning from the late 1940s until the present moment, exemplified by the Arab-Israeli War of 1948 and the Second Intifada during the year 2000, is taken as an elementary stage for drawing a clear and concise picture of the Palestinian cause and which extent the Hashemite Kingdom of Jordan has been supportive to the cause for the

²⁰ Husam A. Mohamad (2007), "The Peace Process and the Palestinian Political Landscape", *Journal of International and Area Studies*, Vol. 14, No: 1, pp. 85-94.

last 50 years. These historical markers not only shed light on the evolution of Jordan's engagement with two of the most influential agents that run the operation (the PLO and the Israeli authorities), but also contribute to the broader narrative of the region's intricate dynamics. By tracing these key events, the author intends to draw a comprehensive as well as more nuanced understanding, the element offering insights into the complexities and influences that have shaped the intricate tapestry of the Israeli-Palestinian issue.

The following table provides a summarizing overview, visually encapsulating the interconnected journey that underscores Jordan's historical role within the Palestinian enigma.

Table I. The milestones of the Jordanian-Palestinian relations

Event	Period	Key Details
Arab-Israeli War of 1948	1948-1949	The first major involvement of Jordan in the Palestinian cause
Six-Day War	June 1967	Israel's conquest of West Bank and Palestinian & refugee influx to Jordan
Black September	September 1970	Expulsion of PLO leadership from Jordan
Normalization with Israel	1994	Second Arab country to normalize ties with Israel
Second Intifada	2000-2005	Emerges as a consequence of the failure of the Oslo Accord and Camp David peace efforts

2. Methodology

As far as the research design is concerned, this paper adopts a mixed approach, relying on extensive data analysis and statistical findings as per the official publications of the Department of Statistics (DOS) of the Jordanian government in addition to the data provided by international and regional actors such as the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East. It adopts a sequential explanatory design to provide a comprehensive understanding of Jordan's fluctuating involvement in the Palestinian cause over time from 1918 to post-1921. The process of data collection and analysis uncover patterns, trends, and correlations related to Palestinian displacement, resettlement, and integration as the fundamental key concepts employed throughout this paper.

The examination of the Jordanian role is conducted via the examination of the Kingdom's foreign policy towards the Arab-Israeli problem from a tripartite pattern: The historical legacies of the Arab-Israeli conflict, the refugee crisis, and the problems arising from the sea of Jordan vis-à-vis important regional actors such as Israel and Saudi Arabia. This first component involves a comprehensive analysis of the historical context of the Arab-Israeli conflict, focusing on events and developments from the early 20th century, such as the ramifications of the emergence of Israel towards the Arab sentiment. The second corner of the methodology centers on studying the Palestinian refugee crisis and presenting an assessment of the nature of the Jordanian contribution in the context of past and present complex regional dynamics. Lastly, demystifying the importance of the sea resources is viewed as a central part of the research as it considers the influence of important regional actors, such as neighboring countries and international organizations, in shaping the dynamics of the conflict and Jordan's policies.

3. Cracking the Jordanian Influence via the Refugee Crisis

Jordan's chronicles are best exemplified by a woven pattern of connections amid the Middle East. Indeed, amalgamating different areas of influence and various temporal intervals bridge the Kingdom's past and present legacies. As the analysis paves its way ahead, this piece of academia seeks to relate the historical facet of the enigma to another facet of pivotal importance. The previous section uncovers a long-standing narrative that extends from the ashes of the Second World War to the complexities of the modern era. By delving into the historical canvas, the study confronts a crucial juncture ahead of the analysis. Chiefly underscoring an integral part of this connection: the plight of Palestinian refugees. It is

marked not only by political maneuverings and state relations, but also by the profound human dimension. There have been instances when Jordan voiced concerns about the welfare of Palestinian refugees, championing their rights and attending to their humanitarian necessities. The nation's familiarity with hosting refugees has granted it an understanding of the obstacles and challenges encountered by uprooted communities. While the country has provided logistic and financial assistance to the refugees, its diplomatic relations with Israel are influenced by broader geopolitical considerations.

As argued in the rationale scattered throughout this paper's plan, different dimensions in the Palestinian questions are interrelated and, thus, it is not possible to examine the intricacies of the Palestinian refugee crisis without first starting by making a brief reference to the historical circumstances that drove this crisis. The policy of Jordan in the migration issue has been defined by multiple dynamics since the Palestinian exodus of 1948. It has wielded a substantial impact on the nation's political atmosphere, economic framework, as well as its social landscape. A multiplicity of factors enhances the juxtaposition between the Jordanian and Palestinian people to a degree that has put Jordan "*hosting the second-highest share of refugees per capita in the world, as per the data provided by the United Nations*"²¹. In a more minute depiction, "*the country now has more than 60 % of its population who are descendants of Palestinian refugees*"²². The country is trapped between two options that keep its policies on hosting the Palestinian war escapees in constant bewilderment. In actuality, the oscillations of the oil revenues in the Persian Gulf have substantial implications on the dynamics of regional geopolitics. It is, indeed, a significant parameter that comes in the calculations of the Hashemite Kingdom of Jordan. As per the data gathered by the United Nations, Jordan has been one of the destinations for displaced Palestinians with "*more than 1.5 million individuals, living in 58 recognized Palestinian refugee camps*"²³, scattered between Jordan and other neighboring countries. One of the fundamental reasons behind state policies towards refugees is driven by security matters relating to the unresolved dispute over the establishment of the state of Palestine west of the Jordanian River. Although the popular rejection of the establishment of the Hebrew State was supported by the rise of a pan-Arab sentiment in 1948, the Jordanian authorities were put between the jaws of Scylla and the

²¹ UNHRC, "Jordan", Date of Accession: 13.01.2024 from <https://www.unhcr.org/countries/jordan>.

²² Judith Ann Cochran (2018), "Jordan's solution to the refugee crisis: idealistic and pragmatic education", *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 47, No: 2, pp. 153-171.

²³ *Ibid.*

fangs of Charybdis.²⁴ Theodore Herzl's effort to concretize the Zionist project is deemed to be the initiation for bringing forth instability to the Palestinian people.

In fact, "*the declaration of Israel in 1948 marked the genesis of the Palestinian refugee problem ongoing to this day*"²⁵. As a result of the ethnic displacement of the same year, 'King Abdullah I' who is 'the second son of Hussein ibn Ali, the ruler of the Hejaz'²⁶ ordered the construction of 4 refugee camps, namely; Jabal el-Hussein camp, Irbid camp, Amman as well as the Zarqa camp. Tension grew even further with the initiation of the second Arab-Israeli in 1967 which caused the displacement of nearly 400,000 displaced Palestinians. The persistent inter-communal statehood of rivalry has consistently caused difficulties for the Jordanian regime to take a solid stance concerning the migration question. Simultaneously, the country reaped valuable assets to boost its internal market. In fact, "*the remittances of those Palestinians who went to look for work in the Gulf also played a major role in developing Jordan's public and private sectors*"²⁷. However, Palestinians' flee to Jordan has been mostly recorded as a result of the Gulf War, and most of them were expelled from Kuwait following the 1991 invasion. In this context, Jordan's imprint has been amplified by the regional deficiencies and expanded its role from just a neighboring country that supports the cause to a transit country that Palestinians used as an entry point to the West Bank.

Moreover, the Jordanian stance can be explained from an opposite perspective. The Bottom line is that the implication of Jordan with the Israeli-Arab conflict comes with its benefits as well. No one can deny that Jordan plays a significant role in hosting Palestinian refugees and that it has been a country with pivotal roles behind the back of the Palestinian cause. However, the Kingdom also benefited from integrating the Palestinian diaspora into its society to boost its internal market. That being said, the neighboring conflict originated a significant boost in the economic engine of the country and brought qualified labor (mostly from the upper and Middle classes) with cheap expenses to Jordan. It is for that reason that "*the Jordanian government has welcomed resettlement projects undertaken by international organizations or US development agencies within the broader framework of development*"²⁸. As a result, the state policies are somehow assessed as biased and not fully engaging in

²⁴ An English idiomatic expression denoting a situation involving two dangers in which an attempt to avoid one increases the risk from the other.

²⁵ Hanana Bamadhaj Omar & Mohd Irwan Syazli Saidin (2023), "The permanently minority people: Palestinian refugees in Jordan and Lebanon, (Attempted) social death and desire to return".

²⁶ Britannica, "Abdullah I", Date of Accession: 13.01.2024 from <https://www.britannica.com/biography/Abdullah-I>.

²⁷ Géraldine Chatelard (2010), "Jordan: A Refugee Haven".

²⁸ *Ibid.*

advocating the “*right of return*”. In this regard, the Jordanian authorities welcomed the international aid provided by UNRWA (The United Nations Relief and Works Agency) and took it to be a mechanism that helps Jordan reap potential benefits from the influx to its territories. In a nutshell, UNRWA is, the agency that has served Palestinian refugees since 1949 with the mission “*to help Palestine refugees achieve full potential in human development under the difficult circumstances in which they live, consistent with internationally agreed goals and standards*”²⁹. It signals the amplitude of the role conducted by Jordan by referring to the camps on its lands. It is one of the parameters that define the country’s level of responsiveness vis-à-vis the theoretical aspects presented earlier. With a plethora of ten refugee camps enshrined throughout its territory, “*more than 2 million registered Palestine refugees live in Jordan, the largest number of Palestine refugees of all UNRWA fields*”³⁰. The registered refugees are hosted in the following camps: Amman New Camp, Baqa’a Camp, Husn Camp, Irbid Camp, Jabal el-Hussein Camp, Jerash Camp, Marka Camp, Souf Camp, Talbieh Camp, Zarqa Camp.

State policies began to witness significant shifts vis-à-vis the resistance movement from the 1970s onwards. It is vital to bring forth the fact that the engagement of the Hashemite Kingdom of Jordan has been consistent from 1948 up to the moment in which the ‘PLO’ (Palestine Liberation Organization) was welcomed to exercise its anti-Israeli military operations from Jordanian soil. As a result, this initiative earmarks the transition of Jordan from a ‘transit’ state to a ‘resistance’ soil for the Palestinian cause. The conflict reached its pick in the period between 1970 and 1972; the monarchy faced a direct security-related challenge due to the exponential growth of militarized street guerillas between the Jordanian security forces and the militants of the ‘PLO’ as well as the ‘PFLP’ (Popular Front for the Liberation of Palestine). This incident is marked in history by the name of ‘Black September’. It was an attempt to crumble the established order under the administration of King Hussein and take over the country. Hitherto, Black September molded the basis of the engagement of Jordan with the cause and fostered the radical change of the country’s dynamics to engage with the normalization with Israel in 1994 by the medium of the peace treaty. Violence erupted due to the negative approach of the Palestinian leader vis-à-vis the proclaimed “*secret*” sympathy that King Hussein maintained with Israeli authority over the

²⁹ Nooran Alhmdan (2021), “Palestinian Refugees: Myth vs Reality”, Middle East Institute Policy Center, February 2021, Date of Accession: 14.01.2024 from <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-03/Palestinian%20Refugees%20-%20Myth%20vs%20Reality.pdf>.

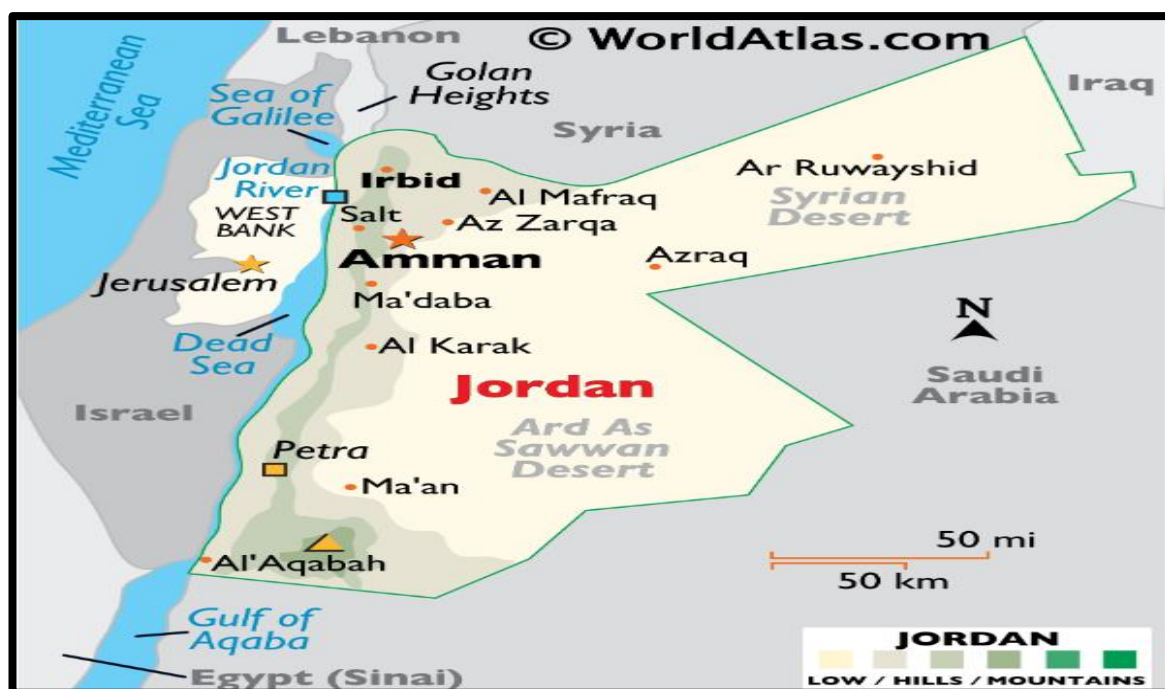
³⁰ United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, “Jordan”, Date of Accession: 15.01.2024 from <https://www.unrwa.org/where-we-work/jordan>.

years. As a result, the post-1972 Jordan made a significant shift from the cause for a good reason. PLO leaders were expelled from Jordan and internal societal tensions were boosted in the public sector. The clash between the two armed forces was wrapped up by signing a ceasefire in the year 1970. Indeed, the tensions drawn out of the Black September in Jordan have engendered a serious fraction in Jordanian-Palestinian relations. One of the most notable aftermaths is the creation of the paramilitary brigade under the labeling of “*The Palestinian Black September movement*”, a commando faction that broke away from the PLO that assassinated Jordanian Prime Minister Wasif al-Tel in Cairo in 1971.

4. The Unseen Role of Geography in Determining the Jordanian Imprint

Jordan is a landlocked piece of land, situated in Southwest Asia, within the epicenter of the Arab Peninsula. The country covers a total land area that culminates to more than 91,800 square kilometers (approximately about 35,480 squares per mile) in addition to a maritime zone that touches upon 540.00 square kilometers. Administratively speaking, the Kingdom of Hashemite is divided into 12 separate governorates among which the central city of Amman is the political and economic capital of the country. In addition to that, the largest cities after Amman are Zarkaa to the east and Irbid to the North. It is home to a total population of 11.302.000 million³¹ (5,984,000 among which are males and 5,318,000 are females) as per the indications of the last national population survey conducted by the DOS in 2022. Nevertheless, the majority of the population is majorly affiliated with Islam as the fundamental religious belief in the county while limited minorities present to the society a beautiful sense of diversity and ethnographic richness employing different religious affiliations. Notwithstanding, the relatively vast circumference stands to reach five different counties. It shares territorial borders with Saudi Arabia from the East, a long border line with Israel in addition to the occupied Palestinian West Bank from the West. Moreover, both Iraq and Syria share a territorial border with the Kingdom from the North. As displayed by the map below, the country’s most favorable arable areas are located along the western coastline by the Dead Sea, a zone in which we can find a long series of mountainous and hilly zones.

³¹ DOS (2022), عدد السكان املقدر لنهاية عام , Department of Statistics, Date of Accession: 16.01.2024 from https://dosweb.dos.gov.jo/DataBank/Population/Population_Estimares/PopulationEstimates.pdf.

Figure I. Map of Jordan³²

As far as the water resources are concerned, Jordan is deemed relatively limited in terms of ports and logistics. Its only openings on any maritime resources are located by the shores of a zone of burning conflicts. This criterion goes in stark opposition to the expansion of the country in terms of going after becoming a model of uniqueness in the zone. Nevertheless, the Jordanian presence in the sea inherently benefits from unfettered maritime access scattered into three discrete geographical spots. One location is situated in the southern part of the country, whereas two spots are located in the northern region along the western shore. It is important to accentuate that not all these openings share the same qualitative as well as quantitative value for Jordan. Even though the country proffers a scarcity of ports, the southern maritime gate of the kingdom is the maritime point of chief salience concerning the Jordanian role in the region. The southern riverbank possesses the only commercial port that operates at full capacity in the city of Al Aqaba, a strategic 26 km-long shore southwards of the capital Amman. In actuality, “*Jordan and Israel have only very short coastlines on the Red Sea, on the Gulf of Aqaba*”³³. Meanwhile, the country has also access to the Dead Sea through the Jordan River in the north, a maritime region that is exclusively exploited for tourism-based purposes by the country. Nevertheless, the influence of such an approximation

³² WorldAtlas, “Maps of Jordan”, Date of Accession: 16.01.2024 from <https://www.worldatlas.com/maps/jordan>.

³³ Greg Shapland (2020), “Maritime Boundaries in the Middle East”, *Asian Affairs*, Vol. 51, No: 1, pp. 146-168.

to the Red Sea comes, surely, along with its predicaments on the county's surroundings. It is viewed to affect the power dynamics in the region, the feature that culminated in several diplomatic enchaining of the country. The port of Al Aqaba is owned and run by the Aqaba Development Corporation (ADC), a cooperation which is "*owned by the Government of Jordan and ASEZA*"³⁴ (an acronym for the Ministry of Economic Affairs in Jordan). As mentioned in an earlier stage of the analysis, the crux of digging into the geographical intricacies of the country is serving the general picture of this chapter by clarifying the Jordanian role in the Palestinian issue through the lenses of Jordanian-Israeli relations. In this regard, Jordan has signed two maritime boundary delimitation agreements with Israel and the Kingdom of Saudi Arabia.

For the sake of precision, this section would only address the Jordanian-Israeli agreement. Better known under the labeling M.D.B., the maritime boundary delimitation is a legally binding agreement that operates under the auspices of the United Nations Convention on the Law of the Sea. Technically speaking, delimitation is a voluntary regulation mechanism that takes place among two or more states to decide on the regulatory methodology in the shared sea area. It is, therefore, based on the consent of the States concerned. Jordan has, consequently, signed with the state of Israel on the 18th of January 1996 an M.D.B. that reconciled the Jordanian position within the conflict. It is viewed as a part of the normalization and the restoration of the bilateral relations with the Hebrew State at the expense of the Palestinian cause. In actuality, the text of the agreement clearly states that it comes in harmony with the 1994 Peace Treaty that aims at "*reaffirming their [the state of Israel and The Hashemite Kingdom of Jordan] faith in their wish to live in peace with each other, as well as with all States, within secure and recognized boundaries*".³⁵ This initiative earmarks the deviation of Jordan from the Arab cause and alginates its intentions with the countries of the present Arabic Middle Eastern fellows.

Conclusion

The paper followed a pace of an ascendant aspiration that took into consideration the unusual status of the country in the Middle Eastern question and also tried to smoothly float from the far historical causes to gradually on the Palestinian question in general. As an intricate case of

³⁴ Aqaba Development Corporation, Date of Accession: 17.01.2024 from https://www.adc.jo/about_adc.aspx.

³⁵ United Nations, "Maritime Boundary Agreement Between the Government of the State of Israel and the Government of the Hashemite Kingdom of Jordan, 18 January 1996", Date of Accession: 18.01.2024 from <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/ISR-JOR1996MB.PDF>.

study, the conceptual framework employed to support the historical and geographical grounding has considered three approaches as far as the migration studies are concerned: Local Integration, Resettlement, and Repatriation. The emphasis was later focused on displaying the manner through which Jordan has been a key player in pacifying the Arab-Israeli conflict. However, it soon became evident that Jordan's role transcends the conventional paradigms. To ensure the solidity of the analysis, two elementary factors have been underscored throughout this analysis. The research opens by studying the historical milestones as well as the diplomatic attributions conducted by the Hashemite Kingdom of Jordan regarding its neighboring countries. Furthermore, the paper has been enriched in terms of the entirety question by demystifying the foggy of the geopolitical question, a driving factor that determined the position of Jordan. Notwithstanding, the analysis unveils that the flow of assistance of the Hashemite Kingdom of Jordan regarding the Palestinian issue can be depicted as unstable and inconsistent.

As far as the findings of this study are concerned, the paper draws to conclusion the fact that despite its regional strategic importance, Jordan's power is undeniably curtailed by a complex web of geopolitical considerations. The paper, hence, underscores the extent to which Jordan's influence is circumscribed by its external interests, mainly through its bewildering political status compounded with Arabic affiliations and normalizing status. The country's role is, thus, characterized by an observable oscillation. At the level of the performance related to the refugee's responsiveness, the analysis came to conclude that the handling of the Palestinian refugee crisis was approached with a mixed-method approach that essentially was decided according to the Kingdom's relations with Israel. Hence, the process of local integration and resettlement are the fundamental approaches adopted throughout history that translate an inexorably intertwined view of Palestine with the level of security threats posed by its surrounding nations. Therefore, it becomes evidence to say that Jordan's contribution is not driven by a pan-Arabic sentiment, but rather a pragmatic orientation grounded in the imperatives of regional stability and security. In summation, the previously delineated key factors in understanding the intricate interplay of politics, strategy, and humanitarian concerns.

BIBLIOGRAPHY

- Aqaba Development Corporation, Date of Accession: 17.01.2024 from https://www.adc.jo/about_adc.aspx.
- Bauer, Anne (2022), “Jordan and the Palestinian cause”, Konrad Adenauer Stiftung, October 2022, Date of Accession: 12.01.2024 from <https://www.kas.de/documents/268421/16446927/Jordan+and+the+Palestinian+Cause.pdf/637518a0-7cf3-066f-caeb-eed0a8788b49?version=1.0&t=1664645271140>.
- Britannica, “Abdullah I”, Date of Accession: 13.01.2024 from <https://www.britannica.com/biography/Abdullah-I>.
- Chatelard, Géraldine (2010), “Jordan: A Refugee Haven”, MPI, 31.08.2010, Date of Accession: 11.01.2024 from <https://www.migrationpolicy.org/article/jordan-refugee-haven/>.
- Cochran, Judith Ann (2018), “Jordan’s solution to the refugee crisis: idealistic and pragmatic education”, *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 47, No: 2, pp. 153-171.
- Dastagir, Golam & Ramzy, Ismath (2018), “Ummah”, in (eds. by Zayn R. Kassam & Yudit Kornberg Greenberg & Jehan Bagli) *Islam, Judaism, and Zoroastrianism*, Encyclopedia of Indian Religions, Springer Dordrecht.
- DOS (2022), عدد السكان املقدر لنهاية عام , Department of Statistics, Date of Accession: 16.01.2024 from https://dosweb.dos.gov.jo/DataBank/Population/Population_Estimares/PopulationEstimates.pdf.
- European Commission, “Repatriation”, Date of Accession: 10.01.2024 from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/repatriation_en.
- Haugbolle, Sune & Olsen, Pelle Valentin (2023), “Emergence of Palestine as a Global Cause”, *Middle East Critique*, Vol. 32, No: 1, pp. 129-148.
- Kabasakal, Hayat & Dastmalchian, Ali & Karacay, Gaye & Bayraktar, Secil (2012), “Leadership and culture in the MENA region: An analysis of the GLOBE project”, *Journal of World Business*, Vol. 47, No: 4, pp. 519-529.

- Kaye, Dalia Dassa & Wehrey, Frederic & Grant, Audra K. & Stahl, Dale (2008), “Chapter Three: Jordan”, in *More Freedom, Less Terror? Liberalization and Political Violence in the Arab World*, RAND Corporation, pp. 59-80.
- Mohamad, Husam A. (2007), “The Peace Process and the Palestinian Political Landscape”, *Journal of International and Area Studies*, Vol. 14, No: 1, pp. 85-94.
- Nasur, Nader Ibrahim M. Bani & Al-Fawwaz, Abdulrahman A. & Al-Afif, Ahmad Kh. (2012), “Jordanian Foreign Policy toward The Palestine Issue”, *British Journal of Arts and Social Sciences*, Vol. 8, No: 1, pp. 1-16.
- Nooran, Alhamdan (2021), “Palestinian Refugees: Myth vs Reality”, Middle East Institute Policy Center, February 2021, Date of Accession: 14.01.2024 from <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-03/Palestinian%20Refugees%20-%20Myth%20vs%20Reality.pdf>.
- Omar, Hanana Bamadhaj & Saidin, Mohd Irwan Syazli (2023), “The permanently minority people: Palestinian refugees in Jordan and Lebanon, (Attempted) social death and desire to return”, *Cogent Arts & Humanities*, Vol. 10, No: 1, pp. 1-20.
- Phinney, Todd R. (2007), “The Second Palestinian Intifada”, in *Airpower versus Terrorism: Three Case Studies*, Air University Press, pp. 43-64.
- Shapland, Gred (2020), “Maritime Boundaries in the Middle East”, *Asian Affairs*, Vol. 51, No: 1, pp. 146-168.
- United Nations, “Maritime Boundary Agreement Between the Government of the State of Israel and the Government of the Hashemite Kingdom of Jordan, 18 January 1996”, Date of Accession: 18.01.2024 from <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/ISR-JOR1996MB.PDF>.
- UNHRC, “Jordan”, Date of Accession: 13.01.2024 from <https://www.unhcr.org/countries/jordan>.
- United Nations High Commissioner for Refugees, “Local integration”, UNHCR, Date of Accession: 10.01.2024 from <https://www.unhcr.org/local-integration>.
- United Nations High Commissioner for Refugees, “Resettlement”, Date of Accession: 10.01.2024 from <https://www.unhcr.org/what-we-do/build-better-futures/long-term-solutions/resettlement>.

- United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, “Jordan”, Date of Accession: 15.01.2024 from <https://www.unrwa.org/where-we-work/jordan>.
- Weber, Alan S. & Hamlaoui, Sihem (2018), *E-Learning in the Middle East and North Africa (MENA) Region*, Springer Cham.
- WorldAtlas, “Maps of Jordan”, Date of Accession: 16.01.2024 from <https://www.worldatlas.com/maps/jordan>.
- وزارة خارجية المملكة الأردنية الهاشمية (n.d). القضية الفلسطينية وعملية السلام. وزارة خارجية المملكة الأردنية الهاشمية.
<https://www.mfa.gov.jo/content/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B6%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85>

11 EYLÜL SONRASI GÜNEYDOĞU ASYA DENİZ HAYDUTLUĞUNA ABD MÜDAHALESİ

Öncel SENCERMAN¹

Öz: 20. yüzyılın sonlarından itibaren Güneydoğu Asya’da önemli bir sorun olarak tekrar ortaya çıkan deniz haydutluğuna karşı, Endonezya, Malezya ve Singapur gibi kıyı ülkeleri ve bölge ülkeleri tek taraflı ve çok taraflı mücadele etmişlerdir. 11 Eylül’den sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de küresel terörle mücadele kapsamında ulusal çıkarlarını göz önünde tutarak Güneydoğu Asya’daki deniz haydutluğunun engellenmesine müdahale etmeye başlamıştır. Bu makalenin amacı, günümüzde yeniden küresel bir sorun olarak ortaya çıkan Güneydoğu Asya’daki deniz haydutluğunu tarihsel ve nedensel açıdan incelemek, Güneydoğu Asya deniz haydutluğuna karşı 11 Eylül (9/11) saldırılarını takip eden on yıl içinde ABD tarafından gerçekleştirilen müdahaleyi mercek altına alarak, ADB müdahalesinin ardında yatan ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlar ile ABD’nin bölgede nüfuzunu ve gücünü artırma gerekçelerini değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: *Güneydoğu Asya, Deniz Haydutluğu, Amerikan Dış Politikası, 11 Eylül Saldırıları.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 20.02.2024

Date of Acceptance: 27.02.2024

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Davutlar MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Aydın, Türkiye.
Email: osencerman@adu.edu.tr.
ORCID: 0000-0003-3701-2040.

U.S. INTERVENTION IN THE MARITIME PIRACY IN THE SOUTHEAST ASIA FOLLOWING 9/11

Abstract: The coastal states such as Indonesia, Malaysia, and Singapore and the regional states conducted unilateral and multilateral struggles with maritime piracy that had re-emerged as a crucial problem in Southeast Asia at the end of the 20th century. The United States of America (U.S.) started to intervene in the prevention of maritime piracy in Southeast Asia considering her national interests after 9/11 within the campaign for global war on terrorism. This article aims to study the maritime piracy in Southeast Asia that has already emerged again as a global issue considering the historical and causal perspectives and also to analyze the reasons for increasing the U.S. influence and power in the region, and economic, military, and political interests behind the U.S. intervention examining the U.S. intervention into the Southeast Asian maritime piracy within the decade following 9/11.

Keywords: *Southeast Asia, Maritime Piracy, U.S. Foreign Policy, 9/11 Attacks.*

Giriş

Küreselleşme ve ekonomik gelişme ile birlikte 1980'lerden sonra dünya ticaretinde büyük bir artış yaşanmıştır. Günümüzde, dünya ticaretinin yüzde 80'inden fazlası deniz yoluyla sağlandığından², güvenli deniz yolları küresel ticarete büyük önem taşımaktadır. Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren deniz ticaretinin artmasına paralel olarak, önemli deniz yollarının, boğazların ve kanalların stratejik önemleri de artış göstermiştir. Dünyadaki enerji ihtiyacının büyük bir kısmı halen daha petrole bağımlı olduğundan, Süveyş Kanalı, Aden Körfezi ve Malakka Boğazı gibi stratejik su yollarından geçen gemilerin önemli bir kısmının yükünü ham petrol ve petrol türevleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Körfez ülkelerinden sevk edilen petrol önemli rotaları izleyerek Kuzey Atlantik ülkeleri ile Güneydoğu ve Kuzeydoğu Asya ülkelerine ulaştırılmaktadır. Benzer şekilde, hammadde ve ekonomik değeri yüksek mallar aynı stratejik rotalar üzerinden alıcı ülkelere eriştirilmektedir.

1990'lardan itibaren küreselleşme ve gelişen ekonomiye paralel olarak artış gösteren deniz haydutluğunun stratejik açıdan önemli rotalar üzerinde görülmesi bir rastlantı değildir. Soğuk Savaş'ın ardından gelişen küreselleşme ve ekonomik etkinlikler neticesinde, deniz haydutluğu, dünyanın çeşitli yerlerinde ekonomik ve siyasal nedenlerden dolayı yeniden ortaya çıkarak dünya ticaretini etkiler hale gelmiştir. Deniz haydutluğu, bu yüzyılın başında özellikle önemli deniz ticareti rotaları üzerinde yer alan Güneydoğu Asya (Malakka Boğazı), Aden Körfezi ve Somali açıklarında küresel bir sıkıntı kaynağı olmaya başlamıştır.

Güneydoğu Asya'da tarih boyunca farklı dönemlerde varlığını sürdüren deniz haydutluğu, 1990'ların başından 2000'li yılların ilk on yılına kadar Malakka Boğazı, Singapur Boğazı, Güney Çin Denizi, Endonezya ve Sulu Takımadaları etrafında dünya ticaretini etkiler derecede önemli bir sorun haline gelmiştir. Ortaya çıkan bu soruna karşı, hem bölge devletleri, hem de bölge dışından devletler kayıtsız kalmayarak çeşitli şekillerde müdahalelerde bulunmuşlardır. 2000-2010 yılları arasında, bölgedeki deniz haydutluğuna karşı Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), ASEAN+3 (APT, ASEAN Üyeleri ile Çin, Japonya ve Güney Kore), Gemileri Hedef Alan Silahlı Soygun ile Mücadele Hakkında Bölgesel İşbirliği Anlaşması (ReCAAP) ve Malezya, Singapur ve Endonezya'nın bir araya gelerek oluşturduğu Üçlü Koordineli Devriye (MALSINDO) gibi bölgesel örgütlenmelerin devreye girdiği görülmektedir. Bununla birlikte, Güneydoğu Asya'da deniz haydutluğunun engellenmesine yönelik girişilen eylemlerden en dikkat çekici olanı şüphesiz bir bölge ülkesi olmayan Amerika

² Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023>.

Birleşik Devletleri (ABD) tarafından deniz haydutluğuna karşı gerçekleştirilen müdahaleler ile bu meseledeki ortak iş birliği teklifleridir.

ABD, yaklaşık 20 yıldır Güney Çin Denizi'ne önem göstermekte, bölgede Çin ile rekabete girmekte, Rusya'nın yanı sıra Çin'i de artık büyük rakiplerinden bir tanesi olarak görmektedir. 11 Eylül (9/11) sonrasında, bölgedeki deniz haydutluğuna karşı iş birliği içinde olan ABD ve Çin'in yolları, bugün özellikle Güney Çin Denizi meselesinde kesişmektedir. Ott'un belirttiği gibi, ABD'nin Güney Çin Denizi'nde birtakım ulusal çıkarları vardır ve bunlar üçe ayrılmaktadır; bunlardan birincisi deniz yolları ile bağlantılı ekonomik çıkarlardır, ikincisi müttefikleri ve güvenlik ortakları ile kurmuş olduğu savunma ilişkileridir, üçüncüsü de küresel güç ve nüfuz dengesi ile alakalı ilişkilerdir.³ ABD'nin günümüzde Çin ile Güney Çin Denizi'nde yaşadığı çekişmenin arka planında ABD'nin bu yüzyılın başından itibaren deniz haydutluğu ile mücadele konusunda iş birliği gayesiyle Soğuk Savaş'ın ardından bölgeye tekrar girişinin yattığı görülmektedir.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu, 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında, ABD'nin Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna müdahale gerekçesiyle bölgede yeniden nüfuzunu artırmasının günümüzdeki mevcut bölgesel çekişmelere sebep olup olmadığıdır. Diğer araştırma soruları ise; bölgedeki deniz haydutluğuna yapılan ABD müdahalesinin, ABD'nin bölgedeki ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlarına nasıl katkıda bulunduğu ile ilgilidir. Araştırmanın temel varsayımı (hipotezi) ise şudur: 11 Eylül saldırıları sonrasında, ABD tarafından Güneydoğu Asya deniz haydutluğuna karşı gerçekleştirilen müdahale, günümüzde özellikle Güney Çin Denizi temelli mevcut bölgesel çekişmelere neden olmuştur. Bu araştırma, alt varsayımlar olarak da şunları ileri sürmektedir: ABD'nin Güneydoğu Asya deniz haydutluğuna müdahale gerekçesiyle bölgeye girişi, 11 Eylül saldırıları sonrası gözden geçirilen ABD dış politikası ile uyumlu bir şekilde ABD'nin bölgedeki ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlarını gerçekleştirmesine katkıda bulunmuştur. Bu çalışma, 11 Eylül saldırılarını takip eden 10 yıl içinde (2001-2010), ABD'nin deniz haydutluğu ile mücadele kapsamında bölgeye nasıl ve hangi gerekçelerle müdahil olduğunu ve bu müdahalesinin neticelerini incelemektedir. Bu nedenle, bu çalışma genel çerçevede deniz haydutluğu hakkındaki çalışmalara katkıda bulunmakla birlikte, özel çerçevede Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğu ve 11 Eylül sonrası bölgedeki ABD politikaları hakkındaki çalışmalara önemli bir katkıda bulunmaktadır. Böylelikle, temel varsayımdan hareketle, bu çalışmanın, ABD-Çin

³ Marvin Ott (2019), "The South China Sea in Strategic Terms", Wilson Center, 14.05.2019, Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/the-south-china-sea-strategic-terms>.

arasında son yıllarda Güney Çin Denizi'nde süregelen rekabetin temellerinin de anlaşılmasına da katkı sağlaması beklenmektedir. Deniz haydutluğu meselesi, Uluslararası İlişkiler disiplininde, dünya çapında ya da bölgesel olarak artışa geçtiği belirli dönemlerde, esaslı konular arasında kendisine yer bulmaktadır. Buna mukabil, bu alanda yapılan çalışmalar hem dünya, hem de Türkiye literatüründe kısır kalmaktadır. Çalışma, deniz haydutluğu hakkındaki sınırlı literatüre yapacağı katkı hasebiyle ayrıca önem taşımaktadır.

Deniz haydutluğu, Türkiye'de uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla araştırılan bir konu değildir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi⁴ verilerine göre, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Hukuk, Tarih ve Siyasi Tarih alanlarında, 'deniz haydutluğu' ifadesini içeren lisansüstü akademik çalışma sayısı 20'yi geçmemektedir ve bu çalışmaların çoğunluğu yüksek lisans çalışmasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmalar arasında sadece bir tane doktora çalışmasının yer alması dikkat çekicidir. Bu çalışmalarda vaka olarak seçilen bölge yahut ülkeler arasında Aden Körfezi, Gine Körfezi, Hint Okyanusu ve Somali yer almaktadır. Bununla birlikte, bu kıymetli akademik çalışmaların arasında vaka çalışması olarak Güneydoğu Asya'nın hiç ele alınmadığı görülmektedir. Benzer şekilde, DergiPark akademik sitesinde⁵ yapılan incelemede, 'deniz haydutluğu' ifadesini içeren sadece 30 çalışma bulunmuştur. Bu çalışmalar arasında da vaka çalışması olarak Güneydoğu Asya'yı ele alan herhangi bir eser yer almamaktadır. Bu nedenle, özellikle son 20 yıldır uluslararası kamuoyunda fevkalade öneme sahip bir konu haline gelen deniz haydutluğu meselesine Türkiye'deki literatürde hak ettiği ilginin gösterilmediği düşünülmektedir. Dolayısıyla, bu makale, genelde Türkiye'de deniz haydutluğuyla ilgili yapılan akademik çalışmalara, özelde ise dünya deniz yollarının en önemlilerini içinde barındıran Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğu hakkındaki çalışmalara öncü niteliğinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Çalışma, yukarıda da belirtildiği üzere, genelde deniz haydutluğu, özelde de Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğu faaliyetleriyle ilgili literatüre katkıda bulunmaktadır. Çalışma, betimleyici bir çalışma olup, herhangi bir kuramsal ya da kavramsal çerçeveden faydalanmamaktadır. Bununla birlikte, çalışmada temel araştırma yöntemi olarak Uluslararası İlişkiler disiplininde sıklıkla kullanılan ve süreç analizi gerçekleştirebilmeye fayda sağlayan vaka incelemesi yönteminden istifade etmektedir. Vaka olarak, Güneydoğu Asya bölgesinde,

⁴ Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Tez Merkezi verilerine şu internet adresinden erişilerek inceleme yapılmıştır: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.

⁵ DergiPark'ta "Makale Arama" sayfası üzerinden, ilgili verilere şu internet adresinden erişilerek inceleme yapılmıştır: <https://dergipark.org.tr/en/search?q=%22deniz+haydutlu%C4%9Fu%22§ion=articles>. Bu inceleme yapılırken TR DİZİN ULAKBİM'de yer alan yayınlar da incelenmiştir. Buradaki yayınlar ile DergiPark'taki yayınlar benzerlik göstermektedir (<https://trdizin.gov.tr/>).

Malakka Boğazı başta olmak üzere, Malezya, Endonezya, Singapur, Çin ve Hindistan gibi kıyı devletlerini ilgilendiren deniz haydutluğu faaliyetleri ile bunlara karşı bölgesel ve ülke temelinde bireysel olarak alınan önlemler ele alınmıştır. Araştırma, 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin bölgedeki deniz haydutluğu faaliyetlerine müdahalesine odaklandığı için, 2001-2010 yılları arasında Güneydoğu Asya bölgesinde gerçekleşen deniz haydutluğu faaliyetleri ile bunlara karşı bölgesel örgütler, girişimler ve bölge/kıyı ülkeleri ile bölge dışı (ABD) ülkeler tarafından alınan önlemler ve girişilen müdahaleler çalışmanın temel kapsamında yer almaktadır. Bu çalışma, aynı zamanda bir dönem çalışması olduğu için, özellikle bu yıllarda yazılmış akademik çalışmalar ile bölgesel örgütlerin ve girişimlerin verilerini kaynak olarak kullanmıştır.

Makalenin birinci bölümü, Güneydoğu Asya'da deniz haydutluğunun kısa tarihsel sürecini, nedenlerini ve deniz haydutluğuna karşı bölgede alınan tedbirleri konu almaktadır. İkinci bölümde ise, deniz haydutluğunu ve özellikle terörizm bağlantılı deniz terörizmini sonlandırmaya yönelik ABD girişimlerinden ve ABD'yi Güneydoğu Asya'daki deniz haydutlarını engelleme girişimlerinde bulunmaya iten sebeplerden bahsedilecektir.

1. Güneydoğu Asya'daki Deniz Haydutluğunun Tarihsel Süreci

Dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğunun da kökenleri yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğunu tarihsel süreç içinde üç döneme ayırmak mümkündür: Geleneksel Dönem, Koloni Dönemi, Modern Dönem.

Deniz haydutluğu eylemleri, bu bölgede geleneksel yöntemlerle başlamıştır. Geleneksel yöntemlerin hâkim olduğu dönemi “*geleneksel dönem*” olarak adlandırmak mümkündür. Bölgenin irili ufaklı birçok adadan meydana gelmesi, buradaki halkı tarih boyunca geleneksel deniz haydutluğu faaliyetlerine iterek, geçimlerini deniz haydutluğundan sağlamalarına neden olmuştur. Deniz haydutluğu geleneğinin Sumatra, Java, Malezya ve Sulu Takımadaları'ndaki sahil köy ve kasabalarında var olduğu ve bunların kökenlerinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir.⁶ Deniz haydutları tarafından gerçekleştirilen saldırıların kökeni, bölgede bilinen ilk deniz ülkeleri olan Srivijaya, Malakka, Aceh, Johor, Makassar ve Sulu Sultanlıklarına dek

⁶ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, Ankara: USAK Yayınları, s. 173.

dayanmaktadır.⁷ Birer deniz ülkesi olan bu Sultanlıklar zamanında gerçekleştirilen deniz haydutluğu eylemleri ise, basit deniz saldırıları ve yağmadan öteye geçememiştir.

Avrupalı ülkeler tarafından bölgede ilk kolonilerin kurulmasıyla başlayan dönemi “*koloni dönemi*” olarak adlandırmak mümkündür. Bu dönemde, bölge sularının koloni ülkelerinin deniz ulaşımına ve ticaretine açılması deniz haydutluğu eylemlerinin son bulmasına, hatta İngiltere’nin bölgede gücünü artırmasıyla tamamen ortadan kalkmasına neden olmuştur. “*Pax Britannica*” olarak adlandırılan bu dönem boyunca, İngiliz gemileri, buldukları her yerde deniz haydutluğu gemilerini takip ederek bu gemilere saldırmışlar ve deniz haydutlarını barındıran köy ve kasabaları yakıp yıkarak köylülerin teknelerini tahrip etmişlerdir.⁸

Lakin İngiltere’nin denizlere hâkim olduğu dönemin ardından yaşanan iki dünya savaşı, dünyadaki dengelerin bütünüyle değişmesine neden olmuştur. İngiltere’nin ve diğer koloni ülkelerinin bölgeden çekilmesiyle başlayan dönemi “*modern dönem*” olarak adlandırmak mümkündür. Bu son dönem, günümüzü de kapsamaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bölge ülkelerinin Batılı kolonilerden kurtularak egemenliklerine kavuşmaları sonucunda kendi karasularında egemenlik haklarını kullanmaları ve Soğuk Savaş ortamının çift kutuplu gergin ortamı, deniz haydutluğunun yükselişini engellemiştir. Bununla beraber, deniz haydutluğunun kökü tamamen kazınamamış ve her ne kadar devlet destekli bir eylem olmasa da, deniz haydutluğu 2000’li yılların başında dikkat çekici bir geri dönüş yapmıştır.⁹

Bölgede deniz haydutluğunun yükselişi, 1990’larda, özellikle Asya ekonomik krizinin ardından vuku bulmuştur. Bu dönem, aynı zamanda, Vietnam Savaşı’nın başarısızlıkla sonuçlanmasının ve Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından bölgede askerî açıdan büyük bir gücü elinde barındıran ABD’nin bölgeden çekildiği zamanda denk düşmektedir. Ortaya çıkan siyasi güç ve otorite boşluğu, deniz haydutluğunun mali kriz neticesinde yüzyıllar sonra ciddi boyutlarda tekrar su yüzüne çıkmasına neden olmuştur. 1970 ve 1980’li yıllarda ufak gemilere yapılan saldırılarda bir artış gözlenirse de, 1990’lı yılların sonuna doğru raporlanan deniz haydutluğu saldırılarının yarısından fazlası Güneydoğu Asya’da, Malakka Boğazı’nda, Tayland Körfezi’nde, Java’nın kuzeyindeki denizde ve Sulu Takımadalarını çevreleyen denizlerde gerçekleştirilmiştir.¹⁰

⁷ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), “Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility”, *Contemporary Southeast Asia*, Cilt 25, Sayı: 2, s. 270.

⁸ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 175.

⁹ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), “Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility”, s. 271.

¹⁰ Caroline Liss (2011), “Maritime Piracy in Southeast Asia”, *Southeast Asian Affairs*, s. 55.

1990'lı yıllarda artış kaydeden deniz haydutluğu saldırılarının sayısı; Malezya, Endonezya ve Singapur gibi kıyı devletleri tarafından alınan karşı tedbirler sonucunda 2005-2009 yılları arasında düşüş gösterse de, aynı yıllarda dünya çapında yüzde 10 artış göstermiştir.¹¹ Bradford'un da belirttiği gibi, 1990'lı yıllarda ve bu yüzyılın ilk yıllarında deniz emniyeti gözcüleri çoğu zaman Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğunun daha şiddetli bir hâl aldığından ve daha sık rastlanır bir durum olduğundan dert yansalar da, 2004-2008 yılları arasında özellikle bölgesel hükümet önderleri gibi kişiler deniz haydutluğu saldırılarının sıklığının azaldığının altını çizmişlerdir.¹² Buna karşın, 2005 yılında Lloyds Sigorta Şirketi'nin Müşterek Savaş Komitesi (JWC), Malakka Boğazı'nı "*savaş riski barındıran bölge*" olarak ilan etmiştir.¹³ Güneydoğu Asya'da deniz haydutluğunun görüldüğü yerler arasında; Güney Çin Denizi, Malakka ve Singapur Boğazları, Sulu Takımadaları, Tayland Körfezi ile Carolin Liss'in "*Maritime Piracy in Southeast Asia*" adlı makalesinde "*terör üçgeni*" olarak adlandırdığı bölge olan Hong Kong, Luzon ve Hainan arasında kalan bölge yer almaktadır.¹⁴ Bu bölgelerden anlaşılacağı üzere, deniz haydutluğu eylemleri, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi özellikle stratejik açıdan önemli deniz rotaları üzerinde, ekonomik gelişmişlik ve kalkınma seviyesi yüksek bölgelere yakın yerlerde gerçekleşmektedir. Bu bölgeler arasında Hong Kong ve Singapur gibi önemli liman devletlerinin de bulunması konunun önemini fevkalade artırmaktadır. Malakka Boğazı, bölgedeki deniz haydutluğunda ayrı bir önem taşımaktadır. Hint Okyanusu ile Güney Çin Denizi arasındaki tek koridor olan 804 km uzunluğundaki Malakka Boğazı, Orta Doğu'dan Asya limanlarına giden tam yüklü süper tankerlerin geçişini sağlamaktadır ve birçok yerinde 23 metrelik sığ bir derinliğe sahiptir.¹⁵

Güneydoğu Asya'daki stratejik deniz yollarının küreselleşme ve artan ticaret hacmi nedeniyle önemlerinin artmasıyla beraber, 1990'lı yıllarda bölgede kendisini yeniden hissettiren deniz haydutluğu, önemli bir sorun olarak dünya kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Malakka Boğazı'nda deniz haydutluğu eylemlerinin zirve yapmasının bir sene ardından El Kaide terör örgütü New York'taki İkiz Kulelere saldırı düzenleyerek alışlageldik ulaşım yollarının ekonomik açıdan önemli hedeflere geniş kapsamlı saldırılar düzenlemekte kullanılabileceğini

¹¹ Catherina Zara Raymond (2009), "Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved?", *National War College Review-United States Naval War College*, Cilt 62, Sayı: 3, s. 32.

¹² John Bradford (2008), "Shifting the Tides Against Piracy in Southeast Asian Waters", *Asian Survey*, Cilt 48, Sayı: 3, s. 474.

¹³ *A.g.e.*, s. 479.

¹⁴ Caroline Liss (2011), "Maritime Piracy in Southeast Asia", s. 56.

¹⁵ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", *Asian Survey*, Cilt 46, Sayı: 4, ss. 559-560.

ortaya koymuştur.¹⁶ 11 Eylül saldırıları, dünya siyasetini birçok açıdan etkileyerek, ABD'nin çıkarlarını değiştirmesine neden olmakla beraber ABD'nin ilgisini 1980'lerden beri göz ardı ettiği Güneydoğu Asya'ya ve özellikle dünya ticaretini derinden etkileyen ve terör örgütleriyle kurdukları bağlantılar nedeniyle siyasi bir tehdit oluşturan deniz haydutluğu saldırılarına çekmiştir. Deniz haydutluğuna karşı girişilen mücadelede kıyı devletlerinin bireysel, ikili ve çok taraflı faaliyetleri dikkat çekicidir. Bölgesel örgütler de bu mücadeleye ortak olmuşlardır. Ancak en dikkat çekici girişim, bölge ülkeleri arasında yer almayan bir ülkenin deniz haydutluğuna müdahalesi olmuştur. Dördüncü bölüm, ABD tarafından bu alanda girişilen faaliyetleri konu edinmektedir.

2. Güneydoğu Asya Deniz Haydutluğunun Nedenleri

Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğunun farklı nedenleri vardır. Bu sebepleri ekonomik, coğrafi ve siyasi açılardan incelemek mümkündür. Deniz haydutluğu, büyük oranda bölgedeki ekonomik gelişmelerin sonucunda marjinalleşen sosyal grupların yürüttüğü faaliyetler olarak karşımıza çıkmakla birlikte, hayatta kalmaya çalışan kişi ya da gruplar deniz haydutluğu ile ekonomik rekabetin içinde kalabilmektedir.¹⁷ Bölgedeki deniz haydutluğunun yeniden ortaya çıkmasını tetikleyen bir diğer etmen, Güneydoğu Asya ülkelerini derinden etkileyen Asya mali krizidir ve deniz haydutluğu maddi bir kazanç elde etmek için yapılan bir eylem olduğundan sebebini ekonomik koşullarda aramak gerekmektedir.¹⁸ 1997 yılındaki Asya mali krizi, bölgede derin bir etki yaratmıştır ve kriz neticesinde kötüleşen ekonomik durum, Endonezya ve Malezya'nın sahil kesiminde yaşayan birçok insanın hayatlarını idame ettirebilmek adına deniz haydutluğuna başvurmasına neden olmuştur.¹⁹ Ekonomik sıkıntı, istikrarsızlığı ve belirsizliği de beraberinde getirmiştir. Ekonomik çöküş, siyasilerin yolsuzluğu, gevşek siyasi kontrol ile birlikte siyasi istikrarsızlık, deniz haydutluğunun göz ardı edilmesini de beraberinde getirmiştir.²⁰ Mali kriz nedeniyle, bölgedeki bazı devletler, deniz haydutluğunu önleyici devriyeler de dahil olmak üzere askeri operasyonlarını finanse edebilecek yeterli kaynak bulmakta da sıkıntı çekmişlerdir.²¹

¹⁶ Catherina Zara Raymond (2009), "Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved?", s. 33.

¹⁷ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 177.

¹⁸ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility", s. 274.

¹⁹ Catherina Zara Raymond (2009), "Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved?", s. 32.

²⁰ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility", s. 274.

²¹ Caroline Liss (2011), "Maritime Piracy in Southeast Asia", s. 58.

Deniz haydutluğunun tırmanışa geçmesinin bir diğer önemli sebebi de siyasi nedenlerdir. Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla ortaya çıkan güç boşluğu, silah ticaretinin yaygınlaşması, bölgedeki genç ülkelerin birbirleriyle yaşadıkları sınır ve egemenlik sorunları, siyasi istikrarsızlık, siyasi yolsuzluk, siyasi kontrol eksikliği, ayrılıkçı hareketler ve bölgesel-küresel terör bağlantılı eylemler, Güneydoğu Asya'da deniz haydutluğunun altında yatan siyasi nedenler arasında gösterilebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Asya deniz yollarında süper güçlere ait devriye atan donanma gemilerinin sayısında bariz bir düşüş yaşanmış ve bu durum kara sularının ve uluslararası sularının bir anda devriye gemilerinden yoksun kalmasına neden olmuştur.²² Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyetler Birliği, Kamboçya, Çin ve Afganistan'dan gelen hafif silahların Myanmar, Endonezya ve Filipinler gibi ülkelere oldukça düşük fiyatlarda satılması ise bu silahların deniz haydutlarının eline geçmesini sağlamıştır.²³ Güneydoğu Asya'da görülen deniz haydutluğu faaliyetlerinin, Aceh'in Endonezya'dan ayrılması için mücadele eden 'Özgür Aceh Hareketi' (GAM) gibi ayrılıkçı hareketlerle ve 'El Kaide' bağlantılı bölgesel ve uluslararası terör örgütleriyle (İslami Cemiyet) bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür. Bu nedenle, kimi zaman terör eylemleriyle deniz haydutluğu eylemleri birbirine karışsa da, bu tür eylemlere destek sağlamak için bölgede deniz haydutluğuna girişildiği görülmüştür. Liss'in belirttiğine göre, GAM örgütü mensubu asilerin geçmiş yıllarda Endonezya hükümetine karşı giriştikleri mücadeleyi finanse etmek için deniz haydutluğu saldırıları düzenledikleri bilinmektedir.²⁴ GAM ve 'Ebu Seyyaf' gibi ayrılıkçı örgütler, deniz haydutluğu yaparak gemi mürettebatını kaçırmak suretiyle fidye talep etmiş ve faaliyetlerini finanse edebilmişlerdir.²⁵ 11 Eylül sonrasında, bölgedeki deniz haydutluğu faaliyetleriyle elde edilen fidye gelirlerinin El Kaide gibi uluslararası terör örgütlerine aktarıldığı düşünülmektedir. Ayrıca, Ho'nun belirttiği gibi, merkezi bir limanda radyoaktif madde içeren ve 'kirli bomba' olarak adlandırılan konvansiyonel bir bombanın terör bağlantılı deniz haydutlarınca patlatılması bu dönemde muhtemel senaryolar arasında yer almıştır.²⁶ İslami Cemiyet örgütü, Malakka Boğazı'nda önemli bir tehdit oluşturmuş ve Malakka Boğazı'ndaki gemilere, Singapur'a giden ABD gemilerine saldırılar düzenlemiştir.²⁷

Bölgenin takım adalardan oluşması, deniz alanlarının kara alanlarından daha fazla yer kaplaması ve dar boğazların bölgede yer alması ise deniz haydutluğuna sebep olan coğrafi

²² A.g.e., s. 58.

²³ A.g.e., s. 58.

²⁴ A.g.e., s. 62.

²⁵ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Recitute and Utility", s. 275.

²⁶ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 564.

²⁷ A.g.e., s. 564.

nedenlerdir. Ayrıca, bölge devletlerinin geniş kıyı çizgisine sahip olmaları ve takımda devletleri şeklinde yapılanmış olmaları, deniz haydutlarının lehine bir durum meydana getirmektedir.²⁸ Benzer şekilde, Jayakumar, bölgedeki devletleri coğrafi açıdan şöyle sınıflandırmaktadır: Uzun kıyı çizgisine sahip devletler, denize kıyısı olmayan devletler, takımda devletleri, uluslararası seyrüseferde kullanılan boğazlara kıyı devletler, coğrafi bakımdan dezavantajlı devletler.²⁹ Bölgenin bu yapısı, deniz haydutluğu eylemlerine etkin bir şekilde müdahale edilmesini ve bölgede aktif bir şekilde devriye atılmasını güçleştirmiştir. Deniz haydutluğunun en çok görüldüğü yerlerden biri olan Malakka Boğazı'nın en dar noktası 2,5 km genişliğindedir ve hem dar, hem de sığ olan bu boğazdan yılda binlerce gemi geçmektedir; geçen gemilerin tamamına yakını ise Kuzeydoğu Asya'ya petrol taşımaktadır.³⁰

3. Güneydoğu Asya'da Deniz Haydutluğuna Karşı Alınan Tedbirler

Güneydoğu Asya'daki stratejik deniz yollarının küreselleşme ve artan ticaret hacmi nedeniyle önemlerinin artmasıyla beraber, 1990'lı yıllarda bölgede kendisini yeniden hissettiren deniz haydutluğu, bu dönemde ciddi bir mesele olarak dünya gündeminde yer almıştır. Deniz haydutluğuna karşı verilen mücadelede, kıyı devletlerinin bireysel, ikili ve çok taraflı faaliyetleri dikkat çekicidir. Bölgesel örgütler de bu mücadeleye ortak olmuşlardır. Irak'ın 2003 yılında işgalinden sonra, bölgede görülen bir diğer önleyici ve caydırıcı uygulama özel güvenlik şirketleridir. Ulus-devletlerin ve bölgesel örgütlerin yanı sıra, özel güvenlik şirketleri de deniz haydutluğu saldırılarının önlenmesi konusunda ciddi çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu bölümde, deniz haydutluğuna karşı girişilen mücadele kapsamında alınan tedbirler dört farklı başlık altında incelenecektir: Ulusal tedbirler, ikili tedbirler, çok taraflı tedbirler ve özel güvenlik şirketleri.

3.1. Ulusal Tedbirler

Deniz haydutluğu saldırılarından birebir zarar gören ve deniz haydutluğu meselesini kendi iç meseleleri olarak görmek suretiyle bölge ülkesi olmayan ülkelerin yardım tekliflerine karşı mesafeli duran Malezya ve Endonezya gibi kıyı devletleri, deniz haydutluğunu önlemek adına bireysel tedbirler almışlardır. Bu tedbirlerin başında, kıyı devriyelerinin sayısını artırmak ve gözlem-önleme amaçlı yeni askeri örgütlenmeler yaratmak gelmektedir. Endonezya, sularında artan deniz haydutluğu eylemlerine tepki olarak reform paketleri ortaya koymuş ve donanma

²⁸ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 178.

²⁹ S. Jayakumar (2005), "UNCLOS Two Decades on", *Singapore Year Book of International Law*, Cilt 9, s. 3.

³⁰ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 560.

gemilerini modernize etmek suretiyle yasadışı faaliyetlere karşı devriye sayısını artırmıştır.³¹ Endonezya, Batam ve Belewana'da silahlı gasp ve deniz haydutluğu eylemlerine karşılık verebilecek özel kuvvetler konuşlandırmıştır.³²

Malezya, Malakka ve Singapur Boğazları'nda deniz haydutluğu saldırılarını azaltmak ve trafiği düzenlemek için yeni radar sistemleri kurmuş ve yeni devriye botları satın almıştır. Malezya, bu kapsamda boğaz çevresinde güvenliği sağlamak adına yeni kolluk kuvveti ve komando birimleri tesis etmiştir. Malezya tarafından gerçekleştirilen bir diğer önemli uygulama ise, Malezya hükümeti tarafından, amacı Malezya'nın deniz ile ilgili saldırılarla baş edebilme yeterliliğini artırmak olan Malezya Deniz Emniyeti Kurumu'nun oluşturulmasıdır.³³

Singapur da, diğer iki devlet gibi deniz emniyetini artırıcı tedbirler almış ve bu kapsamda özellikle limanlara giriş çıkışlarda saldırıları azaltmak amacıyla Refakatçi Deniz Emniyeti Timleri meydana getirmiştir.³⁴ Bunların yanı sıra, Singapur, 11 Eylül olaylarının ardından terörizmle mücadele için bir Ulusal Güvenlik Sekreterliği oluşturmuş ve yeni güvenlik tedbirlerini uygulamaya koymuş; 2005 yılının ortalarından itibaren de özel yatlar ve küçük tekneler de dahil olmak üzere bütün deniz taşıtlarına izleme cihazı takılmasını zorunlu kılmıştır.³⁵

Bununla birlikte, Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğundan önemli ölçüde etkilenen bu ülkelerin deniz güvenliğini sağlamaya yönelik güvenlik güçleri, gerek Asya mali krizi nedeniyle askeri ve kolluk kuvveti harcamalarına yeterli bütçe ayırlamaması, gerekse de bu ülkelerin uzun kıyı şeritlerine sahip olması nedeniyle yetersiz kalmıştır. Endonezya, 1997 Asya mali krizinden derinden etkilendiği için, krizin yaralarını sarması uzunca bir zaman almış ve deniz haydutluğu ile mücadele için ayıracak finansmanı kalmamıştır.³⁶ Sahil devriyelerinin yanı sıra, deniz haydutluğunun engellenmesinde havadan yapılan gözlem önemli bir rol oynamaktadır; ancak bu makalenin konu aldığı dönemde, Endonezya başta olmak üzere Güneydoğu Asya ülkelerinin çoğu sahil şeritlerini gözlem altında tutabilecek sayıda uçağa sahip değildir.³⁷

³¹ A.g.e., s. 565.

³² A.g.e., s. 565.

³³ A.g.e., s. 566.

³⁴ A.g.e., s. 567.

³⁵ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 191.

³⁶ A.g.e., s. 194.

³⁷ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility", s. 279.

3.2. İkili Tedbirler

Malakka Boğazı, Güney Çin Denizi ve Tayland Körfezi gibi önemli su yolları üzerinde yer alan devletler, deniz haydutluğunu engellemek adına ikili iş birliği içerisine de girmişlerdir. İkili tedbirlerin temelini ortaklaşa düzenlenen tatbikatlar ile devriye faaliyetleri oluşturmuştur. Ekonomik güçleri büyük bir sahil güvenlik teşkilatı kurmaya ya da donanma gemilerini güçlendirmeye yetmeyen Endonezya ve Malezya gibi ülkeler bir araya gelerek ortak devriye faaliyetleri yürüttükleri gibi, bölgedeki çıkarlarını korumak ve genişletmek isteyen ABD, Hindistan, Çin ve Japonya da bölgede deniz haydutluğunu önleyici müşterek ikili iş birliği faaliyetleri yürütmüşlerdir.

Bu tarz uygulamanın ilk örneğini, 1992 yılında Endonezya ve Singapur arasında yapılan iş birliği oluşturmaktadır. Bu iş birliğinin amacı, Singapur Boğazı'nda Endonezya-Singapur Koordineli Devriye sistemi kurmak olmuştur.³⁸ 1992 yılında Malezya, Endonezya ve Singapur arasında imza edilen ikili anlaşmalar, deniz haydutluğuna karşı müşterek devriye faaliyetleri ile bilgi paylaşımını kapsamıştır.³⁹ 1992 yılında Malezya ve Endonezya arasında imza edilen anlaşma, Malakka Boğazı'nda ortak devriye faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik Deniz Operasyonları Planlama Timinin kurulmasını sağlamış; 1994 yılında Filipinler ve Malezya arasında deniz haydutluğuna karşı ortak devriye atmak amacıyla mutabakat zaptı imza edilmiştir.⁴⁰ 2000 yılında ise, Japonya, Malakka Boğazı'nda deniz haydutluğunu engellemek amacıyla Endonezya, Malezya ve Singapur'a sahil güvenlik yardımı teklif etse de, bu teklif, sözü edilen üç ülke tarafından reddedilmiştir.⁴¹

Kıyı devletlerinin yanı sıra, diğer bölge ülkeleri de Malakka Boğazı'nın güvenliği konusuna müdahil olmuşlar ve 2004 Eylül ayından itibaren Hindistan ve Endonezya donanmaları Malakka Boğazı'nın batısındaki deniz yollarında müşterek devriye faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir.⁴² 11 Eylül sonrasında terörizme karşı ortak hareket etmek ve ticaret yollarının güvenliğini sağlamak adına ABD, Hindistan ve Japonya ile deniz haydutluğu ve deniz terörizminin önlenmesine yönelik ikili iş birliği gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, Japonya

³⁸ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 567.

³⁹ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility", s. 267.

⁴⁰ A.g.e., s. 279.

⁴¹ Gaye Christoffersen (2009), "Japan and the East Asian Maritime Security Order: Prospects for Trilateral and Multilateral Cooperation", *Asian Perspective*, Cilt 33, Sayı: 3, s. 118.

⁴² Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 568.

ve ABD deniz yollarında emniyeti artırıcı faaliyet içinde bulunma konusundaki istekliliklerini sergilemişlerse de, 2004 yılına dek boğaz emniyetini sağlayıcı somut adımlar atılmamıştır.⁴³

3.3. Çok Taraflı Tedbirler

Deniz haydutluğuna karşı Güneydoğu Asya’da girişilen mücadele, zaman içerisinde, bireysel boyutun ötesinde, çok taraflı boyutta, yani birden fazla devletin ve bölgesel örgütün bir araya gelmesiyle yürütülen bir faaliyet alanı haline de gelmiştir. Deniz haydutluğu saldırıları bölge içinden ve bölge dışından birçok devleti etkisi altına aldığı için, devletlerin çok taraflı ilişkiler kurarak tedbirler alması ve önleyici faaliyetlerde bulunması kaçınılmazdır. Çok taraflı tedbirler arasında; ortaklaşa gerçekleştirilen önleme ve caydırma amaçlı olarak birden fazla ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen tatbikatlar, en az üç ülkenin bir araya gelmesiyle oluşturulan deniz haydutluğunu önleme ve deniz emniyetini artırma amacı güden örgütler ile birden çok paydaşa sahip çok taraflı bölgesel örgütler ile çok taraflı programlar örnek gösterilebilir. Çok taraflı tedbirlerin içinde en önemli kısmını MALSINDO, Göklerdeki Göz, ReCAAP ve ASEAN gibi bölgesel örgütlenmeler ve bunların deniz haydutluğunu önlemeye yönelik faaliyetleri oluşturmaktadır.

Kıyı devletleri her ne kadar deniz haydutluğu sorununu kendi iç meseleleri olarak görseler de, üç kıyı devleti olan Malezya, Endonezya ve Singapur tarafından ortaya atılan ilk çok taraflı tedbir Üçlü Koordineli Devriye, diğer adıyla MALSINDO’dur.⁴⁴ MALSINDO, 1 Temmuz 2004 tarihinde bu üç devletin donanmasının toplam 17 gemiyle Malakka Boğazı’nda emniyeti artırma amaçlı devriye operasyonlarına başlamasıyla etkinlik kazanmıştır.⁴⁵ Bu çok taraflı operasyonun ardından, 2005 yılında Malakka Boğazı Emniyet Girişimi’nin bir parçası olarak Göklerdeki Göz (*Eyes in the Sky*) Planı uygulamaya konmuştur. Bu planın amacı, MALSINDO kapsamında yürütülen devriye etkinliklerine havadan destek vermektir. Plan, siyasi açıdan önem taşımaktadır; çünkü ilk kez kıyı devletleri kara suları üzerindeki egemenlik hakkındaki şüphelerini bir yana bırakarak, yabancı kuvvetlerin kendi sınırları içine girmesine müsaade etmişlerdir.⁴⁶

Brunei, Laos, Kamboçya, Endonezya, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam gibi ülkelerin oluşturduğu ASEAN, 2002 yılında bölgedeki deniz haydutluğunun

⁴³ Catherina Zara Raymond (2009), “Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved”, s. 35.

⁴⁴ A.g.e., s. 36.

⁴⁵ Gaye Christoffersen (2009), “Japan and the East Asian Maritime Security Order: Prospects for Trilateral and Multilateral Cooperation”, s. 124.

⁴⁶ Catherina Zara Raymond (2009), “Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved”, s. 38.

ortadan kaldırılması konusundaki bir anlaşmayı içeren bir çalışma programını Kuala Lumpur'da kabul etmiştir. Program, farklı mekanizmaları kullanmak suretiyle deniz haydutluğu hakkındaki bilgi paylaşımını artırmayı amaçlamıştır.⁴⁷ ASEAN üyesi ülkelerin ulusal polis teşkilatlarının şefleri, zaman zaman bir araya gelerek deniz haydutluğu da dahil olmak üzere sınır aşan suçlarla mücadele konusunda çalışmalar yapmıştır.⁴⁸ ASEAN, aktif bir eylem içine girmekten ziyade, daha çok deniz haydutluğu konusunda üye ülkeler arasında iş birliğini ateşleyici ve farkındalık artırıcı bir kuruluş olarak çaba göstermiştir. ASEAN, aynı zamanda Birleşmiş Milletler (BM) kurumlarıyla ve Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) ve Uluslararası Denizcilik Bürosu (IMB) ile iş birliği yapmak suretiyle bölgedeki deniz haydutluğu eğilimlerini inceleme altına almıştır.⁴⁹

Deniz haydutluğu konusunda, bu dönemde bölgede gerçekleştirilen en önemli gelişme, ReCAAP (Gemileri Hedef Alan Silahlı Soygun ile Mücadele Hakkında Bölgesel İşbirliği Anlaşması) anlaşmasının kabul edilmesi olmuştur. Japonya'nın deniz haydutluğuna karşı bölgeyi örgütlenme çalışmaları, 2004 yılının Kasım ayında Tokyo'da 16 ülke tarafından ReCAAP'ın imza edilmesiyle meyvesini vermiştir.⁵⁰ İmzacı 16 ülke arasında; Bangladeş, Brunei, Kamboçya, Çin, Hindistan, Endonezya, Japonya, Laos, Myanmar, Filipinler, Sri Lanka, Singapur, Güney Kore, Tayland ve Vietnam yer almaktadır. Anlaşma, 4 Eylül 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma, Singapur'da bir Bölgesel Bilgi Merkezi'nin kurulmasını öngörmekle birlikte, ASEAN+3 (APT) ülkeleri ile Hindistan, Bangladeş ve Sri Lanka arasında deniz haydutluğu karşıtı iş birliğinin yapılmasını teşvik etmiştir.⁵¹ Anlaşma, deniz haydutluğu eylemlerine engel olmak, deniz haydutlarını yakalamak, deniz haydutluğunda ya da silahlı soygunda kullanılan gemileri müsadere etmek ve deniz haydutluğu eylemlerinin mağdurlarının kurtarılması gibi yükümlülükleri imzacı devletlere yüklemektedir.⁵² ReCAAP, hükümetler arası seviyede uygulanacak olan ilk deniz haydutluğu karşıtı girişim olmasından dolayı büyük önem taşımaktadır ve bu girişimin kapsamında bilgi paylaşımı, kapasitelerin artırılması, iş birliğine yönelik düzenlemeler yer almaktadır.⁵³

3.4. Özel Deniz Güvenliği Şirketleri

⁴⁷ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 569.

⁴⁸ Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 190.

⁴⁹ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 569.

⁵⁰ Gaye Christoffersen (2009), "Japan and the East Asian Maritime Security Order: Prospects for Trilateral and Multilateral Cooperation", s. 125.

⁵¹ *A.g.e.*, s. 125.

⁵² Kerem Batır (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, s. 196.

⁵³ Catherina Zara Raymond (2009), "Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved", s. 38-39.

Güvenliğin sağlanmasında özel güvenlik şirketleri 1990'lı yıllardan itibaren önemli bir rol oynamaya başlamış ve özel güvenlik şirketlerinden deniz emniyetinin sağlanmasında da faydalanılmaya başlanmıştır. Özel güvenlik şirketleri tarafından yürütülen operasyonların Afrika ve Ortadoğu ile sınırlı oldukları düşünülse de, birçok özel güvenlik şirketi Güneydoğu Asya'da da faaliyetler yürütmüştür.⁵⁴ 1989 yılında Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından güvenlik ortamı önemli bir şekilde değişmiş ve bu durum, özellikle 11 Eylül 2001 terörist saldırılarından sonra özel güvenlik şirketleri için ciddi bir ortam hazırlamıştır.⁵⁵

Güneydoğu Asya'da özel güvenlik firmalarına duyulan ihtiyacın altında deniz haydutluğu saldırıları yatmaktadır. Bölgeden geçen önemli deniz yollarında ticaret gemilerinin ve bu bölgede faaliyet gösteren uluslararası şirketlerin tesislerine karşı düzenlenen saldırılar karşısında bölge devletlerinin yeterli imkânlar sunarak saldırıları engelleyememesi, özel güvenlik şirketlerine karşı duyulan talebi artırmıştır. Özel deniz güvenliği şirketlerinin ortaya çıkmasındaki bir diğer neden, denizcilik sanayisinin Güneydoğu Asya'da önemli bir rol oynaması ve bölgenin yılda 50.000'den fazla geminin geçişini sağlayan ve dünyanın en yoğun boğazlarından biri olan Malakka Boğazı gibi önemli boğazlara ve geçiş noktaların ev sahipliği yapmasıdır.⁵⁶ Siyasi ve yasal koşulların Malakka Boğazı'ndaki güvenlik kaygıları etrafında kesişmesi de, özel deniz güvenliği şirketlerinin faydalandığı bir ortamın oluşmasını sağlamıştır.⁵⁷

Güneydoğu Asya'da faaliyet göstermiş olan özel deniz güvenliği şirketlerinin çoğu, güvenlik sektörü dışından olan uluslararası büyük şirketlerin ya da daha büyük özel güvenlik şirketlerinin bir parçasıdır veya doğrudan doğruya bunlarla bağlantısı bulunmaktadır. Bölgede faaliyet göstermiş olan özel deniz güvenliği şirketlerinin pek çoğunun merkezi ABD ve İngiltere'de bulunmakla birlikte, Asya merkezli ofislerin bulunduğu da göze çarpmaktadır.⁵⁸ Özel deniz güvenliği şirketlerinin en önemlileri arasında yer alan şirketler ve bağlı oldukları ülkeler şunlardır: Trident Group – ABD, MSG – Almanya, CTI – Avustralya, G.S. Seals – İsrail ve Gray Page Limited – İngiltere.⁵⁹ Şirketler ve bağlantılı oldukları ülkelere dikkat edilecek olursa, bu şirketlerin çoğunun aynı zamanda bölgede petrol, doğalgaz ve maden arayan firmalar ile

⁵⁴ Carolin Liss (2007), "Privatization of Maritime Security in Southeast Asia", içinde (editörler: Thomas Jäger & Gerhard Kümmel) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, VS Verlag für Sozialwissenschaften Wiesbaden, s. 135.

⁵⁵ A.g.e., s. 139.

⁵⁶ A.g.e., s. 136.

⁵⁷ Apandi N. Osnin (2006), "Private Maritime Security Company (PMSC) in the Strait of Malacca – Options for Malaysia", *WMU Journal of Maritime Affairs*, Cilt 5, Sayı: 2, s. 292.

⁵⁸ A.g.e., s. 139.

⁵⁹ A.g.e., s. 140.

aynı uyruğa sahip oldukları görülmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, bir şekilde uluslararası firmalarla bağlantısı olan bu güvenlik şirketlerinin esas amacı, bölgede ekonomik çıkarları olan büyük şirketlerin güvenliğini sağlamak ve deniz haydutluğu saldırılarının bu şirketlerin faaliyetlerini baltalamasını engellemek olmuştur.

Liss, özel deniz güvenliği şirketlerini makalesinde iki kategoride incelemektedir. Birinci kategorideki şirketler, saldırıların engellenmesi amacıyla yürütülen hizmetleri (ticari gemilere eskortluk edilmesi, açık denizdeki enerji tesislerinin ve limanların korunması, silahlı ya da silahsız üniformalı güvenlik personelinin gemide ya da eskort gemilerinde bulundurulması, yerli kolluk kuvvetlerinin ve gemicilerin eğitilmesi) sağlarken, ikinci kategorideki şirketler, saldırı sonrası kriz ve olayın neticesinde verilen tepki üzerine odaklanan hizmetler (kayıp gemilerin ya da çalınan yükün bulunması ve tetkiki, mürettebatın ya da çalışanların kaçırılması halinde pazarlığın sağlanması, pazarlığın yapılamaması durumunda rehinelere kurtarılması, acil durumlarda ilk yardım ve tahliye hizmetlerinin sağlanması) sunmaktadır.⁶⁰ Bu şirketlerde çalışan personelin, ordudan ayrılmış personel ve özel harekâtçılardan oluşması, özel deniz güvenliği şirketlerinin ciddi bir şekilde güvenlik hizmeti verdiklerini göstermektedir. Ayrıca, personelin bir ordu ya da sahil güvenlik gibi üniformalı, silahlı ya da silahsız olarak hizmet vermesi, kendilerine ait eskort teknelerinin olması deniz haydutluğu üzerinde caydırıcı bir unsur olmuştur. Örneğin, yüksek riskli bölgede balık avlayan trol teknelerine silahlı güvenlik personelinin konuşlandırılması, Filipinler güneyinde ağları çalmaya çalışan deniz haydutlarının geri püskürtülmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁶¹

Özel deniz güvenliği şirketleri her ne kadar deniz haydutluğu eylemlerini engelleme konusunda devlet desteğinin ve gücünün az olduğu bölgelerde büyük bir rol oynamış olsa da, uluslararası hukuk ve devletlerin egemenliği konularında bazı tartışmalara neden olmuştur. Özellikle deniz haydutluğu sorununu kendi iç meseleleri olarak gören Malezya ve Endonezya, özel güvenlik şirketlerinin silahlı ya da silahsız eskort gemileriyle kendi karasularında güvenliği sağlamasından rahatsızlık duymuştur. Her iki ülke, özel güvenlik şirketlerine ait silahlı eskortların kullanılmasını reddetmiş ve Malezya İç Güvenlik ve Asayiş Amiri Datuk Osman Talib, Malezya sularında böylesi bir geminin bulunması halinde gemiye el konulacağını ve mürettebatının terörist ya da paralı asker olarak tutuklanarak İç Güvenlik Yasası'nın gerektirdiklerine tabi tutulacaklarını belirtmiştir.⁶²

⁶⁰ A.g.e., s. 141.

⁶¹ A.g.e., s. 145.

⁶² A.g.e., s. 146.

Özel deniz güvenliği şirketlerine ait silahlı eskortların devletlere ait sularda kullanılması uluslararası hukuk açısından da tartışma oluşturmaktadır. 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS), bir ticaret gemisi ile savaş gemisinin devletlere ait kara sulara ne şekilde gireceği konusunda kesin bir ayırım ortaya koymaktadır ve uluslararası deniz ticaretini kolaylaştırmak için, devletler, ticaret gemilerine kara sularına girebilmesi için aksi bir uyarı verilmedikçe izin vermektedirler.⁶³ Ortada ikili ya da çok taraflı bir anlaşmanın olmaması durumunda, savaş gemileri önceden karasulara giriş için özel bir izin alırlar, ya da zararsız geçiş hakkından faydalanarak o ülkenin kara sularından geçerler.⁶⁴ Bu noktada, silahlı eskort gemilerinin geçişi ise sorun oluşturmuştur. Silahlı eylemleri nedeniyle eskort gemilerinin de savaş gemileri olarak değerlendirilmesi gerektiğinden, kara sularına girmek için devletlerden izin almaları gerektiği öne sürülmüş; buna mukabil, özel güvenlik şirketleri zararsız geçiş haklarını kullanarak geçme hakları olduklarını ileri sürmüştür.⁶⁵ Ortaya çıkan bu tartışma, araştırmaya esas olan dönemde bölgenin güçlü devletleri ile özel güvenlik şirketleri arasında devam etmiş ve henüz herhangi bir çözüme kavuşturulamamıştır.

4. Güneydoğu Asya'daki Deniz Haydutluğuna ABD Müdahalesi

ABD, Commodore Perry'nin 19. yüzyılda Japonya'yı ticari alanda iş birliğine zorlamasıyla birlikte Doğu Asya'ya açılmak suretiyle bölgeye önemli bir güç olarak yerleşmeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın, ABD'nin bölgedeki konumunu güçlendirmesine imkân sağladığı ileri sürülebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ise, Amerikan dış politikasındaki önemli değişikliklerin habercisi olmuştur. ABD, her ne kadar bu savaşın sonunda hegemonik bir güç olarak ortaya çıkmış olsa da, Güneydoğu Asya'daki büyük siyasi denge değişiminin ABD'nin 1975 yılında Güney Vietnam'dan çekilmesiyle başladığı, birbirini takip eden Washington yönetimlerinin genel olarak bölgeye karşı ilgisiz kaldığı ve ABD'nin pazara erişim sağlamak ve siyasi krizlere tepki vermek adına gelişigüzel bir şekilde bölgedeki olaylara müdahil olduğu ileri sürülmektedir.⁶⁶ Buna rağmen, Soğuk Savaş sonrasında Güneydoğu Asya'daki uluslararası ilişkilerin 45 yılını şekillendiren dünya görüşünün Amerikan odaklı olduğu, bu durumun altında

⁶³ Apandi N. Osnin (2006), "Private Maritime Security Company (PMSC) in the Strait of Malacca – Options for Malaysia", ss. 203-204.

⁶⁴ A.g.e., s. 204.

⁶⁵ A.g.e., s. 204.

⁶⁶ Diane K. Mauzy & Brian L. Job (2007), "US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement After Years of Benign Neglect", *Asian Survey*, Cilt 47, Sayı: 4, s. 622.

yatan siyasi ve stratejik temel sebebin ise komünizmi çevreleme maksadı olduğu iddia edilmektedir.⁶⁷

George H. W. Bush ve Bill Clinton yönetimleri zamanında, Amerikan askeri gücünün bölgedeki varlığı, istikrarı ve Amerikan mallarına yönelik pazarları yaratmak için elzem olan bölgesel ekonomik büyümenin koşullarını sağlayan bir unsur olarak görülmüş; çok taraflı kuruluşlara, özellikle ABD'nin Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne (APEC) katılımına, ASEAN Bölgesel Forumu'na destek verilmesine özel bir önem atfedilmiş ve Güneydoğu Asya ülkelerine olaylar bazında ilgi gösterilmiştir.⁶⁸ ABD'nin özellikle 1990'lı yılların başından itibaren bölgeye karşı ilgisiz kalması ve Clinton yönetiminde izlenen politikalar, 11 Eylül saldırılarından sonra ise George W. Bush yönetiminde tamamen değişiklik göstermiştir. ABD, bölgedeki ticari ve ekonomik çıkarlarını göz önünde bulundurarak, terörizmin etkisiyle bölgedeki ağırlığını artırmak istemiş; dolayısıyla deniz ticaretine ve pazar uygulamalarına sekte vuran deniz haydutluğu saldırılarını dikkate almaya başlamıştır. Deniz haydutları ile bölgesel (İslami Cemiyet, Ebu Seyyaf) ve küresel (El Kaide) terör örgütleri arasında kurulan, özellikle finans boyutundaki ilişkiler ABD'nin bölgeye yeniden müdahil olmasının altında yatan temel sebeplerden bir tanesi olarak görülmektedir. 11 Eylül 2001, Güneydoğu Asya'ya yönelik Amerikan dış politikasında da bir dönüm noktasıdır. George W. Bush yönetimi, terörle mücadelede Güneydoğu Asya'yı 'ikinci bir cephe' olarak ilan etmiş ve ABD'yi yeniden bölgeye müdahil etmenin ilk adımlarını atmıştır.⁶⁹

Singapur, Endonezya, Filipinler gibi ülkelerde, ABD ve onun bölgesel mal varlıklarına karşı komplolar kuran bölgesel ve küresel terör şebekelerinin ve bunlarla ilişkili deniz haydutluğu şebekelerinin tespit edilmesinden sonra, 'ikinci cephe' rolü, böylelikle ABD yönetimince bölgeye yüklenmiştir.⁷⁰ En büyük beşinci ticari ortaklık bölgesi olarak, aynı zamanda hem ABD donanması, hem de enerji tesisleri açısından jeostratejik açıdan önemli bir bölge olarak Güneydoğu Asya, 11 Eylül öncesinde George W. Bush yönetiminin öncelikli hedefleri arasında yer almasa da, bölge denizlerindeki batılı işletmeleri hedef alan El Kaide terör örgütü bağlantılı İslami Cemiyet terör örgütü mensuplarının yakalanması, Washington'ın ilgisini bölgeye çekmiştir.⁷¹ Aynı şekilde, 1990'lı yıllardan itibaren bölgede artan deniz haydutluğu eylemlerine

⁶⁷ Donald E. Weatherbee (2009), *International Relations in Southeast Asia The Struggle for Autonomy*, Plymouth, Rowman and Littlefield Publishers Inc, s. 62.

⁶⁸ Diane K. Mauzy & Brian L. Job (2007), "US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement After Years of Benign Neglect", s. 625.

⁶⁹ A.g.e., s. 622.

⁷⁰ A.g.e., s. 636.

⁷¹ A.g.e., s. 629.

karşı girişilen mücadelede, 11 Eylül 2001 önemli bir dönüm noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tarihe dek, bölge devletleri, yukarıda ayrıntılı bir şekilde söz edildiği gibi, bireysel, ikili, çok taraflı ya da bölgesel örgütler şeklinde mücadeleler yürütmüşlerdir; ancak 11 Eylül olaylarından sonra, ABD, terörizme karşı topyekûn savaş bahanesiyle bölgedeki ticari ve ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla bölgede mevcut bulunan deniz haydutluğu ile mücadeleye başlamıştır. Malezya ve Endonezya gibi ülkeler, deniz haydutluğu meselesi genellikle kendi kara suları içinde meydana geldiğinden, bunu bir iç mesele olarak görmüşler ve bölge dışındaki bir ülkeden, özellikle ABD tarafından gerçekleştirilen müdahalelere ve ortaklık tekliflerine karşı çıkmışlardır. Bölgenin sigorta firmalarınca savaş alanı olarak ilan edilmesi de buna eklenince, Çin, Hindistan, Japonya ve ABD'den güvenliğin artırılmasına yönelik gelen baskılar artmıştır.⁷²

Yukarıda ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere, ABD'nin Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna müdahalesinin sebepleri arasında, deniz haydutları ile terör şebekeleri ve örgütleri arasında organik bağların bulunması ve birbirleri arasında finans akışı olması yer almaktadır. ABD'nin müdahalesindeki amaçlardan biri de, deniz ticareti yollarının ve yük gemilerinin emniyetini sağlamanın yanı sıra, terör örgütlerine aktarılan finansmanı kesmek olmuştur. Bu noktada, deniz haydutluğu ile deniz terörizmi arasındaki ayırmadan bahsetmek faydalı olacaktır. Deniz terörizmi sözcüğü her ne kadar Amerikan medyasında ve hükümet söylemlerinde yer alsada, deniz haydutluğu ve terörizm altında yatan sebepler başkadır: Deniz haydutluğu maddi çıkarları için yapılırken, terörizm ise siyasi amaçlıdır.⁷³

ABD'nin, 11 Eylül sonrasında, Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna müdahalesinin altında üç temel sebebin yattığı ileri sürülebilir. Bunlardan birincisi, Washington'ın ekonomik çıkarlarını korumaktır. İkincisi, ABD'nin bölgedeki siyasi çıkarlarını korumaktır. Üçüncü ve son olarak da, askeri çıkarları gözetmek olgusundan söz edilebilir. Her üç sebebin bağlı olduğu ana nedenin ise, ABD'nin bölgede tekrar egemen bir güç olarak varlığını sürdürmek ve değişen dünya düzeninde eski düşman Rusya'nın yanı sıra güçlenen Çin, Hindistan, Endonezya ve Malezya gibi bölge güçlerini hem ekonomik, hem de askerî açıdan sınırlamak istemesi olduğunu iddia etmek mümkündür.

Güneydoğu Asya, önemli deniz yollarına (Malakka Boğazı, Güney Çin Denizi) ve dünya ticaretindeki öncü ülkelere (Çin, Tayland, Singapur, Endonezya, Malezya) ev sahipliği yaptığı için stratejik açıdan son derece önemli bir bölgedir. Dünya ticaretinin yüzde 80'inden fazlası

⁷² Donald E. Weatherbee (2009), *International Relations in Southeast Asia The Struggle for Autonomy*, s. 182.

⁷³ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 562.

deniz ticaretiyle gerçekleştirilmektedir ve bu ticaret hacminin yüzde 45'lik kısmı Güney Çin Denizi'nin kontrolsüz sularından gerçekleştirilmektedir.⁷⁴ Her yıl dünya süper tanker trafiğinin yarısından fazlası Malakka, Sunda, Lombok boğazlarından geçerek Doğu Asya ülkelerine ham madde ve enerji kaynağı taşımaktadır.⁷⁵ Dünyadaki pek çok devlet gibi, ABD de, deniz ticareti ve enerji gereksinimlerinin karşılanması için bu deniz yollarına gereksinim duymaktadır. Deniz yollarında ya da ana limanlarda meydana gelecek herhangi bir sıkıntı, maliyetin ve zararların artmasına ve milyon dolarla ifade edilebilecek masrafları bulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, ABD'nin bölgesel bir sorun gibi görünen deniz haydutluğu sorununa müdahale etmesinin altında yatan ekonomik sebebin, deniz ticaretine haydutluk ve terörizm faaliyetleriyle vurulan sekteden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Nitekim dünya deniz ticaretinin önde gelen ülkelerinden biri olan ABD, her yıl, deniz yoluyla yapılan taşımacılığın yüzde 20'sini gerçekleştirmektedir.⁷⁶

ABD'nin deniz güvenliği endişeleri arasında konteynır, yolcu ve tur gemilerine karşı gerçekleştirilecek deniz haydutluğu ve terör eylemleri yer almıştır. Deniz haydutluğu saldırıları sonucunda kargoların kaybolması, gezi turlarının gecikmesi, deniz araçlarının zarar görmesi ve sahte ticaret işlemleri, Amerikan ekonomisine yılda birkaç milyon dolara mâl olmuştur.⁷⁷ Deniz ticaretinin ve gezi turlarının yanı sıra, bölgede farklı alanlarda faaliyet göstermekte olan ABD şirketleri de bulunmakta ve bu şirketler, petrol, doğalgaz ve değerli madenlerin çıkarılmasında önemli rol oynamaktadır. Amerikan petrol şirketlerinin Güney Çin Denizi'ndeki pek çok alanda petrol arama faaliyeti yürüttüğü bilinen bir gerçektir.⁷⁸ Bu alanlarda faaliyet gösteren Amerikan şirketlerinin ülke ekonomisine büyük katkıları bulunmaktadır. Fakat deniz haydutluğu saldırılarıyla denizdeki ve kıyıdaki tesisler zarar görmüş, çıkarılan değerli mineral ve madenlerin sevki gecikmiş ve ciddi derecede ekonomik kayıplar yaşanmıştır. Bölge ülkelerinin deniz haydutluğu eylemleri üzerinde kontrolü sağlayamaması, ABD'nin bölgedeki ekonomik kaybını artırmaya devam ettiğinden, Washington da zamanla doğrudan kendisi müdahale yolunu tercih etmiştir.

ABD, Soğuk Savaş sırasında Güneydoğu Asya'da sürdürdüğü hegemonik güç politikasında 1990'lı yılların başından itibaren özellikle Clinton döneminde bazı değişikliklerde bulunmuş

⁷⁴ Joshua P. Rowan (2005), "The US-Japan Security Alliance, ASEAN, and the South China Sea Dispute", *Asian Survey*, Cilt 45, Sayı: 3, s. 415.

⁷⁵ A.g.e., s. 416.

⁷⁶ Peter Chalk (2008), *The Maritime Dimension of International Security Terrorism, Piracy and Challenges for the United States*, Pittsburg: RAND Corporation, s. 35.

⁷⁷ A.g.e., s. 36.

⁷⁸ Joshua P. Rowan (2005), "The US-Japan Security Alliance, ASEAN, and the South China Sea Dispute", s. 429.

ve yukarıda da bahsedilen bu değişiklikler, ABD’yi Güneydoğu Asya politikalarında ihmalkâr davranmaya itmiştir. Bunun ardında yatan sebeplerin arasında, Sovyet Rusya gibi büyük bir rakibin çökmesi ve halihazırda müttefik ülkeler olan Japonya ve Güney Kore dışında bölgede ekonomik açıdan bugünkü gibi güçlü devletlerin yer almaması gösterilebilir. Bu durum, komünizmi çevreleme odaklı Amerikan politikalarında değişikliğe gidilmesini sağlasa da, 11 Eylül saldırıları, 21. yüzyılın başında Rusya’nın ekonomik ve siyasi anlamda güçlenerek yeniden dünya siyasetinde söz sahibi olması, Güneydoğu Asya kaplanları olarak adlandırılan güçlü ekonomilere sahip devletlerin bölgede ortaya çıkması ve Çin ve Hindistan’ın ekonomik açıdan güçlenmesi, ABD’nin bölge üzerindeki siyasi çıkarlarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur.

Her ne kadar geleneksel olarak Güneydoğu Asya’daki dış politika konusunda Cumhuriyetçi ve Demokrat yönetimler benzer programları sürdürmüş olsalar da ,Clinton dönemi muhafazakâr eleştirmenler tarafından asılsız bir “*ABD müdahaleciliği*” olarak nitelendirilmiştir.⁷⁹ 2004 yılındaki seçimlerin ardından, uluslararası terörizm, Başkan George W. Bush’un dikkatini çekmiş, neticede Güneydoğu Asya’da Amerikan gücünün artması ile Amerikan politikaları bölgede rahatsızlık meydana getirmiştir.⁸⁰ 11 Eylül sonrasında ise, ABD gündemi, Güneydoğu Asya’daki mevcut uluslararası çatışma ve direnişleri içinden çıkılmaz bir hale sokarak ulusal önceliklerden kaynaklanan “*yumuşak bencillik*” politikalarıyla Amerikan üstünlüğünü hayata geçirmek suretiyle yeni bir ‘emperyalist strateji’ tayin etmiştir.⁸¹ Bu strateji temelinde, bölgedeki deniz haydutluğu saldırıları ve terör örgütleriyle mücadele eden ABD’nin temel amacı siyasi üstünlüğünü yeniden bölgede sağlayarak siyasi çıkarlarına erişebilmek olmuştur.

ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’nın galip ülkeleri arasında yer almasında ve sonrasında ‘dünya polisi’ görevini üstlenerek dünyanın her yanına müdahale edebilmesinde ABD donanmasının rolü büyüktür. Nitekim ABD’nin, Soğuk Savaş’ın hemen akabinde dünyadaki askeri ve siyasi üstünlüğünün kara kuvvetlerinden çok deniz kuvvetlerine borçlu olduğu ileri sürülebilir. Son 50 yıldır gerçekleştirilen Amerikan müdahalelerine bakıldığında, askeri operasyonların daha çok deniz kuvvetleri ve onlara bağlı deniz piyadeleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. ABD’nin askeri gücünü korumasını sağlayan önemli unsurlardan biri, savaş ve uçak gemileriyle ordusunu istediği bölgeye rahatlıkla konuşlandırabilmesidir; bu nedenle

⁷⁹ Diane K. Mauzy ve Brian L. Job (2007), “US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement After Years of Benign Neglect”, s. 628.

⁸⁰ Jonathan D. Pollack (2005), “The United States and Asia 2004: Unfinished Business”, *Asian Survey*, Cilt 45, Sayı: 1, s. 1.

⁸¹ Diane K. Mauzy & Brian L. Job (2007), “US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement After Years of Benign Neglect”, s. 631.

Amerikan deniz kuvvetlerine ait gemilerin ve denizaltıların dünya denizlerinde sorunsuz ve rahat bir şekilde dolaşabilmesi önem taşımaktadır. ABD'nin Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğu ve deniz haydutluğu bağlantılı terörizm eylemlerine müdahale etmesinin bir diğer nedeni de, askeri gemilerinin geçiş yollarının emniyetini sağlamaktır. Savaş gemilerinin ve denizaltıların Güneydoğu Asya'daki boğaz ve deniz yollarındaki seyrüsefer serbestisi, Amerikan nükleer stratejisi ve dolayısıyla Amerikan ulusal güvenlik çıkarları açısından önem arz etmektedir. Amerikan donanmasının hedef noktalara erişiminde büyük önem taşıyan, askerî açıdan önemli 16 stratejik boğazın 4'ünün bu bölgede bulunması, bölgenin askeri önemini artırmış ve askeri çıkarlar doğrultusunda bölgeyle ilgili politikaların oluşturulmasına neden olmuştur.⁸²

Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna karşı, bölgesel kıyı devletleri tarafından aktif bir faaliyete girişilememesi ve caydırıcı-önleyici tedbirlerin alınamaması nedeniyle, ABD, yukarıda sıralanan çıkarlarını korumak amacıyla 11 Eylül sonrasında bölgeye müdahil olmaya başlamıştır. Ian Storey'nin de belirttiği gibi, 1990'ların ortalarından itibaren artan deniz haydutluğu vakalarına ve 11 Eylül sonrasında denizlerde bir terör saldırısı ihtimalinin artmasına rağmen, 2004 yılından öncesine kadar bölgesel kıyı devletleri etkin güvenlik tedbirleri almak konusunda çok az isteklilik göstermişlerdir.⁸³ Bu isteksizliğin büyük ölçüde farklı tehdit algılamalarından ve egemenlik konusunda artan hassasiyetten kaynaklandığı ifade edilmektedir.⁸⁴ Özellikle, bölgesel kıyı devletlerinin 1990'larla birlikte güçlenen 'genç' devletler olmasından dolayı, aralarında halen daha sınır sorunlarının bulunuyor olmasının bu hassasiyeti artırdığı söylenebilir. Bununla birlikte, bu yüksek hassasiyet, birbirine komşu ülkelerin deniz alanlarında 'sıcak takip hakkı' konusunda bir uzlaşmaya varabilmelerini engellemiştir.⁸⁵

Bu tarz nedenlerden dolayı, bölgedeki deniz haydutluğu konusunda somut bir çözüme gidilememesi, ABD Deniz Kuvvetleri Pasifik Komutanlığı'nın (PACOM) 2004 yılında Bölgesel Deniz Güvenliği Girişimi'ni (RMSI) ortaya atmasına neden olmuştur. Pasifik Komutanlığı Komutanı Amiral Thomas Fargo'ya göre, RMSI'nın amacı; Güneydoğu Asya'nın kontrol dışında kalan kıyı bölgelerinde deniz haydutluğu, terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı gibi alanlarda ortaya çıkan uluslararası

⁸² Mark J. Valencia (1997), "Asia, the Law of Sea and International Relations", *International Affairs*, Cilt 73, Sayı: 2, s. 275.

⁸³ Ian Storey (2008), "Securing Southeast Asia's Sea Lanes: A Work in Progress", *Asia Policy*, Sayı: 6, s. 109.

⁸⁴ A.g.e., s. 109.

⁸⁵ A.g.e., s. 111.

güvenlik tehditleri karşısında ortak hareket etmek olmuştur.⁸⁶ Ancak, RMSI ile birlikte ABD'nin bölgede kendisini hissettirmesi Endonezya ve Malezya gibi kıyı devletleri tarafından hoş karşılanmamış ve 11 Eylül saldırılarından sonra İslam'a karşı girişilen bir savaş algısının toplumda yerleşmiş olması nedeniyle ABD karşıtı protestolar artmıştır. Bunların altında yatan temel nedenin, aslında, kıyı devletlerinin bölgesel çıkarları ile deniz yolları güvenliği konusundaki ABD'nin çıkarları arasındaki çatışma olduğunu ileri sürmek mümkündür. Endonezya ve Malezya, RMSI kapsamında gerçekleştirilen faaliyetleri, ABD'nin Malakka Boğazı'ndaki kendi çıkarlarını emniyet altına almak istemesinin bir yolu olarak görmüştür.⁸⁷ Bununla birlikte, ABD, deniz stratejisini 1990'lardan beri ilk kez değiştirmiş ve Amiral Mullen, 2006 yılında terörizmle mücadele etmek için Soğuk Savaş stratejisinden farklı bir şekilde yeni bir deniz güvenliği stratejisini ortaya atmıştır. Bu yeni stratejinin amacı, ticaret rotalarını korumak ve terörle mücadele etmek için ortaklıklar oluşturmak olarak lanse edilmiştir.⁸⁸

Bu doğrultuda, ABD'nin özellikle 2004 ve 2006 yıllarından itibaren bölgede deniz güvenliğini sağlamak amacıyla tek başına hareket etmeyerek, kendi çıkarlarını da sağlama almak maksadıyla, Hindistan, Çin ve Japonya gibi bölge güçleriyle ortaklıklar kurmak suretiyle, ortak devriye programları ve ortak deniz emniyeti programları geliştirmiştir. Özellikle, Hindistan, 2001 sonrasında ABD'nin sıkı müttefikleri arasında yer almakla birlikte önemli miktarda silah alımını (Fire Finder radar sistemleri vs.) ABD'den gerçekleştirmiştir. Hindistan, ABD ile birlikte bölgede bir Hint-Amerikan donanması varlığının oluşmasını sağlamıştır. İki devlet, terörizmi ve deniz haydutluğunu önleme amaçlı olarak ortak devriye faaliyetlerinin yürütülmesini kararlaştırmışlardır.⁸⁹

Chalk, ABD tarafından küresel deniz güvenliği için gerçekleştirilen eylemler arasında RMSI'nın yanı sıra Konteynır Güvenliği Girişimi (CSI), Uluslararası Gemi ve Liman Tesisleri Güvenliği Kanunu (ISPS), Terörizme Karşı Gümrük-Ticaret Ortaklığı gibi faaliyetleri saymakta ve bu tedbirlere ek olarak ABD'nin, terörizmle mücadele stratejisinde hayati önem taşıyan bölgelerde, bölgesel deniz güvenliği girişimlerinin ve kapasite artırma faaliyetlerinin gerçekleştirdiğini belirtmektedir.⁹⁰ ABD'nin bu meseleler kapsamında, bölgeye tek taraflı,

⁸⁶ A.g.e., s. 113.

⁸⁷ Joshua H. Ho (2006), "The Security of Sea Lanes in Southeast Asia", s. 571.

⁸⁸ Gaye Christoffersen (2009), "Japan and the East Asian Maritime Security Order: Prospects for Trilateral and Multilateral Cooperation", s. 128.

⁸⁹ Adam J. Young & Mark J. Valencia (2003), "Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility", s. 278.

⁹⁰ Peter Chalk (2008), *The Maritime Dimension of International Security Terrorism, Piracy and Challenges for the United States*, s. XIV.

kendi başına aldığı kararlarla müdahil olmaması, mutlaka bir iş birliği temelinde çözüme gitmesi dikkat çekicidir.

Sonuç

ABD, El Kaide terör örgütü kaynaklı küresel terör saldırıları sonrasında, Soğuk Savaş zamanında güçlü bir şekilde tesis etmeyi başardığı hegemonyayı sürdürmek amacıyla nüfuzunun zayıfladığı alanlarda gücünü artırmak suretiyle ulusal çıkarlarını güvence altına almaya çalışmıştır. Bu alanlar arasında yer alan Güneydoğu Asya ve Orta Doğu gibi bölgeler, özellikle stratejik deniz yollarını ve değerli maden yataklarını barındırdığı için, ABD için ayrı bir önem taşımıştır. Bunun altında yatan sebepler, yukarıda da belirtildiği üzere, ekonomik, siyasi ve askeri çıkarlar doğrultusunda ortaya çıkan kaygılardır. ABD, terörizmin etkisiyle bölgeye karşı tavrını ve bakış açısını değiştirdikten sonra, Güneydoğu Asya'daki çıkarlarını sağlama almak maksadıyla bir şekilde bölgeye yeniden müdahil olmak istemiştir. Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğu eylemleri ile bu eylemlerin ve deniz haydutluğu şebekelerinin bir şekilde bölgesel veya küresel terör örgütleriyle bağlantılı olmasının, ABD'nin bölgeye yeniden müdahil olarak bölgedeki nüfuzunu ve gücünü artırmasında teşvik edici bir rol oynadığı söylenebilir.

Pearl Harbor saldırısından beri kendi ülke sınırları içinde doğrudan doğruya bir tehditle karşı karşıya kalmayan, ancak 11 Eylül 2001'de vuku bulan terör saldırılarıyla yeni ve farklı bir tehdit ile karşılaşan ABD'nin esas amaçları arasında, dünyanın her yerinde, özellikle ABD'yi siyasi ve ekonomik açıdan etkileyen ya da etkileyebilecek yerlerde gücünü artırmak yer almıştır. Bu kapsamda, ABD, ulusal çıkarlarını temelde güç üzerinden (askeri ve ekonomik kapasiteler) tanımladığından, kimi zaman prestij elde etmek, kimi zaman statükoyu korumak, kimi zaman da emperyal genişleme (ekonomik ve siyasi nüfuz alanlarını artırma) elde etmek maksadıyla dünyanın farklı yerlerinde çeşitli müdahalelerde bulunmuştur.

ABD'nin Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğunu engellemeye yönelik çalışmalara müdahil olması, bölgedeki statükoyu korumak ve bölgede prestij elde etmek gibi ulusal çıkarları karşılamak olsa da, birincil neden bu kapsamlı çıkarların altında yatan, ekonomik ve siyasi çıkarları koruma altına almak ve bölgedeki askeri üstünlüğü korumak olmuştur. ABD, deniz haydutluğunu engelleme amacını gerçekleştirirken, aynı zamanda bölge ülkelerinin siyasi karar alma süreçlerine de müdahil olabilme, böylece bölge siyasetini etki altına alabilme imkânı yakalayabilmiştir. ABD'nin bölgeye tekrar egemen olmaya çalışması ve dolayısıyla bölgedeki nüfuzunu ve gücünü bu dönemde artırması neticesinde bölgede güç dengeleri oluştuğu görülmektedir. Güç dengesini oluşturan devletler arasında Endonezya ve Malezya gibi kıyı

devletlerinin yanı sıra, bölge devletlerinden olan Çin ve Hindistan ile bölge devleti olmayan ABD de yer almaktadır. ABD'nin gücünü bölgede dengeleyici bir unsur olarak, ABD'yi de bölgede denge kuran devlet olarak tanımlamak mümkündür. Nitekim bölgeye dışarıdan müdahil olan bir ülke olarak ABD'nin bölgede varlık göstermesi, sorunlu deniz alanları ve sınır hatları konularındaki anlaşmazlıklarda ve özellikle askeri kapasitelerini artıran Çin ve Hindistan gibi devletlerin güçlerini artırmak suretiyle izledikleri politikalardan huzursuz olan bazı bölge devletlerince, ABD'nin dengeleyici ülke olarak bölgede yer almasını destekleyen bir faktör olmuştur. ABD, deniz haydutluğunun sonlandırılmasına dair Hindistan ve Çin ile de güvenlik konularında iş birliğine gitmiş ve ortak devriye faaliyetleri gerçekleştirmiştir. ABD ile iş birliği içine giren devletler, iş birlikleri sayesinde bölgede ABD'nin yanı sıra güçlerini artırdıkları için, bu dönemde iş birliğine daha çok yanaştıkları ileri sürülebilir. Böylelikle, ABD, hem Çin ve Hindistan gibi ülkeleri gücüyle belli bir noktaya kadar sınırlayabilmiş, hem de geniş bir deniz alanını içeren bölgede deniz emniyetini iş birliğinden istifade ederek sağlamak suretiyle bölgedeki ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlarını güvence altına alabilmiştir.

11 Eylül'ü takip eden 10 yıllık dönemde, ABD'nin Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna karşı müdahalesinin altında yatan esas nedenler ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlardan meydana gelen ulusal çıkarları gerçekleştirme ve bölgedeki hegemonik gücü artırma isteği olmuştur. Deniz haydutluğuna müdahale gerekçesiyle askeri kapasitesini ortaya koyan ABD, bölgede gücünü artırmıştır; böylelikle de çıkarlarını çalışmanın kapsadığı dönemde gerçekleştirebildiği iddia edilebilir. Bölgenin siyasi yapısı, benzer dönemde artışta olan Somali açıkları ve Aden Körfezi'ndeki deniz haydutluğu eylemleri gibi herhangi bir uluslararası müdahaleyi gerektirmediğinden ve buna uygun ortam da sağlamadığından, deniz haydutluğuna karşı müdahale bu bölgede yalnızca ulusal ve çok taraflı iş birliği temelinde kalmıştır. Bununla birlikte, bu sorunu iç meseleleri olarak görmüş olan Endonezya ve Malezya'nın egemenlik meselesi olarak gördükleri bu sorunun çözümüne dair ciddi ve somut adımlar atmaması bölgede çıkarları olan ABD'nin deniz haydutluğu saldırılarını ve artan terör bağlantılarını gerekçe göstererek bölgeye girmesine neden olduğu söylenebilir. ABD, Güneydoğu Asya'daki deniz haydutluğuna müdahale gerekçesiyle bölgede tesis ettiği güç dengesinin sürerliliğini sağlayabilmiş ve hegemonyasının etrafında diğer bölge devletlerini toplayarak gücünü iyiden iyiye artırmayı başarabilmiş, hatta bölgedeki varlığı özellikle son 10 yıl içinde Güney Çin Denizi'nde Çin ile çıkarlarının çatışmasına sebep olmuştur. İki ülke arasındaki bu çatışma ve rekabet günümüzde de ehemmiyetini korumaktadır.

Son tahlilde, çalışmanın yukarıda ileri sürülen araştırma sorularını vaka incelemesi yöntemi ile yanıtladığı ileri sürülebilir. Bununla beraber, bu çalışma, 11 Eylül sonrasındaki ilk 10 yıl içinde (2001-2010) Güneydoğu Asya’da deniz haydutluğuna ABD müdahalesini araştırma konusu olarak ele aldığı için, çalışmanın test ettiği esas varsayım ile alt varsayımların tutarlılığı, son 15 yıl içinde bölgede özellikle Çin, Hindistan ve ABD arasında gelişen rekabetin mercek altına alınmasıyla sorgulanabilir. ABD ve Çin arasında, bölgedeki deniz haydutluğunu engellemeye yönelik iş birliğinin hangi aşamalar neticesinde günümüzde ciddi bir rekabete evrildiği de ayrıca mercek altına alabilir. Bu çalışma, deniz haydutluğu ve Güneydoğu Asya’daki deniz haydutluğu hakkındaki literatüre ciddi bir katkıda bulunmakla birlikte, Covid-19 pandemisi sonrasında bölgede yeniden baş gösteren deniz haydutluğu hakkındaki çalışmalara da ufuk açıcı betimleyici bir çalışma olması hasebiyle katkıda bulunabilir. Bölgede yeniden nükseden deniz haydutluğu faaliyetlerinin çeşitli kavramsal ve kuramsal çerçevelerden incelenmesi bu alandaki literatüre ciddi manada katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Batır, Kerem (2011), *Yirmibirinci Yüzyılda Deniz Haydutluğu ve Uluslararası Hukuk*, Ankara, USAK Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023>.
- Bradford, F. John (2008), “Shifting the Tides Against Piracy in Southeast Asian Waters”, *Asian Survey*, Cilt 48, Sayı: 3, ss. 473-491.
- Chalk, Peter (2008), *The Maritime Dimension of International Security Terrorism, Piracy and Challenges for the United States*, Pittsburg: RAND Corporation.
- Christoffersen, Gaye (2009), “Japan and the East Asian Maritime Security Order: Prospects for Trilateral and Multilateral Cooperation”, *Asian Perspective*, Cilt 33, Sayı: 3, ss. 107-149.
- DergiPark, Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/search?q=%22deniz+haydutlu%C4%9Fu%22§ion=articles>.
- Ho, H. Joshua (2006), “The Security of Sea Lanes in Southeast Asia”, *Asian Survey*, Cilt 46, Sayı: 4, ss. 558-574.
- Jayakumar, S. (2005), “UNCLOS Two Decades on”, *Singapore Year Book of International Law*, Cilt 9, ss. 1-8.
- Liss, Carolin (2003), “Maritime Piracy in Southeast Asia”, *Southeast Asian Affairs*, ss. 52-68.
- Liss, Carolin (2007), “Privatization of Maritime Security in Southeast Asia”, içinde (editörler: Thomas Jäger & Gerhard Kümmel) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, VS Verlag für Sozialwissenschaften Wiesbaden, ss. 135-148.
- Mauzy, Diane K. & Brian L. Job (2007), “US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement After Years of Benign Neglect”, *Asian Survey*, Cilt 47, Sayı: 4, ss. 622-641.
- Osnin, N. Apandi (2006), “Private Maritime Security Company (PMSC) in the Strait of Malacca – Options for Malaysia”, *WMU Journal of Maritime Affairs*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 195-206.

- Ott, Marvin (2019), “The South China Sea in Strategic Terms”, Wilson Center, 14.05.2019, Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/the-south-china-sea-strategic-terms>.
- Pollack, D. Jonathan (2005). “The United States and Asia 2004: Unfinished Business”, *Asian Survey*, Cilt 45, Sayı: 1, ss. 1-13.
- Raymond, Catherine Zara (2009), “Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait: A Problem Solved?”, *National War College Review-United States Naval War College*, Cilt 62, Sayı: 3, ss. 31-42.
- Rowan, P. Joshua (2005). “The US-Japan Security Alliance, ASEAN, and the South China Sea Dispute”, *Asian Survey*, Cilt 45, Sayı: 3, ss. 414-436.
- Storey, Ian (2008). “Securing Southeast Asia’s Sea Lanes: A Work in Progress”, *Asia Policy*, Sayı: 6, ss. 95-127.
- TRDizin, Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://trdizin.gov.tr/>.
- Valencia, J. Mark (1997), “Asia, the Law of Sea and International Relations”, *International Affairs*, Cilt 73, Sayı: 2, ss. 263-282.
- Weatherbee, E. Donald (2009), *International Relations in Southeast Asia The Struggle for Autonomy*, Plymouth, Rowman and Littlefield Publishers Inc.
- Young, Adam J. & Valencia, Mark J. (2003), “Conflation of Piracy and Terrorism in Southeast Asia: Rectitude and Utility”, *Contemporary Southeast Asia*, Cilt 25, Sayı: 2, ss. 269-283.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Tez Merkezi, Erişim Tarihi: 10.02.2024, Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.

İSRAİL'İN HAMAS SAVAŞI BAĞLAMINDA TEOPOLİTİK MOTİVASYONU İLE MÜTTEFİKLİK İLİŞKİSİNİN BÖLGESEL ETKİ ANALİZİ

Mehmet EMİR¹

Öz: İsrail, Ortadoğu coğrafyasında çok önemli bir aktördür. Kuruluşundan günümüze kadarki eylemleri daima dikkat çekici olmuştur. Tarihsel süreçte sırasıyla 1948, 1967 ve 1973'te girdiği savaşlardan galip olarak ayrılmıştır. Bulunduğu coğrafya, istikrarsız ve çatışmacı bir görünümde-dir. Dolayısıyla, İsrail açısından çatışmaların aralıklarla da olsa devam ettiği genel bir politik süreç hali söz konusudur. Ancak Gazze Şeridi'nde cereyan eden son İsrail-Hamas Savaşı, gerek başlangıcı, gerekse de devamı açısından öncekilerden farklılıklar içermiştir. İsrail-Hamas Savaşı Realizm teoriyle değerlendirilmiştir. İsrail Başbakanı tarafından yapılan açıklamalar doğrultusunda çatışmalarda ise dini motivasyonun çok güçlü olduğu görülmüştür. Bunun yanında, yaşanan sivil kayıplarının çok fazla olması, dünya kamuoyunda yaygın bir gündem oluşturmuştur. İsrail'in Lübnan ve Suriye'deki son operasyonları da Hamas ile olan savaşından bağımsız değildir. İsrail, müttefikleri ABD, İngiltere ve bazı Avrupa Birliği üyesi devletlerden de askerî harekâtına dair güçlü bir destek almıştır. Üstelik bu destek, uluslararası hukuka riayet edilmemesine rağmen devam etmiştir. Uluslararası örgütler bağlamında bugüne kadar herhangi bir ciddi yaptırımdan müttefiki ABD'nin desteği ile kurtulan İsrail açısından bu alanda da bir ilk yaşanmıştır. Zira Güney Afrika tarafından İsrail'in eylemlerine yönelik olarak Uluslararası Adalet Divanı'na başvuruda bulunulmuştur. Başvurunun kabul edilmesine müteakip yargılama sürecine geçilmiştir. Halen devam eden hukuki sürecin nasıl sonuçlanacağı zaman içerisinde belli olacaktır. Neticede, İsrail'in vadedilmiş topraklar motivasyonu ile icra ettiği politik, ekonomik ve askeri hamleleri, Ortadoğu bölgesinde birçok aktörü etkilemeye devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İsrail, Hamas, Savaş, Teopolitik, ABD.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 14.02.2024

Date of Acceptance: 29.02.2024

¹ Dr., Uluslararası İlişkiler
Email: mehmetemir019@gmail.com.
ORCID: 0000-0003-3143-1439.

REGIONAL IMPACT ANALYSIS OF ISRAEL'S THEOPOLITICAL MOTIVATION AND ALLYSHIP RELATIONSHIP IN THE CONTEXT OF THE HAMAS WAR

Abstract: Israel is a significant actor in the Middle East geography. Its actions from its establishment until today have always been remarkable. Historically, it emerged victorious from the wars it fought in 1948, 1967, and 1973, respectively. Its geography has an unstable and conflicting appearance. Therefore, for Israel, there is a general political process in which conflicts continue, albeit intermittently. However, the last Israel-Hamas War in the Gaza Strip had some differences from the previous ones in terms of both its beginning and its continuation. The Israel-Hamas War was evaluated with the Realism theory. In line with the statements made by the Israeli Prime Minister, it was seen that religious motivation was powerful in the conflicts. In addition, the high number of civilian casualties has become a major agenda item in the world's public opinion. Israel's latest operations in Lebanon and Syria are not independent of its war with Hamas. Israel has received strong support for its military operation from its allies, the United States (U.S.), the United Kingdom, and some of the European Union member states. Moreover, this support continued despite not complying with the international law. Israel has so far escaped any serious sanctions in the context of international organizations with the support of its ally, the U.S. However, recently an application was made by South Africa to the International Court of Justice regarding Israel's actions. Following the acceptance of the application, the trial process started. How the ongoing legal process will conclude will become clear over time. In conclusion, Israel's political, economic, and military moves motivated by the promised land continue to affect many actors in the Middle East region.

Keywords: *Israel, Hamas, War, Theopolitics, United States.*

Giriş

Ortadoğu bölgesi ve bu bölgedeki gelişmeler, günümüz dünyasında uluslararası ilişkiler alanında dikkat çekicidir. Özellikle bölgenin istikrarsız yapısı ve kaçınılmaz çatışmacı ortamı nedeniyle yaşanan politik, ekonomik ve askeri gelişmeler, küresel siyaset bağlamında da sonuç doğurucu niteliktedir. Bölgede hamleleri dikkatle izlenen başat aktör ise İsrail'dir. İsrail, kuruluş süreci, katıldığı savaşlar, müttefiklik ilişkileri, tarihsel süreçteki misyon ve vizyonuyla hamleleri takip edilen en önemli devlettir. İsrail, sırasıyla 1948, 1967 ve 1973 yıllarında büyük bölgesel savaşları kazanması ve ulaşmak istediği vadedilmiş topraklar hedefiyle bölgede sürekli bir eylemsellik içindedir.

İsrail, kuruluşundan beri topraklarını genişletme (yayılma) politikası izlemektedir. İsrail'in devlet politikasında çok güçlü bir dini geleneğe bağlılık da gözlenmektedir. Din, bu ülkede hayatın her alanındadır. Dolayısıyla, dinin politik, ekonomik ve askeri hedefler ve eylemlerde de belirleyiciliği çok güçlüdür.

Son İsrail-Hamas Savaşı, birçok yönüyle farklılıklar içermiştir. İsrail'in politikalarındaki din etkisi, bizzat Başbakan Binyamin Netanyahu'nun beyanlarıyla ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, müttefiklik ilişkileri açısından da güçlü bağlara sahip bir İsrail'in eylemselliği görülmüştür. Çatışmalarda yaşanan can kaybının çok büyük bir kısmının sivillerden oluşmasına rağmen, İsrail'e müttefikleri tarafından verilen stratejik desteğin azalmadığı tespit edilmiştir. Batı dünyasındaki büyük güçlerin İsrail'e verdiği destek nedeniyle, bu ülkenin harekât potansiyeli hemen her alanda katlanarak artmaktadır.

İsrail Başbakanı tarafından askeri harekâta çeşitli dini gerekçeler sunulmuştur. Bu bakımdan, İsrail'in icra ettiği askeri operasyonun Teopolitik yönüyle de büyük önemi vardır. İsrail açısından varılmak istenen ana hedefin vadedilmiş topraklar üzerinde tam hâkimiyet sağlamak olduğuna şüphe yoktur. Dolayısıyla, revizyonist ve çatışmacı bir politika izleyen İsrail'in dini motivasyonunu anlamak önemlidir. İsrail'in icra ettiği revizyonist politikalar, bu çalışmada Teopolitik çerçeveden analiz edilmiştir. İsrail'in Hamas savaşı sırasında oluşan can kaybının büyük bölümü kadın ve çocuk sivillerden oluşmuştur. İsrail, bunun yanında Lübnan'da ve Suriye'de de çeşitli operasyonlar gerçekleştirmiştir. Düzenli olarak gerilimin tırmandırılması stratejisi izlenmesine rağmen ise, müttefiklik ilişkilerinde herhangi bir zayıflama görülmemiştir. Bu çalışmada, İsrail'in Hamas savaşı bağlamında ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği ülkeleriyle olan müttefiklik ilişkisi de değerlendirilmiştir. İsrail'in icra ettiği operasyonlar, günümüze kadar özellikle ABD'nin desteği ile uluslararası hukuk kapsamında cezasız kalmıştır. Ancak son Hamas savaşındaki sivil kayıpların çokluğu nedeniyle, bu ülkeye

karşı uluslararası camiada ciddi tepkiler oluşmuştur. Bu durum karşında, Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından Uluslararası Adalet Divanı'na insanlığa karşı suç işlendiği gerekçesiyle başvuruda bulunulmuştur. Uluslararası Adalet Divanı tarafından kabul edilen davanın duruşmalarına başlanmıştır. Tarihsel süreçte bu bağlamda bir ilk yaşanmıştır. Bu sürecin İsrail açısından ne kadar caydırıcı olacağı bugünden kestirilemese de, uluslararası hukuk tarafından İsrail'in eylemleri ilk defa suç kapsamında incelenmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından çatışmaların durması önerisi ise ABD tarafından defalarca kez veto edilmiştir. Çalışmada, İsrail'in Hamas ve Ortadoğu devletleriyle mücadelesinde uluslararası hukukun işlerliği ve uluslararası örgütlerin yaklaşımları da değerlendirilmiştir. Nitekim İsrail'in revizyonist eylemleri Ortadoğu'da birçok aktörü uluslararası ilişkiler bağlamında etkilemiştir. Hamas savaşının devamı niteliğindeki müdahaleler, yeni ve farklı yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. İsrail'in aktif olarak çatışmacı bir politika izlemesi ve revizyonist yaklaşımı, yakın zamanda Ortadoğu'da yaşanan gerilimi anlamak yönüyle çok elverişli bir örnek sunmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmada İsrail'in revizyonist eylemlerinin Ortadoğu'ya dair ne tür etkiler yaptığı analiz edilmiştir.

1. İsrail'in Revizyonist Eylemlerinin Teopolitik Motivasyonu

İsrail'in geleneksel olarak tarihinden kaynaklanan temel politik motivasyonu dini temellere dayanmaktadır. Yahudiler, büyük sürgünler ve kıyımlar yaşamış bir toplum olarak, dini inanışlarına daha sıkı bir şekilde sarılarak görece varoluş mücadelesi vermişlerdir. Bu bağlamda, İsrail'in politik, ekonomik ve askeri eylemselliğinin tamamlayıcı unsuru dindir.² Yahudiler, dini inanışları gereği, kendilerine belirli bir alandaki toprakların vadedildiğine inanmışlardır. İsrail'in günümüzdeki temel politikaları da, vadedilmiş toprakların tekrar ele geçirilmesine ve burada tam hâkimiyete dayanmaktadır.

Yahudi inancına sahip olan İsrail vatandaşları için, bu kavram hem bir ırk, hem de bir dini temsil etmektedir. Her iki yönüyle de dışa kapalı bir yaklaşım vardır. Diğer bir ifadeyle, dışarıdakilerle genişleme hedefi yoktur. Dolayısıyla, bütün vizyon ve misyon yalnızca Yahudilere göre şekillenmektedir. Yahudi inancında kendilerini "*Tanrı'nın seçilmiş halkı*" olarak görme düşüncesi çok kuvvetlidir. Kendileri Tanrı'nın seçilmiş halkıyken, diğer insanların ise onların hizmetine verildiğine inanmaktadırlar. Bu yönüyle, Yahudiler dışında

² Mehmet Emir (2023), "İsrail'in Gazze Operasyonu Bağlamında Değerlendirmeler", Uluslararası Politika Akademisi, 13.12.2023, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/12/13/israilin-gazze-operasyonu-baglaminda-degerlendirmeler/>.

kalan insanlar “*goyim*” olarak adlandırılmaktadır.³ Yahudi inancında goyim kavramı, insan ile hayvan arasındaki bir varlığa işaret etmektedir. İnanca göre, goyimler, yeterli seviyede düşünce kabiliyetine sahip değildir ve görevleri Tanrı’nın seçilmiş halkına hizmet etmektir. Doğal olarak, Yahudi inancı dışlayıcı niteliktedir ve diğerlerine karşı üstünlük iddiası içermektedir.

Siyonizm, bazı istisnalar olmakla beraber İsrail Devleti’nin baskın ideolojisidir. Siyonizm’e göre, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bütün topraklar Yahudilere vadedilmiştir. İsrail’in günümüzdeki temel devlet motivasyonu da adım adım bu toprakların ele geçirilmesine dayanmaktadır. Siyonist bakış açısı, kaçınılmaz olarak çatışmacı bir doğaya sahiptir.⁴ Zira bu topraklar üzerinde egemen bazı devletler vardır. Hiçbir egemen devlet toprak hâkimiyetinden kendi rızasıyla vazgeçmeyeceğinden dolayı, bu bölgede bu mantıkla çatışmalar kaçınılmaz olmaktadır. İsrail’in tarihindeki savaşlar, bulunduğu coğrafyada varoluşsal olduğu kadar revizyonist de olmuştur. 1948, 1967 ve 1973 savaşları sonucunda her seferinde kârlı çıkan ise İsrail olmuştur. Bu pozitif durum, Yahudilerin aynı zamanda dini inanışlarında da yer alan eylemi gerçekleştirme motivasyonunu kuvvetlendirmiştir. Siyonizm’in Ortadoğu’da etkili bir ideoloji olması ise, bölge ülkelerinin bazıları için büyük bir tehdit unsurudur. Zira çatışmacı bir ideolojinin sonucunda, bazı devletler, hukuk ve insan haklarının uygulanması noktasında çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadırlar.

İsrail’in son Gazze Şeridi saldırılarında Başbakan Binyamin Netanyahu’nun söylemleri özellikle dikkat çekmiştir. İsrail gibi dini temeller üzerinde şekillenen bir devlet için Başbakan Netanyahu’nun dini söylemi üzerinde dikkatle durmak gerekmektedir. Netanyahu, “*Yeşaya kehanetlerini yerine getireceğiz*” sözleriyle⁵, Uluslararası İlişkiler alanında pek rastlanmayan dini bir söylemi ifade etmiştir. Bu yaklaşım, Uluslararası İlişkilerde analiz edilen yaygın söylem içerikleriyle uyuşmamaktadır. Bu bakımdan özellikle dikkat edilmesi gereken bir niteliktedir. Netanyahu, bu söylemiyle, ülkesinin eylemlerinde dini motivasyonun ne kadar kuvvetli olduğunu ortaya koymuştur. Gerçekleştirilmek istenen eylemin bütünleyici unsurunun dini hedefler olduğu açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, bunun söylemsel olarak dünya kamuoyuna açıkça duyurulmasında da bir sakınca görülmemiştir. Kısacası, politik ve askeri hedefler dini bir motivasyonla sağlanmak istenmiştir. Diğer bir ifadeyle, Teopolitika’nın söylemsel gücü eyleme

³ Salime Leyla Gürkan (2013), "Yahudilik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik>.

⁴ M. Lütfullah Karaman (2009), "Siyonizm", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/siyonizm>.

⁵ NTV (2023), "Netanyahu'dan Gazze'ye Kara Harekatı Hazırlığında "Yeşaya Kehanetleri" Vurgusu: Yeşaya Kehanetleri Nelerdir?", 27.10.2023, Erişim Tarihi: 12.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/netanyahudan-gazze-ye-kara-harekati-hazirliginda-yesaya-kehanetleri-vurgusu-yesaya-kehanetleri-nelerdir,ZBDhTWx6AkupBffp-sGj7g/eleDQ-w9H0SZWqJV3djeKw>.

yansımıştır. Bu nedenle, İsrail-Hamas Savaşı'nda İsrail'in yaklaşımının Teopolitika yönüyle icra edildiği kanıtlanmıştır. Sonuç olarak, İsrail-Hamas Savaşı'nda İsrail Devleti'nin politik ve askeri eylemselliğinde dini motivasyonunun çok güçlü olduğu görülmüştür.

İsrail, kuruluşundan itibaren bir güvenlik devleti olmuştur. Devletin varlığı, değişmez bir şekilde katı güvenlik anlayışıyla beraber değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, devletin uyguladığı politikaların temelinde güvenlik anlayışı ön plandadır. Devletin çıkarları için atılan adımların tamamı da bu güvenlik yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İsrail'in çatışmacı ve revizyonist yaklaşımı için güç kullanma motivasyonu çok yüksektir. Bütün politikaların odağında güvenlik merkezli bir çıkar anlayışı vardır. Devletin politik, ekonomik ve askeri çıkarlarını gerçekleştirmek için kullandığı dini söylemler ise etkili ve elverişli bir motivasyonu sağlamaktadır. Dolayısıyla, İsrail Devleti'nin çıkarları ile dini söylem ve eylemleri arasında doğrusal bir bağlantı vardır.

Siyonizm'in dini boyutu ağırlık kazansa da, farklı yönleri de vardır.⁶ Örneğin, Siyonizm'i yalnızca kültürel bağlamda benimseyen ateistlere de rastlanılmaktadır. Bunun yanında, İsrail içinde Siyonizm'den farklı dini, siyasi ve kültürel yaklaşımlar da vardır. Bu noktada özellikle seküler akımlar dikkat çekmektedir. Seküler düşüncedeki Yahudilerin çoğunluğunu Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nden gelenler oluşturmaktadır.⁷ Yeni kurulan devletin ekonomik sistemin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak ilk yerleşimler esnasında Rusya'dan gelenlere karşı Avrupa'dan göç edenler kapitalizm ve özel mülkiyet temelli bir yaklaşımı benimsemişlerdir.⁸ İsrail'in kuruluş safhasında asıl etkili olan göçmenler ise Avrupa'dan gelenlerdir. Devletin dil, din, tarih, kültür ve edebiyat gibi konulardaki kuruluş planı, daha çok onların istediği doğrultuda şekillenmiştir.⁹ Seküler düşüncedeki Yahudiler için devletin varlığı her yönden politik, ekonomik ve askeri güçlenmeye bağlıdır. Devlet düzeninin devamı için savunma, altyapı ve ekonomik gelişim ön plandadır.

Farklı düşüncedeki bazı Yahudilerin inanışlarına göre ise, Mesih yeryüzüne gelmeden önce kurulmuş bir İsrail Devleti meşru değildir. Bu şekilde kurulmuş bir devletin beklenen devlet yapısı ile özdeşleşmediği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, mevcut devlet düzenine temelden

⁶ Cengiz Batuk & Rabia Mert (2017), "Sekülerlik ve Dindarlık Arasında Sıkışmış Modern Bir Devlet Olarak İsrail", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 43, ss. 100-101.

⁷ Ufuk Ulutaş vd. (2012), *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Ankara: SETA Yayınları, s. 12.

⁸ Eliezer Ben-Rafael & Stephen Sharot (1991), *Ethnicity, Religion and Class in Israeli Society*, Cambridge: Cambridge University Press, ss. 26-27.

⁹ Colin Shindler (2013), *A History of Modern Israel*, Cambridge: Cambridge University Press, ss. 12-13.

karşı olan aşırı dini bir yaklaşımın varlığı da söz konusudur. Bu şekilde inanan aşırı dindarlar, zorunlu askerlik ve çalışma başta olmak üzere seküler yapıyla çekişmektedir.¹⁰

İsrail'in devlet yönetimine dair dindar Yahudiler Mesih'i beklmeleri nedeniyle geleceklerine göre, seküler Yahudiler ise eski parlak günlerine duyulan özlemden dolayı geçmişlerine göre bir yaklaşımı benimsemişlerdir.¹¹ Seküler inanca sahip olan Yahudiler bütün hukuk kurallarının meclis (Knesset) tarafından yapılmasını isterken, buna karşılık dindarların ise kendilerine özgü dinsel hukukları çerçevesinde mahkemeleri vardır.¹² Bunlar, dini değerlere ve yaşayışlara devletin karışmasını istememektedirler.

İsrail'in bir Yahudi devleti olarak tanımlaması, onun hem etnik, hem de dini yönüne işaret etmektedir. Dinsel bakış açısı Yahudilerin Müslümanlarla olan gerilim ve çatışmalarına karşılık gelirken, etnik yön ise Yahudilerin Araplarla olan sorunlarına yönelik olarak kavramsallaşmıştır.¹³ İsrail, etnik yönüyle çıkarlarını gerçekleştirmek isterken, dini yönüyle de çıkarların gerçekleştirilmesine yönelik bir motivasyon sağlanır. Ancak bu iki kavramın örtüştüğü ve ayrıştığı noktalar vardır. Neticede, İsrail Devleti, yalnızca Yahudi ırkından oluşmamaktadır. Günümüzde nüfusun yaklaşık yüzde 20'si Filistinli Müslümanlardır. Dolayısıyla, devlet homojen bir yapıda değildir. Seküler Yahudilerin tamamı aynı görüşte olmasa da, demokrasi temelli bir yaklaşımla devletin imkân ve olanaklarının fırsat eşitliğine göre dağıtılmasını desteklemektedir. Buna karşılık, devleti dini odaklı tanımlayanlar ise devletin bütün politikalarının Yahudi şeriatına göre olmasını gerektiğine inanmaktadırlar.¹⁴ Ancak dikkat edilmesi gereken asıl nokta, seküler Yahudilerin de dini bakış açılarının güçlü olduğudur. Dolayısıyla, dini bakış açısı seküler kesimde de tamamen elden bırakılmamaktadır. Zira iki grup arasında aynı ırktan olmanın yanı sıra, vadedilmiş topraklara sahip olunması yönüyle de güçlü bir bağ vardır.¹⁵ Sonuç olarak, Yahudiler arasında dini motivasyon vazgeçilemez bir birleştirici unsur veya tutkaldır. Dini motivasyonda Siyonizm ise baskın bir şekilde uygulanmaktadır. Dolayısıyla, bu yaklaşım dışlayıcı, çatışmacı ve revizyonist politikaların esasını oluşturmaktadır.

¹⁰ Ufuk Ulutaş vd. (2012), *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, s. 23; Adam Baki (2004), "Kutsal Toprak, Mesih ve Terör", *Dini Araştırmalar*, Cilt 7, Sayı: 20, s. 65.

¹¹ Yael Zerubavel (1997), *Recovered Roots: Collective Memory and the Making of Israeli National Tradition*, Chicago: University of Chicago Press, s. 13.

¹² Ruth Gavison (1999), "Jewish and Democratic? A Rejoinder to the "Ethnic Democracy" Debate", *Israel Studies*, Cilt 4, Sayı: 1, ss. 44-45; Cengiz Batuk & Rabia Mert (2017), "Sekülerlik ve Dindarlık Arasında Sıkışmış Modern Bir Devlet Olarak İsrail", s. 108.

¹³ *A.g.e.*, s. 107.

¹⁴ Ruth Gavison (1999), "Jewish and Democratic? A Rejoinder to the "Ethnic Democracy" Debate", s. 53.

¹⁵ Cengiz Batuk & Rabia Mert (2017), "Sekülerlik ve Dindarlık Arasında Sıkışmış Modern Bir Devlet Olarak İsrail", s. 112.

2. İsrail'in ABD, İngiltere ve AB ile İlişkilerinin Hamas Savaşı Bağlamında Değerlendirilmesi

İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden beri Hamas ile süren savaşı, birçok yönden yeni yaklaşımlar içermiştir. Hamas'ın ilk saldırılarının ardından Gazze Şeridi'nde başlatılan yoğun saldırı girişimleri dünya kamuoyunda başlıca gündem maddesi olmuştur. İsrail'in askeri gücü, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri unsurlarından oluşmaktadır. İsrail'in askeri kuvveti dünya sıralamasında 18. basamakta yer almaktadır.¹⁶ İsrail, düzenli ordusunun askeri gücü bakımından yeterli seviyededir. Bu konumu, onun moral ve motivasyon gücüne de doğrudan etki etmektedir. Tarihsel süreçteki başarıları, İsrail'in daha güçlü bir politik duruş sergilemesine neden olmaktadır. Bütün bunlara rağmen, Hamas'ın örgütsel yapısı düzenli ordu yapılanmasıyla benzerlik göstermediği için, İsrail açısından Gazze Şeridi'nde yürütülen savaşta büyük zorluklarla karşılaşmıştır. İki yapı arasında asimetrik bir güç farkı olmasından dolayı, Hamas, dağınık ve tüneller vasıtasıyla esnek bir eylem tarzı izlerken, rehine pazarlıklarını da güçlü bir koz olarak kullanmaktadır.¹⁷ İsrail açısından zorlu koşullar altında sürdürülen askerî harekâta sivillerin can kaybı ise büyük bir önem taşımamıştır. İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki saldırıları sonucu büyük çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 30.000'den fazla Filistinli hayatını kaybetmiştir. Savaşta kayıpların çok büyük kısmının sivillerden oluşması, hedef gözetiminde ayırım yapılmadığı algısını doğurmaktadır. Şiddet olayları, ayrıca düzensiz göçü de tetiklemektedir.¹⁸ İsrail'in eylemleri çerçevesinde müttefikleri ile olan ilişkileri de bu süreçte önem kazanmıştır. Bu bağlamda, İsrail'in ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği ile köklü tarihsel ilişkileri vardır.

Tarihsel süreçte İsrail ve ABD arasında çok güçlü bir müttefiklik ilişkisi vardır. İsrail'in kuruluşundan beri, bu ilişkideki politik, askeri ve ekonomik etkileşim sürekli olarak gelişim göstermiştir. İsrail'in eylemlerindeki moral üstünlüğü, özellikle ABD'nin sağladığı destekten (**Tablo I**) kaynaklanmaktadır.¹⁹ Son İsrail-Hamas Savaşı'nda da ABD'nin İsrail'e çok güçlü desteği görülmüştür. ABD Başkanı Joe Biden'in "*Yahudi değilim ancak ben de Siyonistim*" sözü, aslında birçok şeyi özetlemektedir.²⁰ Başkan Biden, ABD'nin İsrail'in askerî harekâtını

¹⁶ GFP (2023), "2023 Military Strength Ranking", Erişim Tarihi: 10.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>.

¹⁷ Mehmet Emir (2023), "İsrail'in Gazze Operasyonu Bağlamında Değerlendirmeler".

¹⁸ Mehmet Emir (2023), "Avrupa ve Düzensiz Göç", içinde (editör: Cengiz Dinç) *Avrupa 2023 Siyaset, Güvenlik, Göç, Terör ve Dış İlişkiler*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 67-72.

¹⁹ Mehmet Emir (2023), "ABD'nin Askerî Güç Projeksiyonunun Değerlendirilmesi", Uluslararası Politika Akademisi, 02.12.2023, Erişim Tarihi: 26.01.2024, <http://politikaakademisi.org/2023/12/02/abd-nin-askeri-guc-projeksiyonunun-degerlendirilmesi/>.

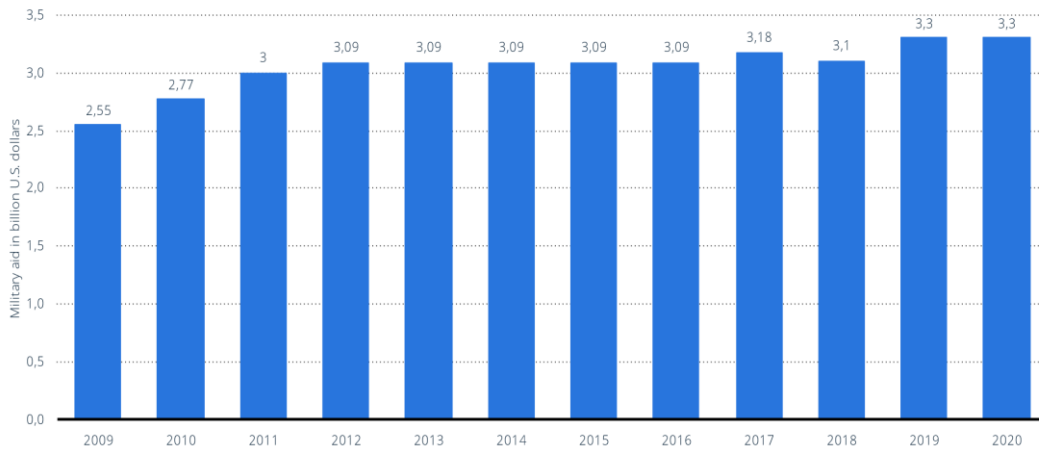
²⁰ *Independent Türkçe* (2023), "Siyonist" Biden'ın İsrail'le Yakın Bağları: 36 Yılda Milyonlarca Dolar Bağış", 22.10.2023, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi:

desteklediğini açıklamıştır. Bunun yanında, ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, İsrail'i Hamas'a karşı yürüttüğü askeri operasyonları nedeniyle ziyaret ettiğinde, “Bir Yahudi olarak buradayım” ifadesini kullanmıştır.²¹ Dolayısıyla, İsrail'in eylem motivasyonunda ABD etkisi çok güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Bir önceki ABD Başkanı Donald Trump'ın da Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması, ikili ilişkilerde söz konusu ülkeler arasında adeta bir “*altın çağ*”ın yaşandığını göstermektedir. ABD'nin İsrail'e desteği yalnızca Hamas operasyonu ile da sınırlı kalmamıştır. İsrail, eşzamanlı olarak Lübnan'da icra ettiği harekâtlarda da ABD'den destek görmüştür. Bununla beraber, Suriye ve İran'a yönelik eylemlerde de iki ülke arasında güçlü bir çıkar uyumu görülmektedir. ABD açısından, bölgesel çıkarlarına karşı eylemlerde bulunan İran'a karşı İsrail'in eylemleri büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu sayede, Washington, bir yandan ortak hareket edebileceği bir müttefik kazanırken, diğer yandan da bölgeyi şekillendirme sırasındaki riski yaymaktadır.²² Neticede, karşılıklı etkileşim, her iki ülkeye de çıkarlarını daha etkili bir şekilde gerçekleştirme olanağı sağlamaktadır.

Tablo I. ABD'nin İsrail'e Yaptığı Askeri Yardım Tutarı (2009-2020)²³

Proposed United States military aid to Israel from 2009 to 2020

U.S. military aid to Israel from 2009 to 2020

Notes: United States: 2009 to 2020
Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#)
Source(s): US Department of State: [ID_209368](#)

statista

<https://www.indyturk.com/node/668951/d%C3%BCnya/siyonist-biden%C4%B1n-i%C8%7Csraille-yak%C4%B1n-ba%C4%9Flar%C4%B1-36-y%C4%B1lda-milyonlarca-dolar-ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F>.

²¹ TRT Haber (2023), "Blinken: Bir Yahudi Olarak da Buradayım", 12.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/blinken-bir-yahudi-olarak-da-buradayim-802985.html>.

²² Mehmet Emir (2023), *Avrupa Birliği'nin Gelişen Libya Politikası: Göç ve Güvenlik*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 193.

²³ Statista, "Proposed United States Military Aid to Israel from 2009 to 2020", Erişim Tarihi: 15.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/209368/proposed-us-military-aid-to-israel/>.

İsrail'in kuruluş sürecinde asıl katkısını sağlayan devlet olan İngiltere ile ilişkileri de çok köklüdür. İngiltere, her zaman ve her fırsatta İsrail'i desteklemiş ve daima onun yanında yer almıştır. İsrail'in Hamas ile savaşında da İngiltere'nin çok güçlü desteği görülmüştür.²⁴ İngiltere açısından Ortadoğu politikaları hayati önemdedir. Günümüzde, uluslararası politikada ABD daha görünür olmasına rağmen, İngiltere de geri planda kalarak, ancak çıkarlarını azami derecede koruyarak hareket etmektedir. İngiltere, yalnızca Hamas ile olan mücadelesinde değil, bunun yanında Lübnan, Suriye ve İran'a yönelik politikalarında da İsrail'in yanında konumlanmıştır. İsrail açısından ise, İngiltere ve ABD gibi iki büyük gücün desteğini almak politik, ekonomik ve askeri hamleler için elverişli bir konjonktür sağlamaktadır.

İsrail'in Avrupalı müttefikleriyle ilişkileri de kuruluşundan beri güçlüdür. Avrupa Birliği içerisinde İsrail'i en çok destekleyen devlet Fransa'dır. Bu ülkede, İsrail'in her türlü eylemine neredeyse ön kabul ile yaklaşılmaktadır. Son İsrail-Hamas Savaşı'nda da Fransa'nın yaklaşımında bir değişim görülmemiştir. İsrail'in askerî harekâtında çok fazla sivil zayıyatın olmasına dikkat edilmeden, bu ülkenin politikaları koşulsuz ve şartsız desteklenmiştir. Lübnan, Yemen, Suriye ve İran gibi diğer ülkelere yönelik İsrail politikaları da Fransa tarafından genel kabul görmüştür. Fransa'nın yanında bir diğer Avrupa Birliği üyesi Almanya da İsrail'e koşulsuz destek vermektedir. İsrail'in Hamas'a yönelik askeri operasyonu sürerken, Alman Başbakanı Olaf Scholz bölgeye gelerek dayanışma mesajını bizzat duyurmuştur. İsrail açısından Avrupa Birliği'nin başat ülkeleri olan Fransa ve Almanya tarafından desteklenmek²⁵, bu ülkenin aşırı politikalarında yalnız hareket eden bir aktör olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

3. İsrail'in Ortadoğu Ülkeleriyle Mücadelesi Çerçevesinde Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütlerin Yaklaşımı

İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği askerî harekâtında çok sayıda kadın ve çocuk sivilin yaşamını yitirmesi, doğal olarak uluslararası camiada ciddi tepkilere yol açmıştır. Düzenlenen operasyonda Hamas'ın hedef alındığı belirtilmesine karşın, can kayıplarının çok büyük kısmının sivillerden oluşması, hedef gözetmeksizin özensiz bir harekât yürütüldüğü izlenimini

²⁴ Zuhail Demirci (2023), "İngiltere, İsrail'e İstihbarat Sağlamak için Gazze Üzerinde Gözetleme Uçuşları Yapacağını Duyurdu", *Anadolu Ajansı*, 03.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingiltere-israile-istihbarat-saglamak-icin-gazze-uzerinde-gozetleme-ucuslari-yapacagini-duyurdu/3071553>; Aoife Walsh (2023), "İngiltere, İsrail'e Destek için Doğu Akdeniz'e Gemi ve Gözetleme Uçağı Konuşlandıracak", *BBC News Türkçe*, 13.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckreyk1g89ro>.

²⁵ NTV (2023), "ABD, Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'den İsrail'e Destek", 10.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: https://www.ntv.com.tr/dunya/abd-fransa-almanya-italya-ve-ingiltereden-israile-destek,IBKpKZt_N0CcU3xLC21Ytg.

vermektedir. İsrail, bugüne kadar askerî harekâtlarında uluslararası hukuk engeline takılmamıştır. Bu durum bağlamında özellikle ABD'nin politik kararlılığı etkili olmuştur.

İsrail'in icra ettiği askerî harekâtının durdurulmasına yönelik Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne defalarca kez karar tasarısı gelmiştir. Dünya kamuoyunda tepkiyle karşılanan ve devam eden çatışma ortamının sona erdirilmesini içeren bu tasarılarından bir sonuç çıkacağı beklenmiştir. Ancak bütün bu beklentilere ve yaşanan can kayıplarının artmasına rağmen karar tasarıları ABD tarafından veto edilmiştir.²⁶ ABD'nin bu tavrı karşısında, uluslararası platformlarda bağlayıcı bir karar alınamamıştır. Dolayısıyla, devam eden soruna karşı bir çözüm bulunması da engellenmiştir. ABD, bu yaklaşımıyla, her ne şart altında olursa olsun müttefiki İsrail'in yanında duracağını göstermiştir. İnsan haklarının açıkça çiğnenmesi karşısında ve bu durumun medya vasıtasıyla sürekli göz önüne serilmesine rağmen, ABD tarafından etkili bir sonucun alınması engellenmiştir. İsrail'in yaptığı eylemlere karşı bu vetolarla adeta bir cezasızlık hali uygun görülmüştür.

Gazze Şeridi'nde devam eden operasyon içinse bugüne kadar görülmeyen önemli bir gelişme olmuştur. Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından İsrail'in savaş suçları işlediği gerekçesiyle Uluslararası Adalet Divanı'na yapılan başvuru kabul edilmiştir. Bugüne kadar cezasızlık haliyle büyük bir cesaret ve moral gücüyle eyleme geçen İsrail açısından bu durum bir ilktir. Uluslararası Adalet Divanı'nda görüşülmeye başlanan davada (ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi'nce de inceleniyor), Filistinli sivil can kayıplarının yanında çok sayıda gazetecinin hayatını kaybetmesi de soruşturulacaktır.²⁷ Davanın sonuçlanmasının uzun zaman alacağı ön görülmektedir. Ancak bu tür eylemlere karşı uluslararası hukukun ilk defa harekete geçmesi bağlamında, davanın önemli ve sembolik bir değeri vardır.²⁸ Her ne kadar bu tür hukuki

²⁶ *Sputnik Türkiye* (2023), "Rusya: ABD'nin Vetosu, Gazze'de 'Yanlışlıkla' Değil, Bilinçli Kan Dökülmesi Anlamına Geliyor", 11.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi:

<https://sputniknews.com.tr/20231211/rusya-abdnin-vetosu-gazzede-yanlislikla-degil-bilincli-kan-dokulmesi-anlamina-geliyor-1078323953.html>; Ayşe İrem Tiryaki (2023), "ABD'li Aktivist West: ABD'nin İsrail'in Eylemlerini Sona Erdirme Amacı Taşıyan Oylamayı Veto Etmesi, Ahlakı Bir Çöküştür", *Anadolu Ajansı*, 10.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdli-aktivist-west-abdnin-israilin-eylemlerini-sona-erdirme-amaci-tasiyan-oylamayi-veto-etmesi-ahlaki-bir-cokustur/3078629>.

²⁷ Selman Aksünger (2024), "İsrail'in Gazze'deki İhlalleri Lahey'deki Uluslararası Mahkemeler Tarafından İncelenecek", *Anadolu Ajansı*, 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-in-gazzedeki-ihlalleri-laheydeki-uluslararasi-mahkemeler-tarafindan-incelemecek/3100963>; Aine Gallagher (2024), "Uluslararası Adalet Divanı Nedir, 'İsrail'in Gazze'de Soykırım Yapmakla' Suçlandığı Dava Neden Bu Mahkemede Görülecek?", *BBC News Türkçe*, 05.01.2024, Erişim Tarihi: 25.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cw0dw132pw0o>.

²⁸ Selman Aksünger & Behlül Çetinkaya & Melike Pala (2024), "Uluslararası Adalet Divanı İsrail'in Gazze'de Soykırımı Önlemek İçin Tüm Tedbirleri Almasına Hükmetti", *Anadolu Ajansı*, 27.01.2024, Erişim Tarihi: 27.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-adalet-divani-israilin-gazzede-soykirimi-onlemek-icin-tum-tedbirleri-almasına-hukmetti/3119575>; *BBC News Türkçe* (2024), "Uluslararası Adalet Divanı: İsrail Gazze'de Soykırımı Önlemek İçin Tüm Tedbirleri Almak Zorunda", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 28.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ce7191gdryeo>; *NTV* (2024), "İsrail Soykırımından

eylemlerin İsrail'i durdurmayacağı öngörülmekteyse de, gelecekte daha etkili hukuki ve önleyici kararlar alınabilir. Hukuki yargı gücü ve bunun sonucunda alınacak kararlar gereği, İsrail'in saldırgan politikalarına karşı yeni ve olası caydırıcı bir cephe açılmıştır. Bu durumun uluslararası ilişkileri nasıl etkileyeceği ise zamanla görülecektir.

4. İsrail'in Revizyonist Eylemlerinin Ortadoğu'daki Etkilerinin Değerlendirilmesi

İsrail, fiziki anlamda Ortadoğu bölgesinde yer alan bir devlet olmasına rağmen, onu bölgedeki diğer aktörlerden ayıran pek çok farklı yönü vardır. Başta kuruluşu, büyük güçlerin planları çerçevesinde gelişmiştir. Bu durum, İsrail'in kuruluşunu kendine özgü kılmaktadır. Halkının çok büyük kısmı başta Avrupa olmak üzere farklı coğrafyalardan getirilmiştir. Yahudilerin düşünce yapısı da Ortadoğulu olmaktan çok Batı kökenine daha yakındır. Ortadoğu ile ortak kültürel bağlar olmadığı gibi, dilsel bir ortak paydadan da söz edilemez. Dolayısıyla, kuruluşundan beri çıkarları bağlamında diğer aktörlerle ilişkileri özünde mesafeli ve sorunludur.²⁹

İsrail'in tarihsel süreçteki dini motivasyon kaynaklı devlet politikası onun komşularıyla ilişkilerini sorunlu kılmıştır. Siyonist çerçevede vadedilmiş topraklarda hâkimiyet beklentisi, doğal olarak Ortadoğu bölgesindeki aktörlerle İsrail ilişkisini çatışmacı bir düzleme taşımıştır. Başta İsrail'in komşuları olmak üzere vadedilmiş toprakların içinde kalan egemen devletlerin ihtiyatlı politikaları rasyonel bir dış politika yaklaşımını desteklemektedir. Özellikle Filistin halkına yönelik olarak izlenen sert güç, İsrail'in uluslararası alanda revizyonist ve çatışmacı politikasını doğrular niteliktedir.

İsrail Devleti için çatışmalar ve savaşlar, bölge jeopolitiğinin kaçınılmaz sonuçlarıdır. İsrail'in kuruluşundan beri sürekli Araplarla çatışan ve savaşan bir devlet yapısı vardır. Özellikle ABD ve İngiltere gibi büyük güçleri arkasına alan İsrail için çıkarları doğrultusunda askeri gücünü kullanmak önemli bir politik seçenek olmaktadır. Kuruluşundan günümüze kadar Filistinliler ile sürekli çatışması ve bunun yanında 1948, 1967 ve 1973 yıllarındaki kazanımları, İsrail için Ortadoğu bölgesi politikalarında daha istikrarlı ve kararlı bir yönelimi beraberinde getirmiştir. Barış ortamının sağlanması için vadedilmiş topraklara ulaşma amacıyla olan İsrail için savaşmak kaçınılmaz bir olgudur. Sonuç olarak, Ortadoğu'daki kazanımlarını birbiriyle bağlantılı savaşlarla kazanan İsrail, gelecekte de bu politik yaklaşımından vazgeçmeyecektir.

Yargılanacak", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi:

<https://www.ntv.com.tr/dunya/uluslararasi-adalet-di-vani-israilin-talebini-reddetti-soykirim-davasi-esastan-gorulecek,NSeLQUP5YEEyM4vGGXbOT9w>.

²⁹ Cengiz Batuk & Rabia Mert (2017), "Sekülerlik ve Dindarlık Arasında Sıkışmış Modern Bir Devlet Olarak İsrail", s. 104.

Dini söylem ile gerçekleştirilen çıkar ilişkisinin güçlü olması ve bunun günümüzde dahi geçerliliği, İsrail için politik eylemine yön veren temelin Siyonizm olarak kalmasına destek sağlayacaktır.

İsrail-Hamas Savaşı, yalnızca İsrail ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinliler arasındaki bir çatışma olmaktan çıkmıştır. İsrail, saldırılarını yalnızca Hamas'a yönlendirmemiş, bunun yanında diğer birtakım askeri eylemlerde de bulunmuştur. Örneğin, Lübnan'da yaşayan Hamas liderlerinden Salih el-Aruri suikast ile öldürülmüştür. Bunun yanı sıra, Suriye'deki İran hedeflerine de saldırılarda bulunulmuştur.³⁰ İsrail, gerilimi tırmandırmaktan kaçınmamıştır. Birden çok alanda savaşılabileceğini de herkese duyurmuştur.³¹ İsrail'in eylemlerine müttefikleri de destek vermiştir. İsrail'in yaptığı askeri operasyonlardaki sivil kayıplara tepki olarak Bab'ül Mendep Boğaz'ındaki ticari gemilerden İsrail'e gidenlere el koyan Yemenli Husiler de çatışmaların kaçınılmaz bir parçası olmuştur. İsrail'in müttefikleri ABD ve İngiltere tarafından Husiler de hedef alınmıştır.³² Neticede, İsrail'in Hamas'la başlayan savaşı, çok geniş bir düzleme taşınmıştır.³³

Salih el-Aruri, Hamas'ın üst düzey bir yöneticisi olarak Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta görev yapıyordu. Karizmatik kişiliği ile Hamas'ın Lübnan ve İran ile olan temasını sağlıyordu. Aruri, 2 Ocak 2024 tarihinde insansız hava aracı saldırısında öldürülmüştür.³⁴ Saldırımın egemen bir

³⁰ *Euronews* (2023), "İran Devrim Muhafızları Ordusu Üyesi General Musavi Şam Yakınlarında İsrail Saldırımında Öldürüldü", 25.12.2023, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi:

[https://tr.euronews.com/2023/12/25/iran-devrim-muhafizari-ordusu-uyesi-general-musavi-sam-yakinlarinda-israil-saldirisinda-](https://tr.euronews.com/2023/12/25/iran-devrim-muhafizari-ordusu-uyesi-general-musavi-sam-yakinlarinda-israil-saldirisinda-ol#:~:text=%C4%B0ran%20Devrim%20Muhaf%C4%B1zlar%C4%B1%20Ordusu'ndan%20General%20Razi%20Musavi%2C%20Suriye',son%20dakika%20geli%C5%9Fmesi'%20olarak%20duyuruldu;TRTHaber)

[ol#:~:text=%C4%B0ran%20Devrim%20Muhaf%C4%B1zlar%C4%B1%20Ordusu'ndan%20General%20Razi%20Musavi%2C%20Suriye',son%20dakika%20geli%C5%9Fmesi'%20olarak%20duyuruldu;TRTHaber](https://www.trthaber.com/haber/dunya/iran-devrim-muhafizlari-ordusu-komutanlarindan-musevi-suriyede-olduruldu-823689.html) (2023), "İran Devrim Muhafızları Ordusu Komutanlarından Musevi, Suriye'de Öldürüldü", 25.12.2023, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/iran-devrim-muhafizlari-ordusu-komutanlarindan-musevi-suriyede-olduruldu-823689.html>.

³¹ *Sondakika.com* (2023), "İsrail Ordu Sözcüsü Hagari: Birden Fazla Cephede Savaşabiliriz", 15.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.sondakika.com/dunya/haber-israil-ordu-sozcusu-hagari-birden-fazla-cephede-16433059/>.

³² *AP* (2024), "US, British Militaries Launch Massive Retaliatory Strike against Iranian-backed Houthis in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/yemen-houthis-biden-retaliation-attacks-0804b93372cd5e874a0dd03513fe36a2>; *NBC News* (2024), "U.S. and Britain Launch Strikes against Houthi Rebel Targets in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.nbcnews.com/news/world/us-britain-strikes-houthi-yemen-rcna133576>; *Reuters* (2024), "US and Britain Strike Yemen in Reprisal for Houthi Attacks on Shipping", 13.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <http://www.reuters.com/world/us-britain-carry-out-strikes-against-houthis-yemen-officials-2024-01-11/>.

³³ *NPR* (2024), "Violence in Iran and Lebanon Prompts Concern Israel-Hamas War Could Expand", 03.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2024/01/03/1198909893/consider-this-from-npr-draft-01-03-2024>; *The New York Times* (2024), "Attacks Heighten Fears of a Wider War for the Middle East and U.S.", 03.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2024/01/03/us/politics/war-israel-iran-hezbollah-yemen.html>.

³⁴ *Lahav Harkov* (2024), "Assassinated Hamas leader Saleh Al-Arouri was Key Conduit between Hamas, Iran", *Jewish Insider*, 04.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://jewishinsider.com/2024/01/hamas-hezbollah-saleh-al-arouri-assassination-israel-war/>.

devlette icra edilmesinde hiçbir sakınca görülmemiştir. Aruri, Hamas'ın önemli bir yöneticisiydi ve yaşasaydı daha üst konuma gelmesi bekleniyordu. İsrail tarafından icra edilen suikast eylemine Lübnan hükümeti güçlü bir tepki göstermiştir. Lübnan Hizbullah'ı da kendi sahalarda gerçekleştirilen bu saldırının karşılıksız kalmayacağını duyurmuştur.³⁵ İsrail'in hedef aldığı önemli bir örgütte Lübnan Hizbullah'ıdır. Zaman zaman çatışmaların düzeyi yükselse de, henüz yaygın ve devamlı hale gelmemiştir. İsrail, ayrıca Hamas yöneticilerinin hangi ülkede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka etkisiz hale getirileceğini duyurmuştur. Bu bağlamda, egemen devlet otoritelerine karşı açık bir meydan okuma olduğu görülmektedir.³⁶ Nitekim Türkiye'de İsrail lehine ajanlık yaptığı iddiasıyla kapsamlı bir operasyon yapılmış ve çok sayıda şahıs gözaltına alınmıştır. Bunlardan bir kısmı da tutuklanmıştır.

Yemen'de iktidarın önemli bir parçası olan Husiler tarafından Bab'ül Mendep Boğazı'ndan Kızıldeniz'e geçmek isteyen ticari gemilerden İsrail'e gidecek olanlara el konulmuştur (**Harita I**). Husilerin bu eylemleri, İsrail'in Gazze Şeridi'nde icra ettiği askerî harekât sırasında hayatını kaybeden çok sayıda sivile yönelik olarak dikkat çekme faaliyetidir. Husilerin bu eylemi nedeniyle çok sayıda gemi daha uzun bir yolu tercih etmek zorunda kalmıştır. İsrail'in müttefikleri tarafından ise bu durum olumlu karşılanmamıştır. Ekonomik gerekçelerle derhal harekete geçen ABD ve İngiltere, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden çıkardıkları kararlar³⁷ Husilere yönelik askeri bir operasyon icra etmişlerdir. Kızıldeniz'de gemilerin seyir güvenliğini sağlamak yerine Yemen'de Husilere ait birçok askeri ve lojistik hedef vurulmuştur.³⁸ Husiler ise eylemlerine devam edeceklerini duyurmuşlardır. Gazze Şeridi'nde devam eden askeri operasyonun bir devamı niteliğindeki Husilere yönelik hava saldırıları da kararlılıkla sürmüştür.

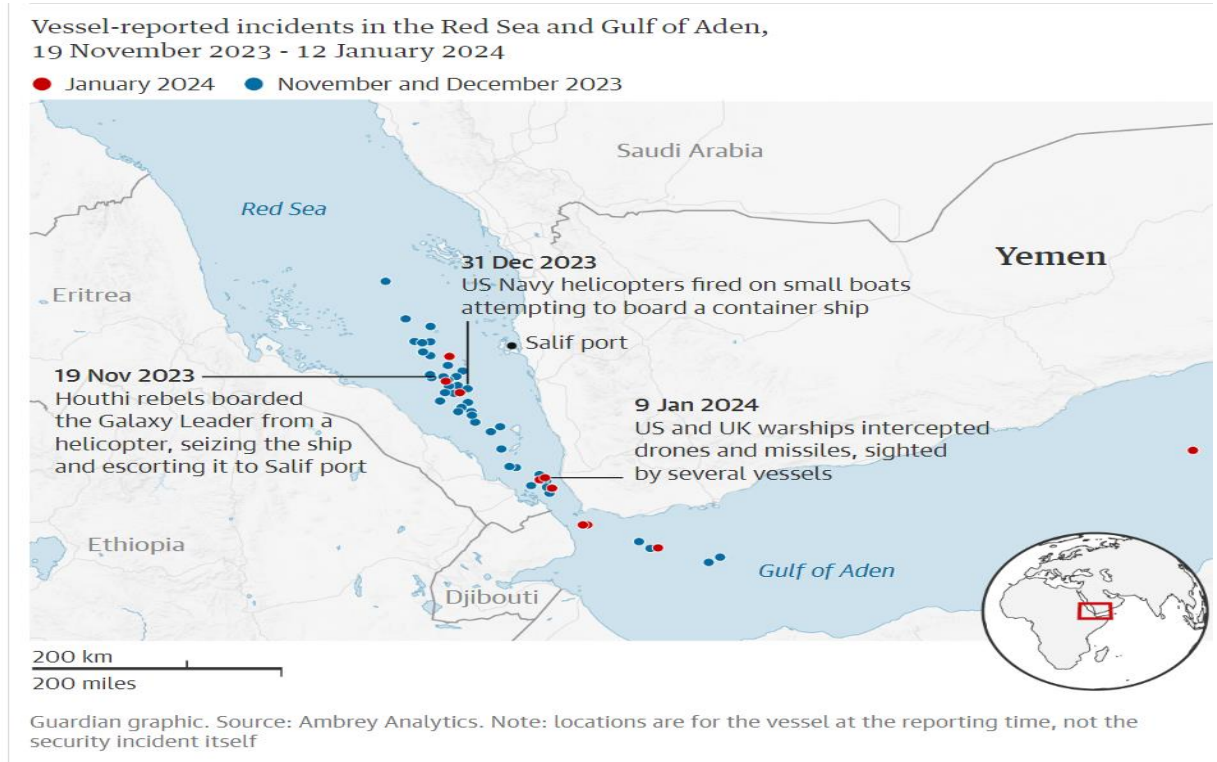
³⁵ Rosh Hanikra (2024), "Another War could Break Out On the Israel-Lebanon Border", *The Economist*, 04.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2024/01/04/another-war-could-break-out-on-the-israel-lebanon-border>.

³⁶ NTV (2023), "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Mossad'a Suikast Uyarısı", 06.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-mossada-suikast-uyarisi,9piq2Uxzs02zDxNLv4NMTQ>.

³⁷ *BBC News Türkçe* (2024), "BMGK'dan Kızıldeniz Kararı: Husilerin Saldırıları Acilen Durmalı", 10.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cyd0221g31yo>.

³⁸ *AlJazeera* (2024), "World Reacts to US, UK Attacks on Houthi Targets in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/12/world-reacts-to-us-uk-attacks-on-houthi-targets-in-yemen>; Tom Bowman (2024), "U.S. and U.K. Strike Houthi Targets in Yemen", *NPR*, 11.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2024/01/11/1223238786/us-strikes-houthis-yemen>.

Harita I. Kızıldeniz ve Aden'de Ticari Gemilere Yönelik El Koyma Eylemleri³⁹

İsrail, dini motifler taşıyan Hamas operasyonunu geniş bir alana yayma stratejisini izlemektedir. Bu nedenle, Gazze Şeridi'nde icra edilen askerî harekâtın devamı, beraberinde diğer aktörlerin de tepkisini canlı kılmaktadır. İsrail, geçmişinde yaptığı savaşlardaki kazanımlarına oldukça güvenmektedir. Bunun yanı sıra, müttefiklik ilişkilerinin güçlü olması ve bu müttefiklerinin İsrail için sert güçlerini kullanmaktan çekinmemeleri de motivasyonunu artırmaktadır.⁴⁰ Bölgedeki diğer aktörler açısından ise olumlu bir gelecek beklentisinden bahsetmek zordur. Zira İsrail ve müttefiklerine açıkça karşı olan güçlere yönelik saldırılar yapılarak bunların zayıflatılması ve sindirilmesi politikası izlenmektedir. ABD yanlısı politika izleyenler açısından ise, yine daha önceden duyurulan ve adım adım uygulanan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) tehlikesi devam etmektedir. Birçok ülkeyi parçalamayı hedefleyen bu projenin uygulama safhasına ara verilmeden devam edilmektedir. Zira bu proje, günümüzde ABD yanlısı olan aktörleri de kapsamaktadır. Büyük Ortadoğu Projesi'nin en büyük kazanımı ise İsrail'dir. Müdahale edilen bölge devletlerinin fiilen parçalara ayrılması ve buralardaki

³⁹ Archie Bland & Bethan McKernan (2024), "Who are the Houthis and How did the US and UK Strikes on Yemen come about?", *The Guardian*, 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/12/yemen-houthi-rebels-who-are-they-what-attacking-us-uk-airstrikes-red-sea-crisis>.

⁴⁰ *Milliyet* (2024), "ABD ve İngiltere Yemen'de Husiler'i Vurdu!", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/abd-ve-ingiltereden-yemene-hava-saldirisi-7062834>; *Sözcü* (2024), "ABD ve İngiltere'den Yemen'e Ortak Saldırı", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/abd-ve-ingiltere-den-yemen-e-ortak-saldiri-p14795>.

istikrarsızlık ortamı, İsrail'in revizyonist politikaları için çok elverişli bir durumu da beraberinde getirmektedir. Zira vadedilmiş topraklara sahip olmanın en kolay yolu, parçalanmış aktörleri en az riskle mağlup etmekten geçmektedir. Günümüzde bölgedeki uluslararası gelişmeler de bu durumu teyit etmektedir.

Sonuç

İsrail, Ortadoğu coğrafyasındaki en önemli aktörlerden biridir. Dolayısıyla, İsrail'in politik, ekonomik ve askeri hamleleri her zaman dikkat çekici olmuştur. Kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte 1948, 1967 ve 1973 yılında büyük savaşlar vermiş olmasına rağmen, İsrail, bunların hepsinden de galibiyetle ayrılmıştır. Ortadoğu coğrafyasının istikrarsızlığı ve çatışmacı ortamında yer alan İsrail açısından devlet idaresinde dini motivasyon çok önemli bir yer tutmaktadır. İsrail, tarihsel süreçte Siyonizm çerçevesinde vadedilmiş topraklara sahip olma ve burada tam hâkimiyet hedefini gerçekleştirme eylemi çerçevesinde politikalar izlemektedir. Bu bağlamda, Hamas ile yapılan son savaşta da ülkenin gerçekleştirmeye çalıştığı çıkarları açısından dini motivasyon önemli bir ilham kaynağı olmuştur.

İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren Hamas'a yönelik başlattığı askerî harekâtın çok önemli sonuçları olmuştur. Gazze Şeridi'nde Hamas'ın tamamen yok edilmesine dayanan bir stratejiyle başlatılan askeri operasyon, askeri olarak başarıya ulaşmıştır. Ancak İsrail'in üstün düzenli ordu gücüne rağmen, istenen siyasi hedeflere (Hamas liderlerinin yok edilmesi) planlanan ölçülerde varılamamıştır. Bunun yanı sıra, askerî harekât sırasında çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan sivil zayıatın çokluğu, İsrail'in hedef gözetmeden Gazze Şeridi'ne karşı eyleme geçtiğini göstermekte ve uluslararası kamuoyunda İsrail ve ABD'ye yönelik tepkiler artırmaktadır. Sivil kayıpların çokluğu, dünya kamuoyunda ana gündem maddesi olmuş ve İsrail, çoğu ülkede protesto edilmiştir. Nitekim Filistinli sivillerin yanında, çatışma bölgesinde çok sayıda medya mensubu da hayatını kaybetmiştir. Bu durum, İsrail tarafından, medya organlarının sindirilerek, icra edilen operasyonun dış dünyaya aktırılamaması ya da İsrail'in istediği şekilde aktarılmasına yönlendirilmesi şeklinde algılanmıştır. Bununla da yetinmeyen İsrail, çatışma alanını genişleterek, Lübnan'da Aruri suikastını gerçekleştirmiş ve Suriye'deki bazı İran hedeflerini vurmuştur.

İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun "*Yeşeya kehanetlerini gerçekleştireceğiz*" söylemiyle başlayan askerî harekâtın özünü dini motivasyon sağlamıştır. Bu nedenle, son eylemlerde Teopolitik yaklaşımın ne kadar etkili olduğu ortaya çıkmıştır. İsrail'in bu eylemleri uluslararası hukuka uygun olmamasına rağmen, ABD, İngiltere ve bazı Avrupa Birliği üyesi devletler, bu süreci olumsuz karşılamamışlardır. Hatta Hamas ile mücadele, Lübnan ve

Suriye'deki eylemler bağlamında İsrail'in Batılı müttefiklerinden güçlü bir destek görmüştür. Dahası, Gazze Şeridi'nde yaşanan sivil kayıplara karşı bir tepki olarak Bab'ül Mendep Boğazı'nda İsrail'e giden ticari gemilere el koyan Husilere yönelik büyük bir koalisyon gücüyle askeri operasyon düzenlenmiştir. Gazze Şeridi'nde yaşanan olaylara karşı tepkisiz kalan İsrail'in müttefikleri, ekonomik çıkarları söz konusu olduğunda ise derhal harekete geçmişlerdir. Bu hamleler nedeniyle, uluslararası insan hakları hukuku ve devletler hukukunun işlerliği yönünden birtakım kuşkular doğmuştur. Gerek Gazze Şeridi'nde, gerekse de Lübnan ve Suriye'de icra edilen operasyonlarda sivil kayıplar ve egemen devletlere yönelik icra edilen operasyonlar, büyük güçlerin uluslararası hukuka riayet etmedikleri yönünde önemli bir delil olmuştur.

İsrail tarafından icra edilen operasyonlara yönelik oluşan sivil kayıplar karşısında Hamas ile olan savaşın durdurulması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunulan karar tasarıları ABD tarafından veto edilmiştir. Yaşanan sivil kayıplara rağmen savaşın durmasını veto eden ABD'nin, her şart altında İsrail ile müttefiklik ilişkisini sürdürdüğü görülmüştür. Bu çıkar ilişkisinin devamı için, Washington, en önemli uluslararası örgüt olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden bağlayıcı ve uygulanmasının zorunlu olduğu kararların çıkmasını engellemiştir. İsrail açısından çok elverişli bir alan sağlayan bu destek, dolayısıyla cezasızlık halini almıştır. Bu sayede, İsrail tarafından Lübnan ve Suriye'de de askerî harekâtlar icra edilmiştir. Ancak zamanla, Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından İsrail'in askerî harekâtından işlediği suçlara yönelik Uluslararası Adalet Divanı'na başvuruda bulunulmuştur. Uluslararası Adalet Divanı tarafından kabul edilen davanın duruşmaları halen devam etmektedir. İsrail'in askeri operasyonlarına yönelik olarak ilk defa uluslararası bir mahkemede eylemlerinin cezai olarak incelenmesi önemli bir dönüm noktasıdır. Her ne kadar bu yargılamanın caydırıcılık yönünden şimdilik büyük bir etkisi olmasa da, gelecekte daha etkili hamleler için önemli bir başlangıç olarak kabul edilmelidir.

Sonuç olarak, İsrail açısından dini motifli bir askerî harekât başlatılmıştır. Harekatta istenen sonuçlara henüz tam olarak ulaşamamıştır. Operasyonlar esnasında çok sayıda sivil kaybın görülmesi ise dünya kamuoyunda büyük tepkilerle karşılanmıştır. Buna rağmen, İsrail'in müttefikleriyle ilişkilerinde bir değişim görülmemiştir. Müttefiklik ilişkileri sayesinde İsrail'e yönelik olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından engelleyici bir yaptırım kararı alınamamıştır. Sonuç olarak, Ortadoğu coğrafyasında aktörlerin güç mücadelesi ara vermeden sürmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksünger, Selman (2024), "İsrail'in Gazze'deki İhlalleri Lahey'deki Uluslararası Mahkemeler Tarafından İncelenecek", *Anadolu Ajansı*, 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-in-gazzedeki-ihlalleri-laheydeki-uluslararasi-mahkemeler-tarafindan-incelemecek/3100963>.
- Aksünger, Selman & Çetinkaya, Behlül & Pala, Melike (2024), "Uluslararası Adalet Divanı İsrail'in Gazze'de Soykırımı Önlemek İçin Tüm Tedbirleri Almasına Hükmetti", *Anadolu Ajansı*, 27.01.2024, Erişim Tarihi: 27.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-adalet-divani-israilin-gazgede-soykirimi-onlemek-icin-tum-tedbirleri-almasina-hukmetti/3119575>.
- *AlJazeera* (2024), "World Reacts to US, UK Attacks on Houthi Targets in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/12/world-reacts-to-us-uk-attacks-on-houthi-targets-in-yemen>.
- *AP* (2024), "US, British Militaries Launch Massive Retaliatory Strike against Iranian-backed Houthis in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://apnews.com/article/yemen-houthis-biden-retaliation-attacks-0804b93372cd5e874a0dd03513fe36a2>
- Baki, Adam (2004), "Kutsal Toprak, Mesih ve Terör", *Dini Araştırmalar*, Cilt 7, Sayı: 20, ss. 61-72.
- Batuk, Cengiz, Rabia Mert (2017), "Sekülerlik ve Dindarlık Arasında Sıkışmış Modern Bir Devlet Olarak İsrail", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 43, ss. 95-127.
- *BBC News Türkçe* (2024), "BMGK'dan Kızıldeniz Kararı: Husilerin Saldırıları Acilen Durmalı", 10.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cyd0221g31yo>.
- *BBC News Türkçe* (2024), "Uluslararası Adalet Divanı: İsrail Gazze'de Soykırımı Önlemek İçin Tüm Tedbirleri Almak Zorunda", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 28.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ce7191gdryeo>
- Ben-Rafael, Eliezer & Sharot, Stephen (1991), *Ethnicity, Religion and Class in Israeli Society*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Bland, Archie & Bethan McKernan (2024), "Who are the Houthis and How did the US and UK Strikes on Yemen come about?", *The Guardian*, 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/12/yemen-houthi-rebels-who-are-they-what-attacking-us-uk-airstrikes-red-sea-crisis>.
- Bowman, Tom (2024), "U.S. and U.K. Strike Houthi Targets in Yemen", *NPR*, 11.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2024/01/11/1223238786/us-strikes-houthis-yemen>.
- Demirci, Zuhale (2023), "İngiltere, İsrail'e İstihbarat Sağlamak için Gazze Üzerinde Gözetleme Uçuşları Yapacağını Duyurdu", *Anadolu Ajansı*, 03.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingiltere-israile-istihbarat-saglamak-icin-gazze-uzerinde-gozetleme-ucuslari-yapacagini-duyurdu/3071553>.
- Emir, Mehmet (2023), "ABD'nin Askeri Güç Projeksiyonunun Değerlendirilmesi", Uluslararası Politika Akademisi, 02.12.2023, Erişim Tarihi: 26.01.2024, <http://politikaakademisi.org/2023/12/02/abdnin-askeri-guc-projeksiyonunun-degerlendirilmesi/>.
- Emir, Mehmet (2023), "Avrupa ve Düzensiz Göç", içinde (editör: Cengiz Dinç) *Avrupa 2023 Siyaset, Güvenlik, Göç, Terör ve Dış İlişkiler*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 67-72
- Emir, Mehmet (2023), *Avrupa Birliği'nin Gelişen Libya Politikası: Göç ve Güvenlik*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Emir, Mehmet (2023), "İsrail'in Gazze Operasyonu Bağlamında Değerlendirmeler", Uluslararası Politika Akademisi, 13.12.2023, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/12/13/israilin-gazze-operasyonu-baglaminda-degerlendirmeler/>.
- *Euronews* (2023), "İran Devrim Muhafızları Ordusu Üyesi General Musavi Şam Yakınlarında İsrail Saldırısında Öldürüldü", 25.12.2023, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2023/12/25/iran-devrim-muhafizari-ordusu-uyesi-general-musavi-sam-yakinlarinda-israil-saldirisinda-ol#:~:text=%C4%B0ran%20Devrim%20Muhaf%C4%B1zlar%C4%B1%20Ordusu'nd>

an%20General%20Razi%20Musavi%2C%20Suriye',son%20dakika%20geli%C5%9Fmesi'%20olarak%20duyuruldu.

- Gallagher, Aine (2024), "Uluslararası Adalet Divanı Nedir, 'İsrail'in Gazze'de Soykırım Yapmakla' Suçlandığı Dava Neden Bu Mahkemede Görülecek?", *BBC News Türkçe*, 05.01.2024, Erişim Tarihi: 25.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cw0dw132pw0o>.
- Gavison, Ruth (1999), "Jewish and Democratic? A Rejoinder to the "Ethnic Democracy" Debate", *Israel Studies*, Cilt 4, Sayı: 1, ss. 44-72.
- GFP (2023), "2023 Military Strength Ranking", Erişim Tarihi: 10.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>.
- Gürkan, Salime Leyla (2013), "Yahudilik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik>.
- Hanikra, Rosh (2024), "Another War could Break Out On the Israel-Lebanon Border", *The Economist*, 04.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2024/01/04/another-war-could-break-out-on-the-israel-lebanon-border>.
- Harkov, Lahav (2024), "Assassinated Hamas leader Saleh Al-Arouri was Key Conduit between Hamas, Iran", *Jewish Insider*, 04.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://jewishinsider.com/2024/01/hamas-hezbollah-saleh-al-arouri-assassination-israel-war/>.
- *Independent Türkçe* (2023), "Siyonist" Biden'ın İsrail'le Yakın Bağları: 36 Yılda Milyonlarca Dolar Bağış", 22.10.2023, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.indyturk.com/node/668951/d%C3%BCnnya/siyonist-biden%C4%B1n-i%C5%9Fsraille-yak%C4%B1n-ba%C4%9Flar%C4%B1-36-y%C4%B1lda-milyonlarca-dolar-ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F>.
- Karaman, M. Lütfullah (2009), "Siyonizm", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/siyonizm>.
- *Milliyet* (2024), "ABD ve İngiltere Yemen'de Husiler'i Vurdu!", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/abd-ve-ingiltereden-yemene-hava-saldirisi-7062834>; "ABD ve İngiltere'den Yemen'e Ortak

Saldırı," 2024, <https://www.sozcu.com.tr/abd-ve-ingiltere-den-yemen-e-ortak-saldiri-p14795>, Erişim Tarihi: 13.01.2024.

- *NBC News* (2024), "U.S. and Britain Launch Strikes against Houthi Rebel Targets in Yemen", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.nbcnews.com/news/world/us-britain-strikes-houthi-yemen-rcna133576>
- *NPR* (2024), "Violence in Iran and Lebanon Prompts Concern Israel-Hamas War Could Expand", 03.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2024/01/03/1198909893/consider-this-from-npr-draft-01-03-2024>.
- *NTV* (2023), "ABD, Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'den İsrail'e Destek", 10.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: https://www.ntv.com.tr/dunya/abd-fransa-almanya-italya-ve-ingiltereden-israile-destek,IBKpKZt_N0CcU3xLC21Ytg.
- *NTV* (2023), "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Mossad'a Suikast Uyarısı", 06.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-mossada-suikast-uyarisi,9pjQ2Uxzs02zDxNLv4NMTQ>.
- *NTV* (2023), "Netanyahu'dan Gazze'ye Kara Harekatı Hazırlığında "Yeşaya Kehanetleri" Vurgusu: Yeşaya Kehanetleri Nelerdir?", 27.10.2023, Erişim Tarihi: 12.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/netanyahudan-gazze-ye-kara-harekati-hazirliginda-yesaya-kehanetleri-vurgusu-yesaya-kehanetleri-nelerdir,ZBDhTWx6AkupBffp-sGj7g/eleDQ-w9H0SZWqJV3djeKw>.
- *NTV* (2024), "İsrail Soykırımından Yargılanacak", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 26.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/uluslararasi-adalet-divani-israilin-talebini-reddetti-soykirim-davasi-esastan-gorulecek,NSeLQUP5YEyM4vGGXbOT9w>.
- *Reuters* (2024), "US and Britain Strike Yemen in Reprisal for Houthi Attacks on Shipping", 13.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <http://www.reuters.com/world/us-britain-carry-out-strikes-against-houthis-yemen-officials-2024-01-11/>.

- Shindler, Colin (2013), *A History of Modern Israel*, Cambridge: Cambridge University Press.
- *Sondakika.com* (2023), "İsrail Ordu Sözcüsü Hagari: Birden Fazla Cephede Savaşabiliriz", 15.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.sondakika.com/dunya/haber-israil-ordu-sozcusu-hagari-birden-fazla-cephede-16433059/>.
- *Sözcü* (2024), "ABD ve İngiltere'den Yemen'e Ortak Saldırı", 12.01.2024, Erişim Tarihi: 13.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/abd-ve-ingiltere-den-yemen-e-ortak-saldiri-p14795>.
- *Sputnik Türkiye* (2023), "Rusya: ABD'nin Vetosu, Gazze'de 'Yanlışlıkla' Değil, Bilinçli Kan Dökülmesi Anlamına Geliyor", 11.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://sputniknews.com.tr/20231211/rusya-abdnin-vetosu-gazgede-yanlislikla-degil-bilincli-kan-dokulmesi-anlamina-geliyor-1078323953.html>.
- Statista, "Proposed United States Military Aid to Israel from 2009 to 2020", Erişim Tarihi: 15.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/209368/proposed-us-military-aid-to-israel/>.
- *The New York Times* (2024), "Attacks Heighten Fears of a Wider War for the Middle East and U.S.", 03.01.2024, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2024/01/03/us/politics/war-israel-iran-hezbollah-yemen.html>.
- Tiryaki, Ayşe İrem (2023), "ABD'li Aktivist West: ABD'nin İsrail'in Eylemlerini Sona Erdirme Amacı Taşıyan Oylamayı Veto Etmesi, Ahlaki Bir Çöküştür", *Anadolu Ajansı*, 10.12.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdli-aktivist-west-abdnin-israilin-eylemlerini-sona-erdirme-amaci-tasiyan-oynamayi-veto-etmesi-ahlaki-bir-cokustur/3078629>.
- *TRT Haber* (2023), "Blinken: Bir Yahudi Olarak da Buradayım", 12.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/blinken-bir-yahudi-olarak-da-buradayim-802985.html>.
- *TRT Haber* (2023), "İran Devrim Muhafızları Ordusu Komutanlarından Musevi, Suriye'de Öldürüldü", 25.12.2023, Erişim Tarihi: 04.01.2024, Erişim Adresi:

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/iran-devrim-muhafizlari-ordusu-komutanlarindan-musevi-suriyede-olduruldu-823689.html>.

- Ulutaş, Ufuk & Bölme, Selin M. & Demir, Gülşah Neslihan & Torlak, Furkan & Ziya, Saliha (2012), *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Ankara: SETA Yayınları.
- Walsh, Aoife (2023), "İngiltere, İsrail'e Destek için Doğu Akdeniz'e Gemi ve Gözetleme Uçağı Konuşlandıracak", *BBC News Türkçe*, 13.10.2023, Erişim Tarihi: 13.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckreyk1g89ro>.
- Zerubavel, Yael (1997), *Recovered Roots: Collective Memory and the Making of Israeli National Tradition*, Chicago: University of Chicago Press.